

วารสาร มนุษย์กับสังคม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

JOURNAL OF MAN AND SOCIETY

FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (ม.ค. 64 - มิ.ย. 64)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Humanities and Social Sciences

Maharakham University

ISSN 2286 6779

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (ม.ค. 64 - มิ.ย. 64)

เจ้าของ: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
วัตถุประสงค์: เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ใหม่ และส่งเสริมให้คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิต รวมทั้งผู้สนใจได้เผยแพร่ผลงานวิชาการ ผลงานวิจัยทาง ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ที่ปรึกษาวารสาร: คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองคณบดีฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ขอบเขตเนื้อหา บทความวิจัยและบทความวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ ภาษาและภาษาศาสตร์ วรรณคดี วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ศาสนาและปรัชญา ศิลปกรรม สารสนเทศ และการสื่อสาร และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กำหนดการออกเผยแพร่

วารสารมนุษยกับสังคม ตีพิมพ์เผยแพร่ราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ)
มกราคม-มิถุนายน
กรกฎาคม-ธันวาคม

ทุกบทความที่ตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewed) ในสาขาวิชานั้นไม่น้อยกว่าสองท่าน ทักษะและความคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

ส่งบทความตีพิมพ์ได้ที่: <http://human.msu.ac.th/husocjournal>

ติดต่อกองบรรณาธิการวารสารมนุษยกับสังคม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150
อีเมล: husoc.msu.journal@msu.ac.th
โทร: 095-167-4698
เว็บไซต์: <http://human.msu.ac.th/husocjournal>

พิมพ์ทั้งหมด 100 เล่ม

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

ISSN 2286 6779

วารสารมนุษยกับสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

Journal of Man and Society Faculty of Humanities and Social Sciences

พิมพ์ที่: บริษัท มาตา การพิมพ์ จำกัด

77/261 หมู่ 4 ตำบลบางคูรัด

อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี 11110

คณะกรรมการกองบรรณาธิการ วารสารมนุษยกับสังคม

บรรณาธิการ กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ภาคภูมิ ทรนภา
ศาสตราจารย์ (เกียรติคุณ) ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์
ศาสตราจารย์ ดร.บุษบา กนกศิลปธรรม
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีศวร ยืนแสน
ศาสตราจารย์ ดร.สุวิทย์ ชีรสาคี
รองศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วหานาม
รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษ ทองเลิศ
รองศาสตราจารย์ ดร.จักรกริช สังขมณี
รองศาสตราจารย์ ดร.จาวรรณ ธรรมวัตร
รองศาสตราจารย์ ดร.ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์
รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธ์
รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา วรรณกิตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงดี
รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ภัทรธรรณันท์
รองศาสตราจารย์ ดร.อริยญา ศิริผล
รองศาสตราจารย์ ดร.นันทนีย์ ประสานนาม
รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญประภา ภัทรานุกรม
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ปัญญาเมธิกุล
รองศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ รักขมณี
รองศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ นันทจันทุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกตุวาท บุญปราการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุมพร มูรพันธุ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ญาณินทร์ รักวงศ์วาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพลชัย ชามะรัตน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาสิต สีนีวา
อาจารย์ ดร.โสภี อุณหะยา

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยรังสิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยนเรศวร
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณ
ทหารลาดกระบัง
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณ
ทหารลาดกระบัง
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พิจารณาตรวจสอบภาษาอังกฤษ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิศักดิ์ สุขยิ่ง
อาจารย์ ดร.ชัยนต ทองสุขแก้ง
อาจารย์พงษ์ศักดิ์ สังขมณี
อาจารย์พงษ์ศักดิ์ สังขมณี
อาจารย์ ดร.มุจลินทร์ ลักษณะวงษ์
อาจารย์วชิราภรณ์ วรรณโชติ
นางสาวปภาวรินทร์ วรหิน
นางสาวเจนจิรา สีมาศ

ดูแล/พัฒนาเว็บไซต์ ออกแบบปก/จัดรูปเล่ม พิสูจน์อักษร

เลขานุการ

เนื่องมาจากปก

.....
น้ำตาลโตนดเป็นสินค้าแห่งความหวานที่ได้มาจากต้นตาลโตนดของอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ที่ขึ้นชื่อว่าเป็นพื้นที่ที่มีตาลโตนดหนาแน่นที่สุด
ของประเทศไทย จากทรัพยากรที่มีอยู่ทำให้เกิดสินค้าแปรรูปมากมายจากน้ำตาล วิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ยังคงถูกเก็บรักษาไว้ในการค้าเนินชีวิตของคน
สืบทอดยังคงงดงามเสมอ เพราะนี่คือ “โหนด นา เล” สืบทอด สงขลา (เรื่องและภาพโดย: อิศเรศ สุขเสนี “วิถีชีวิตของชาวสืบทอด สงขลา”
เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2563)

บทบรรณาธิการ

ตั้งแต่ตั้งปี พ.ศ. 2563 จนถึงกลางปี พ.ศ. 2564 ไวรัส COVID-19 ระบาดระลอกที่ 3 หนักกว่าทุกครั้ง ครอบคลุมหลายพื้นที่ ทุกภูมิภาค ทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ ทุกชนชั้น และไม่มีที่ท่าจะจากไปง่าย ๆ ถึงแม้จะมีวัคซีนหลากหลายยี่ห้อเข้ามาใช้ในประเทศ แต่อย่างไรก็ตามในวิกฤติที่เกิดขึ้นนี้ ชีวิตผู้คนได้ดำเนินใช้ชีวิตวิถีใหม่เต็มรูปแบบ และไม่มีวันจะกลับไปแบบเดิมได้อีก ภายใต้วรรณานชีวิตใหม่ที่เริ่มคุ้นเคยและมนุษย์เริ่มยอมรับพัฒนาต่อไป เฉกเช่นเดียวกับวารสารมนุษยศาสตร์ที่ต้องพัฒนาและยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่อเนื่อง

“วารสารมนุษยศาสตร์กับสังคม” ปีที่ 6 เล่มที่ 2 ประจำปี พ.ศ. 2564 (มกราคม 64 - มิถุนายน 64) บทความที่ปรากฏในวารสารมนุษยศาสตร์กับสังคมฉบับนี้ มีประเด็นศึกษาที่ครอบคลุมทั้งสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยมีทั้ง 9 บทความจากสาขาภาษาศาสตร์ หลักสูตรการสอน ประวัติศาสตร์และการพัฒนาสังคม รวมทั้งภูมิศาสตร์

วารสารฉบับนี้บทความกลุ่มแรกมุ่งเน้นเรื่องภาษา คติชน คือเรื่อง “นิมิตศรัทธากับการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ไตรยางค์และการผันเสียงวรรณยุกต์” เรื่อง “ภาพลักษณ์ของประเทศไทยในสื่อหนังสือพิมพ์รายวันเกาหลีใต้” เรื่อง “ตำนานพุทธประวัติพื้นบ้านกับการสร้างภูมิทัศน์วัฒนธรรมในจังหวัดบึงกาฬ” และเรื่อง “เครื่องประดับเงินชนเผ่ากะเหรี่ยง บ้านใหม่สามัคคี: ความสวยงามในวิถีชีวิตของคนบนพื้นที่สูง” บทความกลุ่มที่สองเรื่องหลักสูตรการสอนคือเรื่อง “การศึกษาเชิงวิพากษ์สำหรับชั้นเรียนภาษาอังกฤษในประเทศไทย” บทความกลุ่มที่สามมุ่งเน้นการพัฒนาสังคม กฎหมาย คือเรื่อง “ความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยในพื้นที่บริเวณที่ลุ่มแม่น้ำ ในจังหวัดจันทบุรี” เรื่อง “การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การคุ้มครองสิทธิเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา” และเรื่อง “ปัญหาและอุปสรรคของเจ้าหน้าที่ที่ดินในการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติอำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ พ.ศ. 2558” บทความกลุ่มที่สี่มุ่งเน้นเรื่องประวัติศาสตร์ คือเรื่อง “ฐานะของเมืองขุนอินในประวัติศาสตร์ศรีสะเกษ ระหว่าง พ.ศ. 2306 - พ.ศ. 2481”

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ประเด็นศึกษาสาระ ความรู้ อันหลากหลายของบทความทั้ง 9 เรื่อง ในฉบับนี้ สะท้อนให้เห็นถึงขอบเขตด้านเนื้อหาที่ครอบคลุมทั้งสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และวารสารฉบับนี้น่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยสร้างสรรค์ จุดประกายจินตนาการ และเกิดประโยชน์ต่อผู้อ่านทั้งด้านความรู้ใหม่ ระเบียบวิธีวิจัยทางมนุษยศาสตร์ และการบูรณาการศาสตร์อื่นเข้ากับการศึกษา ภาษา สังคม และวัฒนธรรม

ภาคภูมิ ทรนภา
บรรณาธิการ

สารบัญ

ความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ของกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยในพื้นที่บริเวณที่ลุ่มแม่น้ำ ในจังหวัดจันทบุรี	7
วงธรรม สรณะ, นักรบ เถียรอำ, ชูวงศ์ อุบลี, จุตินันท์ ขวัญเนตร	
การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การคุ้มครองสิทธิเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา กระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา	33
วชิรวัดดี อาริยะสิริโชติ	
เครื่องประดับเงินชนเผ่าคะฉิ่น บ้านใหม่สามัคคี: ความสวยงามในวิถีชีวิต ของคนบนพื้นที่สูง	51
ภาณุพงศ์ จงขานสิทธิ์	
ตำนานพุทธประวัติพื้นบ้านกับการสร้างภูมิทัศน์วัฒนธรรมในจังหวัดปทุมธานี	67
อาทิตย์ แวงใส, ปฐม หงษ์สุวรรณ	
นิวมัตตจรรยา กับการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ไตรยางค์และการผันเสียง วรรณยุกต์	83
อานนท์ นามลาด, ณัฐกฤตา นามมนตรี, ปนิตา น้อยหลบลู	
ภาพลักษณ์ของประเทศไทยในสื่อหนังสือพิมพ์รายวันเกาหลีใต้	103
ปริศนีย์ ยืนเสน, เชิดชัย อุดมพันธ์	
ฐานะของเมืองสุโขทัยในประวัติศาสตร์ศรีสะเกษระหว่าง พ.ศ. 2306 - พ.ศ. 2481	125
ธัญพงศ์ สารรัตน์	
การศึกษาเชิงวิพากษ์สำหรับชั้นเรียนภาษาอังกฤษในประเทศไทย	151
ชลนา ปฐมชัยวัฒน์	
ปัญหาและอุปสรรคของเจ้าหน้าที่ที่ดินในการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติ อำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ พ.ศ. 2558	171
ตุลญา โรจน์ทั้งคำ, พลัฏฐ์ แก้วสุภาสวัสดิ์	
บทวิจารณ์หนังสือ เงียบ (Silence : In the Age of Noise)	187
ปิยะวรรณ ปิ่นแก้ว	
ข้อกำหนดการเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ ในวารสารมนุษยกับสังคม	193

ความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ที่มีผลต่อการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยในพื้นที่ บริเวณที่ลุ่มแม่น้ำ ในจังหวัดจันทบุรี

วงธรรม สรณะ¹, นักรบ เถียรอำ², ชวงษ์ อุบาสี³, จุตินันท์ ขวัญเนตร⁴
^{1,2,3,4}หลักสูตรรัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
E-mail: saiiiew@yahoo.com

วันที่รับบทความ: 25 พฤษภาคม 2563

วันที่แก้ไขบทความ: 28 สิงหาคม 2563

วันที่ตอบรับบทความ: 11 กันยายน 2563

บทคัดย่อ

บทความนี้เสนอเกี่ยวกับการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยในพื้นที่บริเวณที่ลุ่มแม่น้ำของกลุ่มชาติพันธุ์จีน ญวน และไท โดยใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research (PAR)) ระหว่างนักวิจัยและกลุ่มผู้รู้ในกลุ่มชาติพันธุ์และการวิจัยแบบสหวิทยาการ (Transdisciplinary) โดยเฉพาะในเรื่องของการผลิตอาหารและการสร้างความมั่นคงทางอาหาร

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ญวน มีวิธีการผลิตอาหาร ใช้ภูมิปัญญาด้านอาหาร เวียดนามในชุมชนวัดโรมันคาทอลิก เป็นการผสมผสานระหว่างกลุ่มเวียดนามอพยพและภูมิปัญญาพื้นเมืองของจันทบุรี อาหารของเวียดนาม เป็นอาหารที่มีรสชาติจัด ไม่นิยมอาหารที่มีรสจืด ส่วนประกอบของอาหารสามารถหาได้ในบริเวณโดยรอบ อาทิ ปลาและผัก กลุ่มชาติพันธุ์ชาวจีน วิธีการผลิตอาหารไม่ปรับตัวมากเนื่องจากมีความคล้ายคลึงกันทางสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและความเชื่อทางศาสนา ดังนั้นอาหารจึงมีข้าวและปลาเป็นอาหารหลัก เป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรม มีการใช้ข้าวผลิตเส้นก๋วยเตี๋ยว เรียกว่า “เส้นจันท์” มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและเป็นสินค้าส่งออกสำคัญ วิธีการผลิตอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ดั้งเดิม มีอาหารทะเลเป็นสำคัญ ส่วนผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหาร พบว่าเกิดจากนโยบายการพัฒนาของรัฐส่วนกลาง การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารในมิติด้านความพอเพียง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐส่วนกลางควรมีการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรที่เป็นฐานการผลิตอาหารที่สำคัญ โดยเฉพาะทรัพยากรการผลิตในระดับชุมชนบนพื้นฐานของการให้สิทธิแก่ชุมชนในการจัดการ และการพัฒนาแหล่งทรัพยากรทางอาหารด้วยตัวของชุมชนเอง

2. ภาครัฐในระดับท้องถิ่นควรมีการส่งเสริมการผลิตอาหารที่พึ่งพาความหลากหลายเชิงพื้นที่ผ่านวัฒนธรรมประเพณีภายในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้วัฒนธรรมการผลิตอาหารดำรงอยู่ และเป็นการช่วยรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่

คำสำคัญ: ความมั่นคงทางอาหาร กลุ่มชาติพันธุ์ ความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่

Biodiversity spatial affecting the stability of the ethnic groups that live in the river area in Chanthaburi

Wongtham Sarana¹, Nakrob Tianam², Chuwong Ubalee³, Jutinan Kwannate⁴

^{1,2,3,4}Political Science, Humanities and Social Sciences Rambhai Barni Rajabhat University

E-mail: saiiiew@yahoo.com

Received: May 25, 2020

Revised: August 28, 2020

Accepted: September 11, 2020

Abstract

This paper aimed to investigate the spatial biological diversity affecting the creation of the food security of the ethnic groups of Chinese, Vietnamese and Tai along the river basin of Chanthaburi Province. This study employed Participatory Research (PAR) by searching for a commitment approach among researchers and ethnic groups and Transdisciplinary Research combining various disciplines and integrated as a whole, especially in terms of food production and creating food security.

The results showed that Vietnamese lived their lives by producing food in the wisdom of Vietnamese cuisine at Catholic monastic community blending the Vietnamese immigrant and variety of local wisdom in Chanthaburi Province and tasteless food. The consumption of fish and vegetables is key. Those were related to biodiversity and a reflection of the political events of the history under the French colonies. Biodiversity spatial effects to create food security. The main reason was the expansion of the community and a path forward to resolve water flooding. However, those not affecting the food security due to markets outside replace the biodiversity changing. The Chinese way of producing food has instead not adapted that much because of the similarity of the state's natural resources. An environmental and cultural, and religious belief of rice and fish is the staple food. The food is first boiled rice with fried vegetables. China's current food production is a blend of cultures, noodle dishes called "Sen Chan" is a local identity and exports. Additionally, the Tai ways of producing food have remained traditional cuisine, which is originally seafood. This revealed the biodiversity spatial effects to the products on food security. The current public policy,

nature, and environmental change impact food security regarding availability, access, and utilization, affecting stability.

Suggestion Policy 1) The central government should promote the conservation of resources as a major production base, especially the production resources at the community level based on the grant management community and the development of food resources. 2) The local government should promote local food production in spatial diversity through cultural traditions within the community. This will allow the production of food culture existed and preserve natural resources in another way.

Keywords: food security, ethnic, spatial biodiversity

บทนำ

ร่องรอยด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีของจันทบุรี เป็นหลักฐานยืนยันการเป็นชุมชนโบราณ (แต่อาจมีชุมชนตั้งหลักแหล่งอยู่ก่อนแล้ว) โดยมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 11 ต่อมาได้ขยายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ระดับเมือง มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ามีการตั้งถิ่นฐานได้ปรากฏขึ้นทั่วบริเวณวัดทองทั่ว รวมทั้งพื้นที่ใกล้เคียง ตำบลคลองนารายณ์ อำเภอเมืองจันทบุรี ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบหน้าเขาสระบาปมีคลองที่ชื่อว่า “คลองนารายณ์” สายน้ำจากคลองนารายณ์ไหลลงมาจากเขาสระบาป และผ่านออกสู่แม่น้ำจันทบุรี

สำหรับหลักฐานที่บ่งบอกถึงประวัติศาสตร์อันเก่าแก่ของจันทบุรี ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน 4 แห่ง ได้แก่ (1) เนินโบราณสถานวัดเพนียด (ร้าง) (2) โบราณสถานเพนียด (3) เนินโบราณสถานไถลวัดทองทั่ว และ (4) เนินโบราณสถานวัดสมภาร (ร้าง) จากหลักฐานดังกล่าวสันนิษฐานได้ว่า ชุมชนที่กล่าวถึงมีการตั้งถิ่นฐานของชาวบ้าน ดำรงอยู่ในรูปแบบสังคมเกษตรกรรม

จากหลักฐานและร่องรอยทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะ สถาปัตยกรรม เป็นร่องรอยทางวัฒนธรรมร่วมสมัยของขอม มีคติความเชื่อทางศาสนา ประกอบด้วยศาสนา พราหมณ์ ศาสนาพุทธ การนับถือผีของชนพื้นเมืองที่มีการเรียกว่า “ชาวซอง” เป็นชาวพื้นเมืองจันทบุรี และได้พบเห็นความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีที่ได้รับการถ่ายทอดจากชุมชนอื่นร่วมสมัยเดียวกัน เป็นชุมชนเปิดที่มีการคมนาคมทั้งทางบกและทางทะเล สามารถติดต่อกับชุมชนภายนอก การมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญคือ เขาสระบาปและแม่น้ำ

จันทบุรี พื้นที่ลุ่มเหมาะสมกับการทำเกษตรกรรม เป็นปัจจัยที่สำคัญในการตั้งถิ่นฐานและการขยายตัวของชุมชนจนกระทั่งเป็นเมือง ในตำนานพื้นเมืองเรียกกันว่า เมืองเพนียดหรือเมืองนางกาไว มีระบบการปกครองที่มีกษัตริย์เป็นเจ้าเมือง (งานยุทธศาสตร์และแผนงานสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรี, 2558: ออนไลน์)

ราวพุทธศตวรรษที่ 18 ปรากฏชื่อ “เมืองจันทะบูร” หรือ “จันทบูร” ในฐานะประเทศราช ที่ตั้งของเมืองสันนิษฐานว่าน่าจะย้ายจากเมืองเพนียด มาตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านหัววัง ตำบลพุงทะเลย ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำจันทบุรี ราวประมาณพุทธศตวรรษที่ 20 พบว่ามีการขยายตัวของชุมชนไปอาศัยตามลุ่มน้ำ และเกิดมีการตั้งชุมชนสำคัญขึ้นใหม่คือ “ชุมชนบ้านลุ่ม” เป็นพื้นที่ในการสร้างเมืองจันทบุรีแหล่งที่ 3 และได้ปรากฏหลักฐานเมื่อคราวกรุงศรีอยุธยาแตก สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชยกทัพมาตีเมืองจันทบุรีเพื่อรวบรวมไพร่พล ณ บ้านลุ่ม

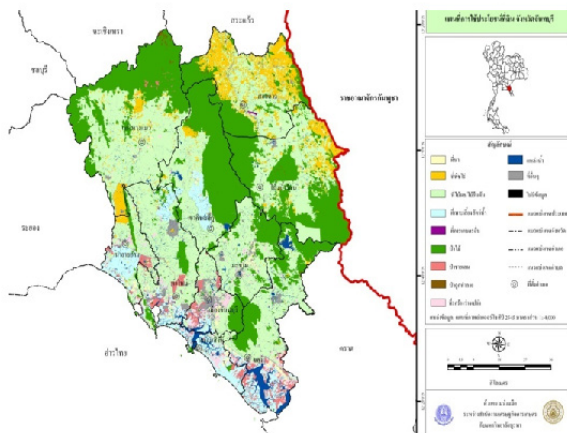
ราวปี พ.ศ. 2377 การสร้างเมืองจันทบุรีครั้งที่ 4 ในสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 เมื่อครั้งที่ไทยรบกับญวน เมืองจันทบุรีถือว่าเป็นหัวเมืองตะวันออกที่อยู่ใกล้ชิดกับเขตญวน รัชกาลที่ 3 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ทำการสร้างป้อมค่ายเมืองพร้อมกับสร้าง “วัดโยธานิมิต” ซึ่งเป็นวัดประจำเมือง เมื่อสร้างเสร็จรัฐบาลได้ให้ราษฎรย้ายไปอยู่ที่เมืองใหม่ ชื่อว่า “ค่ายเนินวง” จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายมาอยู่ที่บ้านลุ่มที่เก่าดั้งเดิม (สินธุชัย สุรเสพ และคณะ, 2558: 1)

จากประวัติความเป็นมาทำให้เห็นได้ว่า “จันทบุรี” มีประวัติศาสตร์ยาวนานนับ 1,000 ปี และมีความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ (Multi Biological Area-based) อย่างเห็นได้ชัด จากหลักฐานทางโบราณคดีสะท้อนให้เห็นว่าผู้คนในยุคโบราณ มีการเลือกที่ตั้งเมืองตามความเหมาะสม ต่อมาเมืองได้พัฒนาและเกิดการขยายตัวของชุมชน จนกลายเป็นระบบเมือง มีการอพยพย้ายถิ่นฐานจากที่เดิมไปสู่ที่แหล่งใหม่ตามความเหมาะสมของขนาดกลุ่ม รวมทั้งได้มีการติดต่อสื่อสาร และการไปมาหาสู่ทั้งทางบกและทางน้ำ ดำรงชีวิตด้วยการทำเกษตรกรรมแบบเรียบง่าย โดยการใช้เทคโนโลยีต่ำ ส่วนใหญ่จะอาศัยการเก็บของป่า ในพื้นที่ลุ่มน้ำ และบริเวณน้ำเค็ม มีการทำประมงแบบพื้นบ้าน ใช้อุปกรณ์ที่ประกอบหรือสร้างขึ้นเอง

จากความหลากหลายของที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดจันทบุรี สามารถจำแนกพื้นที่ออกเป็น 6 ลักษณะคือ (สินธุชัย สุรเสพ และคณะ, 2558: 4)

- 1) พื้นที่ตามชายฝั่งทะเล เช่น ในเขตอำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ และอำเภอขลุง
- 2) พื้นที่ตามลุ่มแม่น้ำลำคลอง เช่น แม่น้ำจันทบุรี คลองสระบาป คลองใหญ่

- 3) พื้นที่ป่าเขา เช่น เทือกเขาบรรทัด ภูเขาสระบาป เขาชีชมภู เขาชะเมา
- 4) พื้นที่เรือกสวนไร่นา เช่น พื้นที่รอบอำเภอเมืองท่าใหม่ ชลุม แ่งหางแมว มะขาม โป่งน้ำร้อน และสอยดาว (ปัจจุบันมีอยู่ทั่วทั้งจังหวัด)
- 5) พื้นที่น้ำตก เช่น น้ำตกพลิ้ว น้ำตกกระทิง น้ำตกเขาสอยดาว
- 6) พื้นที่ชายแดน เช่น ชายแดนไทย – กัมพูชา

ภาพประกอบที่ 1 พื้นที่จังหวัดจันทบุรี

ที่มา: ศูนย์ข้อมูลภูมิศาสตร์สารสนเทศศาสตร์คณะภูมิสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา (2558: ออนไลน์)

ความหลากหลายทางภูมิศาสตร์และหลักฐานการตั้งถิ่นฐาน เป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ และการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่ต้องปรับตัวเรียนรู้เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ภายใต้ความเหมาะสมสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมที่มีความหลากหลาย โดยมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสำคัญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเกี่ยวข้องกับเรื่องราวในงานวิจัยนี้มี 3 ชาติพันธุ์ที่อาศัยบริเวณริมน้ำที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ญวน จีน และไทย ที่กระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ (สินธุชัย สุกรเสพ และคณะ, 2558: 1 – 4)

ทุนทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งต่อการเลือกที่ตั้งเพื่อเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและการดำรงอยู่ของทั้ง 3 กลุ่มชาติพันธุ์ มีการดำรงเผ่าพันธุ์อยู่ด้วยกัน โดยใช้ประโยชน์จากทุนทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีมาอยู่ก่อน และก่อให้เกิดเป็นวิถีปฏิบัติอันนำไปสู่การสถาปนาทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ความเชื่อ ประเพณี หรือการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

การที่ความเป็นกรรมสิทธิ์ในที่ดินยังไม่ปรากฏชัดเจนเหมือนในปัจจุบัน ทำให้

กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ สามารถอพยพเคลื่อนย้ายกลุ่มได้อย่างเสรีโดยไม่มีพรมแดน

ในงานวิจัยชิ้นนี้จะให้ความสำคัญเกี่ยวกับการดำรงเผ่าพันธุ์ของชาติพันธุ์โดยมีเงื่อนไขสำคัญคือ “การผลิตอาหาร” (Food Production) ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้ชีวิตมนุษย์สามารถดำรงอยู่ แต่ละชาติพันธุ์ที่ดำรงอยู่มีวิธีการผลิตอาหารโดยใช้ความสัมพันธ์ของทุนทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนวัฒนธรรมที่กลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองปรับตัวเพื่อสามารถดำรงอยู่ได้ เป็นเรื่องที่น่าสนใจและเป็นคำถามที่สำคัญว่า การจัดความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ให้เข้ากับถิ่นที่อยู่อาศัยแบบแตกต่างหลากหลายโดย “การสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร” (Food Security Creation) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะอยู่ที่คำถามที่ว่า “พื้นที่ป่าและบริเวณลุ่มแม่น้ำมีความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์หรือไม่ อย่างไร”

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

เพื่อศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดจันทบุรี

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับอาหาร ยศ สันตสมบัติ (2544) ได้เขียนหนังสือเรื่อง “มนุษย์กับวัฒนธรรม” โดยได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับอาหารไว้อย่างน่าสนใจ สามารถแบ่งยุคของวิธีการผลิตอาหารสำคัญ ๆ 8 ยุค ดังนี้

1. การล่าสัตว์และเก็บหาอาหารเป็นรูปแบบแรกของเทคโนโลยีการผลิตเพื่อยังชีพ เพราะรูปแบบการผลิตประเภทนี้อยู่บนพื้นฐานของการเก็บหาอาหารจากธรรมชาติ เช่น ผัก ผลไม้ และรากไม้ต่าง ๆ ตลอดจนการล่าสัตว์ด้วยเครื่องมือง่าย ๆ เช่น หอก ธนู เป็นต้น ในปัจจุบัน มนุษย์กลุ่มต่าง ๆ ที่ยังดำรงชีวิตอยู่ด้วยวิธีการผลิตแบบ “ล่าสัตว์และเก็บหาอาหาร” ยังคงมีอยู่อย่างกระจัดกระจายตามมุมต่าง ๆ ทั่วโลก เช่น ในแถบทะเลทรายบริเวณทั่วโลก หรือในป่าดงดิบเขตร้อนชื้น เป็นต้น สภาพแวดล้อมเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ไม่เหมาะสมต่อการผลิตแบบเกษตรกรรม หรือการตั้งรกรากของประชากรขนาดใหญ่ การโดดเดี่ยวตนเองออกจากโลกภายนอก มีส่วนช่วยให้มนุษย์ในสังคมแบบล่าสัตว์และเก็บหาอาหารสามารถดำรงรักษารูปแบบของวิธีการผลิต การดำรงชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของตนเอาไว้ได้พอสมควร

2. สังคมแบบล่าสัตว์และเก็บหาอาหารมักมีการรวมตัวเป็นกลุ่มขนาดเล็กหลาย ๆ กลุ่ม เดินทางอพยพเร่ร่อนอย่างสม่ำเสมอ ตั้งถิ่นที่อยู่เป็นการชั่วคราวอย่าง

การจัดกระจายในอาณาบริเวณแห่งใดแห่งหนึ่ง ไม่มีการยึดถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น และไม่มียุทธศาสตร์ที่เป็นทางการ การแบ่งงานตามเพศวางอยู่บนพื้นฐานของเพศเป็นสำคัญ ผู้ชายมักทำหน้าที่ล่าสัตว์และผู้หญิงทำหน้าที่เก็บหาอาหาร เป็นต้น

3. ในช่วงเวลาประมาณ 10,000 ปีที่ผ่านมา มนุษย์ในหลาย ๆ พื้นที่ทั่วโลกได้เริ่มปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตจากการเก็บหาอาหารจากธรรมชาติ มาเป็นการผลิตอาหารด้วยตนเอง โดยการเพาะปลูกธัญพืช และการเลี้ยงสัตว์สำหรับเป็นอาหารประจำวัน การเปลี่ยนแปลงจากการเก็บหาอาหารมาเป็นการผลิตอาหารโดยตรง ทำให้มนุษย์สามารถควบคุมความแน่นอนและเพิ่มปริมาณอาหารสำหรับการเก็บสะสมเพื่อบริโภคในระยะยาวได้เป็นจำนวนมาก

4. การกสิกรรมในยุคแรก ๆ เป็นการเพาะปลูกบนที่ดินแปลงเล็ก ๆ โดยใช้เครื่องมือและเทคนิคง่าย ๆ ปราศจากการใช้แรงงานสัตว์ การไถคราดหรือระบบชลประทาน เทคนิคในการทำสิกรรมที่พบเห็นได้ในสังคมหลาย ๆ แห่งทั่วโลกคือ การตัดแล้วเผา (Slash and Burn) นั่นคือการหักล้างถางพงบนที่ดินแปลงเล็ก ๆ แล้วทำการเผาเพื่อให้ที่ดินโล่งเตียนพอสมควร หลังจากนั้นจึงใช้ไม้ทิ่มลงไปดินเพื่อยอดเมล็ดพันธุ์ หลังจากใช้ที่ดินทำการเพาะปลูกไปเพียงหนึ่งหรือสองครั้ง เกษตรกรจะปล่อยให้ดินแปลงนั้นไว้ให้ต้นไม้และพืชอื่น ๆ งอกเงย เพื่อให้ดินได้มีโอกาสพักตัวฟื้นสภาพความอุดมสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง โดยหันไปตัดและเผาที่ดินแปลงอื่นเพื่อทำการเพาะปลูกแทน การเพาะปลูกในลักษณะนี้จึงได้รับการขนานนามว่า การเพาะปลูกหรือการกสิกรรมแบบหมุนเวียน

5. การกสิกรรมแบบเข้มข้นเป็นพัฒนาการอีกขั้นหนึ่งของระบบการผลิตในภาคเกษตร โดยมีการใช้กำลังการผลิตและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าขึ้นกว่าการทำไร่หมุนเวียน เช่น มีการใช้แรงงานสัตว์และเครื่องจักรเข้าช่วยผ่อนแรงในการทำงาน มีการไถคราดที่ดินก่อนทำการเพาะปลูก มีการใช้ปุ๋ยเพื่อเพิ่มผลผลิต และมีการสร้างระบบชลประทานและเทคนิคในการควบคุมน้ำที่สลับซับซ้อน ดังเช่น การทำนาดำ เป็นต้น การกสิกรรมแบบเข้มข้นทำให้การรวมตัวและการจัดตั้งองค์กรทางสังคมการเมือง มีลักษณะยั่งยืนและเป็นทางการมากกว่าสิกรรมแบบไร่หมุนเวียน ในสังคมชานาบางแห่ง ความสามารถในการสะสมผลผลิตส่วนเกิน ความแตกต่างในขนาดของการถือครองที่ดิน รวมทั้งขนาดและฐานของระบบเครือญาติอาจนำไปสู่ความแตกต่างทางชนชั้นภายในชุมชนอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ความสามารถในการผลิตอาหารและการเลี้ยงสัตว์อย่างมีประสิทธิภาพ การติดต่อค้าขายกับสังคมภายนอกอย่างสม่ำเสมอและความเข้มแข็งขององค์กรทางสังคมการเมืองทำให้ชุมชนชานาหลายแห่งเริ่มขยายตัวเป็นชุมชนขนาดใหญ่ และเป็นพื้นฐานของการเกิดชุมชนเมืองและรัฐขึ้นในเวลาต่อมา

6. วิธีการผลิตแบบเลี้ยงสัตว์เป็นวิธีการผลิตอีกรูปแบบหนึ่ง พบเห็นมากในแถบภูมิประเทศแบบทุ่งหญ้า เขตเทือกเขาหรือทะเลทรายที่มีปริมาณน้ำฝนน้อย แต่มีหญ้าจำนวนมากพอสำหรับเป็นอาหารของฝูงสัตว์ขนาดใหญ่ได้ สัตว์เลี้ยงที่พบมากที่สุดคือ วัว แพะ และแกะ เนื่องจากทนทานต่อความร้อนและความแห้งแล้ง สามารถเดินทางรอนแรมเป็นระยะทางไกลได้ กินหญ้าและใบไม้เป็นอาหารและเป็นสัตว์ที่ให้อาหารกับมนุษย์ สังคมที่มีวิธีการผลิตแบบเลี้ยงสัตว์มักเดินทางอพยพเร่ร่อนอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี ไม่มีถิ่นที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งถาวร การอพยพเร่ร่อนอย่างสม่ำเสมอทำให้กลุ่มเลี้ยงสัตว์มักเป็นกลุ่มขนาดเล็ก ผู้นำกาศัยอย่างกระจุกกระจายกันออกไปในอาณาบริเวณแห่งหนึ่ง ทำการค้าขายสินค้าและผลิตภัณฑ์จากสัตว์กับชนกลุ่มอื่น ๆ อยู่เสมอ รวมทั้งทำการค้ากับกลุ่มเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง ชนเผ่าเหล่านี้มักเป็นพ่อค้าผู้เชี่ยวชาญการแลกเปลี่ยนสินค้า และเป็นช่างฝีมือในด้านต่าง ๆ นิยมสะสมทรัพย์สินเงินทอง มีความแตกต่างด้านความมั่งคั่งร่ำรวยระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มค่อนข้างสูง มีผู้นำและการจัดตั้งองค์กรทางสังคมการเมืองที่แน่นอนชัดเจน

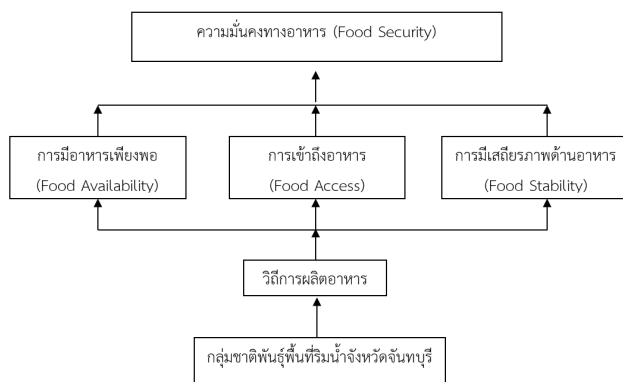
7. การเพิ่มขึ้นของประชากรเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ผลักดันให้มนุษย์จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนระบบการผลิตจากการล่าสัตว์และเก็บอาหาร มาเป็นการผลิตแบบเกษตรกรรม โดยเริ่มต้นจากเทคนิคการเกษตรระดับต่ำ เมื่อจำนวนประชากรในบางพื้นที่เพิ่มสูงขึ้นไปอีก ย่อมเกิดความจำเป็นในการคิดค้นเทคนิคการผลิตใหม่ ๆ เช่น การเกษตรกรรมแบบเข้มข้น เพื่อเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอต่อการเพิ่มขึ้นของประชากร

แนวคิดเรื่องความมั่นคงด้านอาหาร

แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) (2002) ได้กลายเป็นปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่หลายประเทศทั่วโลกกำลังเผชิญ และสร้างมาตรการรับมือกับความท้าทายดังกล่าว เพื่อความอยู่รอดของประชากรในประเทศและประชากรโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนาที่ปัญหานี้กำลังทวีความรุนแรงมากขึ้นจากสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศที่เกิดวิกฤติด้านพลังงาน สภาพแวดล้อม และความสำคัญของการผลิตพืชอาหารลดลง ทำให้ราคาพืชอาหารสูงขึ้น จนทำให้ประชากรที่ยากจนไม่สามารถเข้าถึงอาหารได้ แนวคิดความมั่นคงทางอาหารมิใช่เพิ่งเกิดขึ้น หากแต่มีการพัฒนาแนวคิดมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1970 โดยมีการให้คำนิยาม คำจำกัดความไว้มากมาย ความหมายของแนวคิด “ความมั่นคงทางอาหาร” ถูกพัฒนาให้มีมิติที่ซับซ้อนขึ้นตามพลวัตความเข้าใจของผู้คนในเรื่องบทบาทของอาหารหรือแม้แต่ความแตกต่างในแต่ละประเทศและภูมิภาค อย่างไรก็ตามคำนิยามของความมั่นคงทางอาหารที่ได้รับการนำมาใช้อ้างอิงและเป็นที่รู้จัก

มากที่สุดมาจากการประชุมอาหารโลก (World Food Summit) คือ (อ้างใน วิรัลพัชร ประเสริฐศักดิ์, 2555)

“Food security, at the individual, household, national, regional and global levels (is achieved) when all people at all times have physical and economic access to sufficient, safe and nutritious foods to meet their dietary needs and food preferences for an active healthy life”

ภาพประกอบที่ 2 กรอบแนวคิดว่าด้วยความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์พื้นน้ำจังหวัดจันทบุรี

ที่มา: ดัดแปลงจากงานศึกษาของวิรัลพัชร ประเสริฐศักดิ์ (2555)

จากการทบทวนแนวคิดว่าด้วยความมั่นคงทางอาหาร พบว่า การที่กลุ่มชาติพันธุ์พื้นน้ำจังหวัดจันทบุรี สามารถรักษาวิธีการผลิตและสืบทอดอาหารชาติพันธุ์ของตนไว้ได้ ต้องประกอบด้วย การมีอาหารที่พอเพียง (Food Availability) การเข้าถึงอาหาร (Food Access) และการมีเสถียรภาพด้านอาหาร (Food Stability) เป็นแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดกับระบบนิเวศ มีวิถีคิดและดำรงชีวิตในลักษณะพึ่งพาและผูกพันกับธรรมชาติแวดล้อมมาหลายชั่วอายุคนและเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่สายสัมพันธ์ในระบบนิเวศ สะท้อนให้เห็นถึงพื้นฐานของการจัดการระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ นำไปสู่การอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอย่างเหมาะสมและยั่งยืน

นอกจากความหมายของความมั่นคงทางอาหาร ที่ต้องการให้คนทุกคน ทุกเวลา มีความสามารถเข้าถึงอาหารทั้งในทางกายภาพและเศรษฐกิจอย่างเพียงพอ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ ที่ตรงกับรสนิยมของตนเอง เพื่อการมีชีวิตที่ดีและสุขภาพที่แข็งแรง

แล้ว องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) (2002) ได้แบ่งความหมายด้านความมั่นคงออกเป็น 4 มิติ คือ

ความพร้อมเพียง (Availability) ของปริมาณอาหาร ที่อาจได้มาจากการผลิตภายในประเทศหรือการนำเข้า รวมถึงความช่วยเหลือด้านอาหาร

การเข้าถึง (Access) ทรัพยากรที่พอเพียงของบุคคลเพื่อได้มาซึ่งอาหารที่เหมาะสมและมีโภชนาการ ทรัพยากรดังกล่าว หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะกำหนดควบคุมกลุ่มสินค้าหนึ่ง ๆ ได้ภายใต้บริบททางกฎหมาย การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนที่บุคคลอาศัยอยู่ (รวมถึงสิทธิตามประเพณี เช่น การเข้าถึงทรัพยากรส่วนรวมของชุมชน)

การใช้ประโยชน์ (Utilization) ด้านอาหารผ่านอาหารที่เพียงพอ น้ำสะอาดและการรักษาสุขภาพและสุขอนามัยเพื่อที่จะเข้าถึงภาวะความเป็นอยู่ที่ดีทางโภชนาการ ความต้องการทางกายภาพทั้งหมดได้รับการตอบสนอง โดยนัยยะนี้ ความมั่นคงทางอาหารจึงสัมพันธ์กับปัจจัยนำเข้าที่ไม่ใช่อาหารด้วย และมิติสุดท้ายคือ

เสถียรภาพ (Stability) ทางอาหาร ที่ประชาชน ครूरเรือนและบุคคลจะต้องเข้าถึงอาหารที่เพียงพอตลอดเวลา ไม่ต้องเสี่ยงกับการไม่สามารถเข้าถึงอาหารอันเป็นผลมาจากวิกฤตที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน เช่น วิกฤตทางเศรษฐกิจหรือสภาพภูมิอากาศ หรือเหตุการณ์ที่เป็นไปตามวงจร เช่น ภาวะความไม่มั่นคงทางอาหารตามฤดูกาล ในความหมายนี้ความมั่นคงทางอาหาร ครอบคลุมถึงมิติความพร้อมเพียงและการเข้าถึงอาหารด้วย

ระหว่างปี ค.ศ. 1960 – 1990 ผู้เชี่ยวชาญจำนวนมากได้ให้เครดิตแก่การปฏิวัติเขียวของบอร์ลอกว่า การปฏิวัติเขียวช่วยเบนเข็มความอดอยากของโลกในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 และช่วยชีวิตผู้คน อาจมากถึงพันล้านคนไว้ นอร์แมน บอร์ลอกได้ตั้งศูนย์ปรับปรุงข้าวโพดและข้าวสาลีนานาชาติ (International Maize and Wheat Improvement Center) ในเม็กซิโกขึ้นในปี ค.ศ. 1964 และได้ใช้เวลากว่า 10 ปีในการพัฒนาข้าวสาลีหลากหลายสายพันธุ์ ที่มีความต้านทานโรค และให้ผลผลิตมากกว่าสายพันธุ์ดั้งเดิม หลังจากนั้นเขาได้นำข้าวสาลีเหล่านั้น พร้อมด้วยข้าวเจ้าและข้าวโพดที่ผ่านการปรับปรุงสายพันธุ์คล้าย ๆ กันมายังเอเชีย ตะวันออกกลาง อเมริกาใต้และแอฟริกาโดยมีปากีสถานและอินเดียที่ได้ประโยชน์จากเมล็ดพันธุ์สายพันธุ์ใหม่มากที่สุด ทำให้มีผลผลิตเพิ่มมากขึ้นถึง 4 เท่า

ผลงานด้านการปฏิวัติเขียวที่ช่วยผลิตอาหารให้เพียงพอต่อประชากรโลกที่เพิ่มสูงขึ้นได้กลายเป็นผลงานโดดเด่นที่ทำให้ นอร์แมน บอร์ลอกได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพในปี ค.ศ. 1970 และเขาได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีอาหารที่เพียงพอไว้ว่า (อ้างใน วิริลพัชร ประเสริฐศักดิ์, 2555)

“We must recognize the fact that adequate food is only the first requisite for life. For a decent and humane life we must also provide an opportunity for good education, remunerative employment, comfortable housing, good clothing, and effective and compassionate medical care.”

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า นอร์แมน บอร์ลอค จะยอมรับถึงความสำเร็จของการปฏิวัติเขียวที่ช่วยให้ประชากรหลายร้อยล้านคนมีอาหารเพียงพอ แต่เขาก็ได้ตระหนักถึงหัวใจสำคัญของการแก้ปัญหาความยากจนว่า คือการลดความอดอยากและหิวโหยซึ่งยังคงเป็นปัญหาที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ นอร์แมน บอร์ลอค กล่าวว่า แม้การปฏิวัติเขียวจะช่วยเพิ่มปริมาณผลผลิต แต่ก็มีผลกระทบที่เกิดขึ้นหลายประการจากการใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง และการพุ่งเป้าไปที่การเพิ่มผลผลิตในพืชเพียงไม่กี่ชนิดที่ให้ประโยชน์แก่เจ้าของที่เพาะปลูกขนาดใหญ่ ทั้งที่จริงแล้วเป้าหมายสำคัญควรมุ่งเน้นไปที่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้คน นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้รัฐบาลประเทศต่าง ๆ กำหนดนโยบายที่เป็นประโยชน์เชิงเศรษฐกิจต่อเกษตรกร และปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานให้เกษตรกรเข้าถึงตลาดได้ และสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมของโลก เช่น การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกได้ด้วย

แนวคิดความมั่นคงด้านอาหารกับการเข้าถึงอาหาร

วิกฤตการณ์อาหารจากความอดอยากที่เกิดขึ้นในทวีปแอฟริกาช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 ทำให้หลายฝ่ายเห็นว่าการมีอาหารปริมาณเพียงพอในระดับมหภาคนั้น ไม่สามารถประกันความมั่นคงทางอาหารแก่ประชาชนในระดับครัวเรือนได้ หลายประเทศในทวีปแอฟริกาแม้จะเป็นประเทศผู้ส่งออกอาหารแต่ประชาชนจำนวนมากยังประสบกับปัญหาความอดอยากและหิวโหย เป็นผลให้มีการนำเสนอแนวคิดเรื่อง “สิทธิด้านอาหาร” (Food Entitlement) โดยนักเศรษฐศาสตร์ชาวอินเดีย คือ Amartya Sen (Dreze Jean and Sen Amartya, 1989) ผู้ชี้ให้เห็นว่า การขาดแคลนอาหารของประชาชนในหลายประเทศไม่ได้เกิดจากอาหารไม่เพียงพอ แต่เกิดจากการเข้าถึงสิทธิด้านอาหาร ในทางการเมืองข้อเสนอของเขามีอิทธิพลอย่างมากต่อการขยายแนวคิดความมั่นคงทางอาหารที่ไม่ได้ผูกติดอยู่กับความพอเพียงของอุปทานอาหารในระดับมหภาคเท่านั้น แต่ยังเน้นพิจารณาถึงมิติการเข้าถึงอาหารในระดับบุคคลและครัวเรือนด้วย

การเข้าถึงอาหาร คือ การที่ประชาชนมีความสามารถในการเข้าถึงอาหารโดยการผลิตเองในครัวเรือนหรือซื้อมาบริโภค ดังนั้นการที่ประเทศหนึ่งมีอาหารในภาพรวมเพียงพอก็ไม่ได้เป็นการประกันว่าประชาชนทุกคนจะมีอาหารบริโภคอย่างเพียงพอ ถ้าหากปัญหา

ความยากจนยังคงมีอยู่เพราะในขณะที่อาหารมีราคาแพงขึ้น ประชาชนบางส่วนก็อาจขาดแคลนอาหารบริโภคได้

ความมั่นคงทางอาหารกับความปลอดภัยทางอาหาร

ในทศวรรษที่ 1990 แนวคิดเรื่องความมั่นคงทางอาหารได้ครอบคลุมถึงเรื่องคุณค่าของอาหาร โภชนาการ ความปลอดภัยและความสมดุลทางอาหาร โดยนักวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้หันมาให้ความสำคัญในเรื่องการบริโภคอาหารอย่างมีประโยชน์ ถูกสุขลักษณะ มีคุณภาพและความปลอดภัย เพื่อสุขภาพที่ดีของประชากรโลก งานวิจัยของ Dreze Jean และ Amartya Sen (1989) เรื่อง Hunger and Public Action ระบุว่าประเด็นเรื่องสุขภาพและโภชนาการควรถูกนำมาใช้วิเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหาความอดอยากและภาวะขาดแคลนอาหารของประชาชนด้วย ขณะที่องค์การ UNICEF (อ้างใน วิลล์พัชร, 2555) ได้ระบุว่าอาหารเป็นปัจจัยสำคัญของสาเหตุการเกิดภาวะทุพโภชนาการในแม่และเด็กซึ่งเกิดจากการบริโภคอาหารที่ไม่ถูกสุขลักษณะและไม่มีความหลากหลายทางอาหาร

นอกจากนั้น กรมการเกษตรของสหรัฐอเมริกา (United States Department of Agriculture - USDA) (อ้างใน วิลล์พัชร ประเสริฐศักดิ์, 2555) ได้ชี้ว่า ความมั่นคงทางอาหารเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกในครอบครัวทั้งหมดสามารถเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอในทุกเวลา และดำเนินการได้เองเพื่อความสุขภาวะที่ดี ดังนั้นความมั่นคงทางอาหารจึงประกอบด้วย การมีอาหารเพียงพอ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการเนื่องจากแนวคิดเรื่องความมั่นคงทางอาหารถูกพัฒนามาจากความแตกต่างด้านแนวทางการมองปัญหา ทั้งทางกายภาพ ทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม โดยทุกฝ่ายต้องการแก้ไขปัญหาในทุกระดับทั้งในเชิงโครงสร้างและความต้องการระบุเป้าหมายของแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งเรื่องกระบวนการผลิต การเข้าถึงอาหาร และความปลอดภัยทางอาหาร

แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์

การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมใดสังคมหนึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนสองกลุ่มใหญ่ ๆ คือชนกลุ่มใหญ่ของสังคมและชนกลุ่มน้อย ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนทั้งสองกลุ่มสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ ดังนี้

1. พฤติกรรมของชนกลุ่มใหญ่ที่มีต่อชนกลุ่มน้อย

ในแต่ละสังคมย่อมประกอบไปด้วยผู้คนจำนวนมากที่มาจากที่ต่าง ๆ ตามพัฒนาการแห่งการอพยพย้ายถิ่นของมนุษยชาติ สังคมมนุษย์จึงประกอบด้วยชนกลุ่มใหญ่

กับชนกลุ่มน้อยอีกหลายกลุ่มที่อยู่ร่วมกันมานาน ชนหลายกลุ่มที่อยู่ร่วมกันนั้นจะมีการติดต่อไปมาหาสู่กันเป็นธรรมดาโดยชนกลุ่มใหญ่อาจมีทัศนคติต่อชนกลุ่มน้อยในลักษณะที่แตกต่างกัน พฤติกรรมของชนกลุ่มใหญ่ที่มีต่อชนกลุ่มน้อยจึงมีลักษณะ ดังนี้ (Thomas and Anderson, 1972: 161 – 163)

1) การทำลายล้าง (Extermination) เป็นความพยายามของชนกลุ่มใหญ่ที่จะแก้ไขปัญหชนกลุ่มน้อยโดยการทำลายล้างชนกลุ่มน้อยให้หมดไปจากสังคม การทำลายล้างชนกลุ่มน้อยมักใช้วิธีกดดันอย่างรุนแรงที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือการทำลายล้างคนครึ่งสัญชาติหรือชาวยิว

2) การขับไล่ (Expulsion) เป็นสถานะที่ชนกลุ่มน้อยไม่อาจอยู่ร่วมกับชนกลุ่มใหญ่ได้เพราะถูกชนกลุ่มใหญ่ทำลายล้าง ชนกลุ่มน้อยที่เหลือจึงต้องหลบหนีออกจากสังคม

3) การแยกย่านที่อยู่อาศัย (Segregation) เป็นการจัดสถานที่เฉพาะให้ชนกลุ่มน้อยได้อยู่อาศัย เป็นวิธีการแยกชนกลุ่มน้อยออกจากชนกลุ่มใหญ่ของสังคมอย่างสุขสงบ การแยกย่านเป็นการอยู่ร่วมกันอย่างแยกสถานที่อยู่ การแยกย่านชนกลุ่มน้อยบนพื้นฐานของการเป็นสมาชิกสังคม ได้มีผลต่อการรักษาเอกลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยได้ระดับหนึ่ง ทำให้ชนกลุ่มน้อยมีลักษณะที่แตกต่างออกไปจากชนกลุ่มใหญ่ ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลของชนกลุ่มใหญ่ก็สามารถสร้างแรงกดดันต่อชนกลุ่มน้อยหลายกลุ่มที่แตกต่างกันได้

4) บูรณาการ (Integration) เป็นกระบวนการที่ทำให้ลำดับชั้นทางสังคมระหว่างชนกลุ่มใหญ่กับชนกลุ่มน้อยมีความเหมือนกัน บูรณาการไม่จำเป็นต้องเป็นกระบวนการที่ทำให้ชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่รวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่บูรณาการมีนัยยะแห่งการทำให้เกิดรูปแบบของการปรองดองกัน เครื่องกีดขวางทางรูปธรรมต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการแบ่งลำดับชั้นจะถูกทำลายไป แต่เครื่องกีดขวางทางนามธรรมบางอย่างอาจจะยังคงดำรงอยู่ วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่ยังคงมีความแตกต่างกัน

5) การผสมกลืนกลาย (Assimilation) เป็นกระบวนการที่ทำให้ลำดับชั้นทางสังคมของชนกลุ่มใหญ่กับชนกลุ่มน้อย ที่มีลักษณะแตกต่างกันกลืนเข้าเป็นลำดับชั้นทางสังคมเดียวกัน การผสมกลืนกลายต้องการภาพแห่งลำดับชั้นเริ่มแรก ที่ไม่แบ่งแยก เมื่อการผสมกลืนกลายเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ ความแตกต่างระหว่างลำดับชั้นจะถูกเชื่อมเข้าหากันอย่างสนิท จนกระทั่งลำดับชั้นทางสังคมอย่างใหม่ที่เป็นเอกภาพได้เกิดขึ้น

การผสมกลืนกลายที่สมบูรณ์เป็นกระบวนการที่ยาวนาน เพราะการเชื่อมผืน และการยอมรับวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาพอสมควร การผสมกลืนกลายจะไม่เกิดขึ้นถ้าบูรณาการระหว่างชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่ยังไม่ปรากฏออก เพราะถ้าชนทั้งสองกลุ่มถูกแยกออกจากกันทั้งสองฝ่ายจะไม่มีหนทางที่จะผสมกลืนกลายกันได้

เมื่อชนกลุ่มน้อยอยู่ร่วมกับชนกลุ่มใหญ่ไม่ว่าจะอยู่ร่วมกันในลักษณะใดจะมีพฤติกรรมต่อเนื่อง (Continuum of Behavior) ระหว่างชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่ พฤติกรรมของชนสองกลุ่มที่อยู่ด้วยกันจะมีลักษณะของความต่อเนื่อง ด้านหนึ่งเป็นพฤติกรรมก้าวร้าว ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นพฤติกรรมสร้างสรรค์ พฤติกรรมก้าวร้าวเป็นความสัมพันธ์แบบต่อต้านกันระหว่างชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่ โดยเริ่มจากการแยกย้ายการขับไล่และการทำลายล้าง ลักษณะการต่อต้านซึ่งกันและกันตั้งแต่ไม่รุนแรงไปจนถึงการใช้กำลังรุนแรง ส่วนพฤติกรรมสร้างสรรค์เป็นความสัมพันธ์แบบผสมผสานปรองดองระหว่างชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่ โดยเริ่มจากบูรณาการการเชื่อมพนักและการผสมกลืนกลาย

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. วิธีในการวิจัย

ในการวิจัยนี้เน้นกระบวนการทำวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research (PAR)) โดยใช้แนวทางแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) จึงไม่ใช่เพียงการผสมผสานระหว่างสาขาวิชาต่าง ๆ เท่านั้น แต่เป็นการมองแบบบูรณาการอย่างเป็นองค์รวม (Wholeness Approach) ด้วย สำหรับเทคนิคในการดำเนินการวิจัย มีดังนี้

1. การใช้กรณีศึกษา (Case Study Approach)
2. การวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) และหลักฐานทาง

โบราณคดี

3. การสัมภาษณ์ประวัติศาสตร์จากการบอกเล่า (Oral History)

4. การอภิปรายกลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไปและอาศัยในพื้นที่ริมน้ำ ได้แก่ ชุมชนชาวญวน ชุมชนชาวจีน ชุมชนชาวไทย อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี จำนวนอย่างน้อย 10 คน โดยการสัมภาษณ์แนวประวัติศาสตร์จากการบอกเล่า ใช้แนวคำถามแบบปลายเปิด ในบางพื้นที่มีการอภิปรายกลุ่มเฉพาะเพื่อสนทนาแบบตั้งความจดจำในอดีตออกมาอย่างอิสระ (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2542) คำถามปลายเปิดนั้นได้ทำการสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ อาทิ การดำเนินชีวิต โภชนาการ ความพอเพียงด้านอาหาร รวมถึงผลกระทบอื่น ๆ โดยในระหว่างการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลได้แสดงการประกอบอาหารพื้นบ้านแต่ละชนิด ทำให้เห็นว่าวัตถุดิบที่นำมาประกอบเป็นอาหารส่วนใหญ่มาจากภายในพื้นที่ และบางส่วนมีการจัดซื้อจากตลาดทั่วไป การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างต่อเนื่องในระยะเวลา 3 เดือน

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจะเน้นการตีความและอธิบายความหมายจากข้อมูลการสัมภาษณ์ที่เก็บได้ โดยพิจารณาผ่านความคิดทางทฤษฎีสังคมศาสตร์ในแบบการใช้องค์ความรู้เชิงสหวิทยาการ (ชัยยงค์ ประดิษฐศิลป์, 2542) เป็นการนำความรู้แขนงต่าง ๆ มาใช้ในการวิเคราะห์ ทำให้สามารถเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม วิถีชีวิต การเมือง การปกครอง เป็นต้น นอกจากนี้จะมีการสังเคราะห์ผลลัพธ์และข้อสรุปที่ได้จากการวิจัยนั้นจะนำไปสู่การอธิบายเกี่ยวกับ “ความมั่นคงทางอาหาร” ได้แก่ การมีอาหารเพียงพอ (Food Availability) การเข้าถึงอาหาร (Food Access) การมีเสถียรภาพด้านอาหาร (Food Stability) โดยพิจารณาวิธีการผลิตอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยในพื้นที่ริมน้ำจังหวัดจันทบุรี

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยในภาพรวมของกลุ่มชาติพันธุ์ ญวน จีน และไทย มีลักษณะของการสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในประเด็น ความพอเพียง ดังนี้

การสร้าง ความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ญวน พบว่า ผู้อพยพชาวเวียดนามหรือกลุ่มชาติพันธุ์ญวน มีการอพยพไปตั้งถิ่นฐานนอกประเทศเวียดนามที่เรียกกันว่า “ชาวญวนโพ้นทะเล” ได้เดินทางอพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเป็นเวลาช้านาน สำหรับชาติพันธุ์ญวนในจันทบุรี มีการตั้งถิ่นฐานรวมกัน ณ ชุมชนวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรี Peter A. Poole นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันได้ทำการศึกษาและพบว่ามี การตั้งถิ่นฐานมานานกว่า 300 ปี และชุมชนชาวญวนแห่งนี้มีประชากรนับถือศาสนาคาทอลิกมากที่สุดในประเทศไทย (มุสตี จันทวิมล, 2541) นอกจากเหตุผลด้านนโยบายของรัฐที่ทำให้ชาติพันธุ์ต้องเลือกพื้นที่อาศัยในชุมชนวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรีแล้ว ในพื้นที่จันทบุรียังตั้งอยู่ใกล้กับแม่น้ำ สามารถสัญจรไปได้สะดวก “เมืองจันทบุรีและเมืองชายทะเล เป็นหนทางเหมาะสมสำหรับจะหนีต่อไปที่อื่นได้ง่าย” (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2545 และคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี, 2546: 96) การอาศัยอยู่ใกล้แหล่งน้ำยังสะดวกต่ออาหาร สามารถแสวงหาวัตถุดิบมาสร้างสรรคอาหาร ชาวญวนจึงได้นำสัตว์น้ำที่หาได้อย่างง่ายดายมาประกอบเป็นอาหาร เช่น ปลา ต้มส้ม ที่มีการนำเอาวัตถุดิบในพื้นที่ขึ้นอย่างหอมแดงที่ปลูกในพื้นที่ริมแม่น้ำ มาผสมกับมะขามเปียก (มะขามสุกที่มีรสชาติเปรี้ยว) เป็นวัตถุดิบในเขตพื้นที่ที่มีน้ำน้อย หรือไม่ค่อยต้องการน้ำในการเจริญเติบโต มาผสมผสานกันจนกลายเป็นเมนูอาหารอย่างปลาต้มส้ม เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและเศรษฐกิจภายใต้การพัฒนาโดยรัฐ ได้ส่งผล

กระทบต่อการดำเนินชีวิตของชาติพันธุ์ญวน โดยการผลิตสินค้าเพื่อนำไปแลกเปลี่ยนหรือขาย เช่น การจับปู ปลา กุ้งไปขาย การตีเหล็กหรือการทอเสื่อไปขาย การซื้อสินค้าบริโภคจากตลาด เนื่องจากไม่สามารถผลิตเลี้ยงตัวเองได้ทั้งหมด เช่น การซื้อข้าวจากพ่อค้าทั้งที่เป็นคาทอลิกและไม่ใช่คาทอลิก การซื้อสินค้าปัจจัยการผลิตจากตลาด เช่น การซื้ออุปกรณ์ในแม่น้ำจากร้านขายของในตลาด การซื้อสีย้อมกกสำหรับการทอเสื่อ เป็นต้น

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เรื่องของการลงทุนและปัจจัยในเชิงเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีส่วนสัมพันธ์กับความหลากหลายทางชีวภาพที่มีผลต่อความมั่นคงทางอาหารในมิติด้านความพร้อม (Availability) ของกลุ่มชาติพันธุ์ญวน พบว่า ในช่วงแรกของการตั้งถิ่นฐานบริเวณชุมชนวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรี เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ชนิดต่าง ๆ และสัตว์น้ำในแม่น้ำจันทน์ จนกระทั่งมีการเอ่ยว่า “เมื่อก่อนมองไปในแม่น้ำ จมเอาได้เลย เพราะมันชุกชุมมาก” แต่เมื่อราวปี พ.ศ. 2500 รัฐบาลพัฒนาเส้นทางคมนาคม ทำให้การเดินทางสะดวก มีการติดต่อกับสังคมภายนอกกลุ่ม และเกิดการโยกย้ายถิ่นฐาน อีกทั้งมีการผานวิถีชีวิตเข้าสู่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับตลาดภายนอก ทำให้มีการติดต่อค้าขาย แลกเปลี่ยน เข้ามาทดแทนทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนที่ลดลง ประกอบกับรัฐบาลมีแนวทางพัฒนาทำเส้นทางส่งน้ำใหม่ เพื่อแก้ปัญหาหน้าท่วมส่งผลให้ทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพเปลี่ยนแปลงไป

การสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์จีน พบว่า การอพยพย้ายถิ่นฐานของชาวจีนเข้ามาในประเทศไทยเริ่มจากการค้าขายระหว่างกันของทั้งสองประเทศ ตั้งแต่ในสมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ โดยเรือสำเภาสินค้า ระยะทางไปกลับระหว่างประเทศจีนและไทยมีระยะไม่ไกล ทำให้การไปมาเป็นเรื่องที่ง่ายดาย การให้ข้อมูลของชาวจีนในจังหวัดจันทบุรีที่อาศัย ณ ตลาดริมน้ำจันทบุรี ที่ว่า “...แต่ย่เล่าให้ฟังว่าเดินทางด้วยเรือสำเภาจากท่าเรือชวเกา บางส่วนจะมาลงท่าแหลบ อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี และบางส่วนจะมาทางเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี...” หลังจากนั้น ชาวจีนอพยพเหล่านี้ จะค่อย ๆ ขยายถิ่นฐาน และตั้งหลักแหล่งอยู่อาศัยตามแหล่งน้ำจืด แม่น้ำ และตามชายฝั่งทะเล

ความคล้ายคลึงกันทางสภาพทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สภาพะดินฟ้าอากาศ และวัฒนธรรม นับเป็นเรื่องธรรมดาที่ชาวจีนจะปรับตัวให้เข้ากับประเทศพหุศาสนา ซึ่งมีข้าว และปลาเป็นอาหารหลัก (สกินเนอร์ สกินเนอร์, 2548) สะท้อนให้เห็นได้ว่ารูปแบบความสัมพันธ์ทั้งสองดังกล่าว ได้สะสมทุนทางสังคมในแง่ของความรู้จักมักคุ้นระหว่างกันของทั้งสองประเทศ ส่งผลต่อการตัดสินใจในการอพยพของชาวจีนมายังประเทศไทย ราวคริสต์ศตวรรษที่ 19 ประเทศจีนประสบปัญหาภายในประเทศอย่างรุนแรง

อาทิ ภัยธรรมชาติ (น้ำท่วม – ฝนแล้ง) การทำสงครามกับประเทศตะวันตก การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในลักษณะที่ล้นเกิน

ขณะที่ประเทศไทยหลังทำสงครามกับประเทศพม่า กัมพูชา และลาว ทำให้ประเทศไทยสูญเสียแรงงานคนจำนวนมาก ประเทศไทยจึงต้องการแรงงานในการทำกิจกรรม เกษตรกรรม และการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างมหาศาล สอดรับกับการอพยพของชาวจีนมายังประเทศไทย เพราะประเทศไทยต้องการแรงงานอีกทั้งชาวจีนที่อพยพส่วนใหญ่เป็นคนจีน เคยเป็นเกษตรกร หรือชาวนาในเมืองจีนมาก่อน และมายังประเทศไทยเพื่อทำงานเป็นกรรมกรธรรมดา (สกินเนอร์ สกินเนอร์, 2548) หลังจากชาวจีนอพยพมายังประเทศไทยได้มีการขยายตัวและตั้งหลักแหล่งที่อยู่อาศัยในเขตชายฝั่งทะเลและบริเวณที่ลุ่มแถบแม่น้ำสายใหญ่ ๆ (สกินเนอร์ สกินเนอร์, 2548)

ชุมชนชาวจีนดั้งเดิมในจังหวัดจันทบุรีอาศัยอยู่ และตั้งหลักแหล่งตามชายฝั่งทะเลทั้งในเขตอำเภอเมืองจันทบุรี เขตอำเภอขลุง อำเภอแหลมสิงห์และอำเภอท่าใหม่ สำหรับเขตอำเภอเมืองจันทบุรีชาวจีนตั้งถิ่นฐานบริเวณย่านท่าหลวงริมแม่น้ำจันทบุรี ตลอดไปจนถึงตลาดล่างซึ่งเป็นชุมชนของชาวนวนโดยมีศาลเจ้าของชาวจีนเป็นที่หมาย ชาวจีนส่วนใหญ่ในระยะแรก ทำอาชีพประมง และค้าขาย ระยะเวลาต่อมาอาชีพที่สำคัญของชาวจีนคือการปลูกพืชเศรษฐกิจต่าง ๆ เช่น พริกไทย ยาสูบ อ้อย และผลไม้ชนิดต่าง ๆ ชาวจีนได้เข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และการค้าที่สำคัญของจังหวัดมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ อาทิ การเพาะปลูกอ้อย พริกไทย ยาสูบ การค้าของป่า การทำน้ำตาล และการต่อเรือสำเภา รวมทั้งเป็นนายอากรเก็บส่วย เป็นต้น (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2544; ปราภวนา ศรีวิศาลศักดิ์, 2542; ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และชัยณรงค์ เครือนวน, 2555)

ความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งพื้นที่ เป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่ง ในการสร้างพื้นที่อาหารให้กับตนเองจนเกิดเป็นความมั่นคงทางอาหารและความมั่นคงของตนเอง ได้แก่ การทำเกษตร การปลูกพืชผักสวนครัวล้มลุก เช่น ผักคะน้า ต้นหอม กะหล่ำปลี กะหล่ำดอก หัวไชเท้า ผักกวางตุ้ง เป็นต้น ควบคู่กับการเลี้ยงสุกรเพื่อการบริโภคเนื้อและบางส่วนผลิตเพื่อขาย นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มชาวจีน (ชาวจีนแต้จิ๋ว) มีความชำนาญในการปลูกพริกไทยตั้งแต่อู่ประเทศจีน ดังนั้น เมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทยจึงนำเอาประสบการณ์ที่ตนเองมีอยู่มาเริ่ม และบุกเบิกการปลูกพริกไทยเพื่อขาย

นอกจากการทำเกษตรชาวจีนยังมีทักษะในการทำประมง เมื่อมาอาศัยในพื้นที่ใหม่จึงมีการนำทักษะมาใช้ดำเนินชีวิต โดยการจับสัตว์น้ำจืด บริเวณแม่น้ำจันทบุรีและคลองสาขา ในระยะแรกเป็นการทำเพื่อยังชีพในครัวเรือนหรือการถนอมอาหาร กรณีที่มี

เหลือจะมีแลกเปลี่ยนกับอาหารชนิดอื่นกับชาวจีนหรือคนกลุ่มอื่น แต่เมื่อนโยบายรัฐที่มี
แนวนโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ เช่น การสร้างเขื่อนพลวง อำเภอเขาคิชฌกูฏ
จังหวัดจันทบุรี ทำให้ระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพท้ายเขื่อนพลวงค่อย ๆ
หายไป ประกอบกับการเจริญเติบโตของเมือง การขยายตัวของประชากร ทำให้ปริมาณของ
สัตว์น้ำจืดลดน้อยลง

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
และทุนทางวัฒนธรรมในการผลิตอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์จีน ในจังหวัดจันทบุรี ทำให้เรา
ได้เห็นภาพของความหมายของความมั่นคงทางด้านอาหารในมิติด้านความพร้อม
(Availability) โดยพบว่า ในระยะแรกจะรับจ้างเป็นแรงงานกรรมกร แต่เนื่องด้วย
ประสบการณ์ที่สะสมกันมาจากการเกิดของตน ได้พัฒนาและขยายพื้นที่อาหารของตนด้วย
การทำเกษตรแบบเรียบง่ายลักษณะแปลงพืชผักล้มลุกและการทำประมงทั้งแบบน้ำจืดและ
น้ำเค็ม ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ของตนมีปริมาณอาหารจำนวนมากพอที่จะดำรงอยู่ได้

การดำรงชีวิตของตนอยู่ภายใต้การพึ่งพิงตามธรรมชาติเป็นหลัก ส่งผลให้กลุ่ม
ชาวจีนใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดิน เพื่อใช้เป็นพื้นที่ในการสร้างทางอาหาร ตลอดจนการผลิต
อาหาร ให้มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของกลุ่ม โดยนัยดังกล่าวแสดงให้เห็นได้ว่า
ความมั่นคงทางอาหาร ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญก็คือ การกระจายอำนาจ หรือการให้กรรมสิทธิ์
ความเป็นเจ้าของในการเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ ซึ่งเราเรียกว่า “ที่ดินทำกิน” ก่อน
เพราะพื้นที่ดินนับเป็นปัจจัยนำเข้าปัจจัยแรกที่จะนำไปสู่การสร้าง และการผลิตอาหารให้
กับตนเอง และกลุ่ม โดยเป็นการสร้างหลักประกันเบื้องต้นในกายภาพหน้าได้ว่ากลุ่มของ
ตนจะใช้พื้นที่ดินในการสร้าง และผลิตอาหารอย่างมั่นคง

การสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไท พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไท
ว่ากันว่าเป็นกลุ่มคนที่อพยพมาอาศัยบริเวณลุ่มน้ำโขงผ่านเข้าไปในดินแดนสิบสองจุไทย
มีการเรียกขานคนกลุ่มนี้ว่า “ไทยน้อย” ว่ากันว่ากลุ่มไทยน้อยเป็นบรรพบุรุษของชาวไทย
ในปัจจุบัน (ธีรพล, ม.ป.ป.) ชาติพันธุ์ชาวไทนี้เป็น 1 ในกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยในจังหวัด
จันทบุรีที่ประกอบไปด้วยหลากหลายชาติพันธุ์ เช่น กลุ่มชาวช่อง ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองเดิม
ชนชาติลาว เขมร ที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาในสมัยอยุธยา ชาวจีน ที่เดินทางโดยเรือเข้ามาค้าขาย
ชาวญวนที่เข้ามาใช้จันทบุรีเป็นจุดพักก่อนที่จะเดินทางทางสู่โขงตอน ประเทศเวียดนาม ใน
ขณะที่คนไทซึ่งเข้ามาอาศัยในจังหวัดจันทบุรีในฐานะผู้ปกครอง (อรรถพร ใจกล้า, ม.ป.ป.)

อย่างไรก็ตาม ชาติพันธุ์ชาวไท ก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับคนชาติพันธุ์อื่น ๆ
เช่น คนจีน คนญวน หรือคนช่อง ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมของจังหวัดจันทบุรี ทำให้ปัจจุบัน
คนไทยและชนพื้นเมืองได้มีการผสมผสานทั้งทางด้านเชื้อชาติ ขนบธรรมเนียม ประเพณี

อย่างแยกกันไม่ออก (อรรถวรรณ ไจกล้ำ, ม.ป.ป.) เช่น การถ่ายทอดความรู้จากกลุ่มชาติพันธุ์
ญวนให้กับกลุ่มคนไท ซึ่งในปัจจุบันเสื้อก “บางสระเก้า” เป็นเสื้อที่สร้างชื่อให้กับชุมชน
บางสระเก้าและจังหวัดจันทบุรีจนกระทั่งในปัจจุบัน

ร่องรอยของชาวไทยในยุคประวัติศาสตร์ของไทยที่มีการบันทึกไว้ว่า เรือเมลต์ลอด
กระทั่งเรือใบที่แล่นไปมาระหว่างจันทบุรีกับจังหวัดต่าง ๆ ย่อมต้องผ่านไปตามทางปากน้ำ
แหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ ตั้งอยู่ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ เป็นอำเภอที่ตั้งอยู่ชายทะเล
ปากน้ำแหลมสิงห์เป็นอ่าวของปลายแม่น้ำจันทบุรี (หลวงสาครคชเขตต์, 2539) ทำให้เกิด
การโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างชาวบ้านจากต่างพื้นที่ที่ได้แวะเวียนเข้ามา การเดินทางไปมา
หาสู่ระหว่างกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านภาษา
จันทบุรีมีภาษาที่เรียกว่า ภาษาจันท เป็นภาษาที่ใช้พูดกันโดยทั่วไปในภาคกลาง จะต่างกัน
ที่สำเนียง เป็นสำเนียงของชาวจันทบุรีโดยเฉพาะ ภาษาจันทจะไปคล้ายคลึงกับภาษาถิ่น
ทางใต้ (นครศรีธรรมราช) (อรรถวรรณ ไจกล้ำ, ม.ป.ป.: 373)

มีการวิเคราะห์กันว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไท น่าจะเป็นชุมชนเก่าแก่มากกว่า 200
ปี โดยเฉพาะในชุมชนบางสระเก้า มีลักษณะเป็นเกาะเป็นชุมชนกึ่งปิด เพราะการคมนาคม
ติดต่อระหว่างชุมชนอื่นนั้นสามารถเดินทางไปได้โดยทางเรือแต่เพียงอย่างเดียว คนต่าง
ชุมชนอื่น ๆ ไม่ใคร่มีโอกาสได้แวะเวียนเข้าไปมากนัก ทำให้ความสัมพันธ์ของผู้คนในอดีต
ของคนไทยในชุมชนแห่งนี้ปรากฏอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ (ชัยยนต์
ประดิษฐ์ศิลป์ และชัยณรงค์ เครือนวน, 2555)

สำหรับลักษณะภูมิประเทศที่ชาติพันธุ์ชาวไทอาศัยอยู่เป็นพื้นที่ราบลุ่มตามแนว
ชายฝั่ง มีแม่น้ำลำคลองไหลผ่านชุมชนบางสระเก้า ได้แก่ คลองพลั่วที่มีแหล่งต้นน้ำมาจาก
อุทยานน้ำตกพลั่ว คลองบางสระเก้า คลองหนองบัว เส้นทางของคลองเหล่านี้จะเชื่อมโยง
กันโดยตลอด การไหลของแม่น้ำได้แบ่งพื้นที่เป็น 2 ส่วนคือ ส่วนของพื้นที่ตอนที่เหมาะสมแก่
การสร้างที่อยู่อาศัยและการปลูกพืชเกษตร และในส่วนพื้นที่ราบบริเวณน้ำเค็มซึ่งเป็นบริเวณ
ชายฝั่งทะเลที่มีลักษณะทั้งน้ำเค็มและน้ำกร่อย การมีป่าไม้ชายเลน ได้แก่ ป่าเบญจพรรณ
และสัตว์ป่า ป่าชายเลนได้แก่ ป่าโกงกาง ป่าจาก รวมไปถึงทรัพยากรสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย
ปู ปลา ทำให้สภาพอากาศในพื้นที่ชุมชนมีความสัมพันธ์สูง

ด้วยลักษณะของพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ราบลุ่มตามแนวชายฝั่ง ทำให้พื้นที่อยู่อาศัย
ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ที่อาศัยในพื้นที่ตอนสร้างที่อยู่อาศัยและการปลูกพืชเกษตร และใน
ส่วนพื้นที่ราบบริเวณน้ำเค็มซึ่งเป็นบริเวณชายฝั่งทะเลที่มีลักษณะทั้งน้ำเค็มและน้ำกร่อย
การมีทรัพยากรธรรมชาติอย่างป่าไม้ชายเลน ได้แก่ ป่าเบญจพรรณและสัตว์ป่า ป่าชายเลน
ได้แก่ ป่าโกงกาง ป่าจาก รวมไปถึงทรัพยากรสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ล้อมรอบบริเวณ

ทำให้พื้นที่ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติ การรวมกลุ่มของกลุ่มชาติพันธุ์ ชาวไทบริเวณบ้านบางสระแก้ว ทำให้การทำมาหาเลี้ยงชีพของไทยมีลักษณะแบบการพึ่งพาตนเองคือ การประกอบอาชีพหลักแบบสังคมไทยดั้งเดิมคือ การทำนา และการประมงชายฝั่ง เป็นประมงขนาดเล็กของแต่ละครอบครัว

จากลักษณะของชุมชนและสภาพภูมิประเทศจะเห็นได้ว่า ชาติพันธุ์ไท มีการปรับตัวให้สัมพันธ์กับความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ โดยมีการนำวัตถุดิบจากแหล่งที่อาศัยมาสร้างสรรค์อาหาร ดังจะเห็นได้ว่าชาวไทยมีการทำประมงขนาดเล็กบริเวณปากน้ำ ซึ่งเป็นที่อาศัยของสัตว์ที่หลากหลาย อาหารของชาวไทโดยทั่วไป ไม่ได้ผ่านกระบวนการที่ซับซ้อน แต่เป็นการนำสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา มาทำให้สุกและบริโภคพร้อมกับข้าวที่ ชาวไทส่วนใหญ่ปลูกไว้เพื่อบริโภค โดย กุ้ง หอย ปู ปลา จะนำมาบริโภคพร้อมกับพืชสมุนไพร ที่หาได้ง่ายบริเวณรอบพื้นที่อาศัย

การใช้ชีวิตอยู่ริมชายฝั่งทำให้ชาวไทยสามารถหาอาหารจากท้องทะเลได้อย่างง่ายดาย ดังนั้น เมื่อมีอาหารเหลือ พวกเขาจะนำบางอย่างมาแปรรูปเป็นอาหารอีกประเภท เช่น ไตปลา ที่ใช้ทำแกงไตปลา หรือ กุ้งฝอย หรือชาวไทยบางกลุ่มเรียกว่า กุ้งเคย มีลักษณะคล้ายกุ้ง แต่ตัวเล็กกว่า และไม่มีกริแหลม ๆ ที่บริเวณหัว เหมือนกุ้ง ตัวสีขาวใส มีตาสีดำ ขนาดยาวประมาณ 1.5 เซนติเมตร มีเปลือกบางและนิ่ม เป็นอาหารของวาฬบาลีน (baleen whale) ปลากระเบนราหูน้ำเค็ม ปลาฉลามวาฬ แต่สำหรับชาติพันธุ์ชาวไทย กุ้งเคย ใช้ทำ กะปิและน้ำบูดู (ปาลิตา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2559)

ทรัพยากรธรรมชาติมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาติพันธุ์ชาวไทยไม่เพียงจะเป็นแหล่งอาหารสำหรับหล่อเลี้ยงกลุ่มชาติพันธุ์นี้ แต่การมีเส้นคมนาคมเพียงเส้นทางเดียว ทำให้ชาวบ้านต้องเรียนรู้ในการแสวงหาพืชสมุนไพรในการรักษาตัว ดังนั้น จึงมีสมุนไพรที่ ชาวบ้านหยิบจากธรรมชาติและนำมาใช้บำบัดอาการเจ็บป่วยรวมถึงใช้ทำเป็นอาหาร เช่น ตะบูนดำ ตะบูนขาว ดอกไผ่เตี้ย ใบขลุ่ย (สมุนไพรที่มีสรรพคุณช่วยลดความดัน/ลดความอ้วน) ลูกเถาว์คั่น (มีลักษณะคล้ายผลองุ่น ใช้เป็นอาหาร) ใบกะเพรา ที่นำมาผสมเข้ากับปูนแดง ช่วยรักษาอาการท้องอืด เป็นต้น พืชสมุนไพรเหล่านี้ยังคงได้รับการถ่ายทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมจวบจนถึงปัจจุบัน

จากการวิจัยพบว่า การพัฒนาของรัฐส่วนกลาง การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไท มิติด้านความพร้อมเพียง (Availability) พบว่า ในระยะแรกมีการดำรงชีวิตโดยการทำประมงขนาดเล็ก มีการหาของป่าในบริเวณใกล้เคียง รวมถึงมีการทำเกษตรแบบเรียบง่าย ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ ไทมีปริมาณอาหารจำนวนมากพอที่จะสามารถดำรงอยู่ของกลุ่มตัวเอง นอกจากนั้นพบว่า

การที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงและทำนา การขยายพื้นที่อาหารมีลักษณะเรียบง่าย อีกทั้งอาหารส่วนใหญ่ไม่ผ่านกระบวนการผลิตที่ซับซ้อน “จับมาแบบไหน ก็เอามาต้ม ทำกินกันสด ๆ”

นโยบายการพัฒนาของรัฐในการพัฒนาเชิงอุตสาหกรรมก่อให้เกิดการโยกย้ายถิ่นฐานให้ตลาดมีความต้องการทรัพยากรจากท้องทะเลอย่างมาก ผลจากความต้องการนี้ นำมาสู่การทำกิจกรรมประมงที่คุกคามแหล่งผลิตอาหารจากท้องทะเล ส่งผลกระทบต่อความพอเพียงของอาหารและวัตถุดิบที่เกี่ยวข้อง แม้ว่ากลุ่มชาวไทยยังคงสามารถเข้าถึงทรัพยากรได้ แต่นโยบายส่งเสริมการผลิตในเชิงพาณิชย์ ทำให้มีการทำนากุ้งกลาดำ มีการทำลายป่าชายเลนและอื่น ๆ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศเกิดการสูญเสียความสมดุล ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำในพื้นที่ลดลง

นอกจากนั้นแล้ว ในการพัฒนาเส้นทางคมนาคมที่ทำให้มีการสัญจรได้สะดวกยิ่งขึ้น ทำให้ผู้คนจากในและต่างพื้นที่มีความต้องการบริโภคอาหารที่มีมากอย่างท่วมท้น สามารถเข้าถึงและหิбыฉวยประโยชน์จากทรัพยากรที่มีในพื้นที่ ทำให้กลุ่มชาวไทยดั้งเดิมต้องเผชิญอยู่กับความเสี่ยงในการถูกคุกคามจากบุคคลภายนอกและนายทุน ชาวไทยดั้งเดิมซึ่งมีสถานะเป็นชาวประมงพื้นเมืองขนาดเล็กจึงไม่สามารถปกป้องอ่าวน้ำของตนได้

ส่งผลต่อความไม่มั่นคงทางอาหารของชาติพันธุ์ไท แม้ในระยะหลังจากที่เผชิญกับความไม่มั่นคงทางอาหารและเกิดการตระหนักรู้ จนนำมาสู่การแสวงหาแนวทางในการปกป้องแหล่งทรัพยากร โดยการปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนถึงปัญหาจนทำให้เกิดโครงการบ้านปลา ธนาคารปู เพื่อเพิ่มประชากรสัตว์น้ำและปกป้องท้องทะเลให้พ้นจากการคุกคามของกลุ่มประกอบการประมงรายใหญ่ ที่ใช้เรืออวนลากอวนรุนเข้ามากอบโกยทรัพยากร แต่ปริมาณของทรัพยากรยังไม่เพียงพอต่อการบริโภค

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดจันทบุรี สามารถจำแนกได้ ดังนี้

ความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ฉวน พบว่า สามารถนำกรณีศึกษามาอภิปรายในเชิงทฤษฎี และชี้ให้เห็นถึงนัยยะเชิงทฤษฎี ความมั่นคงทางอาหาร จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า การจำกัดอยู่ในกรอบของกระบวนการผลิต มีเป้าหมายการผลิตเพื่อให้มีปริมาณเพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภคนั้น ไม่สามารถสะท้อนภาพของความมั่นคงทางอาหารได้ เนื่องจากแม้จะมี

ปริมาณอาหารมากแล้ว แต่ปัญหาความอดอยากยังคงอยู่ ด้วยเหตุนี้แนวคิดทางเลือกใหม่จึงเกิดขึ้นโดยหลายฝ่ายตระหนักว่า ความมั่นคงทางอาหารไม่ได้มีเพียงมิติด้านการผลิตอาหารให้ได้มากขึ้นเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงกับประเด็นอื่น ๆ เช่น การเข้าถึงอาหาร การผลิตอาหารให้ได้ปริมาณสม่ำเสมอ ความปลอดภัยทางอาหาร ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ทั้งยังรวมถึงบริบทแวดล้อมอื่น ๆ ของความมั่นคงทางอาหาร เช่น การพัฒนา การลดปัญหาความยากจน สถานการณ์ความเสี่ยงความเปราะบาง การพึ่งพาตนเองและการพัฒนาชุมชน เป็นต้น นอร์แมน บอร์ลอก กล่าวว่า แม้ว่าการปฏิวัติเขียวจะช่วยเพิ่มปริมาณผลผลิตแต่ก็มีผลกระทบที่เกิดขึ้นหลายประการ ทั้งที่จริงแล้วเป้าหมายสำคัญควรมุ่งเน้นไปที่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้คน

โดยที่ผลการศึกษานั้นสอดคล้องกับองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization (FAO) (2002) จากความหมายของความมั่นคงทางอาหาร ในด้านมิติความพอเพียง ของปริมาณอาหารในกลุ่มชาติพันธุ์ฮั่นที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มน้ำจันทน์นั้น พบว่ามีความพอเพียงของปริมาณอาหารกับความต้องการที่จะบริโภคของคนในชุมชน เนื่องจากในช่วงแรกของการตั้งถิ่นฐานในบริเวณดังกล่าวแวดล้อมไปด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ

ความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์จีน พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางวัฒนธรรมในการผลิตอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์จีน ในจังหวัดจันทบุรี ทำให้เราได้เห็นภาพของความหมายของความมั่นคงทางด้านอาหาร สามารถนำมาอภิปรายกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 1) ความพอเพียง ชาวจีนอพยพหลังจากมาถึงประเทศสยามได้ไม่นานถึงแม้ในระยะแรกจะรับจ้างเป็นแรงงานกรรมกรทั่วไป (Unskilled Labor) แต่เนื่องด้วยประสบการณ์ที่สะสมกันมาที่บ้านเกิดของตน ได้พัฒนา และขยายพื้นที่อาหารของตนด้วยการทำเกษตรแบบเรียบง่าย ลักษณะแปลงพืชผักล้มลุกและการทำประมงทั้งแบบน้ำจืด และน้ำเค็ม ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ของตนมีปริมาณอาหารจำนวนมากพอที่จะสามารถดำรงอยู่ของกลุ่มตัวเองได้ ประกอบกับสภาพทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ค่อนข้างมีความคล้ายคลึงกัน จึงเป็นเรื่องง่ายที่กลุ่มชาวจีนอพยพสามารถปรับตัวให้เข้ากับบริบทของประเทศไทยได้ แนวคิดความมั่นคงทางด้านอาหารมองว่า ปริมาณอาหารที่อาจได้มาจากการผลิตภายในประเทศ ชาวจีนอพยพสามารถผลิตอาหารเองได้ โดยไม่ต้องนำเข้าหรือการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ หรือเอกชนอื่น

ความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไท พบว่า สาเหตุสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อวิธีการผลิตอาหารของกลุ่ม

ชาติพันธุ์ใหม่มีผลจากสาเหตุประการสำคัญ คือ โครงการพัฒนาของรัฐ ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างทางเศรษฐกิจเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสเศรษฐกิจทุนนิยม ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม การเคลื่อนย้ายประชากรทั้งในประเทศ (กลุ่มแรงงาน) และต่างประเทศ (กลุ่มนักท่องเที่ยว) ทำให้ความต้องการในการบริโภคอาหารมากตามไปด้วยอีกประการหนึ่งคือ การเปลี่ยนแปลงของสภาพสิ่งแวดล้อม เป็นผลกระทบสืบเนื่องมาจากการพัฒนาโครงการพัฒนาของรัฐ ประเด็นที่ได้จากการศึกษาส่งผลต่ออาหารที่มีอยู่ในพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ลดปริมาณลงและบางชนิดสูญหายไป

ผลกระทบที่เกิดขึ้นทำให้ตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ได้แก่ ชาวบ้านบางสระเก้าได้พยายามรักษา และกอบกู้แหล่งอาหารให้กลับคืนมาด้วยการนำปัญหาที่ประสบมาหารือร่วมกัน รื้อฟื้นบรรยากาศของการปรึกษาหารือและนำมาสู่การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ในงานศึกษาของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการ (สก.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น (ม.ป.ป.: ออนไลน์) ได้มีการสรุปให้เห็นการฟื้นฟูชุมชนให้หลุดพ้นจากวิกฤตความไม่มั่นคงทางด้านอาหารว่า แม้จะเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนแต่หากชุมชนมีการเรียนรู้ร่วมกันก็สามารถต่อยอดกับนายทุนหรือกลุ่มผลประโยชน์ที่เข้ามาครอบงำทรัพยากรของชุมชนได้ จะเห็นได้ว่ากลุ่มชาวไทยร่วมกันปกป้องและสร้างความมั่นคงทางอาหารโดยการ “สร้างบ้านปลา ธนาครปู” และโครงการนี้กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ทำให้ชุมชนแก้ไขวิกฤตอาหารของชุมชนได้และทำลายกลุ่มนายทุนและผู้แสวงหาประโยชน์จากภายนอก ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือมีการขยายเครือข่ายบ้านปลา ธนาครปูไปทั่วทุกสารทิศ เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร แม้กลุ่มชาติพันธุ์ไทใช้ชีวิตความเป็นอยู่ที่สันโดษ ไม่นิยมพบปะผู้คนมากนักหลายตาเข้าข่ายว่าเป็นสังคมแบบปิด แต่เมื่อเจอปัญหาพวกเขาได้พยายามแสวงหาแนวทางแก้ไขหากอธิบายตามทฤษฎีโครงสร้างทางวัฒนธรรม (Cultural Morphology) ที่ได้เสนอไว้ในช่วงปลายทศวรรษที่ 60 ได้ชี้ว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ในต่าง ๆ ถูกมองว่ากำลังถูกทำลายหรือกำลังสูญเสียความเป็นเผ่าพันธุ์เนื่องจากการเข้าไปคุกคามของสินค้าและทุนนิยมในช่วงกลางทศวรรษที่ 70 คำว่า “Ethnicity” ถูกอธิบายใหม่ว่าเป็นโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในสังคม โครงสร้างนี้คือตัวกำหนดความเป็นชาติพันธุ์ซึ่งได้แก่ภาษา ศาสนา คำอธิบายนี้ทำให้สังคมกลายเป็นที่รวมตัวของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะไม่เหมือนกัน กลุ่มแต่ละกลุ่มมีวิธีการทางเมืองเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มอื่น ๆ หรือสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่ม

สรุปได้ว่า วิธีการผลิตอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์มีความสัมพันธ์กับความหลากหลายเชิงพื้นที่และมีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ กล่าวคือ ความมั่นคงทางอาหารจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ สามารถมีทรัพยากร

ทางอาหารที่เพียงพอ สามารถเข้าถึงทรัพยากรทางอาหารได้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางอาหารได้อย่างเต็มที่ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นเสถียรภาพที่สำคัญทางด้านอาหารที่สะท้อนถึงความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่าปัจจุบันความมั่นคงทางอาหารของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อทรัพยากรทางอาหารและวิถีการผลิตอาหารของชุมชนที่ประกอบไปด้วย แนวนโยบายการพัฒนาของรัฐส่วนกลาง ระบบทุนนิยมที่มีผลให้ระบบการผลิตมีการเปลี่ยนแปลงด้วยการนำเทคโนโลยีขั้นสูงเข้ามาใช้ การเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากร การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และอิทธิพลทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อวิถีการผลิตและทำลายความหลากหลายทางอาหาร และนำไปสู่ผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาครัฐ

1.1 ภาครัฐในส่วนกลางควรมีการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรที่เป็นฐานการผลิตอาหารที่สำคัญ โดยเฉพาะทรัพยากรการผลิตในระดับชุมชนบนพื้นฐานของการให้สิทธิแก่ชุมชนในการจัดการ และการพัฒนาแหล่งทรัพยากรทางอาหารด้วยตัวของชุมชนเอง

1.2 ภาครัฐในระดับท้องถิ่นควรมีการส่งเสริมการผลิตอาหารที่พึ่งพาความหลากหลายเชิงพื้นที่ผ่านวัฒนธรรมประเพณีภายในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้วัฒนธรรมการผลิตอาหารดำรงอยู่ และเป็นการช่วยรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่อีกทางหนึ่งด้วย

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาครัฐกิจเอกชน

2.1 ภาคเอกชนควรส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาอาหารท้องถิ่นสู่ความเป็นสินค้าในระดับสากล ภายใต้กระบวนการผลิต และการจัดจำหน่ายที่เป็นระบบ

2.2 ภาคเอกชนควรส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในมิติทางด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะการบูรณาการวัฒนธรรมอาหารสมัยใหม่กับวัฒนธรรมอาหารดั้งเดิมของชาติพันธุ์ในพื้นที่ต่าง ๆ ผสมผสานกับการท่องเที่ยวชุมชนในปัจจุบัน

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาควิชาการ

3.1 ภาควิชาการควรมีการผลิตสื่อการเรียนการสอน หรือการจัดทำเป็นหลักสูตรการเรียนการสอน ที่ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านอาหารและ

ความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้ตระหนักถึงคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น และความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่มีในชุมชนท้องถิ่น

3.2 ภาควิชาการควรมีบทบาทสำคัญในการศึกษารวบรวมวัฒนธรรมอาหารที่เป็นองค์ความรู้ของท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

3.3 ภาควิชาการควรมีบทบาทในการเป็นกลไกสนับสนุนการขับเคลื่อนกิจกรรมทางสังคมในมิติทางด้านอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้เป็นที่แพร่หลายในระดับประเทศ และระดับภูมิภาค

เอกสารอ้างอิง

Dreze Jean and Sen Amartya. (1989). **Hunger and Public Action**. Oxford: Clarendon Press.

Thomas, W. La Verne and Anderson, Robert J. (1972). **Sociology: The Study of Human Relationship**. Harcourt Brace Jovanovich.,Inc.

ข้อมูลภูมิศาสตร์สารสนเทศศาสตร์. ศูนย์คณะภูมิสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. [ออนไลน์]. ได้จาก <http://geo.buu.ac.th/GOI/EGIS/index.php?action=other>. [สืบค้นเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ.2560].

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ (2544). **วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดจันทบุรี**. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย: กระทรวงศึกษาธิการ: กรมศิลปากร.

คณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี. (2546). **ฉลองครบรอบ 200 ปี การก่อตั้งคณะรักกางเขนในจันทบุรี.จังหวัดชลบุรี**: ม.ป.ท.

จี. วิลเลียม สกินเนอร์. (2548). **สังคมจีนในประเทศไทย ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และชัยณรงค์ เครือนวน. (2555). **การสะสมทุนและโครงสร้างอำนาจชั่วคราว**

ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2542). (ม.ป.พ.). **ปฏิบัติการวิจัยทางสังคม**. เอกสารประกอบการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ธีรพล กอบวิทยากุล, คุณพ่อ. (ม.ป.ป.). **คริสต์ศาสนาในประเทศไทย. (เอกสารประกอบการสอน)**. นครปฐม: วิทยาลัยแสงธรรม.

ปรารภนา ศรีวิศาลศักดิ์. (2542). **ความสำคัญทางเศรษฐกิจของจันทบุรีก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2**. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ผุสดี จันทวิมล. (2541). **เวียดนามในเมืองไทย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ยศ สันตสมบัติ. (2544). **ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน**. ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วิจัยเพื่อท้องถิ่น. ฝ่ายสำนักงานกองทุนสนับสนุนการ. (ม.ป.ป.). [ออนไลน์]. ได้จาก http://vijai.trf.or.th/Activity_detail.asp?topicid=867. [สืบค้นเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ.2560].

วิรัชพัชร ประเสริฐศักดิ์. (2555). **แนวคิดและคำนิยามของความมั่นคงทางอาหาร**. [ออนไลน์]. ได้จาก <http://www.polsci.tu.ac.th/fileupload/36/24.pdf>. [สืบค้นเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ.2560].

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2545). **อารยธรรมฝั่งทะเลตะวันออก**. กรุงเทพฯ: บริษัทพิณเนศพรินท์ติ้งเซ็นเตอร์ จำกัด.

สินธุ์ชัย สุกรเสพ และคณะ. (2558). **กลไกบูรณาการความแตกต่างทางชาติพันธุ์: การสร้างความหลากหลายทางชีวภาพในภาคตะวันออก**. ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย โดย สำนักบริหารโครงการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ, สำนักคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

หลวงสาครคชเขตต์. (2539). **จดหมายเหตุความทรงจำ สมัยฝรั่งเศสยึดจันทบุรี**. กรุงเทพฯ: เลิฟแอนด์ลิฟ เพรส.

อรรถวรรณ ไกรล้ำ. (ม.ป.ป.). **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองจันทบุรี**. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี.

.....

การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การคุ้มครองสิทธิเกษตรกร ผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา

วชิรวัฒน์ อาริยะสิริโชค¹

¹วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

E-mail: ¹wachirawat.a@msu.ac.th

วันที่รับบทความ: 23 เมษายน 2563

วันที่แก้ไขบทความ: 20 มิถุนายน 2563

วันที่ตอบรับบทความ: 20 กรกฎาคม 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม¹ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการการเลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญาและผลกระทบที่ผ่านมา 2) ศึกษาสิทธิและกลไกระดับท้องถิ่นในการคุ้มครองสิทธิเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา 3) ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไขของการคุ้มครองสิทธิของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา 4) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา 5) เพื่อนำไปสู่การคุ้มครองสิทธิเกษตรกรในระบบเกษตรพันธสัญญา

เครื่องมือวิจัย คือ สัมภาษณ์กลุ่ม (Focus group interview) สัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) การจัดระดมสมอง (Brainstorming) และการจัดเวทีปรึกษาหารือสาธารณะ (Public Consultation)

ผลการวิจัยพบว่า ด้านที่ 1. เกิดข้อมูลความรู้ ประเด็น พัฒนาการ สถานการณ์ การเลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา และผลกระทบที่เกิดขึ้น อาทิ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม 2. จากการวิจัยสิทธิเกษตรกรของผู้เลี้ยงปลากระชัง คือ สิทธิที่เกษตรกรพึงมีพึงได้รวมถึงการได้รับการคุ้มครองสิทธิ ใน 5 ประเด็น ดังต่อไปนี้ 2.1) การได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลากระชังที่ชัดเจนและถูกต้อง 2.2) การถือครองปัจจัยการผลิตอย่างมั่นคง 2.3) การเข้าถึงทรัพยากรสาธารณะอย่างเพียงพอ 2.4) การได้รับการคุ้มครองความเสียหายจากหน่วยงานภาครัฐและส่วนที่เกี่ยวข้อง 2.5) การรักษาวิถีการผลิตดั้งเดิมของท้องถิ่นและการกำหนดวิถีผลิตที่ตนต้องการ 3. เกิดกลไกท้องถิ่นเป็นภาคีเครือข่ายบูรณาการทำงานร่วมกันในลักษณะการจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่ 4. เกิดพื้นที่ต้นแบบ เพื่อขึ้นทะเบียนคุ้มครองสิทธิ ขึ้นทะเบียนเกษตรกร และการนำใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขึ้นทะเบียนการเลี้ยงปลากระชังในระดับท้องถิ่นอันเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกร 5. จากการวิจัยร่วมผลักดันให้เกิดกฎหมายสำคัญ คือ พรบ. ส่งเสริมและพัฒนา ระบบเกษตรพันธสัญญาพ.ศ. 2560 ได้สำเร็จ 6. เกษตรกรดำเนินการเลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญาโดยมีกลไกคุ้มครองสิทธิมาถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนรู้ สิทธิเกษตรกร เกษตรพันธสัญญา

Knowledge Creating Process to Protect Fish Cage Farmers' Rights in Contract Farming

Wachirawat Ariyasirichot¹

¹College of Politics and Governance Mahasarakham University

E-mail: wachirawat.a@msu.ac.th

Received: April 23, 2020

Revised: June 20, 2020

Accepted: July 20, 2020

Abstract

This participatory action research is qualitative research that aims to 1) explore the development of fish cage in the contract farming system and its effects; 2) investigate the rights and local mechanism in the protection of the fish cage farmers' rights in the contract farming system; 3) examine the conditional factors of the protection of the rights of fish cage farmers in contract farming system; 4) create knowledge process for fish cage farmers in contract farming system, and 5) protect the rights of the farmers in contract farming system.

The research method is data collection which uses focus group interview, in-depth review, brainstorming, and public consultation.

The research findings cover five different areas. 1. It finds the knowledge about fish cage contract farming's issues, development, situation, and effects on economy, society and environment. 2. It helps to realize the rights of the fish cage contract farmers and the protection of their rights, which are 2.1) accessing the right information about fish cage farming, 2.2) steadily acquiring factors of production, 2.3) accessing to public resources, 2.4) being protected by public and relating sectors, and 2.5) maintaining traditional production while generating their own way of production. 3. The local mechanism is created in terms of the new integrating public network. 4. A model area for agricultural rights protection registration is formed, and the local fish cage registering laws are explained, which are useful for the farmers. 5. The participatory research successfully brings about a crucial law: the agricultural contract system support and development act in 2017 and the fish cage contract farmers' rights protection up until now.

Keywords: learning process, farmers' rights, contract farming

บทนำ

ตำบลเขาใหญ่ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีทำเลที่ตั้งติดแม่น้ำชี ซึ่งเป็นสภาพธรรมชาติที่เหมาะสมแก่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ วิถีชีวิตของชาวบ้านในตำบลนี้ได้เลี้ยงปลากระชังเป็นอาชีพ และเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่เห็นว่าเป็นช่องทางในการสร้างรายได้เพื่อการดำรงชีพ เป็นวิถีผลิตและระบบเศรษฐกิจของชุมชน เริ่มต้นเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2538 โดยเป็นไปในลักษณะของระบบการเลี้ยงแบบเกษตรพันธสัญญาที่มีบริษัทเข้ามาส่งเสริม และการเลี้ยงปลาดังกล่าวนั้นได้เริ่มมีการขยายตัว จนถึง พ.ศ. 2552 ที่มีเกษตรกรในหมู่บ้านเลี้ยงถึง ร้อยละ 80 จากเกษตรกรทั้งหมด และเมื่อ พ.ศ. 2553 จึงได้เกิดสิ่งที่ชุมชนเรียกได้ว่าเป็น “วิกฤต” เนื่องจากการประสบกับภาวะหนี้สินในระบบวงจรของเกษตรพันธสัญญา การขาดความมั่นคงทางด้านรายได้ และยังไม่มีกลไกประกันรายได้และราคาผลผลิต รวมทั้งวิธีการเลี้ยงการผลิตปลากระชังที่ยังไม่สามารถแสดงออกในลักษณะของวัฒนธรรมที่ส่งต่อ หรือดำเนินการตามช่วงฤดูการผลิตได้แบบการเกษตรในประเภทอื่น จากการสรุปและเห็นปัญหาร่วมกัน ตั้งแต่ตัวผู้เลี้ยงคือเกษตรกร รวมถึงองค์กรที่เกี่ยวข้อง อาทิ เครือข่ายเกษตรกรรวมทางเลือก องค์กรบริหารส่วนตำบล สำนักประมงจังหวัด อันเป็นหน่วยงานรัฐ ได้มีความเห็นสอดคล้องกันว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญานั้น ยังขาดกลไกในการคุ้มครองสิทธิเกษตรกร อันเนื่องมาจากการทำงานที่ยังขาดการบูรณาการ หรือเจ้าภาพหลักในเรื่องนี้ เนื่องมาจากข้อขัดข้องหลายประการ อาทิ ขอบข่ายหน้าที่ของทางภาครัฐที่มีกรอบอำนาจในการทำงานเฉพาะเรื่อง เช่น กรมประมง ดูแลเรื่องการเลี้ยง กรมเจ้าท่า ดูแลเรื่องการจัดระเบียบกระชังในน่านน้ำ กรมควบคุมมลพิษ ดูแลในเรื่องของมลพิษที่อาจจะเกิดจากการเลี้ยง จากตัวอย่างดังกล่าวการดำเนินงานจึงเป็นไปในลักษณะของการทำตามโครงสร้างหน้าที่หลักในแต่ละเรื่องมากกว่าการบูรณาการประสานความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับการที่คณะผู้ศึกษาได้ทำการสืบค้นถึงกฎหมายข้อบังคับที่เกี่ยวข้องในการที่จะนำมาสู่การคุ้มครองสิทธิของเกษตรกร เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางรายได้ รวมทั้งการต่อรองกับระบบเกษตรพันธสัญญา ซึ่งยังไม่มีกฎหมายใดลงลึกในรายละเอียดในการให้อำนาจดังกล่าวกับเกษตรกร จะมีกฎหมายที่เทียบเคียง แต่ยังระบุขอบข่ายไว้อย่างกว้างคือ พรบ. สภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. 2553 (ฉบับกระทรวงเกษตรฯ) ที่คณะรัฐมนตรีนำเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาได้มีการกล่าวถึงสิทธิเกษตรกรอย่างชัดเจน มีเพียงการพูดถึงบางประเด็น เช่น การประกันราคาสินค้าเกษตร การคุ้มครองพื้นที่ทำการเกษตร

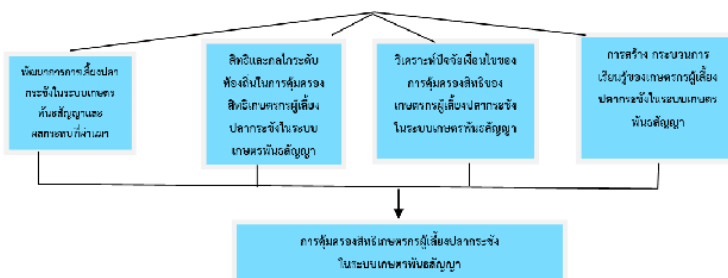
ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญในการศึกษาสิทธิเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา ในรายละเอียดว่าควรเป็นอย่างไร โดยมาจากการร่วมศึกษาวิจัยกับชุมชน และประเด็นสำคัญในเรื่องของปัจจัยเงื่อนไขของการคุ้มครองสิทธิของเกษตรกร

ผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญาในปัจจุบัน ที่ถือว่าเป็นปัญหาหรืออุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิเกษตรกร รวมทั้งเรื่องของกลไกในระดับท้องถิ่นที่จะสามารถเข้ามาช่วยหนุนเสริมได้ อันมาจากความเห็นเกษตรกร ซึ่งถือได้ว่ากลไกในระดับท้องถิ่นนั้นเป็นเครื่องมือที่ใกล้ชิด เข้าถึงได้รวดเร็วที่สุดของเกษตรกรจากการพัฒนาประเด็นร่วมกับชุมชน จึงได้เห็นถึงความสำคัญที่จะศึกษาถึงกลไกคุ้มครองสิทธิเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบพันธสัญญาในระดับท้องถิ่นว่าจะสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างไร ในทิศทางใด มีหลักปฏิบัติร่วมกันและการบูรณาการกับหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องได้อย่างไร โดยการวิจัยดังกล่าวนี้ จึงเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ซึ่งผู้มีส่วนสำคัญคือเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบพันธสัญญา โดยบูรณาการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสู่การเข้าถึงสิทธิเกษตรกรในรายละเอียดที่พึงมีพึงได้ รวมทั้งกลไกในการคุ้มครองสิทธิเกษตรกรในระดับท้องถิ่น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาพัฒนาการการเลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญาและผลกระทบที่ผ่านมา
2. ศึกษาสิทธิและกลไกระดับท้องถิ่นในการคุ้มครองสิทธิเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา
3. ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไขของการคุ้มครองสิทธิของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา
4. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา
5. เพื่อนำไปสู่การคุ้มครองสิทธิเกษตรกรในระบบเกษตรพันธสัญญา

กรอบแนวคิดในการวิจัย การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การคุ้มครองสิทธิเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การคุ้มครองสิทธิเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา 4 หมู่บ้านคือ บ้านชีเหล็ก บ้านหินปูน บ้านหนองโน บ้านบุงเบา ตำบลเขว้าใหญ่ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้มีประชากรในการศึกษาทั้งสิ้น 50 คน โดยมีการเลือกผู้ให้ข้อมูลในแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในลักษณะกลุ่มบุคคลที่เรียกว่า (Key informants) เป็นผู้มีความรู้ และประสบการณ์ที่เหมาะสมกับการวิจัยครั้งนี้ จำแนกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้ 1) เกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา จากทั้ง 4 หมู่บ้านคือ บ้านชีเหล็ก บ้านหินปูน บ้านหนองโน บ้านบุงเบา ตำบลเขว้าใหญ่ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม รวม 30 คน ที่มีความคุ้นเคยและมีประสบการณ์ตรงในการเลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา 2) ผู้นำหมู่บ้าน/ผู้ใหญ่บ้าน/ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเขว้าใหญ่ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม รวม 15 คน ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา 3) เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขว้าใหญ่ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม กรมเจ้าท่า กรมประมง รวม 5 คน ที่มีบทบาทหน้าที่การทำงานเกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus group interview) สัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) การจัดระดมสมอง (Brainstorming) การจัดเวทีปรึกษาหารือสาธารณะ (Public Consultation) โดยมี 3 ขั้นตอนสำคัญ คือ ระยะต้นน้ำ ระยะกลางน้ำ และระยะปลายน้ำ โดยสรุป ดังต่อไปนี้

1) ระยะต้นน้ำ เริ่มจากการวิเคราะห์ตั้งแต่สภาพปัญหา สถานการณ์ ปัจจัยเงื่อนไข และส่วนสำคัญที่ถือว่าเกษตรกรเป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยมีการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้ 1.1) การจัดเวทีปรึกษาหารือสาธารณะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อตระหนักถึงสิทธิเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังที่ถูกละเมิดสิทธิและการ

รวบรวมข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเสี่ยงปลากะชังในระบบเกษตรพันธสัญญา ดำเนินการ ณ พื้นที่วิจัย ในช่วงเดือน มิถุนายน – กันยายน พ.ศ. 2557 โดยมีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสัมภาษณ์กลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก 1.2) การพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย โดยเข้าร่วมอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพช่วงต้นน้ำร่วมกับศูนย์ส่งเสริมวิชาการเพื่องานวิจัยท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม (โหนดวิชาการ) ณ วารวิล์เลย์ รีสอร์ท เมื่อวันที่ 21-22 กันยายน พ.ศ. 2557 อำเภอโนนสูง จังหวัดขอนแก่น เพื่อพัฒนาศักยภาพและได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพื่อการดำเนินโครงการวิจัยในระยะต่อไป

2) **ระยะกลางน้ำ** 2.1) การร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อการคุ้มครองสิทธิเกษตรกรผู้เสี่ยงปลากะชังในระบบเกษตรพันธสัญญา (การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาและให้ข้อคิดเห็นต่อหลักการ สำคัญ และร่าง พรบ. ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา) เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2557 ณ โรงแรมราชวดี จังหวัดขอนแก่น โดยมีภาคีร่วม คือ 1. ศูนย์วิชาการเพื่อความเป็นธรรมในระบบเกษตรพันธสัญญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2. คณะทำงานเครือข่ายเกษตรพันธสัญญา 3. เครือข่ายเกษตรกรพันธสัญญา 2.2) ทีมวิจัยร่วมแลกเปลี่ยนและเป็นวิทยากรให้ความรู้ในการศึกษาดูงาน โดยเป็นการศึกษาดูงานจากนิสิต สาขาพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในประเด็น “การคุ้มครองสิทธิเกษตรกรผู้เสี่ยงปลากะชังในระบบเกษตรพันธสัญญา” ณ ศาลาประชาคม บ้านหินปูน ตำบลเขาใหญ่ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 2.3) การร่วมกับภาคีเครือข่ายก่อรูปและกำหนดนโยบายสาธารณะ วันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2558 การประชุมร่วมออกแบบนโยบาย ซึ่งเป็นการนำข้อมูลจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประเด็น “การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การคุ้มครองสิทธิเกษตรกรผู้เสี่ยงปลากะชังในระบบเกษตรพันธสัญญา” มาให้ข้อเสนอร่วมในการออกแบบนโยบายเพื่อการคุ้มครองสิทธิเกษตรกร รวมถึงการขับเคลื่อนกลไกที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่น ณ สภากักแพง เบิ่งแง่คนมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 2.4) การใช้กลไกระดับท้องถิ่นร่วมกับภาคีเครือข่ายในการสร้างการคุ้มครองสิทธิเกษตรกร ณ สภาเกษตรกรจังหวัดมหาสารคาม ศาลากลาง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2558 โดยการร่วม “เวทีการยกร่างกลไกทำงานแบบบูรณาการ ในการหาแนวทางสร้างพื้นที่ต้นแบบบูรณาการนำใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขึ้นทะเบียนการเลี้ยงปลาในกระชังในระดับท้องถิ่น”

3) **ระยะปลายน้ำ** 3.1) การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะโดยใช้กลไกภาคีเครือข่ายร่วม วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2558 “เวทีขึ้นทะเบียนเกษตรกรในพื้นที่ต้นแบบบูรณาการ การนำใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขึ้นทะเบียนการเลี้ยงปลากะชังในระดับท้องถิ่น”

ถิ่น” ณ ศาลาประชาคม บ้านหินปูน ตำบลเขว้าใหญ่ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นเวทีที่ทีมวิจัยร่วมกับหลายภาคส่วน โดยมี สภาเกษตรกรแห่งชาติ อบต. เขว้าใหญ่ กรมประมง กรมเจ้าท่า เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสาน ยุติธรรมจังหวัด ร่วมดำเนินการดังกล่าว ณ ศาลาบ้านหินปูน ตำบลเขว้าใหญ่ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีการให้ความรู้และคำแนะนำจากภาคีเครือข่าย ภาครัฐ สภาเกษตรกรแห่งชาติ อบต. เขว้าใหญ่ กรมประมง กรมเจ้าท่า เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสาน ยุติธรรมจังหวัด การเสวนาร่วม การถามตอบ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเสนอแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายต่อยอดในอนาคต 3.2) การถอดบทเรียนสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัย วันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2558 “การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การคุ้มครองสิทธิเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา” โดยนักวิจัย ร่วมกับศูนย์ส่งเสริมวิชาการ เพื่องานวิจัยท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม (โหนดวิชาการ สกว.) เป็นเวทีการถอดบทเรียนร่วมโดยเกษตรกรและนักวิจัย ร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อให้ข้อเสนอและร่วมกำหนดนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนนโยบาย

ภาพที่ 2 ปะระมอมาพการด้าเนการววจัย การสัมาษณกลุ่ม (Focus group interview) การจ้ดระดมสมอง (Brainstorming)
กิจกรรมพัฒนาศักยภาพการววจัย การจ้ดเวทีปรึกษาหารือสาธารณะ (Public Consultation)

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ร่วมกันของนักวิชาการและชุมชน โดยการวิเคราะห์สรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากเหตุการณ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเพื่อวิเคราะห์หาบทสรุปร่วมกัน จากนั้นจึงนำเสนอผลการศึกษาในเชิงพรรณนา (Narrative Analysis) รวมถึงการอภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้

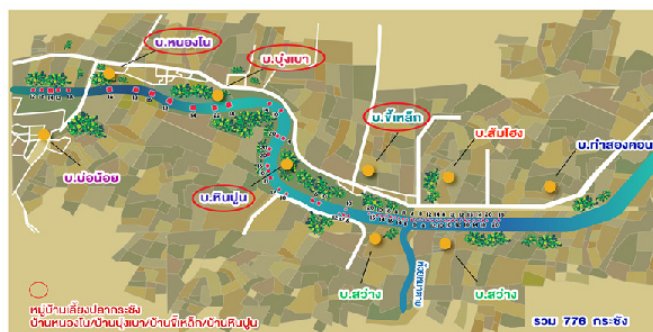
ผลการวิจัย

1. ข้อมูล พัฒนาการ สถานการณ์ การเลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญาและผลกระทบที่เกิดขึ้น

1.1) พัฒนาการแบ่งเป็น 3 ยุค สำคัญ คือ 1) ยุคเริ่มต้นการเลี้ยงปลากระชัง ในปี พ.ศ. 2538 เกิดร้านรุ่งเรืองการเกษตร (นามสมมติ) ขึ้นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นร้านที่จำหน่ายอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับปลากระชัง ทางร้านมีเงื่อนไขสำหรับประชาชนที่จะซื้อของจากทางร้านคือ ต้องเป็นสมาชิกของทางร้าน และต้องชำระเงินค่าสมัครสมาชิกจำนวน 100 บาท และต้องใช้จ่ายเงินสดในการลงทุน จากนั้น 2) ยุควิกฤตปัญหาภาวะหนี้สินในการเลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา ในช่วงฤดูร้อนปี พ.ศ. 2547 เกิดวิกฤตที่ทำให้ปลาตายเป็นจำนวนมาก อันเนื่องมาจากปัญหาในเรื่องของน้ำที่มีอุณหภูมิสูง จนเกิดน้ำร้อนผุดปกติ และน้ำนิ่งไม่ไหลเวียน จึงทำให้เกิดการขาดออกซิเจนในน้ำ หรือออกซิเจนในน้ำมีไม่เพียงพอต่อปริมาณของปลากระชังที่เลี้ยงอยู่ จนกลายเป็นวิกฤตปลาตายยกกระชัง “โอ๊ย ปีนั้น คนเลี้ยงกันหลายจนเต็มลำน้ำพุนละ เลี้ยงผู้ละเป็น 10 กระชังอย่างต่ำ จนทางขอยื่นฝันหวานถึงรายได้หลายแสน แต่ผลที่ออกมาปีนั้นคือ ปลาตายกันแทบเปิดลำน้ำจนน้ำเขียว สิ่งที่ตามมาคือหนี้สินหลายแสน ลางคนเป็นล้าน ใช้หนี้กันจนฮอดศูมือนี่ สีเสกลี้ยงกะเสียดายเท็งย่านบ่มีเงินใช้หนี้กะต้องเลี้ยงมานี้ละ ตอนนั้นหน่วยงานรัฐกะมาขอยเยียวอายุอยู่แต่กะบ่คุ้มกับหนี้สินล้นพ้นที่เกิดขึ้น” (ข้อมูลจากเกษตรกรท่านหนึ่ง) ด้วยสาเหตุนี้ทำให้ประชาชนผู้เลี้ยงปลากระชังได้รับผลกระทบคือ การขาดทุนและขาดรายได้ รวมถึงมีหนี้สินรวมกันหลายล้านบาท ส่วนในรายบุคคลสูงสุดเกือบ 4 ล้านบาท 3) ยุคการจัดระเบียบการเลี้ยงโดยราชการและเรียกร้องการคุ้มครองสิทธิของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา จากปี พ.ศ. 2551 นั้น การเลี้ยงปลากระชังเป็นไปตามสถานการณ์และตามสภาพแวดล้อมที่เป็นไปได้ การเลี้ยงเป็นไปในลักษณะการเพิ่ม และลดกระชัง ตามความเหมาะสมของเกษตรกร และเป็นช่วงที่เกษตรกรได้เริ่มมีการพบปะพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องสิทธิและภาวะความเสี่ยงที่พบ รวมถึงเริ่มมีการเรียกร้องสิทธิและสนใจในการขึ้นทะเบียนกับภาครัฐ ในช่วงปี พ.ศ. 2553 และหลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2556 เป็นช่วงที่ราชการ โดยกรมประมง และกรมเจ้าท่า ได้มาจัดระเบียบเกี่ยวกับการเลี้ยง อาทิ มาดูจำนวนกระชังไม่ให้มีความหนาแน่น และควบคุมตามนโยบาย และในปีนั้น ได้สอบถามภาครัฐในการที่จะขอสถานะทางกฎหมายโดยการขึ้นทะเบียน รวมถึงมีการเข้ามาส่งเสริมขององค์กรพัฒนาเอกชน คือ เครือข่ายเกษตรกรรวมทางเลือกภาคอีสาน ที่มาทำงานส่งเสริมกับชาวบ้านในการช่วยแก้ปัญหาหนี้สินจากระบบเกษตรพันธสัญญา รวมถึงวิธีการเลี้ยงการผลิต ที่ลดต้นทุนเพื่อปลดปล่อยหนี้สินรวมทั้งการทำงานวิจัย

ท้องถิ่นร่วมกับนักวิชาการ จากวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

1.2) สถานการณ์การเลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา โดยรูปแบบในการเลี้ยงปลากระชังของเกษตรกรในพื้นที่ศึกษา ปัจจุบันรูปแบบการเลี้ยงปลากระชังแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้ กลุ่มที่ 1) เกษตรกรที่เลี้ยงในระบบพันธสัญญาเต็มรูปแบบ กล่าวคือ เป็นเกษตรกรที่การเลี้ยงในทุกกระชังหรือต้นทุนทั้งหมดเกี่ยวข้องกับระบบพันธสัญญา ซึ่งคิดเป็นจำนวนประมาณ 95 เปอร์เซนต์จากผู้เลี้ยงทั้งหมด 776 กระชัง กลุ่มที่ 2) เกษตรกรที่เลี้ยงปลาแบบผสมผสานทั้งในรูปแบบพันธสัญญาและเลี้ยงอิสระ เกษตรกรในกลุ่มดังกล่าวนี้ คิดเป็นจำนวนประมาณ 4 เปอร์เซนต์จากผู้เลี้ยงทั้งหมด แต่ขึ้นอยู่กับแต่ละครั้งของการเลี้ยงไม่มีความแน่นอนในการเลี้ยง แต่ได้สะท้อนถึงความพยายามในการที่จะเลี้ยงแบบอิสระและมีการทดลองเพื่อเพิ่มจำนวนการเลี้ยงอิสระมากขึ้นในอนาคต กลุ่มที่ 3) เกษตรกรที่เลี้ยงปลากระชังแบบอิสระไม่อยู่ในระบบพันธสัญญามีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับจากผู้เลี้ยงทั้งหมดที่กล่าวมาทั้ง 2 กลุ่มประมาณเพียง 1 เปอร์เซนต์ และไม่มีความแน่นอนในการเลี้ยง ขึ้นอยู่ที่ช่วงเวลาในการผลิตหรือตามความต้องการเลี้ยง ซึ่งพยายามเลี้ยงแบบอิสระเพื่อเป็นทั้งการทดลองและพยายามลดปัญหาความเสี่ยงจากระบบพันธสัญญา เนื่องจากก่อนมาเป็นผู้เลี้ยงอิสระ คนในกลุ่มนี้เคยเป็นผู้เลี้ยงในระบบพันธสัญญามาแล้วนั่นเอง **ต้นทุนในการเลี้ยง/แผนที่จำนวนกระชัง ในระบบเกษตรพันธสัญญา** ผลการวิจัยโดยกระบวนการระดมสมอง (Brainstorming) ร่วมกันกับเกษตรกรนั้นพบว่า ต้นทุนของการเลี้ยงปลา กระชังเริ่มแรก อยู่ที่ 46,872 บาทต่อกระชัง โดยเป็นค่าอุปกรณ์กระชัง 6,007 บาทต่อกระชัง ค่าอาหารและยารักษาโรค 40,865 บาทต่อกระชัง และมีจำนวนกระชังใน 4 หมู่บ้านที่ทำการศึกษาทั้งสิ้น 776 กระชัง

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงความชุกและจำนวนกระชังการเลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา ของพื้นที่ศึกษาวิจัย จากการจัดเวทีระดมสมอง (รวม 776 กระชัง พ.ศ. 2557)

ภาพที่ 2 แสดงต้นทุนในการเลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา รายรับ รายจ่าย จากการจัดการที่ระดมสมอง

1.3) ผลกระทบจากการเลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา มีผลกระทบดังต่อไปนี้ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ การเลี้ยงปลากระชังนั้น ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจในรูปแบบเศรษฐกิจชุมชนที่มีทั้งแง่บวก ในเชิงรายได้ และแง่ลบในเชิงหนี้สิน ผลกระทบดังกล่าว คือ ความไม่แน่นอนมีอยู่สูงมากในระบบการเลี้ยงปลาของเกษตรกรพันธสัญญา หากการเลี้ยงปลากระชังนั้น สามารถทำได้ตรงตามเป้าหมาย ถือว่าเป็นอาชีพที่สร้างรายได้อย่างทวีคูณ ซึ่งภาพสะท้อน อย่างช่วงอดีตที่มีการเริ่มเลี้ยงใน ปี พ.ศ. 2538 ถึงปลายปี พ.ศ. 2546 ที่การเลี้ยงปลานั้นถือได้ว่าเป็นยุคเฟื่องฟู “ โอ้ว เลี้ยงใหม่ ๆ ปี 38 บ่ธรรมดาเดเอาง่าย ๆ ว่า กำไรกับต้นทุน นิหลายสิบเท่าละไป ผมเคยได้หลายแสนในยุคแรกนั้น ก่อนที่สีมาเจอยุคหนึ่ง การเลี้ยงปลานี้ คั่นฮ่าได้ กะ หียดอก คอขึ้น ฟุ่นละ เงินเต็มกระเป๋ แต่ฮ่าปลาตายมากะ คอตก จนว่บ่อยากเงยหน้าฟุ่นละ พ้อมาเทิงสองแบบแล้ว” (ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่ง)

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม การเลี้ยงปลากระชังในระบบพันธสัญญานั้น ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในเชิงการสะสม ซึ่งมีน้ำเสียตามความหนาแน่นของการเลี้ยงบ้างเป็นระยะ ปัญหาจากปัจจัยการผลิตที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม ในที่นี้ คือ แม่น้ำชี ที่เกษตรกรเลี้ยงปลา ซึ่งในการเลี้ยงต้องมีการใช้หัวอาหารในจำนวนมาก และในระยะหลังนี้ มีเรื่องของการให้หัวอาหาร และยารักษาโรคตามโปรแกรมเพื่อเร่งปลาโต เพื่อให้ทันจับขาย โดยเกษตรกรได้สะท้อนถึงปัญหา “มีแน่นอนล่ะครับ เห็นง่าย ๆ ก็น้ำบ่ค่อยใสคือเก่า พวกหัวอาหารต่าง ๆ มันหมักหมม น้ำเน่าได้ แต่เฮากะต้องเลือกประกอบอาชีพต่อไป กะแก้ไขให้พอทะเลไปไหน เช่น เอาอีเอ็ม จุลินทรีย์หยอดลงไป พอให้บ่มีกลิ่นหลาย พอทะเล” (ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่ง)

ผลกระทบต่อสุขภาพ เห็นได้ชัดเจนว่า อาชีพเลี้ยงปลากระชังในระบบพันธสัญญามีผลกระทบต่อสุขภาพโดยตรง ในมิติดังนี้ การปวดเมื่อยตามร่างกายในชีวิตประจำวัน เป็นการปวดเมื่อยสะสม การปวดเมื่อยเรื้อรัง จากการยกของจากการเลี้ยงรายวัน “สุขภาพนี้แน่นอนเลย ยกกระสอบหัวอาหาร หลายสิบโล มือละหลายสอบ เหน็ดก้มเหงะปวดเอวเรื้อรัง จากอันนี้ล่ะ” (ข้อมูลจากเกษตรกรรายหนึ่ง)

2. เกิดความเข้าใจสิทธิและเกิดกลไกระดับท้องถิ่นรวมทั้งปัจจัยเงื่อนไขของการคุ้มครองสิทธิเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา จากการวิจัย **สิทธิเกษตรกรของผู้เลี้ยงปลากระชัง คือ สิทธิที่เกษตรกรพึงมีพึงได้รวมถึงการได้รับการคุ้มครองสิทธิใน 5 ประเด็น ดังต่อไปนี้** 1) การได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลากระชังที่ชัดเจนและถูกต้อง 2) การถือครองปัจจัยการผลิตอย่างมั่นคงในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็น ที่ดิน ตัวอ่อน อาหาร ยารักษาโรค และอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลากระชัง 3) การเข้าถึงทรัพยากรสาธารณะอย่างเพียงพอ สามารถใช้ประโยชน์จาก ที่ดิน น้ำ อากาศ โดยได้รับการคุ้มครองจากหน่วยงานภาครัฐ และส่วนที่เกี่ยวข้องในการที่จะเลี้ยงปลากระชัง 4) การได้รับการคุ้มครองความเสียหายจากหน่วยงานภาครัฐและส่วนที่เกี่ยวข้องในทุกกระบวนการตั้งแต่ขั้นตอนการรับข้อมูลข่าวสารในการตัดสินใจเลี้ยง กระบวนการเลี้ยง การซื้อขายแลกเปลี่ยนปัจจัยการผลิตและผลผลิต การชดเชยค่าเสียหายเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น และการประกันความมั่นคงในผลตอบแทนที่ควรจะได้รับ 5) การรักษาวิถีการผลิตดั้งเดิมของท้องถิ่นและการกำหนดวิถีผลิตที่ตนต้องการได้ โดยเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังสามารถเลือก หรือ ปฏิเสธ วิถีผลิต ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระบบการเลี้ยง ระบบนิเวศธรรมชาติ การซื้อขายแลกเปลี่ยนผลผลิต และปัจจัยการผลิตเองได้

3. ปัจจัยเงื่อนไขของการคุ้มครองสิทธิของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา จากการวิจัย โดยปัจจัยที่สะท้อนถึงการละเมิดสิทธิจากระบบพันธสัญญา ทำให้เกิดภาวะหนี้สินติดพันตัวเกษตรกร เป็นสิ่งที่ทำให้เกษตรกรต้องแบกรับความเสี่ยงและตกอยู่ในวังวนแห่งหนี้สิน ซึ่งพบประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการถูกละเมิดสิทธิเกษตรกร ดังต่อไปนี้ 3.1) การไม่มีข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจในการเลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา การไม่สามารถถือครองปัจจัยการผลิตได้อย่างมั่นคง 3.2) การถูกผูกขาดความรู้ในการเลี้ยงปลากระชังจากระบบเกษตรพันธสัญญา 3.3) การขาดกลไกการคุ้มครองความเสี่ยงและคุ้มครองสิทธิเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา

4. เกิดกลไกในการคุ้มครองสิทธิเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา

เมื่อเกิดความเข้าใจแล้วว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญานั้นเป็นผู้มีสิทธิที่ควรจะได้รับ การปกป้องคุ้มครอง จึงนำมาสู่การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจถึงการคุ้มครองสิทธิเกษตรกร

จากพัฒนาการการเลี้ยงและการดำเนินการร่วมกันเพื่อร่วมกันคุ้มครองของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา ระดับท้องถิ่น ตำบลเขาใหญ่ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามนั้น เห็นได้ว่า มีกลไกการทำงาน แบ่งตามกระบวนการทำงานหรือการขับเคลื่อนงาน เป็น 5 กลุ่มคือ 1. เกษตรกร 2. นักพัฒนาเอกชน 3. นักวิชาการ 4. องค์กรภาครัฐ และ 5. กลุ่มภาคประชาชนเครือข่ายร่วมนอกพื้นที่ ขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (P-Move) องค์กรประชาสังคม จากเครือข่ายความร่วมมือดังกล่าว มีบทบาทสำคัญในเชิงการหนุนเสริมการแก้ปัญหาของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบพันธสัญญาอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนทั้งในเชิงการร่วมวิเคราะห์ ตีแผ่ปัญหาในระดับมหภาค และระดับท้องถิ่น ส่งเสริมข้อเสนอเชิงนโยบายต่อภาครัฐเพื่อทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและร่วมผลักดันให้เกิด พรบ. ส่งเสริมและพัฒนาาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. 2560 สำเร็จ

5. เกิดพื้นที่ต้นแบบรูปธรรม เกิดพื้นที่ต้นแบบรูปธรรมนำร่อง คือ ตำบลเขาใหญ่ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นพื้นที่การนำใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขึ้นทะเบียนการเลี้ยงปลากระชังในระดับท้องถิ่น โดยเวทีที่ทีมวิจัยร่วมกับหลายภาคส่วนคือ ตัวเกษตรกร สภาเกษตรกรแห่งชาติ จังหวัดมหาสารคาม อบต.เขาใหญ่ กรมประมง กรมเจ้าท่า เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสาน ยุติธรรมจังหวัด ร่วมดำเนินการดังกล่าว ณ ศาลาบ้านหินปูน ตำบลเขาใหญ่ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นการผลักดันการขึ้นทะเบียนผู้เลี้ยงปลากระชังเป็นตำบลรูปธรรม ณ ตำบลเขาใหญ่ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ได้สำเร็จ

จากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้เกิดผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง

ตารางที่ 1 สรุปเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังการดำเนินการวิจัยต่อไปนี้

การเปลี่ยนแปลง	กลไกดำเนินการวิจัย	หลังจากการวิจัย
1. ขบวนการผู้ ปวงชน ทนายธรรม สภาเกษตรกร มีการเลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญาและผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรและภาคประชาสังคม เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของเกษตรกรร่วมกับคุ้มครองสิทธิเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญาภาคีที่สนใจ	ไม่มีข้อสงสัยว่าเป็นระบบ	เกิดขบวนการเป็นระบบ เมื่อ 11 พัฒนาการ สภาเกษตรกรทางเลือกภาคกระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา 21 พัฒนาการเมือง 31 สภาเกษตรกรภาคการเลี้ยง 40 ปังจันเจียนปัดการคุ้มครองสิทธิเกษตรกร เป็นขบวนการสำคัญในการประกอบกรคุ้มครองสิทธิเกษตรกรในการเลี้ยงปลากระชังในระบบเกษตรพันธสัญญา

ขีดความสามารถที่จะรับ และความต้องการพื้นฐานเพื่อที่จะเสาะแสวงหาความพอใจ หรือหาสิ่งที่จะสนองความต้องการได้จำกัดและแตกต่างกันไปตามสภาพความพร้อมของแต่ละบุคคล 4) มีอุปสรรค (Obstacle) อุปสรรคจะเป็นสิ่งขวางกั้นระหว่างพฤติกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจกับเป้าประสงค์ ถ้าหากไม่มีอุปสรรค หรือสิ่งกีดขวางเราก็จะไปถึงเป้าประสงค์ได้โดยง่าย ซึ่งเราก็มองว่าสภาพการณ์เช่นนี้ไม่ได้ช่วยให้เกิดความต้องการที่จะแก้ปัญหาและเรียนรู้ ตรงกันข้ามการที่เราไม่สามารถไปถึงเป้าหมายได้จะก่อให้เกิดความเครียดและจะเกิดความพยายามที่จะหาวิธีการแก้ปัญหาซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น 5) การตอบสนอง (Response) เมื่อบุคคลมีแรงจูงใจ มีเป้าประสงค์ เกิดความพร้อม และเผชิญกับอุปสรรคเข้าก็จะมีพฤติกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้น พฤติกรรมนั้นอาจเริ่มด้วยการตัดสินใจ เกิดอาการตอบสนองที่เหมาะสม 6) การเสริมแรง (Reinforcement) การได้รับรางวัลหรือให้สิ่งเร้าที่ก่อให้เกิดความพอใจ ซึ่งปกติผู้เรียนจะได้รับหลังจากที่ตอบสนองแล้ว ตัวเสริมแรงไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งของหรือวัตถุที่มองเห็นได้เสมอไป เพราะความสำเร็จ ความรู้ ความก้าวหน้า ฯลฯ ก็เป็นตัวเสริมแรงได้เช่นเดียวกัน 7) การสรุปความเหมือน (Generalization) หลังจากที่คุณเรียนสามารถตอบสนองหรือหาวิธีการที่จะมุ่งสู่เป้าประสงค์ได้แล้ว เขาก็อาจจะประสงค์ใช้กับปัญหา หรือสถานการณ์ที่จะพบในอนาคตได้นั้น แสดงว่าคุณเรียนเกิดความสามารถที่จะสรุปความ เหมือนระหว่างสถานการณ์การเรียนรู้ที่มีมาก่อน กับปัญหาหรือสถานการณ์ที่เพิ่งจะพบใหม่ ซึ่งเป็นการขยายขอบเขตของพฤติกรรม ที่สำคัญจากการวิจัยพบว่าประเด็นสิทธิเกษตรกรที่นำเสนอในผลการวิจัยมีความสอดคล้องในประเด็นสิทธิเกษตรกรของ ทศพล วรรณกุลพันธ์ (2556: 49) ซึ่งนำเสนอสิทธิเกษตรกร ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ 1) การถือครองปัจจัยการผลิตอย่างมั่นคง 2) การเข้าถึงทรัพยากรสาธารณะอย่างเพียงพอ 3) การประกันความมั่นคงในผลตอบแทนที่ควรได้รับ 4) การรักษาวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของตน 5) สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและเสรีภาพในการแสดงออก จากผลการวิจัยได้สะท้อนถึงการขับเคลื่อนการเกิดกลไกท้องถิ่นเป็นภาคีเครือข่ายบูรณาการทำงานร่วมกันในลักษณะการจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance NPG) ที่เกิดภาคีเครือข่ายภาคสาธารณะ 5 กลุ่มคือ 1) เกษตรกร 2) นักพัฒนาเอกชน 3) นักวิชาการ 4) องค์กรภาครัฐ 5) กลุ่มภาคประชาชนเครือข่ายร่วมจากนอกพื้นที่ ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลเป็นเครือข่ายเกษตรกรที่ได้ดำเนินการแก้ปัญหา ดังกล่าวจากการวิจัย เป็นการจัดการสาธารณะยุคใหม่แห่งศตวรรษที่ 21 ภายใต้เงื่อนไขที่ภาคประชาสังคม กลุ่มธุรกิจ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลาย ๆ ฝ่าย ต่างมีอาจอยู่เฉยในฐานะของผู้รับบริการ (Passive Public Service Receivers) ได้อีกต่อไป สอดคล้องกับข้อเสนอเรื่องภาคีเครือข่ายภาคสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance NPG) โดย

(Löffler, 2005: 166 อ้างถึงใน สมศักดิ์ สามัคคีธรรม และปรีดา วาณิชขุมิ, 2559) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนกำลังได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การมุ่งเน้นแต่เพียง “Good Governance” (ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ประสิทธิภาพ ยุติธรรม ความคุ้มค่า ฯลฯ) ในยุคปัจจุบันนี้ ดูเหมือนจะไม่เพียงพอ เนื่องจากปัญหาความซับซ้อนของงานสาธารณะที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก และปัญหาข้อจำกัดทางด้านทรัพยากรของภาครัฐเอง รวมทั้งความเข้มแข็งและความกระตือรือร้นของภาคประชาสังคม ได้ทำให้พื้นที่สาธารณะกำลังเปิดกว้างต่อการมีส่วนร่วมจากภาคีต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว ส่งผลให้ “NPG” ถือกำเนิดขึ้นในฐานะที่เป็นศาสตร์ใหม่ เพื่อรองรับต่อปรากฏการณ์ดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบริหารจัดการภาคี อันแตกต่างหลากหลาย จำเป็นที่จะต้องประสานความร่วมมือระหว่างฝ่ายต่าง ๆ การชักจูงให้แต่ละฝ่ายนำทรัพยากรออกมาใช้เพื่อบรรลุเป้าประสงค์ของส่วนรวม และการจัดการความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นจากกระบวนการทำของร่วมกันระหว่างเครือข่ายต่าง ๆ โดยการจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่ในรูปแบบนโยบายสาธารณะ (Public Policy Governance) แนวคิดนี้ให้ความสนใจไปที่ วิธีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนำทางด้านนโยบายกับชุมชนเครือข่ายต่าง ๆ (Policy Elites and Networks Interact) ในการสร้างสรรค์และมีอิทธิพลต่อการกำหนด กระบวนการนโยบายสาธารณะ การจัดการปกครองในรูปแบบนี้มองว่าศูนย์กลางของการกำหนด และการนำนโยบายไปปฏิบัติรวมทั้งการส่งมอบบริการสาธารณะมิใช่หน้าที่ภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียวอีกต่อไป แต่จะประกอบไปด้วยการทำงานร่วมกันของชุมชน และเครือข่ายต่าง ๆ ที่ประกอบไปด้วย ตัวแสดงที่หลากหลายภาคส่วนที่มีผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน แตกต่างจากแนวคิดการจัดการ ภาครัฐแบบดั้งเดิม (PA) ที่มีภาครัฐเป็นตัวแสดงหลักโดยมีกลุ่มนักการเมืองเป็นผู้กำหนดนโยบาย มีฝ่ายข้าราชการประจำเป็นผู้นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติตามแนวคิดการเมืองและการบริหารควรแยกออกจากกันของ (Wilson, 2007 อ้างถึงใน ไททัศน์-มาลา, 2561: 180)

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาครัฐ ดังนี้

1) มีนโยบายในการสร้างทางเลือกของเกษตรกรในการต่อรองกับระบบพันธสัญญา ข้อเสนอที่เริ่มทำได้ในระยะเวลาอันสั้น คือ มีการส่งเสริมกองทุนเงินทุนหมุนเวียนเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตในราคายุติธรรม เพื่อเสริมศักยภาพในการผลิต รวมทั้งการส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในการสามารถเป็นผู้ผลิตอาหารอิสระเพื่อ

นำไปใช้ในการประกอบอาชีพเลี้ยงปลาเป็นการลดต้นทุน และลดความเสี่ยงในการขาดทุน
เกิดหนี้สิน

2) มีนโยบายในการนำเกษตรกรออกจากระบบเกษตรพันธสัญญา มาเป็นผู้เลี้ยง
อิสระ อันเป็นข้อเสนอในระยะยาว เมื่อตัวเกษตรกรและเครือข่ายร่วม รวมถึงระบบการ
จัดการในรูปแบบเครือข่ายมีความเข้มแข็ง เป็นข้อสำคัญที่จะสามารถแก้ปัญหาได้อย่างถาวร
เป็นการปลดแอกเกษตรกรออกจากพันธนาการ เพราะจากข้อมูลหากยังอยู่ในระบบ
พันธสัญญาเกษตรกรก็ยังคงปรับตัวตาม หรือเป็นลูกไล่ในระบบ เพราะจุดเด่นของภาค
รัฐ คือ การระดมทรัพยากร และการใช้อำนาจในการออกระเบียบข้อบังคับ ถือเป็นการนำ
เกษตรกรออกจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระบบพันธสัญญาอันเป็นเงื่อนไขสำคัญในการ
ยอมจำนนในระบบ โดยมีการจัดตั้งกองทุนหรือระบบสหกรณ์ของเกษตรกร และมีคณะ
กรรมการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลากระชังของเกษตรกร เพื่อร่วมติดตามประเมิน
สถานการณ์ เพื่อการแก้ไขปัญหา และพัฒนาอาชีพการเลี้ยงปลากระชัง ให้เข้ากับ สภาพ
บริบท เศรษฐกิจและสังคมในแต่ละยุคสมัย

3) มีนโยบายในการติดตั้งองค์ความรู้ หรือถอดองค์ความรู้และประสบการณ์ใน
การเลี้ยงปลากระชังที่ผ่านมาของเกษตรกร เพื่อจะทำให้เกิดการจัดการความรู้ เกิดชุดความ
รู้ที่เกิดจากเกษตรกรและภาคีร่วมในเรื่องการเลี้ยงปลากระชัง เพื่อชุดความรู้ดังกล่าวจะเป็น
เข้มทิศในการประกอบอาชีพของเกษตรกร สามารถใช้คัดจ้างและต่อรอง จากการครอบงำ
ของชุดความรู้จากบริษัทแบบวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียว เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจ และ
ลดความเสี่ยงในการประกอบอาชีพเลี้ยงปลาของเกษตรกรเป็นการส่งเสริมการกำหนด
อนาคตตนเองได้ของเกษตรกร

4) มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มมูลค่าสินค้าที่เกี่ยวกับปลากระชัง โดยภาค
รัฐเป็นเจ้าภาพในการ ระดมทรัพยากรจากภาคส่วนอื่น อาทิ การส่งเสริม ระบบตลาดปลา
อิสระ การส่งเสริม สินค้าแปรรูปจากปลากระชัง การจัดงานประจำปีร่วมกับภาคีในลักษณะ
มหกรรมเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การเพิ่มผลกำไร และสร้างความเข้มแข็งในระบบ
เศรษฐกิจชุมชนจากฐานราก

5) มีนโยบายในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในมิติ สร้างความตระหนักให้
เกษตรกรได้เข้าใจว่า เกษตรกรนั้นมีสิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights) ที่พร้อมยกระดับ
ให้เกิดสิทธิตามกฎหมาย (Legal Rights) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการแสดงสิทธิที่มี
ในการกำหนดอนาคตตนเองของเกษตรกรและการได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย รวมถึง
การมีกลุ่มหรือสหกรณ์ ในการรวมตัวกันเป็นผู้เลี้ยงอิสระที่ไม่อยู่ภายใต้ระบบพันธสัญญา

**ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาคีร่วม อาทิ องค์กรพัฒนาเอกชน เครือข่าย
เกษตรกรทางเลือกภาคอีสาน นักวิชาการ เครือข่ายภาคประชาชนที่ประสบปัญหา
เกี่ยวข้อง**

1) ให้เครือข่ายเกษตรกรทางเลือกภาคอีสาน เป็นผู้ประสานงานเชิงพื้นที่
เนื่องจากมีประสบการณ์และเห็นสภาพพื้นที่โดยเมื่อขับเคลื่อนงานแล้วให้มีการสรุปรายงาน
ประจำปีที่ทำเนิงานร่วมกับเกษตรกร ซึ่งถือว่าได้มีกิจกรรมที่ได้ขับเคลื่อนร่วมกับเกษตรกร
อันมีคุณค่ามากมายในอดีต โดยเป็นรายงานที่เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการขับเคลื่อน
ในอนาคต เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการประยุกต์ใช้สำหรับผู้สนใจ เป็นต้น

2) ในส่วนนักวิชาการนั้น ให้มีเครือข่ายนักวิชาการในการทำงานร่วมเชิงประเด็น
เพิ่มเติม นอกจาก ประเด็นทางสิทธิแล้ว อาทิ เรื่องการเพิ่มมูลค่าสินค้าจากปลากะชัง การ
ปรับประยุกต์เทคนิคการเลี้ยงเชิงวิทยาศาสตร์มาสู่การปฏิบัติในชีวิตของเกษตรกร เป็นต้น

3) ในส่วนเครือข่ายภาคประชาชนที่ประสบปัญหาหว่ามจากอดีต เช่น สหพันธ์
เกษตรกรภาคเหนือให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลสถานการณ์ ในระดับนโยบายและพื้นที่อยู่
เสมอ ถือเป็นคุณูปการต่อการร่วมขับเคลื่อน ในมิติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และยกระดับการ
มีส่วนร่วม ก่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิเกษตรกรร่วมกันในระดับประเทศต่อไป

2. ข้อเสนอแนะ เชิงปฏิบัติ

1) เสนอแนะให้ภาครัฐ โดยสภาเกษตรกร จังหวัดมหาสารคาม และภาครัฐเครือข่าย
ขององค์การพัฒนาเอกชน เกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสาน นักวิชาการ ร่วมกับองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัด มีการจัดเวทีที่เป็นหลักสูตรฝึกอบรมการคุ้มครองสิทธิ
เกษตรกรในอนาคตในระดับท้องถิ่น โดยในหลักสูตรควรจะมีการเข้าใจปัญหาร่วม
การเข้าใจกระบวนการกำหนดนโยบายร่วม การออกแบบการติดตามประเมินผลร่วมใน
อนาคต ในการเปิดพื้นที่ให้กับเกษตรกรเพื่อนำพาเกษตรกรจัดตั้งองค์กรในรูปแบบกลุ่มหรือ
สหกรณ์ในการออกจากระบบพันธสัญญา

2) เสนอแนะให้มีการจัดตั้ง ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากะชัง
หรือสหกรณ์ผู้เลี้ยงปลา การบริหารจัดการ โดยเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา และคณะกรรมการให้
คำปรึกษาจากภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ เพื่อเป็นการแก้ปัญหาอย่างการตก
อยู่ในพันธนาการของระบบพันธสัญญา โดยสานต่อจากการขึ้นทะเบียนเกษตรกร โดยมีการ
ร่างระเบียบ ข้อบังคับ ในระดับท้องถิ่นเพื่อการจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงปลา หรือสหกรณ์ผู้เลี้ยง
ปลาเพื่อให้เป็นองค์กรที่เข้มแข็งพึ่งพาตนเองของเกษตรกรไม่ให้ตกอยู่ในวังวนของระบบ
พันธสัญญา

3) เสนอแนะให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มีการยกระดับการค้าเป็นตลาดสินค้าล่วงหน้า
เพื่อให้เกษตรกรสามารถต่อรองราคาในการขายปลา เป็นการลดความเสี่ยงจากการ

ผันผวนของราคาและวงจรการกดราคาในระบบตลาด โดยเป็นลักษณะตลาดปลาทั้งปลาสด และสินค้าแปรรูป ในระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด

4) เสนอแนะให้มีสถาบันการเงินที่ร่วมสนับสนุนการเลี้ยงปลากระชังของเกษตรกรในรูปแบบโครงการพิเศษ อาทิ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) หรือ กองทุนการเงินที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ โดยมีภาครัฐร่วมเป็นเจ้าของในการทำโครงการดังกล่าวผู้หนุนเสริมการประกอบอาชีพของเกษตรกร

5) เสนอแนะให้มีการจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างศูนย์ส่งเสริม นักวิชาการเพื่องานวิจัยท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม และภาคีเครือข่ายในพื้นที่ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมขับเคลื่อนการคุ้มครองสิทธิเกษตรกรอย่างยั่งยืน ทั้งมิติวิถีคิด วิถีปฏิบัติ ให้เหมาะสมกับบริบท เศรษฐกิจ และสังคมในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม สัญญาทุนเลขที่ RDG57E0033

เอกสารอ้างอิง

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์. (2556). **บ่วงบาตพิฆาตเกษตรกร โศกนาฏกรรมเกษตร**

พันธสัญญา. นนทบุรี: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.

ไททัศน์ มาลา. (2561). การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG): แนวคิดและการประยุกต์ใช้ในการจัดการปกครองท้องถิ่น NEW PUBLIC GOVERNANCE (NPG): CONCEPT AND APPLICATION FOR LOCAL GOVERNANCE. **วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)**, 8(1), 179-194.

สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, ปรีดา วานิชภูมิ. (2559). การจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่: ความหมาย และนัยสำคัญ (New Public Governance: Its Meaning and Significance). **วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง**, 1(1), 183-214.

George J Mouly. (1973). **Psychology for effective teaching** : Holt, Rinehart and Winston: USA

Loffler, E. (2005). **Governance and Government: Networking with External Stakeholders**. In Public Management and Governance. Tony Bovaird & Elke Loffler (eds.). London: Taylor & Francis Group.

Wilson, W. (2007). **The study of administration**. in Shafritz, Jay, M. & Hyde, Albert, C. Classics of Public Administration. Wadsworth: Cengage Learning.

เครื่องประดับเงินชนเผ่าคะฉิ่น บ้านใหม่สามัคคี: ความสวยงามในวิถีชีวิตของคนบนพื้นที่สูง

ภาณุพงศ์ จงขานสิทธิ์

สาขาวิชาสังคมและเครื่องประดับ คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่

E-mail: panupong@rmutl.ac.th

วันที่รับบทความ: 28 พฤษภาคม 2563

วันแก้ไขบทความ: 6 สิงหาคม 2563

วันที่ตอบรับบทความ: 19 สิงหาคม 2563

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง “เครื่องประดับเงินชนเผ่าคะฉิ่น บ้านใหม่สามัคคี: ความสวยงามในวิถีชีวิตของคนบนพื้นที่สูง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ความเป็นมาของชนเผ่าคะฉิ่น บ้านใหม่สามัคคี อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านชนเผ่าคะฉิ่นเพียงแห่งเดียวในภาคเหนือตอนบนและประเทศไทย ประชากรของชนเผ่าทั้งหมดนับถือศาสนาคริสต์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ชนเผ่าคะฉิ่นแบ่งเป็น 6 กลุ่มย่อยคือ (1) จิงเพาะ (Jinghpaw) (2) มาหู่ (Maru) (3) ระวาง (Rawang) (4) ลีซู (Lisu) (5) ละซี (Lashi) และ (6) ไชว้า (Zaiwa) โดยคะฉิ่นกลุ่มจิงเพาะ เป็นประชากรส่วนใหญ่ของหมู่บ้าน คะฉิ่นทั้ง 6 กลุ่ม ยังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สำคัญไว้โดยเฉพาะประเพณีการเต้น “มะหน่าว” (Manau) 2) วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่าคะฉิ่น บ้านใหม่สามัคคีนั้น ผู้หญิงแต่งกายด้วยเสื้อผ้าควบคู่กับเครื่องประดับเงินอย่างสวยงามและโดดเด่นกว่าผู้ชาย วัยเด็กและวัยผู้ใหญ่แต่งกายคล้ายคลึงกัน 3) เครื่องประดับเงินของชนเผ่าคะฉิ่น นิยมใช้โลหะเงินที่มีความบริสุทธิ์ 92.5 เปอร์เซ็นต์ เป็นวัสดุหลักในการทำตัวเรือน และนิยมสวมเต็มรูปแบบในโอกาสหรือพิธีสำคัญต่าง ๆ ช่วงทำเครื่องประดับเงินในประเทศเมียนมาร์ เป็นผู้ที่ทำเครื่องประดับเงินส่งให้ชนเผ่าคะฉิ่นสวมใส่ เนื่องจากในหมู่บ้านไม่มีช่างทำเครื่องประดับ สำหรับรูปแบบเครื่องประดับเงินชนเผ่าคะฉิ่นมี 4 รูปแบบคือ ห่วงคอ สร้อยคอ กำไลข้อมือ และเม็ดกระดุมประกอบพวงระย้า

คำสำคัญ: เครื่องประดับเงิน ชนเผ่าคะฉิ่น บ้านใหม่สามัคคี

Silver Jewelry of the Kachin Tribe in Ban Mai Samakkhi: Beauty in the Way of Life of Highland People

Panupong Jongcharnsittho

Textile and jewelry Division Faculty of Arts and Architecture

Rajamangala University of Technology Lanna Chiang Mai

E-mail: panupong@rmutl.ac.th

Received: May 28, 2020

Revised: August 06, 2020

Accepted: August 19, 2020

Abstract

The academic article “Silver Jewelry of the Kachin Tribe in Ban Mai Samakkhi: Beauty in the Way of Life of Highland People” aims to study 1) the origins of the Kachin tribe in Ban Mai Samakkhi, Chiang Dao District, Chiang Mai Province. This Kachin tribe village is located in the northernmost part of Northern Thailand. The entire Kachin tribe population in this village practices Christianity. The Kachin tribe can be divided into six groups: (1) the Jinghpaw, (2) the Maru, (3) the Rawang, (4) the Lisu, (5) the Lashi, and (6) the Zaiwa, with the Jinghpaw group making up the majority of the Kachin tribe in Ban Mai Samakkhi. All these six groups still conserve their traditional culture, especially their traditional dance, “Manau”. 2) The cultural dress of the Kachin tribe in Ban Mai Samakkhi. Women wear clothing and silver jewelry. Women’s dress is more beautiful and prominent than that of men. Children and adults dress similarly. 3) Kachin tribe traditional jewelry. Kachin jewelry is usually made of sterling silver (with a purity of 92.5 %) and is the main accessory used to embellish outfits. For ceremonies and other important occasions, this jewelry is especially prominent. Silversmiths in Myanmar produce the sterling silver jewelry and send it to be worn by the Kachin tribe people in Ban Mai Samakkhi, where there isn’t a silversmith to make the jewelry locally. There are four varieties of Kachin tribe jewelry: neckbands, necklaces, bangles, and pendants.

Keywords: silver jewelry, Kachin tribe, Ban Mai Samakkhi

บทนำ

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือตอนบนที่มีชนเผ่าต่าง ๆ อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ชนเผ่าเหล่านี้ส่วนใหญ่มีถิ่นกำเนิดในประเทศจีนและได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยผ่านทางประเทศลาว และพม่า ระยะเวลาแรกได้เข้ามาอาศัยอยู่บนพื้นที่สูงหรือบนภูเขาบริเวณชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ต่อมาได้เคลื่อนย้ายเข้ามาอาศัยบนพื้นที่ราบใกล้ชิดกับคนเมือง โดยได้มีโอกาสเรียนรู้ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับคนเมืองจนมีความกลมกลืนทางวัฒนธรรมของคนเมือง แต่ทั้งนี้ชนเผ่าส่วนหนึ่งยังคงความเป็นวัฒนธรรมชนเผ่าดั้งเดิมไว้ ชนเผ่าที่มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมของตนเอง โดยเฉพาะเสื้อผ้าและเครื่องประดับ เช่น ชนเผ่าม้ง ปะเกอเกญอ (กะเหรี่ยง) ลีซู เมี่ยน ดาราอั้ง ลาหู่ อาข่า คะฉิ่น ฯลฯ เป็นต้น ชนเผ่าเหล่านี้อาศัยกระจายอยู่ในพื้นที่ของอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงใหม่ แต่มีชนเผ่าหนึ่งที่มีจำนวนประชากรน้อยและอาศัยอยู่เพียงหมู่บ้านเดียวคือชนเผ่าคะฉิ่น (Kachin) ซึ่งเป็นชนเผ่าที่อาศัยอยู่ที่ บ้านใหม่สามัคคี หมู่ 14 ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากตัวจังหวัดเชียงใหม่ขึ้นไปทางทิศเหนือบนภูเขา เป็นระยะทางประมาณ 100 กิโลเมตร หมู่บ้านนี้ตั้งอยู่ด้านหลังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว

ชนเผ่าคะฉิ่นหมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านคะฉิ่นเพียงแห่งเดียวในจังหวัดเชียงใหม่และแห่งเดียวในประเทศไทย ที่ยังคงรักษาประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้ เช่น ผ้าทอภาษาพูด ดนตรี อาหาร ฯลฯ ชนเผ่าคะฉิ่นมีความใกล้ชิดกับชนเผ่าลีซู ลาหู่ และอาข่า เนื่องจากอยู่ในกลุ่มตระกูลภาษาทิเบต – พม่าเช่นเดียวกัน

สุจิตรา ปานจนะ (2547: 1) กล่าวถึงถิ่นอาศัยเดิมของชนเผ่าคะฉิ่นว่า ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในรัฐคะฉิ่นซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของประเทศเมียนมาร์มีชายแดนติดต่อกับประเทศจีน รัฐคะฉิ่นได้รับการยกย่องว่าเป็นดินแดนแห่งอัญมณี หรือ “Land of Jade” เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ด้วย ทรัพยากรธรรมชาติ อัญมณีและป่าไม้ เพราะพื้นที่ดังกล่าวมีแม่น้ำ 2 สายที่ไหลมาบรรจบกันที่เมืองมิตจินา ซึ่งเป็นเมืองหลวงของรัฐ อันเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำอิระวดี นอกจากชาวคะฉิ่นจะอาศัยอยู่ในรัฐคะฉิ่นแล้ว บางส่วนเข้าไปตั้งถิ่นฐานในรัฐฉาน ประเทศเมียนมาร์ บางส่วนได้อพยพเข้าไปอาศัยอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของมณฑลยูนนาน และในแคว้นอัสสัม ทางตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศอินเดีย แสดงดังภาพที่ 1

นอกจากนี้ในรายงานการวิจัยเรื่องแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีการร่ำมะหนาว (Manau) ของชนเผ่าคะฉิ่นในชุมชนบ้านใหม่สามัคคีคะฉิ่น หมู่ 14 ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ของอนุชาติ ลาพา และพงษ์รัม ชิงรัม (2556: 18) อธิบายเกี่ยวกับชนเผ่าคะฉิ่นว่าบรรพบุรุษของชนเผ่าคะฉิ่นนั้นได้อพยพย้ายถิ่นฐานลงมาจาก

มองโกเลียผ่านประเทศจีนแล้วมาอาศัยอยู่ใน 4 แห่งคือ บริเวณตอนเหนือของประเทศเมียนมาร์ในรัฐคะฉิ่น มณฑลยูนนานของประเทศจีน รัฐอัสสัมของประเทศอินเดีย และบางส่วนได้ย้ายถิ่นฐานลงมาทางรัฐฉานของประเทศเมียนมาร์ จนถึงทางทิศเหนือของประเทศไทย ชนเผ่าคะฉิ่นในประเทศไทยนั้นแต่เดิมได้อาศัยอยู่ร่วมกับชนเผ่าอื่น เช่น ชนเผ่าลาหู่ ลีซู อาข่า กะเหรี่ยง ม้ง ฯลฯ เป็นต้น ก่อนหน้านั้นชนเผ่าคะฉิ่นอาศัยอยู่ร่วมกับชนเผ่าอื่นในหมู่บ้านต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน ต่อมาได้มีการรวมตัวกันเป็นชุมชนคะฉิ่นในหมู่บ้านใหม่สามัคคี ชนเผ่าคะฉิ่นที่หมู่บ้านแห่งนี้ เรียกตัวเองว่า จิงเพาะ อาจเขียนว่า จิงเพาะ หรือ จิงเปาะ (Jinghpaw) หรือ วุ่นปอง (Wunpawng) โดยที่ อนุชาติ ลาพา (2562: สัมภาษณ์) ประธานกลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชนเผ่าคะฉิ่น บ้านใหม่สามัคคี ได้อธิบายว่า ชนเผ่าคะฉิ่นจำแนกออกเป็นกลุ่มย่อย 6 กลุ่มคือ 1) จิงเพาะ (Jinghpaw) 2) มาหู่ หรือลองว่อ (Maru , Lawngwaw) 3) ระวาง (Rawang) 4) ลีซู (Lisu) 5) ละชี หรือละชิก (Lashi , Lachik) และ 6) ไชว้าหรืออะซี (Zaiwa, Ahzi) บ้านใหม่สามัคคี มีชนเผ่าคะฉิ่นทั้ง 6 กลุ่มอาศัยอยู่ร่วมกัน แต่ละกลุ่มมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน คะฉิ่นกลุ่มจิงเพาะมีจำนวนประชากรอาศัยมากกว่าทุกกลุ่ม ส่วนการติดต่อสื่อสารนั้นใช้ภาษาของคะฉิ่นกลุ่มจิงเพาะเป็นภาษากลางในการติดต่อสื่อสาร

ภาพที่ 1 แผนที่รัฐคะฉิ่นในประเทศเมียนมาร์ ซึ่งเป็นพื้นที่อาศัยที่สำคัญแห่งหนึ่งของชนเผ่าคะฉิ่นที่มา : Asia (2020: ออนไลน์)

ชนเผ่าคะฉิ่นมีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน โดยภาษาเขียนมี มิซซันนาริชาวอเมริกันชื่อ โอลา ฮันเซน (Ola Hansen) ได้ประยุกต์ใช้ตัวอักษรโรมันแทนเสียงในภาษาคะฉิ่น ส่วนการนับถือศาสนา ในอดีตชนเผ่าคะฉิ่นมีความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณ แต่ด้วยอิทธิพลการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ทำให้ชาวคะฉิ่นเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์จนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าชนเผ่าคะฉิ่นจะเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์ แต่อย่างไรก็ตาม พิธีกรรม ความเชื่อบางอย่างได้ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติของศาสนาคริสต์ เพื่อการเคารพและศรัทธาในพระเจ้า สำหรับวิถีชีวิตด้านการแต่งกายชนเผ่าคะฉิ่น

เป็นชนเผ่าหนึ่งที่มีวัฒนธรรมการแต่งกายที่สวยงาม ทั้งรูปแบบของเสื้อผ้าและเครื่องประดับเงิน สามารถสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่าได้อย่างเด่นชัด โดยเฉพาะเครื่องประดับเงินนั้นนับเป็นของใช้เชิงวัฒนธรรมที่มีความสวยงามในรูปแบบและคุณค่าของวัสดุ เป็นส่วนช่วยเสริมบุคลิกของแต่ละบุคคลนอกเหนือจากชุดประจำเผ่า เป็นมรดกตกทอดจากพ่อแม่สู่ลูก รูปแบบเครื่องประดับของชนเผ่าคะฉิ่นมีขนาดค่อนข้างใหญ่ เมื่อสวมใส่แล้วให้ความรู้สึกถึงความภาคภูมิใจและแสดงถึงความยิ่งใหญ่ในสังคมชนเผ่า เครื่องประดับเงินจึงนับเป็นสิ่งสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชนเผ่าคะฉิ่นเป็นอย่างมาก ผู้เขียนจึงเห็นควรมีการนำเสนอเรื่องราวของเครื่องประดับเงินชนเผ่าคะฉิ่น บ้านใหม่สามัคคี ซึ่งเป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งบนพื้นที่สูงที่มีวัฒนธรรมการแต่งกายแตกต่างจากคนเมืองบนพื้นราบ เพื่อให้เกิดความรู้ในสาระสำคัญเกี่ยวกับวัฒนธรรมการแต่งกายด้วยเครื่องประดับเงินที่มีความสวยงาม มีคุณค่าต่อจิตใจ และเป็นส่วนสำคัญต่อวิถีชีวิตของชนเผ่าหรือบุคคลบนพื้นที่สูงซึ่งเป็นบุคคลต่างวัฒนธรรมกับคนเมือง หรือคนพื้นราบ ทั้งนี้คนเมืองหรือคนบนพื้นราบก็มีรสนิยมในการใช้เครื่องประดับเงินเช่นเดียวกัน เพียงแต่มีการใช้เครื่องประดับเงินเพื่อเสริมบุคลิกภายนอกเท่านั้น ในบทความวิชาการนี้ผู้เขียนขอนำเสนอเฉพาะวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่าคะฉิ่น บ้านใหม่สามัคคีของกลุ่มที่ชื่อ “จิงเผาะ” เนื่องจากการแต่งกายด้วยชุดและเครื่องประดับเงินประจำเผ่า มีความโดดเด่นที่สุดในหมู่บ้าน และเป็นประชากรส่วนใหญ่ของชนเผ่าคะฉิ่นโดยผู้คนทั่วไปมีความคุ้นเคยและรับรู้กันเป็นอย่างดี

ชนเผ่าคะฉิ่น บ้านใหม่สามัคคีกับวัฒนธรรมการแต่งกาย

ชนเผ่าคะฉิ่นของบ้านใหม่สามัคคี หมู่ 14 ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกันในปี พ.ศ. 2522 โดยเริ่มจาก 7 ครอบครัว จากนั้นผู้ที่อยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ หยอยเข้ามาอาศัยและมีจำนวนครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นเป็น 103 ครอบครัว และมีจำนวนประชากรประมาณ 1,200 คน โดยประชากรคะฉิ่นบางส่วนได้เข้ามาอาศัยในตัวเมืองเชียงใหม่เพื่อทำงานและศึกษาในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2526 โครงการหลวงได้เข้ามาจัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียวในพื้นที่บ้านใหม่สามัคคี ซึ่งมีพื้นที่ใกล้เคียงกัน (แสดงดังภาพที่ 2) สำหรับการแต่งกายนั้นมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะเสื้อผ้า การแต่งกายของผู้หญิงคะฉิ่นมีความโดดเด่นและแสดงความเป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่า เป็นสิ่งบ่งบอกความแตกต่างของกลุ่มได้เป็นอย่างดี ส่วนการแต่งกายของผู้ชายคะฉิ่นอาจไม่มีความโดดเด่นมากนัก เนื่องจากไม่นิยมสวมเครื่องประดับเงินส่วนการประดับตกแต่งร่างกายและเสื้อผ้าจะใช้นิยมนำเครื่องประดับเงินรูปแบบต่าง ๆ คือ ห่วงคอ กำไล สร้อยคอ กระดุม พวงระย้า โดยเฉพาะกระดุมที่ใช้ตกแต่งเสื้อของคะฉิ่น ถือเป็นจุดเด่นของชน

แผ่นนี้ เนื่องจากเป็นกระดุมที่มีรูปทรงครึ่งวงกลมขนาดใหญ่เส้นผ่านศูนย์กลางไม่น้อยกว่า 4 เซนติเมตร ขนเผ่าคะฉิ่นจะสวมเครื่องแต่งกายประจำเผ่าเต็มรูปแบบในโอกาสหรือพิธีสำคัญของเผ่า เครื่องประดับส่วนใหญ่ของชนเผ่าคะฉิ่นมีรูปแบบไม่แตกต่างกันมากนัก ยกเว้นคะฉิ่นบางกลุ่มเท่านั้นที่ไม่นิยมสวมเครื่องประดับเงิน แต่จะเน้นสีสันทาสวยงามของเสื้อผ้าเป็นหลัก

ภาพที่ 2 แผนที่บ้านใหม่สามัคคี ซึ่งอยู่ใกล้กับศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว
อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา : กาดสวนแก้ว (2563: ออนไลน์)

งานพิธีประจำเผ่าของชนเผ่าคะฉิ่นที่สำคัญและมีความโดดเด่น คือ การเต้นที่เรียกว่า “เต็นมะหน่าว” (Manau) ซึ่งถือเป็นพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เพื่อแสดงถึงการเคารพสักการะพระผู้เป็นเจ้า รวมถึงแสดงความสามัคคีของผู้คนในชนเผ่า ชนเผ่าคะฉิ่นคนหนึ่งคือ มยุตชอว์ ซายี (Myutsaw Shayi 2548: 2) กล่าวว่า ในอดีตการเต้นมะหน่าวจะทำในยามศึกสงคราม เพื่อต้องการให้มีฤกษ์ยามที่ดีก่อนทำการรบ หรืออาจเป็นการสักการะวีรบุรุษสงครามที่ล่วงลับไปแล้ว และกระตุ้นกำลังใจให้เข้มแข็ง การเต้นมะหน่าวจัดขึ้นทุก 2 ปี ในช่วงเดือนธันวาคม เป็นการเต้นรอบเสาที่ตกแต่งด้วยสีสาดและลวดลายสวยงาม ซึ่งเรียกว่า “เสามะหน่าว” ชนเผ่าคะฉิ่นให้ความสำคัญกับการเต้นนี้มาก นอกจากได้แสดงออกถึงความเคารพในพระเจ้าแล้วยังได้พบปะกับชนเผ่าคะฉิ่นจากต่างถิ่น เช่น พม่า อินเดียน จีน ฯลฯ และที่สำคัญคือการใช้สวมเสื้อผ้าและเครื่องประดับเงิน เพื่อสร้างความสวยงามและเสริมบุคลิกให้แก่ตนเอง การแต่งกายของชนเผ่าคะฉิ่นมีความเหมือนกันทุกวัยทั้งวัยเด็กและผู้ใหญ่ (แสดงดังภาพที่ 3)

ผู้หญิงชนเผ่าคะฉิ่น สวมหมวกผ้าปักด้วยด้ายสีสาดสีบนพื้นสีแดง สวมเสื้อสีดำ แขนยาวมีเครื่องประดับเงินทั้งแบบเย็บติดกับเสื้อ มี 2 รูปแบบคือ แบบแรกเป็นรูปพวงระย้า แบบที่สองเป็นเม็ดกระดุมครึ่งวงกลมขนาดใหญ่ ติดทั้งด้านหน้าและด้านหลัง

ส่วนเครื่องประดับที่ประดับร่างกายคือห่วงคอ กำไล สร้อยคอ ที่เอวมีห่วงขนาดใหญ่ ซึ่งอาจทำด้วยไม้ไผ่ หวาย หรือวัสดุอื่นที่นำมาตัดโค้งเป็นวงกลม สวมกระโปรงความยาวเหนือเข่า เป็นสีแดง ปักด้วยด้ายสีสดใส นอกจากนี้ยังมีผ้าพันน่องสีแดง ปักด้วยด้ายสีสดใสเช่นกัน

ผู้ชายชนเผ่าคะฉิ่น สวมหมวกหรือผ้าโพกศีรษะที่มีสีและลวดลายต่าง ๆ สวมเสื้อแขนยาวทรงกระบอกแบบผ่าอก ทรงหลวม มีกระดุม สีพื้น ไม่มีลวดลาย สวมปลอกชายเสื้อ คอเสื้อเป็นแบบคอเชิดและคอกว้าง สวมกางเกงทรงหลวมไม่มีลวดลาย อาจเป็นสีเดียวกับเสื้อหรือต่างสีกัน บางคนอาจสวมโสร่ง คล้ายกับคนเมียนมาร์ พกดาบ และพกถุงย่ามติดตัว ย่ามเป็นสีแดงเข้ม มีเครื่องประดับพวงระย้าเย็บติด ดาบนี้มีที่มาจากประวัติศาสตร์ของชนเผ่าคะฉิ่นที่ต้องประสบปัญหาเรื่องสงครามความขัดแย้งกับรัฐบาลพม่า ทำให้ต้องพกอาวุธ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่า ในสมัยโบราณกิจกรรมทุกอย่างในการดำรงชีวิตล้วนแต่ต้องใช้ดาบเป็นอุปกรณ์ เช่น การเพาะปลูก เก็บเกี่ยว สร้างบ้านเรือน และยังแสดงถึงสัญลักษณ์ของชัยชนะ ผู้ชายชนเผ่าคะฉิ่นจะต้องมีดาบเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องแต่งกายและจะต้องมีทุกคน ผู้หญิงชนเผ่าคะฉิ่นจะมอบดาบและย่ามให้กับฝ่ายชายในพิธีแต่งงาน ซึ่งมีความหมายว่าเป็นผู้นำครอบครัว แสดงถึงความกล้าหาญ ปกป้องครอบครัวและชนเผ่า (ไม่หอม, 2553: 3)

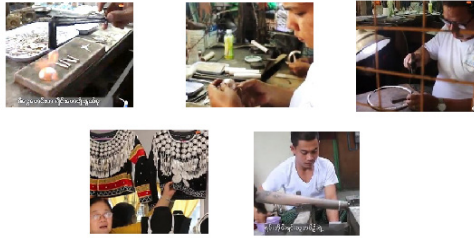
ภาพที่ 3 ภาพชายถือชนเผ่าคะฉิ่น 6 กลุ่มย่อย ภาพกลางและขวาถือชนเผ่าคะฉิ่นกลุ่มจิงเผาะ

ที่มา: นอร์ นอร์ (Naw Naw) ชนเผ่าคะฉิ่นในเมืองมิดจีน (2563) และภาพถ่ายโดยผู้เขียน วันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563

เครื่องประดับเงินชนเผ่าคะฉิ่น

ในอดีตชนเผ่าต่าง ๆ นิยมใช้เครื่องประดับเงินตกแต่งร่างกายและให้ความสำคัญเทียบเท่ากับเสื้อผ้าที่สวมใส่ โลหะเงินเป็นสิ่งที่หาซื้อและขายได้ง่ายกว่าทองคำ ซึ่งทองคำในสมัยนั้นค่อนข้างหายาก แต่ทั้งนี้ชนเผ่าได้มีการกล่าวถึงความสำคัญของทองคำในฐานะที่เป็นโลหะมีค่าชนิดหนึ่งเท่านั้น ไม่ให้ความสำคัญมากนัก ชนเผ่าส่วนใหญ่สวมเครื่องประดับ

เงินตกแต่งร่างกายในพิธีกรรมสำคัญต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานขึ้นปีใหม่ ฯลฯ คนเผ่าที่มีเครื่องประดับเงินหลายชิ้น นิยมใช้เป็นสิ่งแสดงฐานะและเศรษฐกิจของครอบครัว เครื่องประดับเงินของบางชนเผ่าเมื่อสวมแล้วเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความกตัญญูของบุตรที่มีต่อบิดามารดา เนื่องจากเครื่องประดับเงินจะเป็นมรดกตกทอดให้บุตร บุตรที่เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่อย่างเคร่งครัดจะได้รับเครื่องประดับเงินเป็นมรดกตกทอดหลายชิ้น สำหรับในประเด็นของการอยู่ร่วมกันในสังคมชนเผ่า นั้น เครื่องประดับเงินใช้แสดงความแตกต่างระหว่างชนเผ่า นอกเหนือจากเสื้อผ้า สำหรับเครื่องประดับเงินที่มีรูปแบบ ลวดลายต่าง ๆ นั้น ยังสามารถใช้แสดงความเป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่าได้อย่างเด่นชัด เครื่องเงินของชนเผ่าคะฉิ่น บ้านใหม่สามัคคี เป็นการว่าจ้างให้ช่างเครื่องเงินของชนเผ่าอื่นทำ หรือบางส่วนทำโดยช่างทำเครื่องประดับเงินชาวเมียนมาร์และช่างชาวคะฉิ่นในรัฐคะฉิ่น หรือบางส่วนส่งมาจากประเทศจีน ชนเผ่าคะฉิ่นในเมืองมิตจีนาคนหนึ่งคือ นอร์ นอร์ (Naw Naw) (2563: สัมภาษณ์) อธิบายว่าชนเผ่าคะฉิ่นเป็นชนเผ่าหนึ่งที่นิยมการประดับตกแต่งร่างกายและเสื้อผ้าด้วยเครื่องประดับเงิน ในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ของชนเผ่า โดยเฉพาะงาน เต้นมะหน่าว ชาวคะฉิ่นทุกคนจะนำเครื่องประดับเงินของตนเองมาสวมใส่อย่างเต็มรูปแบบโดยน้ำหนักเครื่องประดับเงินอาจต่อ 1 คนอาจหนักถึง 1 กิโลกรัม โดยผู้ชายจะมีเครื่องประดับเงินประดับที่ถุงย่าม ส่วนผู้หญิงนิยมสวมเครื่องประดับเงินที่ร่างกายและประดับอยู่ที่เสื้อ เมื่อมีการเต้นมะหน่าว เครื่องประดับที่เป็นพู่ระย้าติดเสื้อของผู้หญิงจะกระทบกันแล้วเกิดเสียงดังตามจังหวะของการเคลื่อนไหวร่างกายและการเต้นมะหน่าว มองดูเป็นจังหวะที่สวยงาม การทำเครื่องประดับเงินของชนเผ่าคะฉิ่นสามารถพบเห็นทั่วไปในร้านขนาดเล็กจนถึงขนาดกลางในเมืองมิตจีนา (Myitkyina) รัฐคะฉิ่น (Kachin State) ประเทศเมียนมาร์ รูปแบบของร้านผลิตและจำหน่าย โดยเน้นการทำด้วยมือหรือลักษณะของงานหัตถกรรม เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์บางชนิดไม่มีจำหน่ายในท้องตลาด ช่างทำเครื่องประดับเงินอาจประยุกต์หรือดัดแปลงทำขึ้นใช้เอง เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของชิ้นงาน และลักษณะการทำงานที่สะดวก อาจใช้เครื่องจักรบางชนิดช่วยในการผลิตบางขั้นตอนเท่านั้น (แสดงดังภาพที่ 4) เครื่องประดับเงินของชนเผ่าคะฉิ่น โดยเฉพาะบนเสื้อของผู้หญิงนั้นมีความเชื่อว่าเปรียบเสมือนพื้นดิน ที่เพาะปลูกพืชผักต่าง ๆ ซึ่งผู้ชายต้องให้เกียรติผู้หญิงเป็นอย่างมาก หากไม่ให้เกียรติผู้หญิง จะส่งผลให้ทำการต่าง ๆ ไม่สำเร็จ และหากปลูกพืชผักก็จะไม่ออกงาม

ภาพที่ 4 ขบวนการผลิตของชนเผ่าคะฉิ่นในเมืองผิงเจียง รัฐคะฉิ่น ประเทศพม่า
ที่มา: นอร์มันด์ (Norm Norm) ชนเผ่าคะฉิ่นในเมืองผิงเจียง (2563)

รูปแบบเครื่องประดับเงินของชนเผ่าคะฉิ่นบ้านใหม่สามัคคี

เครื่องประดับเงินของชนเผ่าคะฉิ่น ของกลุ่มจิงผะ บ้านใหม่สามัคคี ทำจากโลหะเงินที่มีความบริสุทธิ์ไม่น้อยกว่า 92.5 เปอร์เซ็นต์ มักใช้ตกแต่งบริเวณลำคอ เสื้อประจำเผ่า และข้อมือ โดยเฉพาะเครื่องประดับเงินที่ใช้ประดับเสื้อประจำเผ่าคือเม็ดกระดุมขนาดใหญ่รูปครึ่งวงกลมและพวงระย้านั้น มีความโดดเด่นมาก เนื่องจากเสื้อของคะฉิ่นเป็นสีดำแล้วเกิดการตัดกันของสีระหว่างสีของเสื้อกับสีของโลหะเงินซึ่งมีสีขาว ส่งผลให้ชุดประจำเผ่าและผู้สวมใส่เกิดความโดดเด่นอย่างเห็นได้ชัด ผู้หญิงชนเผ่าคะฉิ่นจะสวมเครื่องประดับมากหรือน้อยขึ้น อาจขึ้นอยู่กับความพึงพอใจส่วนบุคคลและฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละบุคคล รูปแบบเครื่องประดับเงินที่สำคัญของชนเผ่าคะฉิ่น มีดังนี้

1. **ห้วงคอ** เป็นห่วงรูปวงกลมขนาดใหญ่ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางไม่น้อยกว่า 20 เซนติเมตร เป็นลักษณะเนื้อโลหะเงินที่บิดัน มีน้ำหนักมาก หน้าตัดรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน พื้นผิวสลักดุนร่องลึกเป็นลวดลายต่าง ๆ ส่วนของห้วงคอที่อยู่ด้านหลังมีตะขอสำหรับล็อกปิด-เปิดห้วงเมื่อจะสวมและถอดเก็บ ความสวยงามของห้วงคोनี้อยู่ที่ขนาดสัดส่วนที่เหมาะสมกับสัดส่วนของร่างกายผู้สวมใส่ และภาพลวดลายเส้นที่สลักดุนเป็นร่องลึกบนพื้นผิว เป็นลวดลายอิสระ ซึ่งมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับรูปทรงของห้วงคอ แสดงดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ห่วงคอของชนเผ่าคะฉิ่น
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้เขียน วันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563

2. **สร้อยคอ** สร้อยคอของชนเผ่าคะฉิ่นเป็นลักษณะเส้นสร้อยที่เกิดจากการถัก แล้วมีตัวเรือนและชิ้นส่วนประกอบอยู่ แบบที่ 1 มีตัวเรือนรูปคล้ายดอกไม้และพวงระย้า ประกอบ แบบที่ 2 มีพวงระย้าติดที่เส้นสร้อย 5-8 ชุด แต่ละชุดห่างกัน มีพวงระย้าห้อย รวมกัน 5-8 ชิ้น แบบที่ 2 พวงระย้าที่ห้อยอยู่จะเกิดเสียงดังที่เกิดจากการกระทบกันของ แต่ละชิ้นส่วน สร้อยคอของชนเผ่าคะฉิ่นนิยมสวมใส่ร่วมกับเสื้อประจำเผ่า ความสวยงาม ของสร้อยคอนี้ อยู่ที่ความประณีตของรูปทรงดอกไม้ ที่ใช้วิธีการม้วนเส้นลวดให้มีความ สมดุลกัน และจังหวะของการวางพวงระย้า แสดงดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 สร้อยคอของชนเผ่าคะฉิ่น
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้เขียน วันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563

3. **กำไลข้อมือเป็นกำไลก้านเปิด** รูปทรงคล้ายเกลียวเชือกหรือฟันทอง ทำจาก โลหะเงินทึบตัน มีน้ำหนักมาก มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางไม่น้อยกว่า 6 เซนติเมตร ภายใน วงของกำไลส่วนใหญ่เป็นรูปวงรี เพื่อต้องการให้เข้ากับสัดส่วนของข้อมือ ซึ่งมีหน้าตัดของ วงเป็นรูปวงรี เมื่อต้องการสวมกำไลนี้ จะต้องเอียงข้อมือเข้าทางด้านข้าง เนื่องจากช่องว่าง ของก้านกำไลมีขนาดแคบ ความสวยงามของกำไลนี้อยู่ที่พื้นผิวนอกกำไล ซึ่งคล้ายกับฟันทองหรือเกลียวเชือก ทำให้เกิดมิติ และแสดงถึงความเข้มแข็ง แสดงดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 กำไลข้อมือของชนเผ่าคะฉิ่น
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้เขียน วันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563

4. **เม็ดกระดุมติดพวงระย้า** เป็นเม็ดกระดุมรูปทรงครึ่งวงกลมขนาดเส้นผ่าน ศูนย์กลางประมาณ 4 เซนติเมตร ที่ขอบนอกสุดมีเส้นโลหะเงินพันเป็นเกลียวติดโดยรอบ พื้นผิวกระดุมบางรูปแบบมีการสลักลวดลายร่องลึกตามจินตนาการของช่าง บางรูปแบบ เป็นผิวเรียบ ใช้เย็บติดถาวรกับเสื้อประจำเผ่าของผู้หญิงชนเผ่าคะฉิ่น ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง

ไม่น้อยกว่า 20 ชิ้น มองดูคล้ายกับเสื้อเกราะ ส่วนพวงระย้านั้นมีรูปทรงขนาดเล็กคล้ายกับรูปทรงของดอกพวงแสด ร้อยด้วยห่วงติดกับเม็ดกระดุม ทั้งด้านหน้าและด้านหลังเช่นกัน พวงระย้าเหล่านี้เคลื่อนไหวได้และเกิดเสียงดังเมื่อเคลื่อนไหวร่างกาย ความสวยงามของเม็ดกระดุมและพวงระย้า อยู่ที่สีของกระดุมที่ติดกับสีของเสื้อทำให้เกิดความเด่นชัดและเป็นจุดเด่น จังหวะการนำกระดุมมาจัดวางบนเสื้อ ลวดลายบนพื้นผิวกระดุมที่กลมกลืนกับรูปทรงกระดุม และลักษณะการเคลื่อนไหวของพวงระย้า แสดงดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 เม็ดกระดุมประกอบพวงระย้าของชนเผ่าคะฉิ่น

ที่มา : ภาพถ่ายและภาพลายเส้นโดยผู้เขียน วันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563

เครื่องประดับเงิน อัตลักษณ์สำคัญในวิถีชีวิตของชนเผ่าคะฉิ่น บ้านใหม่สามัคคี

เครื่องประดับเงินชนเผ่าคะฉิ่นของกลุ่มจิงผะ บ้านใหม่สามัคคี อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นสิ่งที่อยู่ควบคู่กับวิถีชีวิตของชนเผ่ามาแต่อดีตถึงปัจจุบัน ในอดีตชนเผ่าคะฉิ่นมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเร้นลับและโชคลาง เครื่องประดับเงินที่ใช้จึงมีความเชื่อมโยงกับสิ่งเหล่านี้ โดยเชื่อว่าเครื่องประดับเงินรูปครึ่งวงกลมหลายชิ้นซึ่งติดที่เสื้อสีดำนั้น อนุชาติ ลาพา (2562: สัมภาษณ์) ประธานกลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชนเผ่าคะฉิ่น อธิบายอย่างน่าสนใจว่า กระดุมเหล่านี้เปรียบเสมือนเกล็ดปลา ซึ่งปลาเป็นสัตว์มงคล เป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่งของชาวจีนที่ทำการค้าและยังเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ร่มเย็น ซึ่งชนเผ่าคะฉิ่นเป็นผู้ที่เคยอาศัยอยู่ในมณฑลยูนนานของประเทศจีนมาก่อน ดังนั้นความเชื่อนี้จึงเป็นสิ่งที่สืบทอดกันมา แต่เมื่อชนเผ่าคะฉิ่นเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์ ส่งผลให้ความเชื่อเหล่านี้สูญหายไป เนื่องจากหลักคำสอนในคริสต์ศาสนา ไม่สอนให้เชื่อและนับถือในสิ่งเร้นลับและรูปเคารพ ดังนั้นการใช้เครื่องประดับเงินของชนเผ่าคะฉิ่นในปัจจุบันจึงเป็นการใช้เพื่อเชื่อมโยงกับความเชื่อ ความเคารพที่มีต่อพระเจ้าในศาสนาคริสต์เป็นหลัก ส่วนการใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ชนเผ่าคะฉิ่นไม่นิยมใช้ เนื่องจากเครื่องประดับจะเป็นอุปสรรคต่อการทำงานในวิถีประจำวัน และสภาพอากาศที่ร้อนในบางเวลา สำหรับในงานพิธีสำคัญต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ชนเผ่าคะฉิ่นจะนำเครื่องประดับเงินมาสวมใส่แบบเต็มรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายเกี่ยวกับเครื่องประดับเงินชนเผ่าของแคมเบล

(Campbell 1981, pp: 180) ว่า สาเหตุที่เครื่องประดับเงินได้รับความนิยมมากในกลุ่มชนเผ่าในอดีตนั้น เพราะโลหะเงินเป็นตัวกลางซื้อขายชนิดเดียวที่ชนเผ่ามั่นใจเชื่อถือได้ จนบัตรกลายเป็นเศษกระดาษที่ไร้คุณค่า หลายครั้งในช่วงชีวิตของชนเผ่านี้ ที่ต้องมีการลี้ภัยจากสงคราม หรือต้องอพยพย้ายถิ่นจากภัยธรรมชาติ โลหะที่มีค่าคือเงินเท่านั้นที่นำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนเป็นปัจจัยอื่น ๆ ในการดำรงชีวิต ไม่ว่าสถานที่ใด ชนเผ่าต้องนำโลหะเงินรูปแบบต่าง ๆ เช่น เงินแท่ง เงินเหรียญ ฯลฯ รวมถึงเครื่องประดับเงินติดตัวไปทุกแห่ง เครื่องประดับเงินของชนเผ่าจะไม่สูญหายจากสังคมหรือวิถีชีวิตของชนเผ่า ทั้งนี้เนื่องจากหัวหน้าครอบครัว หรือบิดา มักเป็นผู้บอกให้บุตรหลานตนเอง ชนเผ่าต่าง ๆ ในล้านนา นิยมใช้โลหะเงินที่มีความบริสุทธิ์ 90-92 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากสีของโลหะเงินจะเป็นสีขาว และมีความสวยงามของเนื้อโลหะ ซึ่งเป็นที่นิยมของชนเผ่าต่าง ๆ มาก นอกจากนี้ยังไม่นิยมประดับอัญมณี เช่น ทับทิม เพชร หรือหินสีต่าง ๆ แต่มีการกล่าวถึงว่าเป็นของมีค่า และสวยงามเท่านั้น เนื่องจากเป็นความคุ้นเคยตั้งแต่สมัยอดีตที่มักให้ความสำคัญและชื่นชอบสีของโลหะเงินมากกว่าสีของอัญมณีและหินสี ผู้หญิงของแต่ละเผ่ามักให้ความสำคัญกับการสวมใส่เครื่องประดับเงินมากกว่าผู้ชายและเด็ก เนื่องจากเป็นเพศที่รักความสวยงามมากกว่า และมักใช้สวมใส่ในโอกาสหรือในพิธีกรรมต่าง ๆ แต่บางชนเผ่าใช้สวมใส่ในชีวิตประจำวันด้วย ลักษณะการสวมใส่เครื่องประดับเงินบนร่างกายของแต่ละชนเผ่ามีความคล้ายคลึงกัน เครื่องประดับเงินส่วนมากมีขนาดใหญ่ มีน้ำหนักมาก ตำแหน่งการสวมใส่มักอยู่ที่ศีรษะ หู คอ หลัง ข้อมือ และนิ้วมือ รูปแบบและลวดลายของเครื่องประดับเกิดขึ้นจากหลายประการ เช่น ความเชื่อของแต่ละชนเผ่า จินตนาการหรือแรงบันดาลใจของช่าง และการผลิตที่สืบทอดต่อกันมา เป็นต้น รูปแบบเครื่องประดับของชนเผ่าหนึ่งอาจมีความคล้ายคลึงกับของอีกชนเผ่าหนึ่ง เนื่องจากมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันและรับวัฒนธรรมข้ามเผ่า การแต่งกายด้วยเครื่องประดับเงินนี้ถือเป็นวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่าที่สำคัญ ผู้เขียนในฐานะที่เป็นผู้สอนทางด้านเครื่องประดับในสถาบันอุดมศึกษา จึงวิเคราะห์เครื่องประดับเงินของชนเผ่าคะฉิ่น กลุ่มจิงผา (Jinghpaw) ตามแนวคิดเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมชนเผ่าคะฉิ่นของสมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (2563: ออนไลน์) ที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการแต่งกายและงานช่างฝีมือของชนเผ่าคะฉิ่น และเรื่องศิลปหัตถกรรมชนเผ่าของ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2562: 9) ที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเครื่องประดับเงินที่มีต่อวิถีชีวิตของชนเผ่า พอมีสาระสำคัญคือ วิถีชีวิตของชนเผ่ากับเครื่องประดับเงินมีความผูกพันกันอย่างมาก โดยเฉพาะการผลิตเครื่องประดับเงินประจำเผ่าตนเองเพื่อสวมใส่ในหมู่บ้าน สิ่งที่มีความคล้ายคลึงกันอีกประการหนึ่งของทุกชนเผ่าคือการนำโลหะเงินติดไปกับตัวในรูปของเครื่องประดับเงิน เพราะโลหะเงินเป็นสิ่งมีค่าและ

มันคงว่าธนบัตร ในการอพยพข้ามประเทศบ่อยครั้ง ธนบัตรที่หามาเก็บไว้กลับเป็นสิ่งไร้ค่า เพราะการประกาศเปลี่ยนแปลงค่าเงินของเจ้าของประเทศ หรือกระทั่งการถูกโจรกรรม อีกทั้งยังต้องอพยพย้ายถิ่นฐานบ่อยครั้ง คนเผ่าส่วนใหญ่ จึงนำเครื่องประดับเงินและโลหะเงินสะสมหรือนำติดตัวไป เครื่องประดับเงินจึงเป็นสิ่งมีคุณค่าและความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชนเผ่าคะฉิ่น ในประเด็นสำคัญต่อไปนี้เป็นคือ

1. เครื่องประดับเงินของชนเผ่าคะฉิ่นเป็นสิ่งที่แสดงความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ของชนเผ่าได้อย่างเด่นชัด ทั้งในด้านรูปแบบและการสวมใส่ นอกเหนือจากชุดประจำเผ่า ซึ่งเห็นได้ว่าเครื่องประดับเงินสามารถใช้แสดงความแตกต่างระหว่างชนเผ่าคะฉิ่นกับชนเผ่าอื่นได้เป็นอย่างดี

2. โลหะทองคำเป็นโลหะที่มีมูลค่าสูงกว่าโลหะเงิน แต่ในวิถีชีวิตของชนเผ่าคะฉิ่น โลหะเงิน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและตอบสนองความต้องการได้มากกว่า ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการมองคุณค่าของวัสดุมากกว่ามูลค่าที่เป็นราคา

3. การนำเครื่องประดับเงินมาสวมกับร่างกายและเย็บติดกับเสื้อผ้าประจำเผ่าซึ่งมีสีเข้ม ทำให้เกิดการตัดกันของสีระหว่างสีโลหะเงินและสีดำของเสื้ออย่างเด่นชัด แสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ของผู้สวมใส่ในการสร้างจุดเด่นให้เครื่องประดับเงิน

4. เครื่องประดับเงินของชนเผ่าคะฉิ่นที่ประดับตกแต่งแต่ละบุคคลมีปริมาณ และน้ำหนักค่อนข้างมาก อีกทั้งมีราคาสูง เนื่องจากมูลค่าของโลหะเงิน สิ่งเหล่านี้อาจเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นฐานะทางเศรษฐกิจของชนเผ่าคะฉิ่น

5. เครื่องประดับเงินของชนเผ่าคะฉิ่นที่ประดับตกแต่งแต่ละบุคคลมีจำนวนหรือปริมาณ และน้ำหนักค่อนข้างมาก อีกทั้งมีราคาสูง เนื่องจากมูลค่าของโลหะเงิน สิ่งเหล่านี้ อาจเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นฐานะทางเศรษฐกิจของชนเผ่าคะฉิ่น

6. เครื่องประดับเงินของวัยเด็ก วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ ชนเผ่าคะฉิ่น มีรูปแบบไม่แตกต่างกัน ดังนั้น เครื่องประดับเงินไม่อาจเป็นสิ่งบ่งบอกหรือจำแนกความแตกต่างของวัยได้

7. รูปแบบเครื่องประดับชนเผ่าคะฉิ่นถือเป็นรูปแบบเฉพาะของชนเผ่า ที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่ ความสวยงาม และสะท้อนถึงทักษะความสามารถของช่างทำเครื่องประดับเงิน

ชนเผ่าคะฉิ่น ให้ความสำคัญกับการสวมเครื่องประดับเงินมากน้อยเพียงใดนั้น อาจขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจของแต่ละบุคคล ในปัจจุบันถึงแม้ว่าโลหะเงินจะมีราคาสูงตามราคาทองคำในท้องตลาด แต่ชนเผ่าคะฉิ่นยังคงยกย่องเครื่องประดับเงินเป็นเครื่องประดับประจำเผ่า เช่นเดียวกับชนเผ่าอื่น ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งอาจมีการใช้โลหะชนิดอื่น เช่น

อะลูมิเนียมทดแทนบ้าง แต่ก็ถือว่าเป็นโลหะที่มีสีขาวเช่นเดียวกับโลหะเงิน ผู้เขียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเครื่องประดับเงินชนเผ่าคะฉิ่น 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. เครื่องประดับเงินของชนเผ่าคะฉิ่น บ้านใหม่สามัคคี ถูกส่งมาจากแหล่งอื่น เช่น ประเทศเมียนมาร์ จีน ฯลฯ เนื่องจากไม่มีช่างทำเครื่องประดับเงินภายในหมู่บ้าน ดังนั้นหากชนเผ่าคะฉิ่นในหมู่บ้านได้มีโอกาสเรียนรู้การทำเครื่องประดับเงิน แล้วเป็นช่างเครื่องประดับเงินประจำหมู่บ้าน เพื่อผลิตเครื่องประดับเงินให้ผู้คนชนเผ่าตนเองสวมใส่ ก็อาจส่งผลให้รูปแบบเครื่องประดับเงินสนองตอบความต้องการของชนเผ่าตนเองได้อย่างสูงสุด

2. ชนเผ่าคะฉิ่น บ้านใหม่สามัคคี มีอาศัยอยู่เพียงหมู่บ้านเดียวในจังหวัดเชียงใหม่ และในประเทศไทย ซึ่งแตกต่างจากชนเผ่าอื่นที่อาศัยกระจัดกระจายในจังหวัดเชียงใหม่ การรับรู้ของคนเมืองหรือบุคคลทั่วไปอาจไม่แพร่หลายมากนัก ดังนั้นหากมีการส่งเสริมสนับสนุนให้บ้านใหม่สามัคคี เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมของชนเผ่า แล้วใช้อัตลักษณ์ของเครื่องประดับเงินและเสื้อผ้าเป็นส่วนนำเสนอ ก็อาจส่งผลให้ผู้คนรู้จักชนเผ่ามากขึ้น

3. เครื่องประดับเงินชนเผ่าคะฉิ่น เป็นเครื่องประดับรูปแบบเฉพาะ ที่ไม่สามารถใช้ได้กับวิถีชีวิตของคนในสังคมเมืองได้ แต่หากมีการศึกษาเชิงลึกในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม ถูกต้อง เช่น ความเชื่อ รูปแบบ ลวดลาย การผลิต ฯลฯ แล้วนำมาประยุกต์หรือต่อยอดในเชิงการออกแบบให้เป็นรูปแบบเครื่องประดับร่วมสมัยโดยใช้อัตลักษณ์ของชนเผ่าคะฉิ่น อาจเป็นแนวทางหนึ่งให้เกิดรูปแบบเครื่องประดับที่ใช้ในเชิงพาณิชย์ได้

บทสรุป เครื่องประดับเงินชนเผ่าคะฉิ่น

ชนเผ่าคะฉิ่นโดยเฉพาะกลุ่มย่อย จิงเผาะ บ้านใหม่สามัคคี อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชนเผ่าที่มีอัตลักษณ์ด้านการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าและเครื่องประดับเงินที่โดดเด่น ผู้หญิงนิยมสวมเครื่องประดับเงินมากกว่าผู้ชาย รูปแบบเครื่องประดับเงินของชนเผ่าคือ กำไล ห่วงคอ สร้อยคอ และเม็ดกระดุมติดเสื้อ โดยเฉพาะเม็ดกระดุมนั้นมีขนาดใหญ่ มีพวงระย้าห้อยประดับเคลื่อนไหวได้ และเกิดเสียงดังเมื่อเคลื่อนไหวร่างกาย ชนเผ่าคะฉิ่นนิยมสวมเครื่องประดับเงินเต็มรูปแบบในพิธีหรืองานสำคัญที่เรียกว่า “การเต้นมะหน่าว” ซึ่งจัดขึ้นในช่วงเดือนธันวาคมของทุก ๆ 2 ปี ความสำคัญของเครื่องประดับเงินที่มีต่อวิถีชีวิตของชนเผ่าคะฉิ่นนั้น เป็นมรดกตกทอดจากพ่อแม่สู่ลูก เป็นสิ่งบ่งบอกถึงสถานะทางเศรษฐกิจ และแสดงความแตกต่างระหว่างชนเผ่าของตนเองกับชนเผ่าอื่น ชนเผ่าคะฉิ่นมีความภาคภูมิใจในการสวมเครื่องประดับกับเสื้อผ้าและถือเป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย ช่างทำเครื่องประดับในเมืองมัตจินา รัฐคะฉิ่น เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการผลิตและส่งเครื่องประดับเงินให้ชนเผ่าคะฉิ่นสวมใส่ เนื่องจากในหมู่บ้านไม่มีช่างทำเครื่องประดับ

เงิน นอกจากนี้ รูปแบบเครื่องประดับเงินชนเผ่าคะฉิ่นสามารถนำมาเป็นแนวคิดหรือแนวทางประยุกต์ใช้ต่อยอดในเชิงการออกแบบให้เป็นรูปแบบเครื่องประดับร่วมสมัยที่สามารถใช้กับวิถีชีวิตของผู้นั้นในสังคมเมืองได้ โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมด้านต่าง ๆ เป็นพื้นฐานสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

- กาดสวนแก้ว. (2563). **ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว**. [ออนไลน์]. ได้จาก <http://www.kadsuankaew.co.th/nongkheaw/>. [สืบค้นเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2563].
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2562). คำล้ำ วัฒนธรรมชาวไทยภูเขา. **วารสารวัฒนธรรม**, 58 (1), 9.
- ไม่หอม. (2553). เยือนเทศกาลมะหน่าว ก่อนจะเหลือเพียงความทรงจำ. **นิตยสารสาละวินโพสต์**, 57, 3.
- สุจิรา ปานจนะ. (2547). จากรัฐคะฉิ่นสู่ถิ่นเชียงดาว: การรื้อฟื้นวัฒนธรรมชาวคะฉิ่นในเมืองไทย. **นิตยสารสาละวินโพสต์**, 19, 1.
- สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย. (2563). **ชนเผ่าคะฉิ่น**. [ออนไลน์]. ได้จาก <https://impect.or.th/?p=15021>. [สืบค้นเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2563].
- อนุชาติ ลาพา และพงษ์รัชชิงรัมย์. (2556) **แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีการร่ามะหน่าว (MANAU) ของชนเผ่าคะฉิ่นในชุมชนบ้านใหม่สามัคคี หมู่ 14 ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่** (รายงานการวิจัย ไม่ได้ตีพิมพ์). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ
- Asia. (2020). **The Kachin dilemma**. [ออนไลน์]. ได้จาก <https://www.economist.com/asia/2013/02/02/the-kachin-dilemma1>. [สืบค้นเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2563].
- Campbel, Margaret. (1981). **From the Hand of the Hills**. Hong Kong : Toppan Printing.
- Myutsaw Shayi. (2548). เทศกาลเต้นมะหน่าวของชาวคะฉิ่น. **นิตยสารสาละวินโพสต์**, 27 (2).
- Naw Naw. (2563). **Kachins**. [ออนไลน์]. ได้จาก <https://www.facebook.com/htunnaw>. [สืบค้นเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2563].

สัมภาษณ์

อนุชาติ ลาพา. (17 สิงหาคม 2562). สัมภาษณ์. ประธานกลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ
ชนเผ่า คะฉิ่นบ้านใหม่สามัคคี อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่.

Naw Naw. (3 พฤษภาคม 2563). สัมภาษณ์. ชนเผ่ากะฉิ่น เมืองมิตจีนา รัฐกะฉิ่น
ประเทศ เมียนมาร์.

ตำนานพุทธประวัติพื้นบ้านกับการสร้างภูมิทัศน์ วัฒนธรรมในจังหวัดบึงกาฬ

อาทิตย์ แวงโส¹, ปฐม หงษ์สุวรรณ²

¹นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

²อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

E-mail: ¹extra1983team@gmail.com, ²h.pathom@gmail.com

วันที่รับบทความ: 26 พฤษภาคม 2563

วันแก้ไขบทความ: 22 กรกฎาคม 2563

วันตอบรับบทความ: 31 กรกฎาคม 2563

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้เรื่องเล่าตำนานพุทธประวัติพื้นบ้านที่มีต่อการสร้างความหมายเกี่ยวกับภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนจังหวัดบึงกาฬ ข้อมูลที่นำมาศึกษาเป็นเรื่องราวที่ปรากฏอยู่ในประเพณีการบอกเล่าที่ได้จากการสัมภาษณ์ปราชญ์และผู้รู้ในชุมชนแห่งนี้ โดยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเล่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและบทบาทหน้าที่ทางคติชนวิทยาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า ตำนานพุทธประวัติพื้นบ้านที่อยู่ในการรับรู้ของชาวบ้านเป็นเรื่องราวที่มีความโยงใยกับพระพุทธเจ้า โดยถูกอธิบายผ่านปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติที่เชื่อว่าจะเกิดขึ้นจากการดลบันดาลของอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในฐานะอารักษ์ทางพุทธศาสนา เพื่อน้อมถวายเป็นพุทธบูชาแด่พระพุทธเจ้า รวมถึงวิถีปฏิบัติในเชิงความเชื่อและพิธีกรรมอันเป็นการแสดงออกถึงการบูชาสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า อีกทั้งยังเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอดีตชาติของพระพุทธเจ้าซึ่งถูกอธิบายในลักษณะของเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์ที่มีรูปแบบเป็นนิทานชาดกแบบพื้นบ้าน นอกจากนี้ตำนานพุทธประวัติยังเกี่ยวข้องกับเรื่องราวชีวิตของพระเกจิอาจารย์ที่ผู้คนนับถือศรัทธาในฐานะบุคคลศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนาที่เชื่อว่ามีความพิเศษ รวมถึงเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธวัตถุอันเป็นวัตถุสิ่งแทนรูปเคารพของพระพุทธเจ้าที่ผู้คนสร้างขึ้นไว้เป็นที่สักการบูชา ตลอดจนเรื่องราวเกี่ยวกับสัตว์สัญลักษณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดทางพุทธศาสนาด้วย ตำนานเหล่านี้ล้วนมีบทบาทสำคัญต่อการอธิบายให้เห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดบึงกาฬ ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ ก้อนหิน ถ้ำ แม่น้ำ เกาะแก่ง และถ้ำไต้ฟ้า อันเป็นภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่ผู้คนต่างรับรู้ร่วมกัน ความสำคัญของตำนานพุทธประวัติที่ได้บอกเล่าสืบทอดต่อกันมา แสดงให้เห็นบทบาทหน้าที่ของเรื่องเล่าทางคติชนวิทยาที่สามารถใช้เป็นเครื่องสะท้อนวิถีคิด โลกทัศน์ ค่านิยม และวิถีชีวิตความผูกพันระหว่างผู้คนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนอีสานลุ่มน้ำโขงแห่งนี้ได้อย่างน่าสนใจ

คำสำคัญ: ตำนานพุทธประวัติพื้นบ้าน ภูมิทัศน์วัฒนธรรม จังหวัดบึงกาฬ

Buddha's Biography Myths with Creating of Cultural Landscape in Bueng Kan Province

Arthit Waengso¹, Pathom Hongsuwan²

¹ M.A. Candidate, Thai Program, Faculty of Humanities and Social Sciences
Mahasarakham University

² Associate Professor, Department of Thai and Oriental Languages,
Faculty of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University

E-mail: ¹extra1983team@gmail.com, ²h.pathom@gmail.com

Received: May 26, 2020

Revised: July 22, 2020

Accepted: July 31, 2020

Abstract

The purpose of this article was aimed to study Buddha's Biography local Myths as crucial roles in the creating of the cultural landscape in Bueng Kan Province. The information in these studies is the traditional local history gaining information by the local people and key informants. It is applied by creating a cultural landscape conceptual framework and the folklore's role meaning to analyze. The result of this study is as follow; the local people perception about the local Buddha's Biography Myths concern with the Lord Buddha. It is depicted by the supernatural event, and it is also believed that it occurred by the sacred thing's germination as a Buddhist guard. The reasons to do these is to pay respect to the Lord Buddha. It also acts as a way of practice through belief and rite to pay respect via sign sacred things concerning the Buddhist religion. Additionally, it is also related to the Lord Buddha's previous existence, which is explained in the retelling story about the Bodhisattva in the presence of the Lord Buddha's tale. However, Buddha's Biography Myths concerns the instructor monk who is highly respected by people, including the Buddhist' amulet, which is a representative of Lord Buddha and some of the animal that is a sing of the Buddhist religion. These events are vital roles for narrating the physical environment of the Bueng Kan areas, such as rivers, forest, streams, underwater caves, and cliffs in front of caves; all are creating a landscape known for everyone. The importance of the Buddha's Biography is a retelling by generation. It is shown the role of retelling the story of folklore, reflecting the vision, valuing, and way of life of Esan people close closely related to the environment near the Khong river.

Keywords: Buddha's Biography Myths, Cultural Landscape, Bueng Kan Province

บทนำ

พระพุทธศาสนาถือเป็นแก่นความเชื่อหลักที่ผู้คนส่วนใหญ่ในหลายพื้นที่ตามริมฝั่งแม่น้ำโขงให้ความนับถือศรัทธา ทั้งเป็นหลักที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและแบบแผนทางสังคมวัฒนธรรมอันดีงามให้แก่ผู้คนในชุมชนได้ยึดถือเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติร่วมกัน ดังจะเห็นได้จากตามศูนย์กลางของชุมชนต่าง ๆ หลายแห่งที่ล้วนแต่มีวัดวาอารามพุทธวัตถุ และพุทธสถานที่สำคัญประดิษฐานอยู่เป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชนต่าง ๆ ที่มีถิ่นฐานอาศัยอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงแห่งนี้มาอย่างเนิ่นนาน

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ผู้คนจะนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักอยู่ก็ตาม แต่ในทศนะและการปฏิบัติในวิถีชีวิตประจำวันก็ยังคงปรากฏให้เห็นร่องรอยของความคิดความเชื่ออื่น โดยเฉพาะเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติผสมผสานร่วมอยู่ด้วย ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าภาพของการนับถือพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวบ้านริมโขงในหลายพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น จึงไม่ได้เป็นเพียงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับทศนะความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังคงมีกลิ่นอายของความเชื่อที่ผสมปนเปกันทั้งผีและพุทธ จนกลายเป็นพุทธในวิถีแบบพื้นบ้านอยู่นั่นเอง

ประกอบ นิมานเหมินท์ (2554: 219) กล่าวว่า การนับถือพระพุทธศาสนาในประเทศไทยและในกลุ่มชนที่พูดภาษาไทยต่างมีหลายระดับและหลายลักษณะ มีทั้งแบบยึดถือคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัด และแบบผสมผสานกับคติความเชื่อที่สืบทอดแต่โบราณ รวมทั้งความคิดความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ที่เรียกกันว่า “พระพุทธศาสนาแบบพื้นบ้าน” ซึ่งปรากฏทั่วไปในท้องถิ่นต่าง ๆ อาจสังเกตได้จากประเพณีพิธีกรรม ตลอดจนนิทานและตำนานที่เล่ากันในท้องถิ่น

จังหวัดบึงกาฬเป็นอีกหนึ่งในพื้นที่ชุมชนอีสานลุ่มน้ำโขงของไทยที่ยังคงปรากฏให้เห็นร่องรอยของการนับถือความเชื่อในวิถีพุทธศาสนาแบบพื้นบ้านอย่างหลากหลาย ดังกรณีของอำเภอปากคาดและอำเภอเมืองบึงกาฬ ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้ลงเก็บข้อมูลภาคสนามในเบื้องต้น พบว่ามีเรื่องเล่าทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจำนวนไม่น้อยที่ผู้คนในชุมชนแห่งนี้ได้สร้างสรรค์ขึ้นมาภายใต้เรื่องราวที่อธิบายให้เห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่ต่าง ๆ อันเป็นภูมิทัศน์ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของผู้คน ทั้งในลักษณะของการตั้งรกรากถิ่นฐานบ้านเรือน การพึ่งพาในแง่วิถีการดำรงชีวิต ความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนวิถีปฏิบัติในเชิงความเชื่อและพิธีกรรม ลักษณะเช่นนี้ จึงแสดงให้เห็นว่าภาพของการสร้างสรรค์เรื่องเล่าว่าด้วยทศนะความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของผู้คนในชุมชนแห่งนี้ ได้มีการหยิบยกนำเอามาใช้ใน

การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทางธรรมชาติให้กลายเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรม อันเป็นภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่ผู้คนต่างรับรู้ร่วมกัน ศรีศักร วัลลิโภดม (2560: 16) อธิบายว่า การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทางภูมิประเทศธรรมชาติให้เป็นภูมิวัฒนธรรมนี้ แลเห็นได้ชัดจากภูมิประเทศที่เป็นป่าเขาและที่สูง ได้มีการกำหนดเรียกชื่อเพื่อเกาเขา ดอย หรือภู โคนเนิน หุบ แอ่ง รวมทั้งลำน้ำ ลำห้วย ที่ราบลุ่ม และหนองบึงให้มีชื่อเสียงเป็นที่รับรู้ของคนทั่วไปในท้องถิ่น ซึ่งช่วยสะท้อนให้เห็นบทบาทความสำคัญของธรรมชาติในมิติทางจิตวิญญาณ ผ่านมุมมองและความคิด ความเชื่อว่าด้วยเรื่องเล่าทางพุทธศาสนาที่ได้บอกเล่าสืบทอดต่อกันมาของผู้คนในชุมชนอีสานลุ่มน้ำโขงแห่งนี้ได้เป็นอย่างดี

การศึกษาข้อมูลทางวัฒนธรรมอันเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้ความเชื่อในทางพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตวัฒนธรรมของผู้คนในชุมชนแห่งนี้ จึงเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจนำมาศึกษาในเชิงลึก เนื่องจากข้อมูลคติชนในสังคมหลายอย่างมีเรื่องราวที่สะท้อนให้เห็นแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างคุณค่าให้แก่ธรรมชาติและยังสะท้อนให้เห็นวิถีคิดของผู้คนที่มองธรรมชาติอย่างเคารพ เรื่องราวที่เป็นข้อมูลคติชนหลายอย่างมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องราวระบบนิเวศอันเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ (ปฐม หงษ์สุวรรณ, 2560: 20) โดยข้อมูลวัฒนธรรมในส่วนที่เป็นคติชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ เพลง การละเล่น การแสดง ความเชื่อ พิธีกรรม ล้วนมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทางด้านจิตใจและช่วยสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงทางวัฒนธรรมในแต่ละสังคม (ศิริพร ณ ถลาง, 2557: 360) ด้วยเหตุผลข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและวิเคราะห์ตีความข้อมูลทางคติชนประเภทเรื่องเล่าตำนานพุทธประวัติพื้นบ้านที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างภูมิทัศน์วัฒนธรรมในจังหวัดบึงกาฬแห่งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการใช้เรื่องเล่าตำนานพุทธประวัติพื้นบ้านที่มีต่อการสร้างความหมายเกี่ยวกับภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนจังหวัดบึงกาฬ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษา ตลอดจนขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังมีรายละเอียดตามลำดับต่อไปนี้

1. พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยเลือกเฉพาะในเขตพื้นที่อำเภอปากคาด และอำเภอเมืองบึงกาฬ เนื่องจากในหลายพื้นที่ชุมชนแถบนี้ยังคงปรากฏให้เห็นร่องรอยของการนับถือความเชื่อในวิถีพุทธศาสนาแบบพื้นบ้านผ่านเรื่องราวที่อธิบายให้เห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่ต่าง ๆ อันเป็นภูมิทัศน์ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับวิถีชีวิตวัฒนธรรม

ของผู้คนอย่างหลากหลาย

2. ผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ พระสงฆ์ จำนวน 1 รูป เจ้าจำ จำนวน 1 คน ครู จำนวน 1 คน และชาวบ้าน จำนวน 4 คน ซึ่งเป็นที่ยอมรับจากคนในชุมชนว่าเป็นปราชญ์และผู้รู้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นเพียงแนวคำถามที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบไปด้วยประเด็นเกี่ยวกับการตั้งรกรากถิ่นฐานบ้านเรือน การพึ่งพาในแง่วิถีการดำรงชีวิต ความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนวิถีปฏิบัติในเชิงความเชื่อและพิธีกรรม ซึ่งได้บอกเล่าสืบทอดต่อกันมาในชุมชน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูล และสังเกตสภาพแวดล้อมอันเป็นภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่ผู้คนต่างรับรู้ร่วมกัน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่องเล่าตำนานเกี่ยวกับพุทธประวัติแบบพื้นบ้านที่มีปรากฏอยู่ในการรับรู้ของผู้คนในพื้นที่ชุมชนจังหวัดบึงกาฬ สามารถแยกพิจารณาให้เห็นบทบาทความสำคัญที่มีต่อการสร้างความหมายเกี่ยวกับภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมผ่านชุดความคิดเกี่ยวกับการนับถือความเชื่อในวิถีพุทธศาสนาแบบพื้นบ้านออกได้เป็น 5 กลุ่ม คือ 1) การสร้างความหมายผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า 2) การสร้างความหมายผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์ 3) การสร้างความหมายผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระเกจิอาจารย์ 4) การสร้างความหมายผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับพุทธวัตถุ และ 5) การสร้างความหมายผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับสัตว์สัญลักษณ์ โดยจะขอกเล่าให้เห็นถึงรายละเอียดในแต่ละประเด็น พร้อมทั้งยกตัวอย่างเนื้อหาของเรื่องเล่าขึ้นมาประกอบการอธิบาย ดังนี้

1. การสร้างความหมายผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า

หากกล่าวถึงเรื่องราวที่มีความโยงเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าที่มีปรากฏให้เห็นจากเนื้อหาของตำนานพุทธประวัติพื้นบ้านในพื้นที่ชุมชนจังหวัดบึงกาฬนั้น พบว่ามีการอธิบายให้เห็นภาพของการบูชาพระพุทธเจ้าของเหล่าพญานาค ซึ่งถูกมองว่าเป็นปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการดลบันดาลของอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในฐานะอารักษ์ทางพุทธศาสนา เพื่อน้อมถวายเป็นพุทธบูชาแด่พระพุทธเจ้า เนื่องด้วยการบูชาพระพุทธเจ้า

ของเหล่าพญานาคถือเป็นคติความเชื่อในวัฒนธรรมการรับรู้ของชาวบ้านริมโขงในหลายพื้นที่ชุมชน ซึ่งมักจะมีเรื่องเล่าที่คล้ายกัน ดังที่ ปฐม หงษ์สุวรรณ (2556: 166) กล่าวว่า คนไทยอีสาน-ลาวมีความเชื่อในเรื่องปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาคในลำน้ำโขง ซึ่งเป็นเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นในช่วงเทศกาลออกพรรษาหรือขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ของทุก ๆ ปี ปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาคเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดจากไฟใต้ดินไหม้ลุกไหม้ลอยขึ้นมาจากลำน้ำโขงในช่วงค่ำคืน โดยเชื่อว่าเป็นการระลึกถึงเหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าได้เสด็จกลับจากสวรรค์ชั้นฟ้ามายังโลกมนุษย์ ซึ่งพระองค์ได้เดินทางไปโปรดพระมารดา แล้วเหล่าบรรดาพญานาคทั้งหลายต่างยินดีปรีดาที่พระองค์ได้เดินทางกลับมา จึงร่วมกันบันดาลให้เกิดจากไฟขึ้นยังลำแม่น้ำโขงเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ผู้คนชาวเมืองจึงเรียกกันว่า “บั้งไฟพญานาค” เช่นเดียวกับกรณีเรื่องเล่าเกี่ยวกับแก่งอาฮอง ที่ได้จากคำบอกเล่าของพระสงฆ์ วัดถ้ำพระนาราม ตำบลนากั้ง อำเภอปากคาด ความว่า “บริเวณแก่งโขดหินที่ทอดตัวยาวอยู่กึ่งกลางแม่น้ำโขงระหว่างชุมชนบ้านด้ายในเขตตำบลนากั้งของอำเภอปากคาดกับฝั่งประเทศลาว หรือที่เรียกกันว่าแก่งอาฮองนี้ เคยมีผู้พบเห็นลูกไฟสีแดงอมชมพูพวยพุ่งขึ้นเป็นจำนวนมากในช่วงวันออกพรรษาของทุกปี ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าเป็นบั้งไฟของพญานาคที่อาศัยอยู่ในบริเวณแก่งหินนี้ได้เป็นผู้ทำให้เกิดขึ้นเพื่อบูชาแด่พระพุทธเจ้า” (กลม เทวธมโม, 2560: สัมภาษณ์)

ปรากฏการณ์ที่ถูกเรียกกันว่า “บั้งไฟพญานาค” ถึงแม้ในการรับรู้ของผู้คนทั่วไปจะมองว่าเป็นเพียงปรากฏการณ์อย่างหนึ่งทางธรรมชาติเท่านั้น แต่ในวิถีชีวิตวัฒนธรรมของผู้คนที่มีถิ่นฐานอาศัยอยู่ในชุมชนแถบลุ่มแม่น้ำโขง โดยเฉพาะในการรับรู้ของชาวไทยอีสานและชาวลาว ต่างเชื่อว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากพลังศรัทธาของเหล่าพญานาคที่มีต่อพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้ เรื่องราวอันเป็นปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติที่เชื่อว่าเกิดขึ้นจากการดลบันดาลของอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในฐานะอารักษ์ทางพุทธศาสนา เพื่อน้อมถวายเป็นพุทธบูชาแด่พระพุทธเจ้า จึงเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นความซ้อนทับกันระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับพุทธศาสนาที่อยู่ในความคิดของชาวบ้านในชุมชนลุ่มน้ำโขงนี้ เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาของเรื่องเล่าข้างต้น จะพบว่าภาพของลูกไฟที่พวยพุ่งขึ้นมาจากบริเวณแก่งอาฮองกลางลำน้ำโขงนี้ จึงแฝงไปด้วยนัยยะของการยอมรับนับถือ ภายใต้การเน้นย้ำให้เห็นถึงอำนาจพุทธบารมีของพระพุทธเจ้า อีกทั้งยังฉายให้เห็นภาพของธรรมชาติที่มีฐานะเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงระหว่างโลกสามัญกับโลกศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งการปรับเปลี่ยนเลื่อนสถานะจากพื้นที่ธรรมดาไปสู่ความเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ภายใต้โลกทัศน์ทางพุทธศาสนาของชาวบ้านในชุมชนลุ่มน้ำแถบนี้นี้ จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นร่องรอยของการผสมผสานปนเปกันอยู่ระหว่างอำนาจสิ่งเหนือธรรมชาติในคติความเชื่อดั้งเดิม กับอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในทางพุทธศาสนาจนกลายเป็นพุทธในวิถีแบบพื้นบ้านนั่นเอง

ภาพที่ 1 แก่งหินกลางลำแม่น้ำโขงที่ชาวบ้านเรียกว่า “แก่งอาฮอง” ในพื้นที่ชุมชนบ้านคำย

ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560

นอกเหนือจากภาพการบูชาพระพุทธรูปเจ้าของเหล่าพญานาคแล้ว ในเนื้อหาของตำนานพุทธประวัติพื้นบ้านที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมมาได้นั้น ยังพบว่ามีการรื้อฟื้นของคารุณาสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ในคติความเชื่อทางพุทธศาสนา ซึ่งถือเป็นเหตุการณ์อีกอย่างที่มีความโยงใยกับพระพุทธรูปเจ้าเช่นกัน กล่าวคือเหตุการณ์เหล่านี้ถูกมองว่าเป็นวิถีปฏิบัติในเชิงความเชื่อและพิธีกรรมอันเป็นการแสดงออกถึงการบูชาสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปเจ้า ด้วยเหตุที่ผู้คนส่วนใหญ่ในหลายพื้นที่ชุมชนริมโขงต่างเชื่อกันว่าครั้งหนึ่งนั้นพระพุทธรูปองค์เคยได้เสด็จมายังดินแดนลุ่มน้ำแห่งนี้ และได้ประทับรอยพระบาทเอาไว้ในลำน้ำโขง นี่จึงเชื่อว่าเป็นที่ประดิษฐานสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ในคติความเชื่อทางพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ชาวบ้านในหลายพื้นที่ชุมชนที่อาศัยอยู่ติดกับริมฝั่งแม่น้ำโขงได้ร่วมกันสร้างสรรค์ประเพณีและพิธีกรรมที่โยงใยกับคติความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือบูชารอยพระพุทธรูปบาทขึ้นมา ดังจะเห็นได้จากเรื่องเล่าเกี่ยวกับแม่น้ำโขง ที่ได้จากคำบอกเล่าของชาวบ้านปากคาค ต่าบลปากคาค อำเภอปากคาค ความว่า “ในอดีตชาวบ้านในชุมชนอำเภอปากคาคนี้มักจะนิยมไหลเรือไฟตามลำน้ำโขง เพื่อเป็นการบูชารอยพระพุทธรูปบาทของพระพุทธรูปเจ้าที่เชื่อว่าอยู่ใต้เมืองบาดาล รวมถึงการบูชาเหล่าพญานาคที่อาศัยอยู่ตามลำน้ำโขง อีกทั้งยังถือเป็นการขอขมาต่อพระแม่คงคา โดยในช่วงวันเพ็ญเดือน 12 ซึ่งตรงกับวันลอยกระทง ชาวบ้านจะร่วมกันทำเรือไฟขึ้นจากต้นกล้วยหรือไม้ไผ่ มาทำเป็นแพแล้วมัดไม้เป็นโครง ใช้ตะเกียง (ต้) เทียนบ้าง หรือใช้ไม้ไผ่ผ่าซีกเอาน้ำมันใส่บ้าง หรือทำเป็นกระทงเล็ก ๆ จากใบตองกล้วย แล้วนำเอาบูชาเช่นไหว้ เช่น ดอกไม้ ธูปเทียน ยาสูบ กล้วย อ้อย หมาก พลู ฯลฯ ใส่ลงไปด้วยกับจุดไฟปล่อยให้ไหลล่องไป” (จินทา มาขาว, 2560: สัมภาษณ์)

แม่น้ำโขงนอกจากจะเป็นแม่น้ำสายหลักที่หล่อเลี้ยงวิถีชีวิตของผู้คนที่มิถุนฐานอาศัยอยู่ในหลายพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำนี้มาอย่างยาวนานแล้ว แม่น้ำแห่งนี้ยังมีความหมายลึกซึ้งต่อจิตวิญญาณของกลุ่มชนต่าง ๆ ที่นับถือพุทธศาสนาด้วย ด้วยต่างเชื่อกันว่าครั้งหนึ่งนั้น

พระพุทธองค์เคยได้เสด็จมายังดินแดนลุ่มน้ำแห่งนี้ และได้ประทับรอยพระบาทเอาไว้ในลำน้ำโขงนี้ จึงเป็นที่ประดิษฐานสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ในคติความเชื่อทางพุทธศาสนาด้วยเหตุนี้ ความเชื่อเกี่ยวกับรอยพระพุทธรูปที่ประดิษฐานอยู่ในลำน้ำโขงนี้ จึงส่งผลให้ชาวบ้านในหลายพื้นที่ชุมชนที่อาศัยอยู่ติดกับริมฝั่งแม่น้ำโขงได้ร่วมกันสร้างสรรค์ประเพณีและพิธีกรรมที่โยงใยกับคติความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือบูชารอยพระพุทธรูปขึ้นมา เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาของเรื่องเล่าข้างต้น จะพบว่าประเพณีไหลเรือไฟที่ผู้คนในชุมชนลุ่มน้ำโขงแห่งนี้ได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ก็เนื่องด้วยความเลื่อมใสศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา ภายใต้การแสดงออกถึงการบูชาสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าเป็นสำคัญ ภาพของการจัดประเพณีพิธีกรรมการไหลเรือไฟจึงเป็นเสมือนเครื่องมือในการตอกย้ำให้เห็นคุณค่าของแม่น้ำโขง ที่ไม่ใช่เป็นแค่พื้นที่มิติทางกายภาพเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีความหมายในฐานะที่เป็นสายน้ำแห่งพระพุทธเจ้าอีกด้วย การปรับสิ่งที่มองว่าเป็นพื้นที่ทางธรรมชาติให้กลายเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมภายใต้โลกทัศน์ความเชื่อทางพุทธศาสนาของผู้คน จึงเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมความเชื่อทางพุทธศาสนาในวิถีคิดแบบพื้นบ้านที่มีปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตวัฒนธรรมของผู้คนในลุ่มน้ำโขงแห่งนี้ได้เป็นอย่างดี

2. การสร้างความหมายผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์

นอกเหนือจากการนำเสนอให้เห็นเรื่องราวของเหตุการณ์ที่มีความโยงใยกับพระพุทธเจ้า หรือที่เรียกกันอย่างกว้าง ๆ ว่า “การบูชาพระพุทธเจ้า” แล้ว ในเนื้อหาตำนานพุทธประวัติพื้นบ้านที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมมาได้นั้น ยังพบว่ามี่เรื่องราวที่เชื่อมโยงกับอดีตชาติของพระพุทธเจ้าซึ่งถูกอธิบายในลักษณะของเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์ที่มีรูปแบบเป็นนิทานชาดกแบบพื้นบ้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในการรับรู้ของผู้คนในชุมชนแห่งนี้ด้วย ดังกรณีเรื่องเล่าเกี่ยวกับถ้ำสีหน ที่ได้จากคำบอกเล่าของชาวบ้านดอนเมืองใหม่ ตำบลโนนศิลา อำเภอปากคาด ความว่า “เคยได้ยินจากคนเฒ่าคนแก่เล่าว่า เหตุที่เรียกว่า ถ้ำสีหน” นี้ เพราะชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็นสถานที่ที่ท้าวสีหนได้มาร่ำเรียนวิชาอาคมกับฤๅษีก่อนออกไปตามหานางมโนราห์ เนื่องจากบริเวณถ้ำสีหนนี้มีร่องรอยของชื่อเรียกสถานที่ เช่น บริเวณก้อนหินขนาดใหญ่ที่มีลักษณะแตกแยกออกจากกันเป็น 3 ท่อนว่า “หินสีหนลงดาบ” ซึ่งเป็นสถานที่ที่เชื่อว่าท้าวสีหนได้ลงมนต์วิชาที่ได้ร่ำเรียนมา อีกทั้งถ้ำสีหนนี้ยังเป็นถ้ำที่มีความศักดิ์สิทธิ์น่าอัศจรรย์ยิ่ง เนื่องจากเป็นอาณาเขตของพวก “บังบด” ผู้มีศีลธรรม มีจิตบริสุทธิ์ หรือกุมเทพดาสถิตอยู่ เมื่อก่อนนั้นเล่ากันว่า ภายในถ้ำมีความกว้างใหญ่มากและมีสมบัติล้ำค่าของโบราณมากมายมหาศาล เมื่อถึงงานบุญสำคัญผู้คนสามารถลงไปเอาเครื่องประดับมาแต่งกายหรือนำพระพุทธรูปมาเคารพบูชาได้เป็นการชั่วคราว เมื่อเสร็จงานบุญ

แล้วก็ต้องรีบนำไปคืนไว้ในถ้ำดังเดิม แต่เมื่อผู้คนเห็นอยากฉกฉวยเอามาเป็นของตน จึงทำให้ถ้ำนี้ปิดตาย” (ฉลุย ไผงศา, 2560: สัมภาษณ์)

ภาพที่ 2 ก้อนหินขนาดใหญ่ที่ชาวบ้านเรียกว่า “หินสีทลงดาบ” ในบริเวณวัดสว่างอารมณ์หรือวัดถ้ำศรีธน และ “หินถ้ำคอกม้า ลับทอง” ในบริเวณวัดอากงศิลาลา

ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560

เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาของเรื่องเล่าข้างต้น จะเห็นว่าการอธิบายให้เห็นสภาพของก้อนหินที่มีลักษณะแตกแยกออกจากกันอันเป็นไปตามธรรมชาตินี้ ก็ด้วยเหตุที่ผู้คนในชุมชนแถบนี้รู้จักนิทานพื้นบ้านเรื่องท้าวสีทลงดาบ-มโนราห์เป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีสถานที่ที่เชื่อว่ามี ความเกี่ยวข้องกับนิทานเรื่องนี้ปรากฏอยู่ในบริเวณวัดสว่างอารมณ์หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “วัดถ้ำศรีธน” ไม่ว่าจะเป็นถ้ำฤๅษี หรือหินลงดาบ รวมถึงชื่อบ้านนามเมืองในพื้นที่ชุมชนใกล้เคียง อย่างเช่น เมืองเปงจานในเขตพื้นที่อำเภอรัตนวาปีของจังหวัดหนองคาย ลักษณะเช่นนี้จึงมีการนำเอาเรื่องชาดกพื้นบ้านดังกล่าวมาเชื่อมโยงกับสภาพการแบ่งแยกแตกออกของก้อนหินนี้โดยการอ้างอิงถึงเหตุการณ์ตอนท้าวสีทลงดาบที่ปรากฏในเรื่องเล่าดังกล่าว ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ชาวบ้านเรียกว่า “สีทลงดาบ” ซึ่ง ศิริพร วิฐะฐาน ณ ถลาง (2537: 33) ได้กล่าวว่า บางครั้งเรื่องเล่าที่เป็นที่นิยมมาก ก็ถูกนำมาโยงให้เข้ากับสถานที่ในท้องถิ่น จนกลายเป็นนิยายประจำถิ่นที่ผู้คนเชื่อว่าเกิดขึ้นจริงในท้องถิ่นนั้น การใช้เรื่องเล่าชาดกพื้นบ้านมาอธิบายให้เห็นเกี่ยวกับภูมิโนเวศที่เป็นสภาพการเกิดขึ้นของก้อนหินที่มีลักษณะรูปพรรณสัณฐานดูแปลกหูแปลกตา นี้ จึงสะท้อนให้เห็นวิถีคิดของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้เป็นที่รับรู้เรื่องราวร่วมกัน

การนำเอาวรรณกรรมชาดกมาใช้ในการอธิบายเหตุของภูมิโนเวศที่มีลักษณะเป็นก้อนหินรูปร่างพิเศษขึ้นมา นี้ ยังพบเห็นได้จากเรื่องเล่าเกี่ยวกับถ้ำคอกม้าลึบทอง ที่ได้จากคำบอกเล่าของครูโรงเรียนบ้านอากง ตำบลโคสี อำเภอเมืองบึงกาฬ ความว่า “มีเรื่องเล่าว่า ก้อนหินที่มีรูปทรงสี่เหลี่ยมสองก้อนหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “ถ้ำคอกม้า” เป็นสถานที่ที่เชื่อว่าท้าวลีนทองได้สร้างขึ้นเอาไว้สำหรับเลี้ยงม้าเมื่อกลับมาที่บ้านเมืองหลังจากที่ได้ไปร่ำเรียนมนต์คาถากับพระอาจารย์ ด้วยคนเฒ่าคนแก่เคยเล่าให้ฟังมาว่า ก้อนหินน้อยใหญ่

ที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่บริเวณวัดอาวาสศิลาวาสปัจจุบันนี้เป็นซากปรักหักพังของเมือง ซึ่งเกิดจากการบุกรุกมาถมจนย่อยยับของพญายักษ์กาฬสา อีกทั้งยังเชื่อว่าใต้ก้อนหินนี้ลึกลงไปจะปรากฏมีโพรงเชื่อมกับแม่น้ำโขงซึ่งเป็นเมืองหลวงของพญานาค” (ไตรภพ ราเพยพล, 2560: สัมภาษณ์)

เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาของเรื่องเล่าข้างต้น จะเห็นว่าการอธิบายให้เห็นสภาพก้อนหินที่มีลักษณะเป็นก้อนสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่นี้ ก็ด้วยเหตุที่ผู้คนในชุมชนแถบนี้รู้จักเรื่องยักษ์กาฬสากับท้าว ลินทอง อันเป็นนิทานพื้นบ้านที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นของจังหวัดบึงกาฬ ด้วยเป็นเรื่องเล่าสำคัญที่ถูกนำมาอธิบายให้เห็นเกี่ยวกับสภาพภูมิโนเทศของพื้นที่ที่ต่าง ๆ ทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นบึงน้ำ หนองน้ำ ลำห้วย บ่อเกลือ ลานหิน การนำเอาเรื่องราวในชาดกพื้นบ้านดังกล่าวมาผูกเรื่องเชื่อมโยงไปจะพบว่าในปัจจุบันชาวบ้านหรือทางวัดก็มีการเอาตัวมาที่เป็นรูปปั้นออกมาและมีการติดป้ายบอกว่าเป็นคอกม้าลินทอง แสดงให้เห็นว่าการนำเอาสิ่งต่าง ๆ มาเป็นตัวช่วยขยายความ เช่น รูปปั้นม้า ป้ายบอกชื่อสถานที่ เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ นี้ก็เพื่อทำหน้าที่เชื่อมโยงกับเรื่องเล่าเพื่อแสดงให้เห็นความชัดเจนขึ้นมา ลักษณะเช่นนี้ ทำให้มองว่าการหยิบยกนำเอาเรื่องราวบางตอนหรือเหตุการณ์ที่สำคัญมาผูกเรื่องเชื่อมโยงให้เห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่ต่าง ๆ ในชุมชนแห่งนี้ สะท้อนให้เห็นถึงวิถีคิดของท้องถิ่นที่พยายามสร้างสรรค์คำอธิบายให้เห็นสภาพการเกิดขึ้นของก้อนหินที่มีความพิเศษนี้ เพื่อให้เป็นที่รับรู้และเข้าใจความหมายร่วมกันของผู้คนนั่นเอง

3. การสร้างความหมายผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระเกจิอาจารย์

ในเนื้อหาของเรื่องเล่าตำนานพุทธประวัติพื้นบ้านที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมมาได้นั้น ยังพบพบมีการสร้างความหมายเกี่ยวกับภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมด้วยการเชื่อมโยงกับเรื่องราวชีวิตของพระเกจิอาจารย์ที่ผู้คนนับถือศรัทธาในฐานะบุคคลศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนาที่เชื่อว่ามีคุณวิเศษต่าง ๆ อันเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในความคิดความเชื่อของผู้คนในชุมชนแห่งนี้เช่นกัน ดังกรณีเรื่องเล่าเกี่ยวกับถ้ำเกีย ที่ได้จากคำบอกเล่าของชาวบ้านปากคาด ตำบลปากคาด อำเภอปากคาด ความว่า “ถ้ำเกีย เป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกวัดโพธิ์ศรีสร้อยในปัจจุบัน เหตุที่เรียกว่าถ้ำเกียนี้ ด้วยแต่ก่อนมีพวกอเกีย (ค่างคาว) มักมาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ด้วยตามซอกหินหลืบหินที่มีลักษณะเป็นโพรงลึกเข้าไปคล้ายถ้ำ อีกทั้งบริเวณพื้นที่ถ้ำเกียนี้ในอดีตยังเป็นที่เข็ดที่ขวาง แม้ชาวบ้านจะเข้าไปเอาไม้เอาฟืนมาก็ดึงมีเรื่องให้เจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นในทันที ด้วยเชื่อว่ามิภูตผีวิญญาณร้ายสิงสถิตอาศัยอยู่ ภายหลังหลวงปู่ดอนอินทสาโรหรือที่ชาวบ้านต่างเรียกว่า “พ่อแม่อ่อน” ได้จาริกเข้ามาพำนักอาศัยอยู่ ท่านเป็น

ผู้มีศาคาอาคมสามารถขับไล่ภูตผีและวิญญาณต่าง ๆ อีกทั้งท่านยังเป็นหมอรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ได้ เมื่อชาวบ้านลูกหลานผู้ใดมีเรื่องทุกข์ร้อนใจ ไม่ว่าจะเป็นเจ็บไข้ได้ป่วยหรือผีเจ้าเข้าสิง ท่านจะอนุเคราะห์ช่วยเหลือในทันที โดยไม่หวังอามิสสินจ้างใด ๆ อีกทั้งยังเป็นผู้นำพาชาวบ้านในการบุกเบิกและก่อสร้างเสนาสนะอันเป็นถาวรวัตถุที่สำคัญต่าง ๆ ชาวบ้านจึงให้ความเคารพนับถือศรัทธาท่านเป็นอย่างมาก” (ประสิทธิ์ บุญรินทร์, 2560: สัมภาษณ์)

ภาพที่ 3 รูปหล่อองค์หลวงปู่ดอน อินทสาโร ในบริเวณวัดโพธิ์ศรีสร้อยหรือวัดถ้ำเกีย

ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560

จากเนื้อหาเรื่องเล่าข้างต้น จะเห็นว่าหลวงปู่ดอนหรือที่ชาวบ้านเรียกขานกันว่า “พ่อแม่อ่อน” ซึ่งถือเป็นพระเกจิอาจารย์รูปสำคัญที่ผู้คนในพื้นที่ชุมชนอำเภอปากคาดต่างให้ความเคารพนับถือศรัทธาเป็นอย่างมาก ด้วยเชื่อว่าท่านเป็นพระปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดในธรรมและวินัยของพระพุทธเจ้า อีกทั้งยังเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งคุณอันวิเศษต่าง ๆ จากการบำเพ็ญสมาธิวิปัสสนาจนสามารถแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ได้ด้วย ที่ทรงไว้ซึ่งคุณวิเศษต่าง ๆ ด้วยสามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ตามภูมิปัญญาพื้นบ้าน และชาวบ้านก็เชื่อว่าท่านเป็นผู้มีคุณวิเศษทางด้านการขับไล่เสนียดจัญไร ภูตผีปีศาจ และวิญญาณสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ให้พ้นไปได้ ด้วยความเชื่อถือศรัทธาเหล่านี้จึงเป็นมูลเหตุที่ทำให้ท่านเป็นที่เคารพสักการบูชาของชาวบ้านในชุมชนแถบนี้ นอกจากนี้แล้ว สถานที่ที่ท่านได้เข้ามาพำนักอาศัยที่มีลักษณะเป็นเพิงผา ถ้ำภู เพราะฉะนั้นสถานที่ที่ท่านมาพำนักอาศัยอยู่เพื่อบำเพ็ญจิตตภาวนาตามหลักแห่งการปฏิบัติพระกรรมฐานของสายวัดป่า ซึ่งก็จะปลีกวิเวกเพื่อจะไปปฏิบัติธรรมปฏิบัติชอบ และแสวงหาหลักธรรมต่าง ๆ ด้วยเหตุที่ท่านเป็นที่รู้จักของชาวบ้านในดินแดนแถบนั้น ทำให้พื้นที่ที่ท่านพำนักอาศัยอยู่กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาด้วย ซึ่งสภาพธรรมชาติที่มีลักษณะเป็นเพิงผาหน้าถ้ำต่าง ๆ ตามความเชื่อของชาวอีสานหรือของผู้คนในชุมชนแถบลุ่มน้ำโขงก็จะมีสถานที่พำนักและถ้ำต่าง ๆ ก็กลายเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และเป็นที่เคารพเชื่อถือศรัทธาของผู้คน และนอกจากนี้ ด้วยเหตุที่ท่านเป็นพระ

เกจิ พระภิกษุสงฆ์ ท่านก็ได้เข้ามาปฏิบัติ จึงทำให้สถานที่แห่งนี้กลายเป็นอาณานิคมทางพุทธศาสนาไปด้วย ท้ายสุดก็กลายเป็นวัดที่ชื่อว่าวัดถ้ำเกียในปัจจุบัน

4. การสร้างความหมายผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับพุทธวัตถุ

นอกเหนือจากการนำเสนอให้เห็นเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตของพระเกจิอาจารย์ที่ผู้คนนับถือศรัทธาในฐานะบุคคลศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนาที่เชื่อว่ามีคุณวิเศษแล้ว ยังพบว่าการสร้างความหมายเกี่ยวกับภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมด้วยการเชื่อมโยงกับเรื่องราวของวัตถุสิ่งของอันเป็นสัญลักษณ์สำคัญในความเชื่อทางพุทธศาสนาด้วย ดังกรณีเรื่องเล่าเกี่ยวกับถ้ำพระ ที่ปรากฏอยู่ในบริเวณวัดถ้ำพระวนาราม เขตพื้นที่ตำบลนาแก อำเภอบางบาล จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นที่เก็บซ่อนพระพุทธรูป ความว่า “เหตุที่เรียกว่าถ้ำพระนั้นจากคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ว่า ในอดีตผู้คนทางฝั่งลาวได้เดินทางมาพร้อมกับสิ่งของมีค่าต่าง ๆ มากมาย เป็นต้นว่าแก้วแหวนเงินทอง รวมถึงพระพุทธรูปเป็นจำนวนมาก เพื่อจะนำเอาไปบรรจุไว้ในองค์พระธาตุพนม แต่พอได้ยินข่าวว่าพระธาตุพนมได้ล้มลงก็ต่างเสียอกเสียใจ จึงได้นำเอามาซ่อนเอาไว้ แต่ก่อนมีพระพุทธรูปเก่าแก่หลายร้อยหลายพันองค์ เช่น พระทองคำ พระสำริด พระไม้ ปัจจุบันถูกขโมยไปหมดเหลือเพียงพระไม้เก่า ๆ ที่ผุพังและแตกหักเสียหาย ถ้ำพระนี้ชาวบ้านยังเชื่อว่าเป็นที่อยู่ของผีบังบดซึ่งเป็นพวกมีศีลชอบทำบุญให้ทาน เขาจะให้มนุษย์เห็นก็ได้ไม่ให้เห็นก็ได้ หากคนแสดงกิริยาหยาบคาย ไม่สำรวมตน เหมือนไม่เคารพสถานที่ในบริเวณแห่งนี้ ก็มักจะโดนเข้ากับตัวจนต้องเจ็บไข้ได้ป่วยถึงขั้นเสียชีวิตก็มี ซึ่งเชื่อว่าเป็นฝีมือของผีบังบด” (เฉลิม ทำเนาว์, 2560: สัมภาษณ์)

ภาพที่ 4 เฝ้ามองน้ำถ้ำที่ชาวบ้านเรียกว่า “ถ้ำพระ” ในบริเวณวัดถ้ำพระวนาราม

ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560

พระพุทธรูปนอกจากจะเป็นสัญลักษณ์หรือวัตถุแทนพระพุทธรูปเจ้าที่ชาวพุทธได้สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นสิ่งเคารพบูชาในพุทธศาสนาแล้ว พระพุทธรูปยังมีฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อถือน่าจะสามารถปกป้องคุ้มครองกันอันตรายต่าง ๆ ได้ รวมถึงพระพุทธรูปยังเป็นสิ่งควรค่า

แก่การเก็บรักษาด้วยการสร้างองค์พระพุทธรูปมีทั้งทำขึ้นจากวัสดุหลากหลายประเภท เป็นต้นว่าปูน ไม้ หิน รวมถึงสิ่งของมีค่าต่าง ๆ ทั้งแก้ว สำริด เงิน และทองคำ ด้วยเหตุนี้จึงปรากฏให้เห็นร่องรอยของการนำพาพระพุทธรูปที่สำคัญไปเก็บซ่อนรักษาเอาไว้ยังสถานที่ต่าง ๆ เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาของเรื่องเล่าข้างต้น จะเห็นว่าการใช้เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธวัตถุอันเป็นวัตถุสิ่งแทนรูปเคารพของพระพุทธเจ้าที่ผู้คนสร้างขึ้นไว้เป็นที่สักการบูชามาผูกโยงเข้ากับบริเวณที่เป็นเพิงผาหน้าถ้ำนี้ สื่อให้เห็นถึงการสร้างความหมายให้กับภูมินามสถานที่ทางธรรมชาติแห่งนี้ ให้มีความน่าเชื่อถือศรัทธาหรือเกิดความศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาในฐานะเป็นแหล่งที่ตั้งจนกลายเป็นอาณาบริเวณทางพุทธศาสนาไปในที่สุด

5. การสร้างความหมายผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับสัตว์สัญลักษณ์

ในเนื้อหาของเรื่องเล่าตำนานพุทธประวัติพื้นบ้านที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมมาได้นั้น ยังพบว่ามีการเชื่อมโยงของสัตว์ที่อาศัยอยู่ในลำน้ำโขงที่มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดทางพุทธศาสนาตามความเชื่อของชาวบ้านในชุมชนแถบนี้ด้วย ดังกรณีเรื่องเล่าเกี่ยวกับแก่งอางที่ได้จากคำบอกเล่าของแม่จั่วบ้านอาง ตำบลโคสี อำเภอเมืองบึงกาฬ ความว่า “ในลำน้ำโขงบริเวณที่เรียกว่าแก่งอางซึ่งอยู่ติดกับวัดอางศิลาวาสนั้น เป็นสถานที่เกิดปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติที่เรียกว่า บั้งไฟพญานาค” ซึ่งถือว่าเป็นสถานที่แห่งแรกของจังหวัด ในช่วงวันออกพรรษา ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ชาวบ้านเชื่อว่าเหล่าพญานาคได้จุดบั้งไฟขึ้นมาเพื่อเป็นการน้อมรำลึกและถวายเป็นพุทธบูชาแด่พระพุทธเจ้า ในคราวที่พระพุทธองค์เสด็จขึ้นไปโปรดพุทธมารดาและได้เสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ในช่วงวันออกพรรษา โดยจะปรากฏเป็นลูกไฟพวยพุ่งขึ้นจากลำน้ำโขง ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับลูกไฟที่ปรากฏให้เห็นในเขตอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย แต่ต่างกันตรงที่ลูกไฟที่นี่จะมีลักษณะเป็นสีเขียวมรกต เมื่อสมัยก่อนลูกไฟดังกล่าวมีขนาดใหญ่โตเท่าแท่งก้าน้ำและพุ่งขึ้นสูงกว่า 40 เมตร จนเกิดความสว่างไสวไปทั่วบริเวณ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่แปลกประหลาดและยากที่จะพิสูจน์ได้ อีกทั้งได้แก่งหินอางนี้ถล่มไปจะมีโพรงถ้ำใต้น้ำขนาดใหญ่ที่เป็นอุโมงค์ทอดยาวไปทะลุถึงภูเขาในฝั่งลาว ซึ่งเชื่อว่าเป็นที่ตั้งเมืองหลวงของเหล่าพญานาค และเป็นที่อยู่อาศัยของปลาบึกจำนวนมาก กล่าวกันว่าในช่วงฤดูฝนปลาบึกจะออกจากถ้ำเพื่อขึ้นมาผสมพันธุ์กัน ซึ่งจะได้ยินเสียงดังคล้ายกับคนกำลังกระโจนลงไปในน้ำโขง ปลาบึกยังได้ชื่อว่าเป็นปลาที่รักสงบและชอบความสันโดษซึ่งมักจะอาศัยอยู่ในถ้ำใต้น้ำลึกเป็นส่วนใหญ่ บ้างก็ว่าเป็นจำศีล บ้างก็ว่ามีพญานาคดูแลรักษาเอาไว้ ด้วยเหตุนี้จึงไม่ค่อยพบเห็นได้ง่ายนัก และยังไม่สามารถจับได้โดยง่าย หากจับได้ต้องทำพิธีเซ่นไหว้ทุกครั้ง เพื่อไม่ให้เกิดสิ่งไม่ดีขึ้น” (ชาญชัย โพธิสว่าง, 2560: สัมภาษณ์)

ภาพที่ 5 ป้ายรูปปั้นปลาบึกขนาดใหญ่ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่บริเวณแก่งอาฮงริมฝั่งแม่น้ำโขง
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560

แต่เดิมปลาบึกนั้นนับเป็นปลาน้ำจืดขนาดใหญ่ที่มีเฉพาะอยู่ในแม่น้ำโขงเพียงแห่งเดียว ซึ่งเมื่อพิจารณาจากเนื้อหาของเรื่องเล่าข้างต้น จะเห็นว่าในวิถีวัฒนธรรมความเชื่อของผู้คนในชุมชนลุ่มน้ำโขงนี้ ต่างเชื่อว่าปลาชนิดนี้เป็นปลาของผีเจ้าน้ำเจ้าท่าซึ่งมักอาศัยอยู่ในถ้ำใต้น้ำลึก ภาพของปลาบึกจึงเป็นปลาพิเศษที่ไม่ใช่ปลาตามธรรมชาติที่มีอยู่ทั่วไป ด้วยเหตุนี้ ปลาบึกจึงเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับแม่น้ำโขง โดยมีพญานาคเป็นเจ้าของดูแลรักษาเอาไว้ เมื่อพญานาคได้ถูกปรับให้กลายมาเป็นอารักษ์ผู้คอยคุ้มครองปกป้องพระพุทธศาสนาในมิติวัฒนธรรมความเชื่อของผู้คนในชุมชนแถบลุ่มน้ำโขง ปลาบึกจึงกลายมาเป็นภาพตัวแทนหรือสัตว์สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาตามไปด้วย ดังที่ มานิตย์ ไชยค้อ (2554: 144) เสนอว่า ปลาบึกเป็นสัญลักษณ์หรือตัวแทนของพระพุทธศาสนา โดยเปรียบเสมือนว่าปลาบึกเป็นปลาบุญและเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าในการอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่นุชน้อยและสรรพสัตว์ทั้งหลาย โดยเฉพาะการเป็นตัวแทนของพระพุทธองค์ในการประพฤติปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่สัตว์น้ำทั้งหลาย ภาพของปลาบึกที่ถูกนำมาผูกโยงเรื่องราวให้เห็นจึงเป็นการสร้างความหมายให้กับพื้นที่ทางธรรมชาติให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมา ลักษณะเช่นนี้ จึงทำให้พื้นที่บริเวณแก่งอาฮงแหล่งหินในลำน้ำโขงอันเป็นที่อยู่อาศัยของปลาบึกนี้ ซึ่งเชื่อว่ามีอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยปกปักษ์รักษาดูแลอยู่จึงกลายเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามไปด้วย

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาการใช้เรื่องเล่าตำนานพุทธประวัติพื้นบ้านที่มีต่อการสร้างความหมายเกี่ยวกับภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมในชุมชนจังหวัดบึงกาฬ พบว่าภายใต้ภาพความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตวัฒนธรรมของผู้คน แสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทางธรรมชาติให้กลายเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมอย่างหลากหลายผ่านชุดความคิดเกี่ยวกับการนับถือความเชื่อในวิถีพุทธศาสนาแบบพื้นบ้าน ทั้งในลักษณะเรื่องราวที่มีความเชื่อมโยง

กับพระพุทธเจ้า โดยถูกอธิบายผ่านปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติที่เชื่อว่าเกิดขึ้นจากการ
 ดลบันดาลของอำนาจศักดิ์สิทธิ์ในฐานะอารักษ์ทางพุทธศาสนา เพื่อน้อมถวายเป็นพุทธ
 บูชาแด่พระพุทธเจ้า รวมถึงวิถีปฏิบัติในเชิงความเชื่อและพิธีกรรมอันเป็นการแสดงออกถึง
 การบูชาสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า อีกทั้งยังเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอดีต
 ชาติของพระพุทธเจ้า ซึ่งถูกอธิบายในลักษณะของเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์ที่มีรูปแบบ
 เป็นนิทานชาดกแบบพื้นบ้าน นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับเรื่องราวชีวิตของพระเกจิอาจารย์
 ที่ผู้คนนับถือศรัทธาในฐานะบุคคลศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนาที่เชื่อว่ามีคุณวิเศษ รวมถึงเรื่อง
 รวเกี่ยวกับพุทธวัตถุนั้นเป็นวัตถุสิ่งแทนรูปเคารพของพระพุทธเจ้าที่ผู้คนสร้างขึ้นไว้เป็นที่
 สักการบูชา ตลอดจนเรื่องราวเกี่ยวกับสัตว์สัญลักษณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดทางพุทธ
 ศาสนาด้วย และเนื่องจากในวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ย่อมมีเรื่องเล่าว่าด้วยทศนะความ
 เชื่อทางพุทธศาสนาหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวระบบนิเวศอันเป็นส่วนหนึ่งในวิถีการ
 ดำเนินชีวิตของผู้คน ฉะนั้น การศึกษาเรื่องราวที่เป็นการอธิบายให้เห็นเกี่ยวกับสภาพ
 แวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่ต่าง ๆ ในชุมชนท้องถิ่น อันเป็นภูมิทัศน์ที่มีความเกี่ยวข้อง
 สัมพันธ์กับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของผู้คน จึงทำให้เห็นถึงการใช้เรื่องเล่าเหล่านี้ที่มีบทบาทความ
 สำคัญต่อการอธิบายให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับการนับถือความเชื่อใน
 วิถีพุทธศาสนาแบบพื้นบ้านได้อีกทางหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

- ปฐม หงษ์สุวรรณ (บรรณาธิการ). (2560). **ประเพณีเชิงนิเวศ : มุมมองใหม่ของการ
 ศึกษาติดกับวิถีวิทยาในบริบทสังคมร่วมสมัย**. ใน หลากเรื่อง หลายวิธีคิด
 ว่าด้วยบทพินิจการศึกษาภาษาไทย. หน้า 3-37. มหาสารคาม: คลังนาโนวิทยา.
- ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2556). **ตำนานแม่น้ำโขง : การสร้างความหมายว่าด้วยสายน้ำแห่ง
 พระพุทธเจ้า**. ใน นานมาแล้ว : มีเรื่องเล่า นิทาน ตำนาน ชีวิต. หน้า 113-172
 กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2554). **พระพุทธเจ้าในตำนานและนิทานพื้นบ้านไทย-ไท**.
 ใน ไชคำแก้วคำแพง พินิจวรรณกรรมไทย-ไท. หน้า 99. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
 แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มานิตย์ โศกค้อ. (2554). **ตำนานปลาบึก : พุทธลักษณะและความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์**.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัย
 มหาสารคาม.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2560). **สร้างบ้านแปงเมือง**. กรุงเทพฯ: มติชน.

ศิริพร รัฐะฐาน ฦ ฦลา. (2537). **ในท้องถิ่นมีนิทานและการละเล่น การศึกษาคติชน
ในบริบททางสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริพร ฦ ฦลา. (2557). **ทฤษฎีคติชนวิทยา : วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทาน
พื้นบ้าน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สัมภาษณ์

กลม เทวธมฺโม. (14 กุมภาพันธ์ 2560). **สัมภาษณ์**. พระสงฆ์ วัดถ้ำพระวนาราม
ตำบลนาแก อำเภopakคาค จังหวัดบึงกาฬ.

จันทา มาชาว. (13 กุมภาพันธ์ 2560). **สัมภาษณ์**. ชาวบ้านปากคาค ตำบลปากคาค
อำเภopakคาค จังหวัดบึงกาฬ.

ฉลวย ไผงศา. (13 กุมภาพันธ์ 2560). **สัมภาษณ์**. ชาวบ้านดอนเมืองใหม่ ตำบลโนนศิลา
อำเภopakคาค จังหวัดบึงกาฬ.

เฉลิม ทำเนา. (14 กุมภาพันธ์ 2560). **สัมภาษณ์**. ชาวบ้านด้าย ตำบลนาแก อำเภopakคาค
จังหวัดบึงกาฬ

ชาญชัย โพธิสว่าง. (21 กุมภาพันธ์ 2560). **สัมภาษณ์**. เฒ่าจ้บ้านอาฮง ตำบลโคสี
อำเภอบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ.

ไตรภพ ร้าเพยพล. (21 กุมภาพันธ์ 2560). **สัมภาษณ์**. ครูโรงเรียนบ้านอาฮง ตำบลโคสี
อำเภอบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ.

ประสิทธิ์ บุญรินทร์. (19 กุมภาพันธ์ 2560). **สัมภาษณ์**. ชาวบ้านปากคาค
ตำบลปากคาค อำเภopakคาค จังหวัดบึงกาฬ.

“นิวมทศจรรย กับการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ไตรยางศ์ และการผันเสียงวรรณยุกต์”

อานนท์ นามลาด¹, ณัฐกฤตา นามมนตรี², ปนิตา น้อยหลูเลา³

¹นิสิตปริญญาโท หลักสูตร (กศ.ม.) สาขาการสอนภาษาและวรรณกรรมไทย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

²อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

³อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

E-mail: ¹anon.9non@gmail.com, ²n.nutkitta@gmail.com, ³panitalew@gmail.com

วันที่รับบทความ: 18 พฤษภาคม 2563

วันที่รับบทความ: 22 กรกฎาคม 2563

วันที่รับบทความ: 3 สิงหาคม 2563

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการจัดการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนที่มีข้อบกพร่องทางการเรียนเรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์ โดยใช้นิวมทศจรรยในการช่วยผันเสียงวรรณยุกต์ ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้ 5 แผน ได้แก่ 1) เสียงในภาษาไทย 2) มาตราตัวสะกด 3) คำเป็นคำตาย 4) ไตรยางศ์ และ 5) การผันเสียงวรรณยุกต์ ด้วยวิธีการสอนแบบกลุ่มร่วมมือ โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ co – op co – op ผู้สอนได้นำสื่อนวัตกรรม เช่น เกม เพลง สื่อสังคมออนไลน์ เฟซบุ๊ก และ สื่อแอปพลิเคชัน คาซุท มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนแต่ละครั้ง เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่าผู้เรียนเข้าใจบทเรียนมากขึ้น สามารถแยกแยะเสียงของคำต่าง ๆ ได้ นอกจากนั้นยังมีทักษะการอ่านและการเขียนที่ดีขึ้น

คำสำคัญ: นิวมทศจรรย ไตรยางศ์ การผันเสียงวรรณยุกต์

"Magic Fingers with Learning Management about Three-Sound Group and Tonal Variation"

Anon Namlat¹, Natthakrita Namontree², Panita Noiluklao³

¹Master's degree program (M.Ed.) in Thai Language and Literature Teaching

Faculty of Humanities and Social Sciences, Maha Sarakham University

²Principal advisor, Department of Thai and Eastern Languages

Faculty of Humanities and Social Sciences Maha Sarakham University and

³co-advisor, Department of Thai and Eastern Languages

Faculty of Humanities and Social Sciences Maha Sarakham University

E-mail: ¹anon.9non@gmail.com, ²n.nutkritta@gmail.com, ³panitalew@gmail.com

Received: May 18, 2020

Revised: July 22, 2020

Accepted: August 3, 2020

Abstract

The purpose of this article was to present the results of successful learning management in improving students who had problems with tonal variation by using magic fingers according to 5 lesson plans. They were 1) Thai audio 2) Spelling section 3) Death-word 4) Triayang, and 5) Sound diversion tone marks. The teacher used the Cooperative Teaching process with the technique of "Co-op Co-op" Cooperative Learning. The teacher used games, song, Facebook, and Kahoot application to apply in each learning management to make them more successful. After the learning management, it was found that the students had more understanding about the lessons, and they could classify tonal forms and sounds. Moreover, they could be better at reading and writing.

Keywords: magic fingers, three-sound group, tonal variation, Thailand 4.0

บทนำ

ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทย เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน นอกจากภาษาจะใช้เป็นสื่อทางความรู้สึกรักใคร่แล้ว ภาษายังเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ใช้เป็นเครื่องมือในการดำรงชีพและภาษาไทยเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะเปิดประตูไปสู่การเรียนรู้วิชาอื่น (ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์, 2542: 5) ดังนั้นภาษาไทยจึงเป็นเครื่องแสดงถึงความเป็นชาติไทย ซึ่งคนไทยทุกคนต้องช่วยกันดำรงรักษาไว้ให้มีอยู่อย่างมั่นคงตลอดไป

การเรียนรู้ภาษาไทยในปัจจุบัน เรามักจะพบเห็นปัญหาได้บ่อยครั้งในทักษะการอ่านและการเขียน โดยเฉพาะปัญหาการผันวรรณยุกต์ ซึ่งมีสาเหตุมาจากผู้เรียนออกเสียงวรรณยุกต์ตามรูปวรรณยุกต์ที่ปรากฏ ซึ่งนับว่าเป็นความเข้าใจที่ผิด คำในภาษาไทยนั้นอาจจะมียุคและเสียงวรรณยุกต์ตรงกันหรือไม่ตรงกันก็ได้ ขึ้นอยู่กับพยัญชนะต้นว่าเป็นอักษรสูง อักษรกลาง หรืออักษรต่ำ และเป็นคำเป็นหรือคำตาย จึงทำให้ผู้เรียนมีปัญหาในเรื่องการอ่านและการเขียน

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับการรักษาภาษาไทยในที่ประชุมชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึงความสำคัญตอนหนึ่งว่า “เรามีโชคดีที่มีภาษาเป็นของตนเองแต่โบราณกาล จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะรักษาไว้ ปัญหาเฉพาะในด้านรักษาภาษานี้ก็มีหลายประการ อย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในทางออกเสียง คือ ให้ออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน...” (สยามรัฐออนไลน์, 2559) กระแสพระราชดำริข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความห่วงใยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชการที่ 9 ที่ทรงมีต่อการใช้ภาษาไทย ในฐานะที่เป็นภาษาประจำชาติไทยเป็นเครื่องมือสื่อสาร ซึ่งควรจะรักษาและใช้ให้ถูกต้องตามหลักการใช้ภาษาไทย การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาความรู้เรื่องไวยากรณ์และการผันอักษร เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและนำองค์ความรู้ทั้งสองเรื่องไปใช้ในกระบวนการอ่านและเขียนที่มีประสิทธิภาพต่อไป

การสอนภาษาไทยในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้กำหนดสาระการเรียนรู้ภาษาไทยออกเป็น 5 สาระ ได้แก่ สาระที่ 1 การอ่าน สาระ

ที่ 2 การเขียน สารที่ 3 การฟัง การดู และการพูด สารที่ 4 หลักการใช้ภาษา และ สารที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 37 - 38) ภาษาไทย เป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง การใช้ภาษาจึงนับว่าเป็นส่วนสำคัญ ส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนภาษาไทย และการที่จะใช้ภาษาได้นั้นก็ต้องเข้าใจใน สารที่ 4 คือ หลักการใช้ภาษา ดังนั้นการสอนหลักภาษาจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วย ให้การใช้ภาษาดีขึ้น ปีการศึกษา 2562 ที่ผ่านมานักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 โรงเรียนบึงบอระเพ็ด ประสบปัญหาในการอ่านไม่คล่องเขียนไม่คล่อง เนื่องจากผู้ เรียนขาดองค์ความรู้เรื่องไวยากรณ์และการผันเสียงวรรณยุกต์ ครูผู้สอนจึงนำวิธีการ สอนแบบร่วมมือ โดยใช้เทคนิคกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) ในการสร้างแผนการ จัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมสอน ขั้นสอน ขั้นตรวจสอบ ขั้นสรุปบทเรียน และขั้นประเมินผลการทำงานกลุ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

สภาพปัญหาและเหตุผลดังกล่าว ครูผู้สอนจึงได้ดำเนินการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวกับเทคนิคการสอนนวัตกรรมต่าง ๆ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว พบว่า การใช้ “นิวมหัตถ์จารย์” กับการใช้เทคนิคการสอนรูปแบบต่าง ๆ ช่วยส่งเสริม การเรียนรู้เรื่องไวยากรณ์และการผันเสียงวรรณยุกต์ได้ เร่งพัฒนาผู้เรียนด้วยเทคโนโลยี ในบริบทที่ส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตควบคู่อีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อนำเสนอผลการจัดการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จในชั้นเรียน ในการ พัฒนาผู้เรียนที่มีข้อบกพร่องทางการเรียน เรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนเรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์ ผู้สอนได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เรื่องการผันเสียง วรรณยุกต์ ดังนี้

กิติมา กุลาสา (2553) ได้ทำวิจัยเรื่อง ผลการพัฒนาภาษาไทยเรื่องการผัน เสียงวรรณยุกต์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยกิจกรรมกลุ่มร่วมมือประกอบสื่อประสม ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏ ดังนี้ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการผันเสียง

วรรณยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยกิจกรรมกลุ่มร่วมมือประกอบสื่อประสม มีประสิทธิภาพ 87.29/85.11 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ ดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยกิจกรรมกลุ่มร่วมมือประกอบสื่อประสม มีค่าเท่ากับ 0.7452 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้เรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยกิจกรรมกลุ่มร่วมมือประกอบสื่อประสม โดยรวมและรายข้อทุกข้ออยู่ในระดับมาก

สุภาพ พรหมทอง (2554) ได้ทำวิจัยเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง การผันเสียงวรรณยุกต์อักษรสามหมู่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้กลุ่มร่วมมือเทคนิค CO-OP CO-OP ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏ ดังนี้ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง การผันเสียงวรรณยุกต์อักษรสามหมู่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้กลุ่มร่วมมือเทคนิค CO-OP CO- OP ที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.13/84.39 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง การผันเสียงวรรณยุกต์ อักษรสามหมู่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้กลุ่มร่วมมือเทคนิค CO-OP COOP เท่ากับ 0.7267 นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มร่วมมือเทคนิค CO-OP CO-OP เรื่อง การผันเสียงวรรณยุกต์อักษรสามหมู่ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการใช้แผนการเรียนรู้ภาษาไทยเชิงคุณภาพ เรื่อง การผันเสียงวรรณยุกต์อักษรสามหมู่ โดยใช้การจัดการเรียนรู้กลุ่มร่วมมือเทคนิค CO-OP CO-OP ทำให้นักเรียนมีความสนใจในบทเรียนมากขึ้น

จากงานวิจัยข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีกรนำเทคนิคการจัดการเรียนการสอนมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้เข้าใจเรื่องไตรยางศ์และการผันเสียงวรรณยุกต์ ซึ่งตัวผู้สอนเองได้นำการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเลือกใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ ไปสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้ง 5 แผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีองค์ความรู้เรื่องไตรยางศ์และการผันอักษร นอกจากนั้นยังพัฒนาในด้านการอ่านและการเขียนของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพอีกด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือการวิจัย

1.1 แผนการจัดการเรียนรู้ 5 แผนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ 1) เสียงในภาษาไทย 2) มาตรการตัวสะกด 3) คำเป็น-คำตาย 4) ไตรยางศ์ และ 5) การผันเสียงวรรณยุกต์

1.2 เทคนิคการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสนใจ ผู้สอนได้เลือกใช้วิธีสอนที่เน้นกระบวนการกลุ่มและการช่วยเหลือกัน คือ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเลือกใช้เทคนิค CO-OP CO-OP ในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้ง 5 แผนการจัดการเรียนรู้

1.3 สื่อการสอน ได้แก่ การใช้เกม การใช้เพลง และสื่อแอปพลิเคชัน คาซุท

2. กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 57 คน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาเรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์เป็นส่วนใหญ่ที่กำลังศึกษาอยู่โรงเรียนบึงบурพ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการกลุ่ม จำนวน 5 แผนการจัดการเรียนรู้ และสร้างข้อสอบวัดความรู้เรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์ จำนวน 20 ข้อ จากนั้นนำแผนการจัดการเรียนรู้และข้อสอบวัดความรู้ไปให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย และครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้หาค่าความสอดคล้อง IOC

3. นำข้อสอบวัดความรู้ก่อนเรียน (Pre-test) ไปวัดความรู้เรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์ จากนั้นจึงดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้เมื่อดำเนินตามแผนการจัดการเรียนรู้เสร็จ จึงทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) ด้วยข้อสอบชุดเดียวกัน

4. นำคะแนนก่อนเรียน – หลังเรียน มาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้สอนได้เลือกใช้สถิติพื้นฐาน คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

นักเรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้ง 5 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ใช้วิธีสอนแบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค co-op co-op โดยออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมสอน ขั้นสอน ขั้นตรวจสอบ ขั้นสรุปบทเรียน และขั้นประเมินผลการทำงานกลุ่ม ในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน โดยเลือกใช้เทคนิคที่ส่งเสริมและพัฒนาทักษะความรู้ คือ เทคนิคกลุ่มร่วมมือ (Co - op Co - op) เพื่อให้ผู้เรียนได้ช่วยเหลือกันในการเรียนการสอนเรื่องต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องไวยากรณ์และการผันเสียงวรรณยุกต์ ซึ่งการใช้ร่วมมือหัตถ์จรรยทำให้ผู้เรียนแยกหมวดหมู่ตัวอักษร และฝึกผันเสียงวรรณยุกต์ในแต่ละหมู่ ทำให้ผู้เรียนจดจำและเข้าใจการผันเสียงวรรณยุกต์ได้ถูกต้องแม่นยำ ซึ่งการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 หรือการจัดการเรียนการสอนในยุค 4.0 ผู้สอนจะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นำสื่อเทคโนโลยี เช่น เพชบุ๊ก ในการสื่อสารกับผู้เรียนที่ไม่เข้าใจบทเรียน และอัปโหลดคลิปวิดีโอการสอนลงในกลุ่มย้อนหลังเพื่อให้ผู้เรียนศึกษาเพิ่ม นอกจากนั้นการนำแอปพลิเคชันการศึกษามาใช้กับการจัดการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นความสนใจในการนำเข้าสู่บทเรียน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า “ร่วมมือหัตถ์จรรย” เป็นอีกหนึ่งนวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเรื่องไวยากรณ์และการผันเสียงวรรณยุกต์ได้จริง เนื่องจากผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน สามารถอ่านและเขียนคำได้ถูกต้องอีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

การใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์ ที่ผู้สอนสร้างและนำไปใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน ไม่ว่าจะเป็นเกม หรือสื่อ คาสูท ที่นำไปใช้ในชั้นเรียน นักเรียนที่เรียนเก่งช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนรู้ช้า นักเรียนได้ฝึกความรับผิดชอบช่วยเหลือกันในกลุ่ม การแสดงออกมากยิ่งขึ้น เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิติมา กุลาสา (2553) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้เรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยกิจกรรมกลุ่ม

ร่วมมือประกอบสื่อประสม โดยรวมและรายข้อทุกข้ออยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของ สุภาพ พรหมทอง(2554) พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มร่วมมือเทคนิค CO-OP CO-OP เรื่อง การผันเสียงวรรณยุกต์อักษรสามหมู่ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งงานวิจัยที่ศึกษา จะเห็นได้ว่างานวิจัยที่ผู้ สอนนำมาศึกษาประกอบการพัฒนาผู้เรียน เป็นกลุ่มผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษา โดยในปีการศึกษา 2562 ที่ผ่านมานักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบึง บурพ์ ประสบปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์ เช่น กับงานวิจัยข้างต้น จะเห็นได้ว่าการพัฒนาและแก้ไขปัญหาเรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์ ได้ถูกพัฒนาแก้ไขมาตั้งแต่ระดับประถมศึกษา แต่ยังมีผู้เรียนจำนวนมากที่ไม่สามารถ อ่านออกเสียงหรือเขียนคำศัพท์พื้นฐานในบทเรียนได้ถูกต้อง เนื่องมาจากผู้เรียนไม่ เข้าใจในเรื่องไตรยางศ์ คำเป็นคำตาย รวมถึงการผันเสียงวรรณยุกต์ โดยส่งผลให้ ผู้เรียนอ่านไม่คล่องและเขียนไม่คล่องในเวลาเดียวกัน ด้วยการสร้างห้องเรียนโดย เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จัดกิจกรรมการผันเสียงวรรณยุกต์ จะให้ผู้เรียนแยกการผัน เสียงวรรณยุกต์ออกเป็นสามหมู่อักษร โดยอักษรในแต่ละหมู่จะแยกเป็นอักษร คำเป็น-คำตาย จากนั้นให้ผู้เรียนบันทึกความรู้โดยการวาดนิ้วมือนิ้วหัวศรย์ ในการ ช่วยจำการผันเสียงวรรณยุกต์ในแต่ละหมู่ และที่สำคัญหากผู้เรียนไม่เข้าใจเนื้อหาจะ สามารถสอบถามคุณครูผู้สอนได้โดยตรงผ่านกลุ่มห้องที่ตั้งขึ้น นอกจากนั้นการนำ เทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้กับการจัดการเรียนการสอนเรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์ ไม่ว่าจะเป็นการเล่นเกมนเพื่อสร้างความสนใจ หรือแม้กระทั่งการทดสอบความรู้ผ่าน แอปพลิเคชัน คาซูท จึงทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์ นำไปสู่การสื่อสารและการเขียนที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนที่สูงขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละครั้งเมื่อมีกระบวนการกลุ่มอาจทำให้ผู้ เรียนมีการเลือกกลุ่มเพื่อนสนิท ดังนั้นครูผู้สอนต้องมีวิธีการจัดกลุ่มที่ชัดเจน แบ่งกลุ่ม นักเรียนให้คละกัน เก่ง อ่อน ปานกลางเพื่อให้ผู้เรียนได้ช่วยเหลือกัน และการทำกิจกรรม กลุ่มแต่ละครั้งเวลาอาจไม่พอ ผู้สอนจึงควรจัดกิจกรรมกลุ่มที่กระชับ เช่น การเล่นเกมน ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้

ปัญหาการผันเสียงวรรณยุกต์

กรมวิชาการ (2546: 146-151) อธิบายว่า ภาษาไทยมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งซึ่งเป็นลักษณะพิเศษ นั่นก็คือเป็นภาษาที่มีเสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ คล้ายเสียงดนตรี เสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ นี้เกิดจากเครื่องหมายวรรณยุกต์ คำในภาษาไทยมีทั้งคำที่ปรากฏเครื่องหมายวรรณยุกต์ที่เรียกว่าวรรณยุกต์มีรูป และคำที่ไม่ปรากฏเครื่องหมายวรรณยุกต์กำกับแต่ก็มีเสียงวรรณยุกต์ เรียกว่าวรรณยุกต์ไม่มีรูป

1. เสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยมีความสำคัญมาก คำที่มีวรรณยุกต์แตกต่างกัน นอกจากจะทำให้ระดับเสียงแตกต่างกันแล้ว ความหมายของคำก็แตกต่างกันด้วย ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องเน้นให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการใช้เครื่องหมายวรรณยุกต์ในการเขียนคำต่าง ๆ ให้ถูกต้อง เพื่อการเขียนสื่อความหมายจะได้ไม่ผิดพลาด ปัญหาที่พบบ่อยเสมอ คือ การใช้วรรณยุกต์ผิด เช่น คำว่า นะคะ เชื้อต ไนต คำเหล่านี้ ผู้เขียนมักจะเขียนผิดเสมอ โดยใส่เครื่องหมายวรรณยุกต์ตรีแทนเครื่องหมายวรรณยุกต์โท ทั้งนี้เพราะผู้เขียนไม่แม่นยำในเรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์ ความยุ่งยากของการเลือกใช้เครื่องหมาย วรรณยุกต์ก็เนื่องมาจากภาษาไทยมีพยัญชนะ 44 ตัว ระดับเสียงของพยัญชนะทั้ง 44 ตัว จำแนกตามพื้นเสียงได้เป็น 3 กลุ่ม หรือ 3 หมู่ ที่เรียกว่า ไตรยางศ์ คือ เสียงสูง เสียงกลาง และเสียงต่ำ อักษรทั้ง 3 หมู่นี้ เมื่อนำมาเขียนประสมเป็นคำ ระดับพื้นเสียงที่แตกต่างกัน จะทำให้การใช้วรรณยุกต์ต่างกัน นอกจากนี้การที่คำไทยจำแนกเป็น คำเป็น คำตาย คำที่ประสมสระเสียงสั้นและสระเสียงยาว ล้วนแล้วแต่ทำให้ยุ่งยากต่อการใช้เครื่องหมายวรรณยุกต์ทั้งสิ้น

2. ความหมายของการผันวรรณยุกต์ หมายถึง การอ่านคำโดยแจกเสียงวรรณยุกต์ ของคำไปตามลำดับเสียง โดยมีเครื่องหมายวรรณยุกต์เป็นตัวกำหนด เครื่องหมายวรรณยุกต์ของไทยมี 4 รูป ได้แก่ ' ˊ ˋ ˊ ˋ ส่วนวรรณยุกต์ของภาษาไทยมี 5 เสียง ได้แก่ เสียงสามัญ เสียงเอก เสียงโท เสียงตรี และเสียงจัตวา เครื่องหมายวรรณยุกต์ที่กำกับคำต่าง ๆ นอกจากจะทำให้รูปของคำต่างกันแล้ว ยังทำให้เสียงของคำและความหมายของคำแตกต่างกันด้วย

3. แนวการจัดการเรียนการสอนผันเสียงวรรณยุกต์ จะใช้แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 5 แผนการจัดการเรียนรู้ คือ 1) เสียงในภาษาไทย จำนวน 1 ชม. 2) มาตราตัวสะกด จำนวน 1 ชม. 3) คำเป็น-คำตาย จำนวน 1 ชม. 4) ไตรยางศ์ จำนวน 1 ชม. 5) การผันเสียงวรรณยุกต์ จำนวน 3 ชม. นอกจากนั้นยังใช้เทคนิคและวิธีการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนเข้ามาใช้ในการจัดประสบการณ์เรียนรู้อีกด้วย

กำชัย ทองหล่อ (2545: 79 - 80) อธิบายเรื่องวรรณยุกต์ ว่ามี 2 ชนิด ดังนี้

1. วรรณยุกต์มีรูป หมายถึง วรรณยุกต์ที่มีเครื่องหมายบอกระดับของเสียงให้ชัดเจนอยู่เบื้องบนอักษร มีอยู่ 4 รูป ' ˊ ˋ ˊ * เรียกชื่อว่า วรรณยุกต์ เอก โท ตรี จัตวา โดยลำดับ และให้เขียนไว้เบื้องบนอักษรตอนสุดท้าย เช่น ก่ กั กั กั ปั่น ปั่น ลื่น เลียน เป็นต้น ถ้าเป็นอักษรควบหรืออักษรนำให้เขียนไว้เบื้องบนอักษรตัวที่ 2 เช่น ครุ่น คลื่นเคลื่อนไหว แกล้ว ไกล้ว ฯลฯ รูปวรรณยุกต์นี้เริ่มใช้ในชั้นต้นตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย แต่มีใช้อยู่เพียง 2 รูปเท่านั้น คือไม้เอก (') กับไม้โท (ˊ) แต่ไม้โทเขียนเป็นรูปกากบาท (*) ต่อมาในปลายสมัยกรุงสุโขทัยจึงได้เปลี่ยนรูปกากบาทเป็นรูปไม้โทอย่างที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ ส่วนไม้ตรีกับไม้จัตวายังไม่มีใช้ สันนิษฐานว่าน่าจะจะมีใช้เมื่อตอนปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาและคงเป็นการคิดขึ้นสำหรับใช้เขียนคำที่มาจากภาษาจีน ความเห็นเกี่ยวกับประวัติวรรณยุกต์นี้ ยอร์ช เซเดย์ เห็นว่า พ่อขุนรามคำแหงเป็นผู้แรกที่คิดขึ้นเพื่อให้ออกเสียงชัดเจนเท่ากับการพูดของคนไทย และในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมีเครื่องหมายวรรณยุกต์ใช้อยู่ 2 อย่าง คือ ไม้เอก กับกากบาท

2. วรรณยุกต์ไม่มีรูป ได้แก่ เสียงที่มีทำนองสูงต่ำตามหมู่ของอักษรไทยโดยไม่ต้องมีรูปวรรณยุกต์กำกับก็อ่านออกเสียงได้เหมือนมีรูปวรรณยุกต์กำกับอยู่ด้วย เช่น นา หนะ นาก ณะ หนา ฯลฯ วรรณยุกต์มีรูปต่างกับวรรณยุกต์ไม่มีรูป คือ วรรณยุกต์มีรูปจะต้องมีเครื่องหมายบอกเสียงกำกับไว้ข้างบนอักษรและมีอยู่เพียง 4 เสียงเท่านั้น คือ เสียงเอก เสียงโท เสียงตรี และเสียงจัตวา ตามรูปวรรณยุกต์ แต่ไม่มีเสียงสามัญ ส่วนวรรณยุกต์ไม่มีรูปมีครบทั้ง 5 เสียง เติมตามจำนวนเสียงที่กำหนดให้อยู่ในภาษาไทย โดยไม่มีเครื่องหมายบอกเสียงกำกับแต่ออกเสียงสูงต่ำตามหมู่อักษรทั้ง 3 เสียง วรรณยุกต์ทั้ง 5 เสียงเรียงตามลำดับจากต่ำไปหาสูง ดังนี้ เสียงเอก เสียงโท เสียงตรี และเสียงจัตวา แต่ในการผันอักษร (เสียงที่ 3) เป็นเสียงนำปัญหาการใช้วรรณยุกต์ในภาษาไทย

การใช้วรรณยุกต์ในภาษาไทย มีปัญหาหลายประการ ได้แก่

1. รูปวรรณยุกต์กับเสียงวรรณยุกต์ไม่ตรงกัน ทั้งอักษรสูงและอักษรต่ำ เช่น คำว่า ข้า กับ คำ สามารถอ่านออกเสียงเหมือนกัน แต่มีรูปวรรณยุกต์ไม่เหมือนกัน ความหมายไม่เหมือนกันประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งคือ รูปวรรณยุกต์เอกอ่านออกเสียงเป็นโท และรูปวรรณยุกต์โทอ่านออกเสียงเป็นเสียงตรี เช่น คำ กับ คำ เป็นต้น
2. คำบางคำมี ห นำ อ่านออกเสียงตามตัวที่มานำ เช่น หมา บางคำที่ไม่มี ห นำ แต่อ่านออกเสียงตัวที่มานำ เช่น อย่า อยู่ อย่าง อยาก เป็นต้น
3. รูปวรรณยุกต์ใช้กับพยัญชนะไม่ได้ทุกเสียง เช่น รูปตรี (ˊ) และรูปจัตวา (ˋ) ใช้กับอักษรสูงไม่ได้

แนวทางการจัดการเรียนการสอนผันเสียงวรรณยุกต์

กรมวิชาการ (2546: 147-149) ได้เสนอแนวทางการสอนผันเสียงวรรณยุกต์ต่อไปนี้

1. เริ่มต้นให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของเครื่องหมายวรรณยุกต์ที่ทำให้คำไทยมีระดับเสียงแตกต่างกัน และทำให้ความหมายของคำแตกต่างกัน โดยให้สังเกตและเปรียบเทียบคำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ กา ก่า ก้า เสือ เสือ เสือ คำ คำ คำ ปา ป่า ป้า ฯลฯ ให้นักเรียนอ่านและเปรียบเทียบรูปร่างของคำ เสียงของคำและความหมายของคำ เช่น เสือ หมายถึงสัตว์ชนิดหนึ่ง เสือ หมายถึง เครื่องสานชนิดหนึ่ง ใช้สำหรับปูนั่งและนอน เสือ หมายถึง เครื่องสวมกายท่อนบน
2. เมื่อนักเรียนเรียนการผันเสียงวรรณยุกต์ ควรให้รู้เรื่องรูปวรรณยุกต์และเสียงวรรณยุกต์ โดยเรียนควบคู่กับการฝึกผันเสียงวรรณยุกต์
3. การฝึกผันเสียงวรรณยุกต์ ควรดำเนินการสอนไปทีละน้อยควบคู่กับการสอนคำใหม่ในบทเรียน โดยเริ่มอักษรกลางก่อน แล้วเพิ่มผันอักษรสูง และผันอักษรต่ำ ตามลำดับ โดยเริ่มจากคำที่ไม่มีตัวสะกดก่อน

	สามัญ	เอก	โท	ตรี	จัตวา
อักษรกลาง	กา	ก่า	ก้า	ก้ำ	ก่ำ
	ปา	ป่า	ป้า	ป้ำ	ป่ำ
	ติ	ตี้	ตี้	ตี้	ตี้

อักษรสูง	-	ข้า	ข้า	-	ชา
	-	เสื่อ	เสื่อ	-	เสื่อ
	-	ไห	ไห	-	ไห
	คา	-	ค่า	ค้ำ	-
อักษรต่ำ					
	คำ	-	คำ	ค้ำ	-

4. เมื่อนักเรียนผันเสียงวรรณยุกต์อักษรกลาง อักษรสูง ได้คล้องพอสสมควร แล้วจึงให้ผันอักษรกลาง อักษรสูง คละกันและต่อด้วยการผันคละกับอักษรต่ำ เช่น

อักษรกลาง					อักษรสูง		
สามัญ	เอก	โท	ตรี	จัตวา	จัตวา	เอก	โท
กา	ก่า	ก้า	ก๊า	ก๋า	ขา	ข้า	ข้า
จ่า	จ๋า	จ้า	จ๊า	จ๋า	ฉ่า	ฉ่า	ฉ่า

ต่อจากนั้นอีกระยะหนึ่งจึงเพิ่มผันอักษรต่ำ ดังนี้

อักษรกลาง					อักษรสูง			อักษรต่ำ		
สามัญ	เอก	โท	ตรี	จัตวา	จัตวา	เอก	โท	สามัญ	โท	ตรี
กา	ก่า	ก้า	ก๊า	ก๋า	ขา	ข้า	ข้า	คา	ค่า	ค้ำ
ไค	ไค่	ไค้	ไค๊	ไค๋	ไส	ไส	ไส	ไซ	ไซ่	ไซ้

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่า อักษรกลางมีเสียงตรงกับรูปวรรณยุกต์เสมอ อักษรสูงจะมีรูปและเสียงตรงกันในรูปแบบเอกและรูปโท ส่วนอักษรต่ำจะมีเสียงสูงกว่ารูปวรรณยุกต์หนึ่งขั้น เว้นไว้แต่วรรณยุกต์จัตวา ซึ่งเสียงคงเป็นจัตวาตามรูปวรรณยุกต์ เพราะไม่มีเสียงใดที่จะสูงไปกว่านั้นอีก เพราะเหตุที่อักษรต่ำมีเสียงไม่ตรงกับรูปวรรณยุกต์จึงมักทำให้เกิดความฉงนในเวลาต้องการจะทราบเสียงวรรณยุกต์ที่แท้จริง แต่ถ้าเข้าใจวิธีผันอักษรกลางเป็นอย่างดีแล้วก็สามารถเทียบเสียงได้โดยอาศัยอักษรกลางเป็นหลัก

จากประเด็นปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนรู้เรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์ ที่ยังคงเป็นปัญหาสำหรับครูผู้สอนในรายวิชาภาษาไทย ผู้เขียนจึงได้หาแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการใช้เทคนิคการจัดการเรียนการสอน เรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์ โดยใช้ “นิ้วมือนักศรัทธา” เข้ามาแก้ปัญหาดังกล่าว

“นิวมหัตถ์จารย์” กับการผันเสียงวรรณยุกต์

การจัดการเรียนการสอนรายวิชาภาษาไทย เน้นอนว่าครูผู้สอนหลาย ๆ ท่าน อาจประสบปัญหาในการจัดการเรียนการสอนเรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์ ผู้เขียน จึงได้หาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว บูพื้นฐานให้กับผู้เรียนโดยใช้แผนการจัดการ เรียนรู้ 5 แผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย

- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องเสียงในภาษาไทย
- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องมาตราตัวสะกด
- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่องคำเป็น - คำตาย
- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่องไตรยางค์
- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์

ผู้สอนได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวเริ่ม สอนตั้งแต่เรื่องเสียงในภาษาไทย ที่ประกอบไปด้วย 3 เสียง คือ เสียงพยัญชนะเสียง สระ และเสียงวรรณยุกต์ เพื่อปูพื้นฐานเบื้องต้นให้กับผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานมาก่อน จากนั้นจึงสอนเรื่องมาตราตัวสะกด ที่สะกดตรงตามมาตราและตัวสะกดที่ไม่ตรงตาม มาตรา จากนั้นจึงสอนในเรื่องคำเป็นและคำตาย เพื่อให้ผู้เรียนนำองค์ความรู้ดังกล่าว ไปใช้ในการผันเสียงวรรณยุกต์ต่อไป ซึ่งสิ่งที่ผู้สอนจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก คือแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่องไตรยางค์ ถ้าหากผู้เรียนสามารถจดจำอักษรทั้ง 3 หมู่ได้ จะทำให้การสอนผันเสียงวรรณยุกต์ง่ายขึ้น เพราะผู้สอนจะใช้ไตรยางค์หรือ อักษรสามหมู่เป็นฐานในการผันเสียงวรรณยุกต์ ซึ่งขอเสนอเทคนิคการจำอักษร สามหมู่ ดังนี้

ไตรยางค์หรืออักษรสามหมู่ คือ การจัดหมวดหมู่ตัวอักษรจากพยัญชนะ 44 ตัว ออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่ อักษรสูง อักษรกลาง และอักษรต่ำ

อักษรสูง มี 11 ตัว คือ ข ฃ ฉ ฐ ถ ผ ฝ ศ ษ ส ห

ให้จำว่า ผีฝากถุงข้าวสารให้ฉัน

อักษรกลาง มี 9 ตัว คือ ก จ ฉ ฎ ฏ ต บ ป อ

ให้จำว่า ปฎิภุจตตอป

อักษรต่ำ มี 24 ตัว คือ ค ค ฆ ง ช ซ ฌ ญ ท ฒ ณ ท ธ น พ ฟ ภ

ม ย ร ล ว ฬ ฮ

แบ่งออกเป็นอักษรต่ำเดี่ยว และ อักษรต่ำคู่
อักษรต่ำเดี่ยว ให้จำว่า งูใหญ่นอนอยู่ณริมวัดโมฬีโลก
อักษรต่ำคู่ ให้จำว่า พ่อค้าฟันทองซื้อช้างฮ่อ

การที่จำแนกพยัญชนะออกเป็นอักษรสูง อักษรกลาง อักษรต่ำ นั้นนับว่าเป็นประโยชน์มาก

1. สามารถผันคำให้มีเสียงและรูปต่าง ๆ เมื่อเสียงและรูปต่างกันความหมายก็ต่างกัน ด้วย เช่น ไช ไช้ ไช้ย ย่อมแสดงความหมายคลี่คลายไปจากคำเดิม เช่นเดียวกับ เสือ เสือ เสือ ทั้งนี้ นับว่าเป็นแนวทางสำคัญที่ทำให้ภาษาขยายตัวและแสดงประณีตในการเขียนอักษรไทยซึ่งสามารถจะใช้นับที่เสียงได้ใกล้เคียงความเป็นจริง
2. สามารถนำคำบาลีและสันสกฤตมาเข้าแนวสำเนียงของคนไทยได้สนิทสนม เช่น เล่ห์ สนเท่ห์ พุทโธ โล่ สมุทร สมัคร ฯลฯ
3. ไม่ต้องเขียนเครื่องหมายวรรณยุกต์กำกับลงไปทุกคำ เช่น “ขา” ไม่ต้องเขียนเป็น “ข้า” ทั้งนี้ นับว่าช่วยให้การเขียนหนังสือสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น (กำชัย ทองหล่อ, 2545: 75)

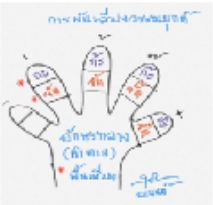
ตารางการผันเสียงวรรณยุกต์

	สามัญ	เอก	โท	ตรี	จัตวา
อักษรกลาง คำเป็น	*กา	กา	ก้า	ก๊า	ก๋า
อักษรกลาง คำตาย		*กะ	กะ	กะ	กะ
อักษรสูง คำเป็น		ข่า	ข้า		*ข้า
อักษรสูง คำตาย		*มัด	มัด		
อักษรต่ำ คำเป็น	*คา		ค่า	ค๊า	
อักษรต่ำ คำตาย เสียงสั้น			คะ	*คะ	คะ
อักษรต่ำ คำตาย เสียงยาว			*ไค	ไค	ไค

* หมายถึง พ้นเสียงของอักษรกลุ่มนั้น ๆ

จากตารางการผันเสียงวรรณยุกต์ข้างต้นจะเห็นได้ว่าอักษรสูง อักษรกลาง และอักษรต่ำ ไม่สามารถผันได้ครบทั้ง 5 เสียง มีเพียงอักษรกลางคำเป็นเพียงหมู่เดียวเท่านั้นที่สามารถผันเสียงวรรณยุกต์ได้ครบทั้ง 5 เสียง จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความสับสนในการผันเสียงวรรณยุกต์ เพราะอักษรบางกลุ่มรูปกับเสียงไม่ตรงกัน ผู้เขียนจึงได้นำเทคนิค “นิ้วมือนักศรัทธา” เข้ามาช่วยในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนี้

ตารางการผันพยัญชนะอักษรกลางคำเป็น-คำตาย

การผันอักษรกลาง: คำเป็น	การผันอักษรกลาง: คำตาย
 <u>วิธีผันเสียงวรรณยุกต์</u> อักษรเพิของหูได้ของที่สามารถผันวรรณยุกต์ได้ครบทั้ง 5 เสียง ขึ้นเสียง คือเสียง สามัญ รูปและเสียงตรงกัน ผู้สอนควรเริ่มจากพยัญชนะประสมกับสระก่อน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจหลักในการผันเสียงวรรณยุกต์ โดยใช้อักษรกลางคำเป็นเป็นอักษรคู่เทียบเสียงในการผันเสียงวรรณยุกต์ในอักษรกลุ่มต่าง ๆ จากนั้นจึงเพิ่มตัวสะกดเข้าไปเพื่อให้ผู้เรียนสามารถผันเสียงวรรณยุกต์ในอักษรกลางคำเป็น	 <u>วิธีผันเสียงวรรณยุกต์</u> - อักษรกลางคำตาย ผันได้ 4 เสียง คือ เสียงเอก เสียงโท เสียงตรี และเสียงจัตวา ตามลำดับขึ้นเสียง คือ เสียงเอก - รูปและเสียงไม่ตรงกัน ใบตำแหน่งเสียงเอก รูปสามัญ แต่มีเสียงวรรณยุกต์เอก

ตารางการผันพยัญชนะอักษรสูง คำเป็น-คำตาย

การผันอักษรสูง: คำเป็น	การผันอักษรสูง: คำตาย
 <u>วิธีผันเสียงวรรณยุกต์</u> อักษรสูง คำเป็น ผันได้ 3 เสียง คือ เสียงจัตวา เสียงเอก และเสียงโท ตามลำดับ ขึ้นเสียง คือ เสียงจัตวา - รูปและเสียงไม่ตรงกันใบตำแหน่งจัตวา เพราะอักษรสูงคำเป็น รูปสามัญ จะมีเสียงวรรณยุกต์จัตวา ส่วนรูปวรรณยุกต์เอก และรูปวรรณยุกต์โท รูปและเสียงจะตรงกัน	 <u>วิธีผันเสียงวรรณยุกต์</u> อักษรสูง คำตาย ผันได้ 2 เสียง คือ เสียงเอก กับเสียงโท ตามลำดับ ขึ้นเสียง คือ เสียงเอก - รูปและเสียงไม่ตรงกันใบตำแหน่งเอก จะเห็นได้ว่ารูปสามัญ แต่มีเสียงเอก

ตารางการผันพยัญชนะอักษรต่ำ คำเป็น

การผันอักษรต่ำ: คำเป็น

วิธีผันเสียงวรรณยุกต์

- อักษรต่ำ คำเป็น ผันได้ 3 เสียง คือ เสียงสามัญ เสียงโท และเสียงตรี ตามลำดับ พื้นเสียง คือ เสียงสามัญ
- รูปและเสียงไม่ตรงกันในตำแหน่งโทและตรี จะสังเกตได้ว่าอักษรต่ำคำเป็น เสียงวรรณยุกต์จะสูงกว่ารูปวรรณยุกต์ที่ปรากฏอยู่หนึ่งเสียง นั่นคือ รูปเอกเสียงโท รูปโทเสียงตรี

ตารางการผันพยัญชนะอักษรต่ำคำตาย เสียงสั้น-เสียงยาว

การผันอักษรต่ำ: คำตายเสียงสั้น

วิธีผันเสียงวรรณยุกต์

- อักษรต่ำ คำตายเสียงสั้น ผันได้ 3 เสียง คือ เสียงตรี เสียงโท และเสียงจัตวา ตามลำดับ
- พื้นเสียง คือ เสียงตรี
- รูปและเสียงไม่ตรงกันในตำแหน่งเสียงโท และเสียงตรี จากรูปภาพมองเห็นได้ว่า เสียงแรกของการผันอักษรต่ำคำตายเสียงสั้น คือเสียงตรี ซึ่งรูปกับเสียงไม่ตรงกัน รูปสามัญแต่เสียงเอก เสียงถัดมาในการผันคือเสียงโท รูปเอกแต่เสียงโท ส่วนตำแหน่งจัตวารูปและเสียงตรงกันเสมอ แต่ส่วนมากจะไม่นิยมนำมาใช้หรือมีคำใช้ในภาษาไทยส่วนมากจะเป็นคำภาษาท้องถิ่นที่ใช้ในการสื่อสารในปัจจุบัน

การผันอักษรต่ำ: คำตายเสียงยาว

วิธีผันเสียงวรรณยุกต์

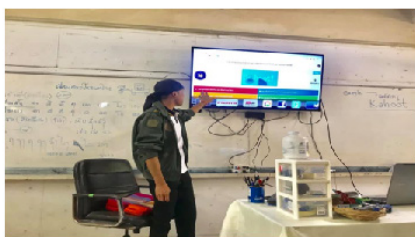
- อักษรต่ำ คำตายเสียงยาว ผันได้ 3 เสียง คือ เสียงโท เสียงตรี และเสียงจัตวา ตามลำดับ
- พื้นเสียง คือ เสียงโท
- รูปและเสียงไม่ตรงกันในตำแหน่งโทและตรี รูปสามัญแต่มีเสียงโท รูปโทแต่มีเสียงตรี ส่วนรูปและเสียงในตำแหน่งจัตวาตรงกัน

สื่อการเรียนการสอนในการแก้ไขปัญหาการผันเสียงวรรณยุกต์

พิศนา แหมมณี (2550: 10) สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สื่อกลางที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่ไม่รู้หรืออยากจะเรียนรู้ ทำให้เกิดความคิด ความอ่านและเกิดความเจริญงอกงามทางสติปัญญา ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญที่ก่อให้เกิด

การเรียนรู้ จากแนวคิดนักการศึกษา กาเย่ (Gagne) ประกอบด้วย ผู้เรียน (Learner) มีระบบสัมผัสและระบบประสาทในการรับรู้สิ่งเร้า (Stimulus) คือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การตอบสนอง (Response) คือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้สื่อประสมหรือสื่อ มัลติมีเดีย (Multimedia) หรือสื่อหลายแบบ

การจัดการเรียนการสอนเรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์นั้น นอกจากวิธีการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นแล้วนั้น สื่อการเรียนการสอนก็เป็นอีกส่วนสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนสนใจบทเรียนมากยิ่งขึ้น ทำให้กระบวนการจัดกิจกรรมไม่น่าเบื่อ ผู้สอนได้เลือกแอปพลิเคชัน คาซูท มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อแก้ไขปัญหาการผันเสียงวรรณยุกต์ไม่ถูกต้อง ซึ่ง คาซูท คือ เว็บไซต์ที่ให้บริการเกมตอบสนอง (Interactive Quiz Game) เป็นแพลตฟอร์มการเรียนรู้ผ่านเกมแบบไม่มีค่าใช้จ่าย เปิดตัวเมื่อเดือนสิงหาคม 2556 ที่ประเทศนอร์เวย์ เป็นเทคโนโลยีการศึกษาสำหรับเสริมการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนสนุกไปกับการเรียน เป็นเครื่องมือแบบสอบช่วยประเมินผล ผ่านการตอบคำถามในชั้นเรียน ส่งเสริมการเปิดอภิปราย การสำรวจความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งจำเป็นต้องมีอุปกรณ์ ได้แก่ โปรเจคเตอร์ ที่เชื่อมกับคอมพิวเตอร์ของผู้สอน ส่วนผู้เรียนมีอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก แท็บเล็ต หรือสมาร์ทโฟน และทุกคนเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้

ภาพที่ 3 การใช้แอปพลิเคชัน คาซูท ในการจัดการเรียนรู้

ผู้สอนได้นำแอปพลิเคชันการศึกษาดังกล่าวมาใช้ในการออกแบบข้อสอบก่อนเรียน - หลังเรียน ทำให้ผู้เรียนสนุกสนานกับบทเรียนเรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์ เพราะแอปพลิเคชันดังกล่าวจะมีการจัดลำดับคะแนนของผู้เรียนแต่ละคน ทำให้ผู้เรียนเกิดการแข่งขัน ซึ่งครูผู้สอนสามารถนำสื่อการเรียนการสอนนี้ไปปรับประยุกต์ใช้ได้ ในหลาย ๆ วิชา สำหรับการผันเสียงวรรณยุกต์กับการใช้สื่อการศึกษาเข้ามาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้นี้ ทำให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียนและเข้าใจการผันวรรณยุกต์มากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 4 กลุ่มที่ใช้ในการสื่อสารพูดคุยระหว่างผู้สอนและผู้เรียน

ช่องทางในการสื่อสารระหว่างครูกับผู้เรียน ถือว่ามีความสำคัญมาก เพราะหากผู้เรียนไม่เข้าใจเนื้อหา หรือต้องการปรึกษา คุณครูสามารถสร้างกลุ่มในเฟซบุ๊ก เพื่อเป็นอีกช่องทางหนึ่งให้ผู้เรียนสามารถติดต่อพูดคุยกับคุณครูผู้สอน นอกจากนั้นผู้สอนยังสามารถอัปโหลด ใบความรู้ ใบงาน หรือติดตามงานของผู้เรียนผ่านช่องทางนี้ได้อีกด้วย

บทสรุป

ปัจจุบันโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาก็เช่นกัน ได้มีการนำสื่อและนวัตกรรมต่าง ๆ ที่เป็นสื่ออำนวยความสะดวกให้กับครูผู้สอน สำหรับปัญหาเรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์ ที่เป็นปัญหาไม่เบื่อไม่เผลอสำหรับผู้สอนหลาย ๆ ท่านสามารถแก้ไขได้ด้วย “นิวมหัตถ์จรรย” โดยกระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องเป็นลำดับขั้นตอน นำวิธีการสอนที่เน้นกระบวนการกลุ่มเข้าไปแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งวิธีการสอนแบบกลุ่มร่วมมือ โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ co – op co – op เป็นอีกวิธีสอนที่ผู้สอนนำไปใช้แก้ปัญหาดังกล่าว ผู้เรียนสามารถผันเสียงวรรณยุกต์ได้ถูกต้องด้วยระยะเวลาอันสั้น นอกจากนั้นครูผู้สอนจะต้องมีการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีที่มีอยู่ในปัจจุบัน ให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด ซึ่งคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญในการออกแบบการจัดการเรียนรู้แต่ละเรื่องด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2545). **คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย**.
กรุงเทพฯ: กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมวิชาการ. (2546). **การจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตาม
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544**. กรุงเทพฯ: ครูสภา
ลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: อักษรไทย.
- กิตติมา กุลาสา. (2553). **ผลการพัฒนาภาษาไทยเรื่องการผันเสียงวรรณยุกต์
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยกิจกรรมกลุ่มร่วมมือประกอบสื่อประสม**.
วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. หลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์. (2542). “**ถ้าคิดจะเป็นนิศต้องเร่งปรับปรุงการสอน
ภาษาไทย**” ในเกร็ดการศึกษา หน้า 5. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- กำชัย ทองหล่อ. (2545). **หลักภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.
- กาญจนา เกียรติประวัติ. (2554). **ปัญหาการใช้ภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- ทรศนวรรณ งามณรงค์. (2563). **9 เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ**. [ออนไลน์].
ได้จาก www.gotoknow.org [สืบค้นเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2563].
- ทิตนา แคมมณี. (2550). **การจัดการเรียนรู้ โมเดลซิปปา (CIPPA MODEL)**.
กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- สยามรัฐออนไลน์. (2559). **สืบสานเอกลักษณ์ไทยเฉลิมพระเกียรติ “วันภาษาไทย
แห่งชาติ”**. [ออนไลน์]. ได้จาก <https://siamrath.co.th/n/419>.
[สืบค้นเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2563].
- สุภาพ พรหมทอง. (2554). **ผลการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง การผันเสียง
วรรณยุกต์อักษรสามหมู่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้
กลุ่มร่วมมือเทคนิค CO-OP CO-OP**. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต.
หลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2545). **21 วิธีจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนาทักษะ
กระบวนการคิด**. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

ภาพลักษณ์ของประเทศไทยในสื่อหนังสือพิมพ์รายวัน เกาหลีใต้

ปริศวรร ยันเสน¹, เชิดชัย อุดมพันธ์²

^{1,2}คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

E-mail: ¹parit.y@psu.ac.th, ²cherdchai.u@psu.ac.th

วันที่รับบทความ: 7 สิงหาคม 2563

วันแก้ไขบทความ: 22 กันยายน 2563

วันที่ตอบรับบทความ: 22 กันยายน 2563

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ของประเทศไทยที่นำเสนอผ่านการรายงานข่าวในหนังสือพิมพ์รายวันของเกาหลี โดยศึกษาจากหนังสือพิมพ์ทงอาอีลโบและหนังสือพิมพ์โซซอนอีลโบที่เผยแพร่ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตในปีพ.ศ. 2549 โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาของข่าวประกอบกับการวิเคราะห์การใช้คำแสดงทัศนะ บนพื้นฐานของแนวคิดเรื่องภาพลักษณ์และการปลูกฝังความจริงผ่านสื่อ ผลการศึกษาปรากฏว่าของประเทศไทยในหนังสือพิมพ์รายวันเกาหลีใต้ จำแนกตามเนื้อหาได้เป็น 5 ด้าน ได้แก่ ข่าวการเมือง ข่าวสังคม ข่าวเศรษฐกิจ ข่าววัฒนธรรม และข่าวกีฬา ในปริมาณจากมากไปหาน้อยตามลำดับ และสะท้อนภาพลักษณ์ของประเทศไทย 8 ภาพลักษณ์ที่สัมพันธ์กับเนื้อหาข่าวข้างต้น ได้แก่ 1) ประเทศไทยมีประชาธิปไตยที่ถดถอย 2) ไทยเป็นประเทศที่เศรษฐกิจตกต่ำ 3) กษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน 4) ประเทศไทยมีสถานการณ์รุนแรงจากแนวคิดแบ่งแยกดินแดน 5) ประเทศไทยเป็นแหล่งของการกระทำผิดกฎหมาย 6) ประเทศไทยเป็นแหล่งของการค้าประเวณี 7) คนไทยคลั่งไคล้ในกระแสวัฒนธรรมเกาหลี 8) ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม

คำสำคัญ: ประเทศไทย ภาพลักษณ์ หนังสือพิมพ์รายวันเกาหลี การปลูกฝังความจริงจากสื่อ

The Image of Thailand in Korean Daily Newspapers

Parit Yinsen¹, Cherdchai Udomphan²

^{1,2}Faculty of Humanities and Social Sciences Prince of Songkla University, Pattani Campus

E-mail: parit.y@psu.ac.th¹, cherdchai.u@psu.ac.th²

Received: August 07, 2020

Revised: September 22, 2020

Accepted: September 22, 2020

Abstract

This study aimed to examine the image of Thailand presented in daily newspapers in South Korea. The data were collected from two newspapers online in 2006: Dhong-A Ilbo and Chousun Ilbo. The Image Theory and Cultivation Theory were adopted to analyze the content and modality of the news. The study showed that the news content about Thailand mostly dealt with politics, followed by society, business, culture, and sport, respectively. The analysis of the findings also revealed eight aspects of the image of Thailand. First, the democracy in Thailand was viewed as backward nowadays. Second, the economic situation was worse and interrupted. Third, the king is the center of the people. Thailand still occurs with violence-prone cause by Separatism. Next, Thailand is the country of crime. Another image is that Thailand is the country of the prostitute. It was also viewed that Thai people consume a lot of Korean cultures. Finally, there are many beautiful places to travel and leisure in Thailand.

Keywords: Thailand, Image, Korea Daily Newspaper, Cultivation Theory

บทนำ

ประเทศไทยและสาธารณรัฐเกาหลีมีความสัมพันธ์ทางการทูตมาเป็นระยะเวลา 60 ปีในพ.ศ. 2561 ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาทั้งสองประเทศได้มีความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ อย่างแน่นแฟ้น ทั้งในด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น สำหรับด้านเศรษฐกิจทั้งสองประเทศมีการลงทุนและทำการค้าร่วมกัน โดยมองส์ฮวันซึงและปรีศวรร ยีนเสน (2557) ได้กล่าวถึงปริมาณการค้าระหว่างไทยกับเกาหลีใต้ในปัจจุบันไว้ว่า การแลกเปลี่ยนทางการค้าเมื่อปี 2548 มีปริมาณ 6,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2549 ได้เพิ่มขึ้นเป็น 7,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ปี 2550 เป็น 8,300 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ปี 2551 เพิ่มขึ้นเป็น 10,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และปี 2554 เพิ่มขึ้นเป็น 13,700 ล้านดอลลาร์สหรัฐและเมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าด้านการค้าของประเทศต่าง ๆ ที่มีกับเกาหลีใต้แล้วพบว่าปัจจุบันประเทศไทยมีมูลค่าด้านการค้ากับเกาหลีใต้สูงขึ้นมาอยู่ในอันดับที่ 7 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2552 ที่อยู่ในอันดับที่ 15 เท่านั้น ทั้งนี้สินค้าที่เกาหลีใต้ส่งออกมายังไทย ได้แก่ เหล็ก เครื่องใช้ไฟฟ้า อุปกรณ์สำหรับการขุดเจาะน้ำมัน เป็นต้น ส่วนสินค้าที่นำเข้าจากไทย ได้แก่ ยางพารา แผงวงจรไฟฟ้า น้ำมันดิบ เป็นต้น

นอกจากนี้ในระดับของประชาชนทั้งสองประเทศก็ได้เดินทางท่องเที่ยวระหว่างกันสูงเป็นระดับต้น ๆ โดยในปี พ.ศ. 2560 ชาวเกาหลีใต้เดินทางมาท่องเที่ยวที่ประเทศไทยจำนวน 873,482 คนซึ่งถือเป็นนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากเป็นอันดับที่ 3 รองจากมาเลเซีย และญี่ปุ่น ขณะที่คนไทยไปท่องเที่ยวเกาหลีใต้จำนวน 498,511 คนซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่สุดจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และสูงเป็นอันดับ 6 เมื่อเทียบกับนักท่องเที่ยวจากทุกประเทศ (Ahn Jun Yong, 2018)

ประเทศไทยจึงเป็นหนึ่งในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สาธารณรัฐเกาหลีให้ความสนใจ และปรากฏเป็นข่าวอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะในหนังสือพิมพ์รายวัน ทั้งนี้การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับประเทศไทยไม่ใช่แค่เพียงการรายงานข้อเท็จจริงหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นของประเทศไทยหรือที่ไทยสัมพันธ์กับเกาหลีใต้เท่านั้น แต่การเลือกนำเสนอข่าวใดหรือไม่นำเสนอข่าวใด รวมทั้งมุมมองที่ใช้รายงานข่าว ย่อมทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพเกี่ยวกับประเทศไทยผ่านการรับรายงานข่าวเหล่านั้นไปพร้อมกัน สื่อหนังสือพิมพ์จึงมีบทบาทในฐานะช่องทางสื่อสารและกระจุกสะท้อนภาพขององค์กรหรือสังคมได้เป็นอย่างดี

ในการพัฒนาประเทศ ภาพที่สะท้อนจากมุมมองของผู้อื่นนับได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะในยุคที่ประเทศมุ่งพัฒนาให้ก้าวไปสู่ความเป็นสากลในกระแสโลกาภิวัตน์นั้น ภาพลักษณ์ในสายตาของต่างประเทศยังมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ดังนั้นข่าวเกี่ยวกับประเทศไทยที่ปรากฏบนสื่อหนังสือพิมพ์เกาหลีใต้ย่อมสร้างความรับรู้และ

สื่อสารภาพลักษณ์ของสิ่งที่รายงานออกไปให้แก่ชาวเกาหลีใต้ไปพร้อมกัน ในแง่ที่ว่าต่าง ๆ ที่ถูกนำเสนอโดยสื่อหนังสือพิมพ์เกาหลีใต้จึงเป็นภาพลักษณ์ของประเทศไทยที่สื่อมวลชนชาวเกาหลีใต้มองประเทศไทย ข้อมูลเหล่านี้เป็นสิ่งที่ควรแก่การนำมาศึกษาวิเคราะห์เพื่อนำไปเป็นข้อมูลการพัฒนาประเทศและการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศต่อไปในอนาคต รวมไปถึงการสร้างความสัมพันธ์อันดียิ่งขึ้นของทั้งสองประเทศ

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงภาพลักษณ์ของประเทศไทยที่ปรากฏในสื่อหนังสือพิมพ์รายวันเกาหลีใต้ ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณและคุณภาพ สำหรับเชิงปริมาณเป็นการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ว่าหนังสือพิมพ์รายวันเกาหลีใต้มีการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับประเทศไทยในด้านต่าง ๆ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และกีฬา ในปริมาณมากน้อยอย่างไร ส่วนการวิเคราะห์เชิงคุณภาพเป็นการวิเคราะห์ถึงภาพลักษณ์ที่สะท้อนผ่านการนำเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์รายวันเกาหลีใต้ โดยวิเคราะห์เนื้อหาข่าวและการใช้รูปภาพแสดงทัศนคติต่าง ๆ การศึกษานี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือพิมพ์รายวันจำนวน 2 ฉบับ คือ หนังสือพิมพ์ทงอาอีโบ และหนังสือพิมพ์โซซอนอีโบที่เผยแพร่ในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งเป็นปีแรกที่จำนวนนักท่องเที่ยวเกาหลีใต้เดินทางท่องเที่ยวมายังประเทศไทยระดับล้านคน (1,104,534 คน) (“ตลาดนักท่องเที่ยวเกาหลีใต้: ปรับโฉมจากกลุ่มคู่ฮันนีมูนมาเป็นกลุ่มคนโสดและกลุ่มคานทอง, 2008) ในความสำคัญนี้จึงน่าสนใจว่า สื่อหนังสือพิมพ์เกาหลีใต้น่าจะมีส่วนสำคัญต่อการสร้างความรับรู้และภาพลักษณ์เกี่ยวกับประเทศไทยให้แก่ชาวเกาหลีใต้ ในการศึกษา ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากหนังสือพิมพ์สองชื่อฉบับข้างต้นเนื่องจากหนังสือพิมพ์ทั้งสองเป็นหนังสือพิมพ์ประเภทหนังสือพิมพ์คุณภาพ และมียอดจำหน่ายสูงที่สุด ซึ่งเข้าใจได้ว่าประชาชนเกาหลีใต้ส่วนใหญ่ให้ความสนใจและรับรู้ข่าวสารผ่านหนังสือพิมพ์ทั้งสองชื่อฉบับนี้

บททวนวรรณกรรม

ภาพลักษณ์: การรับรู้ผ่านสื่อมวลชน

ภาพลักษณ์เป็นการรับรู้ภาพของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นในใจจากกระบวนการความรู้สึกนึกคิด รวมถึงประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรงทางอ้อม ที่บุคคลได้คัดสรรหรือขบเน้น (highlight) และให้ความหมาย โดยอาจจะตรงกับสภาพความเป็นจริงของสิ่งนั้นหรือไม่ก็ได้ (Boulding, 1975; เสรี วงษ์มณฑา, 2541) ทั้งนี้ภาพลักษณ์ตามแนวคิดของ Boulding (1975) นั้นจะพิจารณาจากการรับรู้ข่าวสาร (message) เป็นสำคัญ เนื่องจากเมื่อมีการรับรู้ข่าวสารทั้งจากสื่อมวลชนหรือสื่ออื่น ข่าวสารนี้จะผ่านกระบวนการรับรู้ ให้ความหมาย แยกแยะลักษณะ ประเภท ความเด่นจำแนก จากความรู้สึกที่เกิดขึ้นของเราโดยสัมพันธ์กับ

ความรู้ ทักษะ ค่านิยม ความเชื่อ ประสบการณ์เดิม และพัฒนาไปสู่การตัดสินใจ ยอมรับ ปฏิเสธ ชอบ ชัง ต่อสิ่ง ๆ นั้น

ทั้งนี้ ภาพลักษณ์เป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม ฯลฯ ให้เป็นไปอย่างราบรื่นและประสบความสำเร็จ และด้วยความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารและการสื่อสารมวลชนที่เป็นไปด้วยความรวดเร็วและกว้างขวาง ทำให้คนในสังคมได้รับทราบข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้แทบทันทีและทั่วถึง รวมไปถึงความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจอีกด้วย ดังนั้นหากองค์กรหรือสถาบันใดมีภาพลักษณ์ที่ดีก็必将ได้รับความเชื่อถือไว้วางใจ และได้รับความสนับสนุนร่วมมือให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงทั้งในระยะสั้นและระยะยาวขององค์กร และทั้งนี้ก็จะก่อให้เกิดผลตรงกันข้ามในกรณีที่องค์กรหรือสถาบันใดมีภาพลักษณ์ไม่ดี

ในความสำคัญของภาพลักษณ์ดังกล่าว สื่อมวลชนในฐานะที่มีส่วนโดยตรงต่อการนำเสนอและกระจายข้อมูลข่าวสารที่มีผลต่อการให้ความหมายของภาพลักษณ์ จึงได้รับความสนใจนำมาเป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาวิเคราะห์ภาพลักษณ์ ดังที่การศึกษาของ อารยา วรรณประเสริฐ (2542) พบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับประเทศไทยซึ่งสัมพันธ์กับภาพลักษณ์ของประเทศไทยผ่านสื่อมวลชนมากกว่าสื่อประเภทอื่นด้วยเหตุนี้ การศึกษาหลายเรื่องจึงเลือกศึกษาภาพลักษณ์จากสื่อมวลชน เช่น การศึกษาของมุฮัมหมัดรอฟี มูฮอ (2558) ภาพลักษณ์ของเหยื่ออาชญากรรมในโลกทัศน์ของหนังสือพิมพ์ไทย พบว่า คุณลักษณะของเหยื่ออาชญากรรมที่ถูกนำเสนอโดยหนังสือพิมพ์ไทยนั้น เป็นเหยื่ออาชญากรรมโดยตรงทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย และอายุระหว่าง 15-25 ปี ปรากฏในภาพลักษณ์ประเภทอาชญากรรมต่อชีวิตและร่างกายมากที่สุด โดยภาพลักษณ์ของเหยื่ออาชญากรรมถูกนำเสนอในลักษณะที่อาจกระทบต่อความรู้สึกของครอบครัวเหยื่ออาชญากรรม ถูกนำเสนอเกินเลยจนทำให้ผู้อ่านรู้สึกสยดสยอง หดหู่ หรือบรรยายอวัยวะพิสดารให้เหยื่ออาชญากรรมรู้สึกอับอาย การระบุชื่อ-สกุลจริง และที่อยู่ของเหยื่ออาชญากรรม การให้ฉายาที่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกลบต่อเหยื่ออาชญากรรม การบรรยายขั้นตอนลงมือทำร้ายเหยื่ออย่างละเอียด รวมทั้งการสันนิษฐานสาเหตุการเสียชีวิตหรือถูกทำร้ายของเหยื่ออาชญากรรมในลักษณะที่ทำให้เข้าใจว่าเหยื่อเป็นต้นเหตุของอาชญากรรมนั้นเสียเอง บริศวงศ์ ธนเสน (2555) ศึกษาภาพลักษณ์ของเกาหลีใต้จากหนังสือพิมพ์รายวันของไทย พบว่า หนังสือพิมพ์ไทย ได้แก่ ไทยรัฐ ข่าวสด บางกอกทูเดย์ และมติชน ในปี 2551-2552 ได้นำเสนอข่าวการเมืองของเกาหลีใต้มากที่สุด และสะท้อนภาพลักษณ์ด้านบวกมากกว่าด้านลบ โดยเกาหลีใต้มีภาพลักษณ์ของชนชาติที่มีความรักชาติสูง ให้ความ

สำคัญกับการศึกษา มีความเป็นประชาธิปไตยสูง มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจ มีความแตกต่างทางเพศสูง และเป็นประเทศที่มีความเจริญสูง Shin, Hung Joo (1988) ศึกษาภาพลักษณ์ของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวันของเกาหลีใต้พบว่า สื่อเกาหลีใต้ให้ความสนใจด้านการเมืองและการกีฬาของจีนมากที่สุด และภาพลักษณ์ที่เคยคิดว่าชาวจีนเป็นศัตรูกับเกาหลีใต้นั้น แต่เมื่อถึงทศวรรษที่ 80 ทศนคติที่ชาวเกาหลีใต้มีต่อชาวจีนได้เปลี่ยนเป็นความรู้สึกเป็นมิตร เป็นต้น

กล่าวได้ว่า การรายงานหรือนำเสนอของสื่อมวลชนในแขนงต่าง ๆ ที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้สามารถสร้างความรับรู้หรือทำให้เรามีมุมมองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง บุคคล หรือองค์กร ที่อาจจะแตกต่างหรือสอดคล้องกับความเป็นจริงของสิ่งเหล่านั้นได้ ซึ่งส่งผลสำคัญต่อการทำความเข้าใจและส่งผลต่อพฤติกรรมของเราที่จะมีต่อสิ่งเหล่านั้นด้วย ดังนั้นการศึกษาลักษณะของไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวันของเกาหลีใต้ จึงน่าจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยสะท้อนให้เห็นว่า ประเทศคู่ค้าที่สำคัญหรือมิตรประเทศอย่างเกาหลีใต้ รับรู้ภาพลักษณ์เกี่ยวกับประเทศไทยอย่างไร อันจะเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาประเทศหรือสื่อสารประชาสัมพันธ์ต่อเกาหลีใต้ต่อไป

การปลูกฝังความจริงจากสื่อหนังสือพิมพ์รายวัน

ทฤษฎีการปลูกฝังความจริงจากสื่อเป็นทฤษฎีที่ใช้ศึกษาหรืออธิบายอิทธิพลของสื่อ โดยมีต้นกำเนิดที่เกี่ยวกับการศึกษาสื่อโทรทัศน์ของ Gerbner (1978) ที่มีแนวคิดพื้นฐานที่ว่า คนเรามีโลกที่แวดล้อมอยู่ 2 โลก คือ โลกที่เป็นจริง (real world) กับ โลกที่ผ่านสื่อ (mass mediated world) โดยเราจะเข้าใจหรือยึดเอาความเป็นจริง (reality) จากโลกใด โลกหนึ่ง ทั้งนี้ โลกที่เป็นจริง หมายถึง โลกทางกายภาพของสิ่งต่าง ๆ ที่แวดล้อมเราอยู่ทั้งตัวบุคคล สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งก่อสร้างวัตถุต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยพื้นฐานแล้วโลกที่เป็นจริงจึงมีความซับซ้อน หลากหลายและกว้างขวาง ทำความเข้าใจให้ชัดเจนแน่นอนได้ยาก ขณะที่โลกที่ผ่านสื่อ หมายถึง โลกที่ถูกคัดสรร ตัดทอน กำหนดเป็นแบบแผนเพื่อนำเสนอผ่านสื่ออย่างสมจริงและใกล้ชิด จึงสามารถเข้าถึงและเข้าใจได้ง่าย จนทำให้คนส่วนใหญ่ยึดถือเอามาเป็นความเป็นจริงของตน

ด้วยแนวคิดพื้นฐานข้างต้น ทฤษฎีนี้จึงถูกขยายไปสู่แนวคิดเรื่องการสร้างความจริงทางสังคม (social construction of reality) หรือความจริงในฐานะของความรู้ที่เกิดขึ้นและเราใช้ความรู้เหล่านั้นทำความเข้าใจโลก อารมณ์ความรู้สึก และประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งในแง่ของความหมาย คุณค่า การพิจารณาตัดสิน และเป็นเสมือนแผนที่ทางจิตใจที่ทำหน้าที่ชี้แนะ/นำทางว่าอะไรเป็นเรื่อง/สิ่งปกติ อะไรบ้างที่เป็นไปได้และจะเป็นไปได้

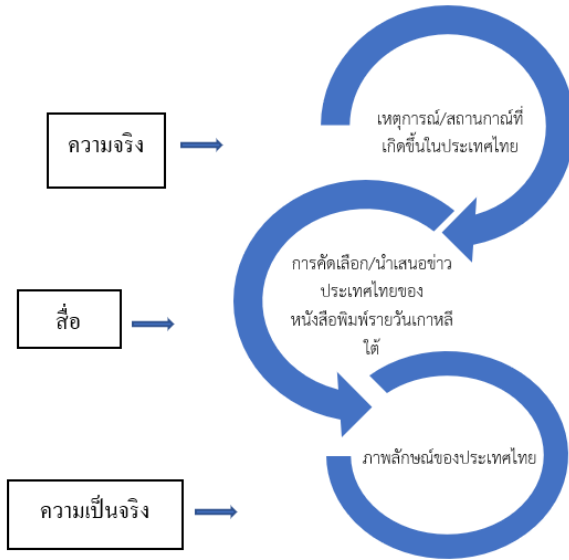
เรื่อง/สิ่งใดมีอะไรเกี่ยวข้องกับบ้าง อะไรที่ใช้หรือไม่ใช่ ฯลฯ กล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า ความเป็นจริงทางสังคมที่เรารับรู้และใช้ดำเนินชีวิตนั้น เป็นความเป็นจริงที่ถูกประกอบสร้างขึ้น ในที่นี้มุ่งเน้นไปที่สื่อมวลชนว่า เป็นสถาบันทางสังคมที่มีส่วนสำคัญในการปลูกฝังหรือสร้างความเป็นจริงทางสังคมของบุคคลให้เกิดขึ้น ในลักษณะเช่นนี้สื่อมวลชนจึงเป็นเสมือนตัวกลางที่นำไปสู่ความเป็นจริงทางสังคมหรือเราสร้างความเป็นจริงทางสังคมผ่านสื่อมวลชนนั่นเอง

ในความสำคัญของแนวคิดนี้ ก็จะเห็นได้ว่า ภาพลักษณ์ เองก็เป็นผลผลิตหนึ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นเป็นความเป็นจริงทางสังคมประเภทหนึ่ง ที่ทำให้เรารับรู้หรือมีมุมมองต่อบุคคลกลุ่มบุคคล หรือองค์กรหรือสังคมต่าง ๆ เช่น สื่อภาพยนตร์ที่สร้างภาพลักษณ์ให้เกย์ในสังคมไทยว่าเป็นคนตลก สนุกสนานเฮฮา (ธานี ชีนคำ, 2555) และภาพลักษณ์กะเทยที่รับรู้กันทั่วไปว่ากะเทยต้องกินยา กะเทยต้องเป็นนางโชว์หรือช่างแต่งหน้าทำผม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการประกอบสร้างภาพลักษณ์ของสื่อให้เกย์กับกะเทยจนเรารับรู้ว่าเป็นความจริง

ปัจจุบันการนำแนวคิดการปลูกฝังและสร้างความเป็นจริงจากสื่อมาใช้ศึกษานั้น ได้เจาะจงลงไปทีละเฉพาะประเภทมากขึ้นทั้งเกมคอมพิวเตอร์ รายการเรียลลิตีโชว์ โฆษณารวมทั้งขยายไปสู่สื่อแขนงอื่นทั้งนิตยสาร สื่อสังคมออนไลน์ และหนังสือพิมพ์ โดยในการศึกษาของเอกธิดา เสริมทอง (2556) ที่ได้สังเคราะห์งานวิจัยด้านสตรีกับสื่อมวลชนจำนวน 410 เรื่อง ซึ่งเก็บข้อมูลตั้งแต่ปี 2520 พบว่า ภาพของสตรีในสื่อมวลชนเป็นภาพที่ไม่เป็นธรรมต่อสตรี โดยเป็นเพียงภาพของพฤติกรรมสตรีเพียงกลุ่มหนึ่ง ซึ่งส่งผลเชิงลบต่อภาพลักษณ์สตรีในชีวิตจริง ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาเฉพาะสื่อหนังสือพิมพ์ก็พบว่า หนังสือพิมพ์มุ่งเน้นนำเสนอผู้หญิงกับประเด็นความสวยความงามมากที่สุด รวมทั้งการนำเสนอบทบาทของผู้หญิงยุคใหม่ในปริณิณทลสาธารณะ ซึ่งเป็นภาพที่ผูกติดอยู่กับรูปแบบและสถานะดั้งเดิมคือ เป็นผู้หญิงสวยงามเพื่อผู้ชาย และหากผู้หญิงอยากมีสถานภาพทางสังคมขึ้นมาทัดเทียมเพศชาย จะต้องพิจารณาจากเงื่อนไขของความรู้ความสามารถของระดับการศึกษาและงานในอาชีพ นอกจากนี้เอกธิดา ยังพบว่า หนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่ให้ภาพของผู้ถูกระทำหรือเหยื่อมากที่สุด เมื่อเทียบกับสื่อมวลชนด้านอื่นได้แก่ โฆษณา รายงานข่าว รายการละครโทรทัศน์ นิตยสาร เพลงลูกทุ่งและนวนิยาย และโดยภาพรวมสื่อมวลชนไม่ได้นำเสนอภาพลักษณ์ผู้หญิงในเชิงบวกเลย เป็นเพียงแค่ภาพลักษณ์ที่เป็นกลางกับภาพลักษณ์เชิงลบเท่านั้น สิ่งเหล่านี้จึงเป็นเหตุให้ผู้หญิงในสังคมไทยยังถูกมองว่ามีสถานะที่ด้อยกว่าเพศชาย เพราะสื่อจัดวางการนำเสนอผู้หญิงภายใต้แนวคิดแบบปิตาธิปไตย

จากการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยดังที่นำเสนอมาข้างต้นแล้วนั้น ผู้วิจัยสามารถนำเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัยตามแผนภาพดังนี้

แผนภาพ กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1. ภาพลักษณ์ หมายถึง ภาพที่เกิดขึ้นจากความรู้สึก ความเชื่อ ทศนคติที่มีต่อประเทศไทยซึ่งเป็นความคิดที่เกิดจากการถ่ายทอดผ่านคำหรือข้อความข่าวในหนังสือพิมพ์รายวันเกาหลีใต้
2. หนังสือพิมพ์รายวัน หมายถึง หนังสือพิมพ์ภาษาเกาหลีจำนวนสองฉบับ คือ หงอาอีลโบ และโซซอนอีลโบ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีระยะเวลาในการนำเสนอข่าวประจำวัน และเป็นหนังสือพิมพ์รายวันที่มีการตีพิมพ์ในรูปแบบของอิเล็กทรอนิกส์
3. ข่าว หมายถึง ข้อเขียนที่แสดงรายละเอียดและข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ โดยมีหัวข้อข่าว และรายละเอียดของข่าวที่เกี่ยวกับประเทศไทย
4. ภาพลักษณ์เชิงบวก เป็นการนำเสนอหรือการใช้คำที่เป็นบวก ส่งเสริมสนับสนุนและให้ความหมายในด้านดี
5. ภาพลักษณ์เชิงลบ เป็นการนำเสนอหรือการใช้คำที่เป็นลบ โจมตี คัดค้าน ไม่เห็นด้วย และให้ความหมายในด้านไม่ดี

ผลการวิจัย

สัดส่วนการให้พื้นที่ข่าวประเภทต่าง ๆ ของประเทศไทยในหนังสือพิมพ์รายวันเกาหลีใต้

การนำเสนอข่าวที่เกี่ยวกับประเทศไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์หงอาอีลโบและโซซอนอีลโบในปี พ.ศ. 2549 ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม มีจำนวนทั้งสิ้น 285 ข่าว

สามารถจำแนกเป็นข่าวประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวสังคม ข่าววัฒนธรรม และข่าวกีฬา ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง แสดงประเภทเนื้อหาข่าวที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวันของเกาหลีใต้

ชนิดข่าว	จำนวน		รวม	ร้อยละ
	ทงอาอีลโบ	โซซอนอีลโบ		
การเมือง	91	25	116	40.70
สังคม	78	23	101	35.44
เศรษฐกิจ	24	9	33	11.58
วัฒนธรรม	26	2	28	9.82
กีฬา	7	-	7	2.46
รวม	226(79.30%)	59(20.70%)	285	100

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่าหนังสือพิมพ์ทงอาอีลโบมีการนำเสนอข่าวของประเทศไทยมากกว่าหนังสือพิมพ์โซซอนอีลโบ โดยหนังสือพิมพ์ทงอาอีลโบนำเสนอข่าวคิดเป็นร้อยละ 79.30 ในขณะที่หนังสือพิมพ์โซซอนอีลโบนำเสนอข่าวเกี่ยวกับประเทศไทยเพียงร้อยละ 20.70 เท่านั้น

หนังสือพิมพ์รายวันทั้งสองฉบับของเกาหลีใต้นำเสนอข่าวประเภทการเมืองของไทยเป็นจำนวนมากที่สุด ได้แก่ ข่าวเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวทางการเมือง การดำเนินงานของรัฐบาลหรือของพรรคการเมือง จำนวนร้อยละ 40.70 รองลงมาคือข่าวสังคม ได้แก่ ข่าวอาชญากรรม โรคภัย ศาสนา กษัตริย์และราชวงศ์ จำนวนร้อยละ 35.44 ทั้งนี้เนื่องจากในปี พ.ศ. 2549 เป็นปีที่ประเทศไทยกำลังอยู่ในภาวะวิกฤติทางการเมือง มีการทำรัฐประหารเกิดขึ้น ชาวเกาหลีมีแนวโน้มคิดว่าหากประเทศมีการรัฐประหารแสดงว่าเกิดความรุนแรงทางการเมืองในประเทศนั้น ๆ และจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศเป็นอย่างมาก เพราะการเมืองเป็นหัวใจหลักของการบริหารประเทศ ในฐานะที่เกาหลีใต้มีสถานะเป็นคู่ค้ากับไทย ผลกระทบทางการเมืองย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจด้วย จึงน่าจะเป็นเหตุที่เกาหลีใต้ให้ความสนใจติดตามรายงานข่าวการเมือง ในขณะที่ข่าวกีฬา ได้แก่ การจัดการแข่งขัน ผลการแข่งขัน กิจกรรมหรือพฤติกรรมของนักกีฬา ถูกนำเสนอในปริมาณต่ำสุดเพียง ร้อยละ 2.46 ซึ่งนอกจากจะตีความได้ว่า ชาวเกาหลีใต้ให้ความสนใจเกี่ยวกับกีฬาของไทยน้อยแล้ว อาจมองได้ว่าภาพลักษณ์ด้านกีฬาของไทยไม่ใช่สิ่งที่โดดเด่นและความสัมพันธ์ระหว่างกันในด้านนี้ก็อาจอยู่ในระดับที่น้อยด้วย

ภาพลักษณ์ของประเทศไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวันเกาหลีใต้

การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับประเทศไทยในหนังสือพิมพ์รายวันของเกาหลีใต้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์จากเนื้อหาข่าวและการใช้คำแสดงทัศนคติ ทั้งทัศนคติของบุคคลในข่าวและทัศนคติของผู้เขียนข่าว เนื่องจากทัศนคติจากทั้งสองประเภทถือเป็นทัศนคติที่เลือกนำเสนอของผู้เขียนข่าวเองตามแนวคิดของนายประตูข่าวสาร (Gate Keeper) เช่น 모양이다 (ดูเหมือนว่า) 예측하다 (คาดว่า) 확신하다 (เชื่อมั่นว่า) ทั้งนี้รวมถึงการใช้ภาษาเปรียบเทียบจะถือเป็นการแสดงทัศนคติเช่นกัน เมื่อวิเคราะห์การใช้ภาษาที่ปรากฏในข่าวประเภทต่าง ๆ แล้วจะนำมาประมวลเป็นภาพลักษณ์ของประเทศไทย ซึ่งในที่นี้หมายความว่าครอบคลุมถึงภาพลักษณ์ที่มีต่อบุคคล องค์กร สถาบัน สถานที่ และวัฒนธรรมของประเทศไทย ผลการศึกษา พบว่า ภาพลักษณ์ของไทยที่ปรากฏจากข้อมูลการรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์รายวันเกาหลีใต้มีด้วยกันทั้งหมด 8 ประการ ดังนี้

1. ประเทศไทยมีประชาธิปไตยที่ถดถอย

ภาพลักษณ์ประเด็นนี้ถูกนำเสนอผ่านข่าวการเมืองเกี่ยวกับการทำรัฐประหาร (กันยายน 2549) แม้ว่าในสายตาของผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์จะมองว่า เป็นการรัฐประหารที่ไม่มีความรุนแรงก็ตาม แต่ส่งผลกระทบต่อระบอบประชาธิปไตย ที่ประชาชนพึงมีอำนาจในการกำหนดอนาคตของบ้านเมืองมากกว่าการพึ่งกำลังของกองทัพและเข้ามายุ่งการบ้านเมืองในลักษณะอำนาจนิยม ดังเช่นตัวอย่างการนำเสนอข่าว ต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

CSM “泰 쿠데타는 아시아 민주화 과정의 후퇴”

การรัฐประหารของไทยเป็นการทำให้กระบวนการของประชาธิปไตยของเอเชียถดถอยหลัง
(ทงอาอีลโล 2006.9.21)

ตัวอย่างนี้กล่าวถึงการทำรัฐประหารในประเทศไทยว่าเป็นการทำให้ประชาธิปไตยของประเทศไทยกำลังถดถอยหลัง และในสัปดาห์หน้าองค์การความมั่นคงแห่งสหประชาชาติจะได้เดินทางมาประชุมถึงประเด็นการทำรัฐประหารของประเทศไทย ดังนั้นข่าวนี้นี้จึงต้องการสะท้อนให้เห็นว่าประชาธิปไตยของประเทศไทยกำลังถดถอย จากคำกล่าวที่ปรากฏของพาดหัวข่าว泰 쿠데타는 아시아 민주화 과정의 후퇴 เป็นคำกล่าวที่มีความหมายว่าการรัฐประหารของประเทศไทยทำให้กระบวนการประชาธิปไตยของอาเซียนถดถอยหลัง เป็นการแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ถึงการเป็นประชาธิปไตยของ

ประเทศไทย นอกจากนี้แล้วแสดงให้เห็นถึงบทบาทของประเทศไทยต่ออาเซียนด้วย เนื่องจากการรัฐประหารของประเทศไทยยังส่งผลต่อภูมิภาคเอเชียอีกด้วย

2. ไทยเป็นประเทศที่เศรษฐกิจตกต่ำ

ข่าวเศรษฐกิจที่นำเสนอในข่าวหนังสือพิมพ์รายวันเกาหลีทั้งสองฉบับนั้น นอกจากข่าวที่รายงานข้อเท็จจริงทางภาวะเศรษฐกิจแล้ว ในอีกส่วนหนึ่งยังได้นำเสนอข่าว ที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของเศรษฐกิจจากภาวะการเมืองอีกด้วย อันทำให้ เป็นภาพลักษณ์หนึ่งของประเทศไทยในช่วงเวลานั้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 2

태국의 한인교포는 ‘안전’... 경제위기 우려

ชาวเกาหลีในประเทศไทยกังวลเรื่องความปลอดภัย...วิกฤติทางเศรษฐกิจ

(ทงอาอีโบลี 2006.9.20)

ตัวอย่างข่าวข้างต้นเป็นข่าวที่นำเสนอในช่วงเดือนที่มีการทำรัฐประหารเกิดขึ้น เกี่ยวกับความกังวลในความปลอดภัยและการทำธุรกิจของชาวเกาหลีใต้ที่พำนักในประเทศไทย ถึงแม้ว่าขณะที่เกิดรัฐประหารไม่มีชาวเกาหลีใต้ได้รับอันตราย แต่ชาวเกาหลีใต้ ก็มีความกังวลถึงความปลอดภัยและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการรัฐประหารครั้งนี้ และ ในช่วงที่เกิดรัฐประหารสถานเอกอัครราชทูตเกาหลีประจำประเทศไทยได้ให้ข้อมูลการ รัฐประหารต่อชาวเกาหลีที่พำนักในประเทศไทยและได้แจ้งให้ระงับการออกนอกบ้าน แต่ ในขณะนี้ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวยังไม่มีผลกระทบใด ๆ นอกจากนี้แล้วสถาน เอกอัครราชทูตเกาหลีใต้ประจำประเทศไทยได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าที่ผ่านมาการทำ รัฐประหารในประเทศไทยยังไม่ได้เกิดความรุนแรงและเสียหายใด ๆ และแต่ละครั้งที่เกิด รัฐประหารก็ผ่านไปด้วยดี ดังนั้นจึงไม่น่าจะต้องวิตกมากนัก แต่ในขณะที่บริษัทท่องเที่ยว กล่าวไว้ในสถานการณ์เช่นนี้คงจะไม่มีใครอยากจะมาท่องเที่ยว จึงอยากจะขอให้ สถานการณ์กลับสู่ภาวะปกติโดยเร็ว ด้วยเหตุนี้จากการนำเสนอข่าวนี้นี้เป็นการแสดงให้เห็น ว่าการเกิดภาวะรัฐประหารในประเทศไทยไม่ได้รุนแรงและไม่จำเป็นต้องวิตกมากนัก แต่ใน ขณะเดียวกันสถานการณ์ทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่อาจจะทำให้เกิดความไม่มั่นคงได้ ดังนั้นนัก ลงทุนต่างชาติหรือผู้ที่ได้มาลงทุนในประเทศไทยเกิดความไม่แน่ใจต่อภาวะเศรษฐกิจที่จะ เกิดขึ้น

ตัวอย่างที่ 3

태국 환율방어초강수... 증시 폭락

อัตราการแลกเปลี่ยนของไทยที่เคยเข้มแข็ง...ตกดิ่งอย่างรวดเร็ว

(โซซอนอิลโบ 2006.12.20)

ตัวอย่างที่ 3 กล่าวถึงอัตราการแลกเปลี่ยนค่าเงินบาทของไทยว่าลดต่ำลงอย่างมาก และราคาหุ้นของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยก็ตกลงอย่างมากเช่นกัน การนำเสนอข่าวนี้เป็นข่าวที่แสดงให้เห็นว่าเศรษฐกิจของไทยในขณะนี้ไม่ดีนัก ในข่าวใช้คำว่า ‘폭락’ ซึ่งหมายถึงการตกอย่างรุนแรง เป็นการสะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ของไทยในขณะนั้นว่า เศรษฐกิจไม่ดี

จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับเศรษฐกิจของไทยในหนังสือพิมพ์รายวันของเกาหลีทั้งสองฉบับนั้น ได้สะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ของสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่ไม่มั่นคงมากนัก นักลงทุนไม่มีความมั่นใจในการเข้ามาลงทุนในประเทศไทย อันเนื่องจากภาวะทางการเมืองของไทย แต่ขณะเดียวกันมีความเชื่อว่าหากการเมืองปกติก็จะทำให้เศรษฐกิจไทยดีขึ้นหรือกลับสู่ภาวะปกติอีกด้วย

3. กษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน

ข่าวสังคมที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวันของเกาหลีทั้งสองฉบับนั้นปรากฏข่าวในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ข่าวเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ข่าวอาชญากรรม ข่าวเกาหลีเหนือหนีเข้าเมือง การค้ามนุษย์แรงงานผิดกฎหมาย ค่านิยมการแต่งงาน ยาเสพติด และความเชื่อ เป็นต้น ซึ่งภาพลักษณ์เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นหัวข้อหนึ่งที่หนังสือพิมพ์รายวันเกาหลีใต้ได้เลือกมานำเสนอ เช่น

ตัวอย่างที่ 4

태국의 ‘살아있는 神’

푸미폰 국왕 즉위 60돌 ‘겸손한 권력’ 지향 갈수록 국민사랑 받아

เทวดาที่มีชีวิตของไทย

การฉลองการครองราชย์ครบ 60 ปีของกษัตริย์ภูมิพล อำนาจที่อ่อนน้อมถ่อมตน

ยิ่งนับวันก็ได้รับความรักจากประชาชนมากขึ้น

(โซซอนอิลโบ 2006.06.09)

ตัวอย่างนี้กล่าวถึงพระมหากษัตริย์ไทยว่าเป็นเทวดาที่ยังมีชีวิต นั่นคือเป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยกย่องพระมหากษัตริย์เสมือนหนึ่งเป็นเทวดาและขณะเดียวกันพระองค์ก็ให้ความดูแลช่วยเหลือประชาชนเสมือนหนึ่งกับเทวดาที่คอยปกป้องรักษาประชาชน ในช่วงที่มีการเฉลิมฉลองการขึ้นครองราชย์ 60 ปีของรัชกาลที่ 9 ในข่าวได้กล่าวว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เห็นว่ายี่สิบกว่าปีที่ผ่านมาประชาชนก็ยังมีความรักต่อพระองค์มากยิ่งขึ้น ในหนังสือพิมพ์ ทงอาิลโบใช้คำว่า ‘살아있는 부처’ ซึ่งหมายถึงพระพุทธเจ้าที่มีชีวิตอยู่ สะท้อนให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์เป็นผู้ที่มีความเมตตา เปรียบเสมือนพระพุทธเจ้าการใช้คำว่า พระพุทธเจ้านั้นเป็นการเชื่อมโยงกับลักษณะสังคมไทยที่มีประชาชนนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ เป็นการสะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ของประเทศไทยว่าเป็นสังคมที่มีการนับถือพุทธศาสนาอีกด้วย นอกจากนี้แล้วในหนังสือพิมพ์ทงอาิลโบใช้คำว่า ‘아버지’ นั่นคือ เป็นการแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ว่าพระมหากษัตริย์ไทยเปรียบเสมือนพ่อที่คอยดูแลลูก ประชาชนเปรียบเสมือนลูกของพระองค์ ดังนั้นพระองค์จึงให้ความรัก ความเมตตา และความอบอุ่นแก่ลูกของพระองค์ การเปรียบเทียบพระมหากษัตริย์ผ่านความเชื่อเรื่องเทวดา ศาสนา และพ่อของลูกนั้นล้วนแต่เป็นคุณค่าทางด้านจิตใจ ซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวและสร้างความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยให้เกิดขึ้นแก่จิตใจทั้งสิ้น สถาบันกษัตริย์จึงเป็นเสมือนศูนย์รวมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนคนไทย

4. ประเทศไทยมีสถานการณ์ความรุนแรงจากแนวคิดการแบ่งแยกดินแดน

สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ เป็นภาพลักษณ์หนึ่งของประเทศไทยที่ถูกนำเสนอผ่านการรายงานข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์รายวันเกาหลีใต้ โดยถูกจำกัดกรอบการรับรู้ถึงสถานการณ์ให้เป็นเรื่องของความแตกต่างทางศาสนา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 5

태국 남부 계엄 임박
이슬람 분리주의자 폭력 사태... 944개교 휴교
การประกาศภาวะฉุกเฉินในภาคใต้ของไทย
เหตุการณ์การแบ่งแยกพื้นที่ของชาวมุสลิม... การปิดโรงเรียนจำนวน 944 โรง
(โซซอนอิลโบ 2006.11.28)

พาดหัวข่าวในตัวอย่างที่ 5 นี้ กล่าวว่ามี การประกาศภาวะฉุกเฉินในพื้นที่สาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากเกิดสถานการณ์ระเบิดเพื่อแบ่งแยกดินแดนของผู้นับถือ ศาสนาอิสลาม ทำให้มีการปิดโรงเรียน 944 แห่งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของ ไทย ซึ่งมีผู้นับถือศาสนาอิสลามอยู่ในพื้นที่ประมาณ 70-90% และการระเบิดดังกล่าวทำให้ ครูและประชาชนทั่วไปบาดเจ็บและเสียชีวิต โดยที่ผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่เป็นผู้ที่นับถือศาสนา พุทธ ในปี พ.ศ. 2548 มีผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ระเบิด จำนวนไม่น้อยกว่า 1,800 คน ดังนั้น ภาพลักษณ์ที่ปรากฏจากข่าวนี้ได้แสดงให้เห็นว่าในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาค ใต้ของไทยเป็นพื้นที่ที่มีระเบิดอย่างต่อเนื่อง และเป็นระเบิดที่ต้องการจะแบ่งแยกดินแดน ของชาวมุสลิม ขณะเดียวกันได้แสดงให้เห็นภาพว่าเป็นความขัดแย้งทางศาสนา เนื่อง จากมีการนำเสนอว่าผู้ที่เสียชีวิตส่วนใหญ่เป็นชาวไทยพุทธ แต่ในอีกมิติหนึ่งเป็นการแสดงให้เห็น ภาพของความหลากหลายทางวัฒนธรรม นั่นคือ ในพื้นที่ดังกล่าวมีทั้งวัฒนธรรมอิสลาม และวัฒนธรรมไทยพุทธ

ตัวอย่างที่ 6

불교국가 태국, 남부에 ‘이슬람법’ 허용 검토

ประเทศพุทธศาสนา. ประเทศไทย ทบทวนการอนุญาตใช้กฎหมายอิสลาม

(ทงอาอีลโบ 2006.11.8)

ตัวอย่างนี้ แสดงให้เห็นถึง สถานการณ์ของประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเมืองพุทธ ศาสนา แต่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และเป็นพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ได้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบมาหลายครั้ง ซึ่งเป็น สถานการณ์ที่ต้องการแบ่งแยกดินแดนของชาวมุสลิมในพื้นที่และมีผู้ได้รับผลกระทบจำนวน ไม่น้อยกว่า 1,700 ราย ดังนั้นจึงควรพิจารณาการนำกฎหมายอิสลามมาใช้ในพื้นที่ดัง กล่าว จากข่าวนี้แสดงให้เห็นว่าในบางพื้นที่ของประเทศไทยเป็นพื้นที่อันตราย มีเหตุการณ์ ระเบิด เหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และในขณะเดียวกันภาพที่ชาวเกาหลีได้ มองประเทศไทยว่าเป็นประเทศที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และมีวัฒนธรรม พุทธศาสนาอย่างยาวนาน แต่ขณะเดียวกันประชาชนในประเทศไทยก็มีเสรีภาพในการ นับถือศาสนาได้ นอกจากนี้แล้วจากเนื้อหาของข่าวนี้ได้แสดงให้เห็นว่ามีความขัดแย้ง ระหว่างศาสนาเกิดขึ้นในพื้นที่ของประเทศไทยอีกด้วย

5. ประเทศไทยเป็นแหล่งของการกระทำผิดกฎหมาย

ภาพลักษณ์ในประเด็นนี้เป็นผลมาจากการนำเสนอข่าวในด้านสังคมที่เกี่ยวกับเรื่องหลบหนีของนักโทษที่กระทำผิดทางเพศ และการระบาดของยาเสพติดในประเทศไทย โดยมีรายละเอียดดังที่ปรากฏในตัวอย่างข่าวดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 7

“태국은 해외 성범죄자의 도피 천국”

ประเทศไทยเป็นสวรรค์การหลบหนีของผู้ร้ายทางเพศของชาวต่างชาติ

(ทงอาอีโอบี 2006.8.18)

ตัวอย่างที่ 7 ข้างต้นกล่าวถึงประเทศไทยว่า เป็นสวรรค์ของผู้ที่กระทำผิดทางเพศ นั่นคือ ประเทศไทยเป็นที่หลบหนีภัยของผู้ที่กระทำผิดเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะผู้ที่กระทำผิดเรื่องล่วงละเมิดทางเพศ หรือผู้ที่ทำร้ายร่างกายผู้อื่น แสดงให้เห็นว่าผู้ที่กระทำผิดหรือผู้ต้องหาสามารถหลบหนีเข้ามาพำนักได้อย่างสบาย จากเนื้อหาข่าวประโยคที่ว่า *어린 이 보호단체와 범죄 수사 전문가들은 카의 예에서 보듯이 태국이 해외 범죄자들의 화려한(?) 도피처로 인식될 것이 우려된다고 입을 모았다.* หมายถึง องค์การพิทักษ์เด็กและผู้เชี่ยวชาญการสืบสวนผู้กระทำผิด ได้กล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่าประเทศไทยเป็นแหล่งหลบหนีที่สดใสของนักโทษต่างประเทศ ประโยคดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีอาชญากรชาวต่างชาติเข้ามาหลบหนีอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นหากประเทศไทยไม่มีแนวนโยบายในการที่จะดำเนินการกับอาชญากรเหล่านี้ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อการทำงานของชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังประเทศไทยได้

6. ประเทศไทยเป็นแหล่งการค้าประเวณี

การค้าประเวณีเป็นเรื่องหนึ่งที่ถูกนำเสนอผ่านข่าวในหนังสือพิมพ์รายวันของเกาหลีใต้อยู่เป็นระยะ ซึ่งเป็นปัญหาหนึ่งของประเทศไทย ที่สัมพันธ์กับปัญหาเอชไอวีหรือโรคเอดส์ที่มีจำนวนผู้ป่วยสูงด้วยเช่นกัน การนำเสนอข่าวเหล่านี้ยังส่งผลกระทบต่อภาพผู้หญิงไทยด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 8

태국 성매매종사자들 獨월드컵 원정 준비중

ผู้ประกอบการค้าประเวณีของไทยกำลังเตรียมขยายจำนวนในช่วงการแข่งขันฟุตบอลโลก

(ทงอาอีโอบี 2006.5.21)

ข้าพช้่านนี้ไ้กล่าวว่าผู้ประกอบการธุรกิจขายบริการทางเพศของไทยได้เตรียมการการขายบริการทางเพศในช่วงเทศกาลแข่งขันฟุตบอลโลกที่มีประเทศเยอรมันเป็นประเทศเจ้าภาพ และในเนื้อหาของข้าพช้่านนี้ไ้กล่าวว่าผู้ประกอบการธุรกิจขายบริการทางเพศในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ทั้งที่มีการทำธุรกิจอย่างถูกต้องและการทำธุรกิจแบบไม่เปิดเผย จากข้าพช้่านนี้ไ้สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการซื้อขายทางเพศ ซึ่งสัมพันธ์กับสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคเอดส์ที่ประเทศไทยมีผู้ป่วยเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ในปัจจุบันนี้มีผู้ติดเชื้อใหม่ปีละ 10,000-20,000 คน แต่สถานการณ์ดีขึ้นกว่าเดิมมาก เนื่องจากประสิทธิภาพของยารักษาที่มีการคิดค้นขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับโรคเอดส์ในข่าวหนังสือพิมพ์นี้ เป็นข่าวที่รัฐบาลพยายามที่จะจัดสวัสดิการยารักษาให้กับผู้ป่วยโรคเอดส์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 9

태국, 에이즈 치료제 특허 파기

ประเทศไทย, การเจรจาบริษัทยารักษาโรคเอดส์

(ทงอาอีโอบ 2006.11.30)

ในข้าพช้่านนี้ไ้กล่าวว่า ประเทศไทยกำลังเจรจากับบริษัทยาของประเทศเยอรมันในการที่จะผลิตยาเพื่อที่จะช่วยในการลดค่าใช้จ่ายในการให้สวัสดิการยาต้านไวรัสเอชไอวีกับผู้ป่วยที่เป็นเอชไอวี และในขณะนี้ผู้ป่วยเป็นเอชไอวีชาวไทยจำนวน 600,000 คน และปัจจุบันนี้ค่าใช้จ่ายสำหรับยาต้านเอชไอวีมีเพิ่มมากขึ้น ในส่วนของบริษัทยาเยอรมันกล่าวว่าภาระจะอนุญาตได้นั้นเป็นเรื่องของกฎหมาย จากการนำเสนอข่าวดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีผู้ป่วยเอชไอวีจำนวนมาก และรัฐบาลไทยถือว่าเป็นประเด็นที่จะต้องให้การดูแลกับผู้ป่วยเหล่านี้

7. คนไทยคลั่งไคล้ในกระแสวัฒนธรรมเกาหลี

ภาพลักษณ์ประเด็นนี้เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับประเทศเกาหลีได้โดยตรง เนื่องจากเป็นความสัมพันธ์ระหว่างกันด้านหนึ่งที่สามารถรู้สึกใกล้ชิดเชิงวัฒนธรรมระหว่างประเทศ โดยสิ่งเหล่านี้ถูกนำเสนอผ่านข่าวเกี่ยวกับความนิยมในศิลปินดารา และภาษาเกาหลี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 10

오! 동방신기... 와! 슈퍼주니어... 태국도 한류에 젖었다

โอ! ทงบังชินกิ.. ว้าว! ซุปเปอร์จูเนียร์... ก็กระหน่ำขึ้นฝั่งที่ไทยเช่นกัน

(ทงอาอีโโบ 2006.9.20)

ตัวอย่างที่ 10 เป็นข่าวที่กล่าวว่านักร้องวงทงบังชินกิ และซุปเปอร์จูเนียร์ได้รับความคลั่งไคล้ในประเทศไทย โดยเนื้อหาของข่าวกล่าวว่าเมื่อทงบังชินกิมาเปิดการแสดงที่ประเทศไทย มีผู้เข้าชมจำนวนหนึ่งหมื่นสี่พันคน และยอดการจำหน่ายแผ่นเสียงของนักร้องวงทงบังชินกิขณะนี้มียอดเป็นจำนวน 50% ของยอดจำหน่ายแผ่นเสียงในประเทศไทย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนไทยบริโภควัฒนธรรมเกาหลีเป็นจำนวนมาก ดังนั้นจากข่าวดังกล่าวนี้ ได้สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีความชื่นชมวัฒนธรรมเกาหลี ชาวไทยให้ความสนใจและบริโภควัฒนธรรมเกาหลีเป็นจำนวนมาก และจากข่าวได้กล่าวว่าประเทศไทยถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางของกระแสเกาหลี และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา ตลาดการจำหน่ายแผ่นเสียงได้เพิ่มขึ้น 11.7% เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นปีที่ถือได้ว่ากระแสเกาหลีได้เข้ามาประเทศไทยเป็นช่วงแรก ๆ

ตัวอย่างที่ 11

한류스타 ‘비’ 태국에 상륙

นักร้องเกาหลี “เรน” ขึ้นฝั่งที่ไทย

(ทงอาอีโโบ 2006.2.24)

ตัวอย่างข่าวข้างต้นนี้กล่าวว่า นักร้อง “เรน” ก็ขึ้นฝั่งที่ประเทศไทย หมายความว่านักร้องเรนได้รับความนิยม และมีชื่อเสียงในประเทศไทย โดยเนื้อหาของข่าวนำเสนอว่าเมื่อนักร้องเรนมาเปิดการแสดงที่ประเทศไทย มีชาวไทยไปให้การต้อนรับที่สนามบินจำนวนนับพันคน และแม้ว่าราคาตั๋วจะสูงถึง 6,000 บาท แต่ก็มีผู้ซื้อจำนวนมากที่ยอมจ่ายค่าตั๋วราคาสูงดังกล่าวเพื่อเข้าชมการแสดงของนักร้องเรน กล่าวได้ว่า ชาวที่เกี่ยวกับกระแสเกาหลีเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของประเทศไทยในความสนใจอย่างคลั่งไคล้ต่อศิลปินเกาหลี หรือวัฒนธรรม K-Pop

ตัวอย่างที่ 12

태국학술원 친따나 사무총장 방한... “한국어 인기 많아”

จินตนา เลขาธิการราชบัณฑิตไทยเยือนเกาหลี...“ภาษาเกาหลีเป็นที่นิยมอย่างมาก”

(ทงอาอีลโบ 2006.5.19)

ตัวอย่างข่าวที่ 12 ได้กล่าวว่า การศึกษาภาษาเกาหลีในประเทศไทยได้รับความนิยมเป็นอย่างยิ่ง เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนภาษาเกาหลี และในส่วนของเนื้อหาข่าวได้ให้รายละเอียดว่ามหาวิทยาลัยอันดับหนึ่งของประเทศไทยคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัจจุบันนี้ยังไม่มีการเรียนการสอนภาษาเกาหลี ซึ่งหลังจากนี้จะมีการร่วมปรึกษากันต่อไป ดังนั้นภาพลักษณ์ที่ปรากฏจึงเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับสาธารณรัฐเกาหลี โดยมีการศึกษาด้านภาษาเป็นเครื่องมือ และเมื่อพิจารณาถึงหน่วยงานจะเห็นได้ว่าเป็นบุคลากรที่สำคัญของราชบัณฑิตเป็นผู้ที่ให้ข้อมูลดังกล่าว ยังเป็นสิ่งที่ทำให้เห็นได้ว่าประเทศไทยให้ความสำคัญกับการศึกษาภาษาเกาหลีมาก และความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศมีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น

8. ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สมบูรณ์สวยงาม

ภาพลักษณ์ประเด็นนี้เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญสำหรับการเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทยของชาวเกาหลีใต้ หนังสือพิมพ์รายวันของเกาหลีใต้ได้นำเสนอข่าวเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวของไทยจากการจัดอันดับของหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ในระดับนานาชาติดังนี้

ตัวอย่างที่ 13

세계 최고의 쇼핑 도시 ‘방콕’

กรุงเทพฯ เป็นเมืองที่ดีที่สุดสำหรับการช้อปปิ้งของโลก

(ทงอาอีลโบ 2006.12.8)

ตัวอย่างข่าวข้างต้น ในส่วนของพาดหัวข่าว กล่าวว่า กรุงเทพมหานครเป็นแหล่งช้อปปิ้งที่ดีที่สุดในโลก และเนื้อหาของข่าวได้นำเสนอว่า การจัดอันดับของ MSNBC สหรัฐอเมริกาได้จัดอันดับแหล่งช้อปปิ้งที่ดีที่สุดในโลกไว้ว่า อันดับหนึ่งเป็นกรุงเทพมหานคร จากข่าวนี้นี้จึงได้สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่น่าท่องเที่ยว ดังที่กล่าวข้างต้นแล้ว ในปี พ.ศ. 2549 เป็นปีที่มีการทำรัฐประหาร และขณะเดียวกันรัฐบาลเกาหลีใต้ก็ได้ประกาศให้ประชาชนชาวเกาหลีใต้ระมัดระวังในการเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย เช่น กรุงเทพมหานคร แต่ข่าวดังกล่าวเป็นข่าวที่นำเสนอในช่วงเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2549 ซึ่งนำเสนอหลังจากมีการรัฐประหาร และมีรัฐบาลทหารเกิดขึ้นแล้ว

ซึ่งนอกจากชาวดังกล่าวนี้อีกแล้ว ยังมีชาวอื่น ๆ ที่ได้นำเสนอข่าวเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวของไทยอีกด้วย เช่น 호사스러운 해변의 휴식...태국 서해안 ‘꼬라비’ ซึ่งมีความหมายว่า กระป๋อง ชายทะเลฝั่งตะวันตกของไทยเป็นแหล่งพักผ่อนที่เงียบสงบ และ 泰 방콕과 치앙마이 ‘세계 10대 관광도시’ 선정 ซึ่งมีความหมายว่า กรุงเทพมหานคร และเชียงใหม่ได้รับการจัดอันดับเป็นเมืองท่องเที่ยวหนึ่งในสิบอันดับของโลก จากชาวดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่าประเทศไทยจะมีรัฐประหารก็ตาม แต่ยังสามารถที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวได้ และภาพลักษณ์ที่ปรากฏเป็นการเสนอภาพลักษณ์ต่อชาวเกาหลีได้ว่า ประเทศไทยเป็นประเทศท่องเที่ยวที่เหมาะสมที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง

สรุปและอภิปรายผล

หนังสือพิมพ์ทงอาิลโบมีการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับประเทศไทยมากกว่าหนังสือพิมพ์โซซอนอิลโบ ทั้งนี้เนื่องจากหนังสือพิมพ์ทงอาิลโบมีแหล่งข่าวตั้งอยู่ในประเทศไทย ทำให้มีความสะดวกในการนำเสนอข่าว และสามารถจะรับรู้ข่าวสารของประเทศไทยได้ในหลาย ๆ มิติ ในขณะที่หนังสือพิมพ์โซซอนอิลโบ การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับประเทศไทยจะต้องผ่านแหล่งข่าวที่อยู่ในประเทศฮ่องกง จึงทำให้ปริมาณการนำเสนอข่าวปรากฏน้อยกว่าหนังสือพิมพ์ทงอาิลโบ

จากการนำเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์รายวันของเกาหลีใต้ทั้งสองฉบับ พบว่าในการนำเสนอข่าวประเภทต่าง ๆ นั้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของประเทศไทยในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) ประเทศไทยมีระบบประชาธิปไตยที่ถดถอย 2) ไทยเป็นประเทศที่เศรษฐกิจตกต่ำ 3) กษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน 4) ประเทศไทยมีสถานการณ์รุนแรงจากแนวคิดแบ่งแยกดินแดน 5) ประเทศไทยเป็นแหล่งของการกระทำผิดกฎหมาย 6) ประเทศไทยเป็นแหล่งของการค้าประเวณี 7) คนไทยคลั่งไคล้ในกระแสวัฒนธรรมเกาหลี 8) ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม

อภิปรายผลการวิจัย

จากการนำเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์รายวันเกาหลีที่นำมาศึกษาครั้งนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าสื่อมวลชนเกาหลีใต้ได้ให้ความสนใจเรื่องการเมืองของประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องจากชาวเกาหลีมีแนวคิดว่าการเมืองเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะนำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติ ซึ่งสอดคล้องกับปัก ยองซุน (Park: 2002) ซึ่งได้กล่าวว่าชาวเกาหลีเป็นผู้ที่ศรัทธาการปกครองระบบประชาธิปไตย และเพื่อประชาธิปไตยแล้ว จะเห็นว่าสังคมเกาหลีมีการประทุกันบ่อยจนทำให้ต่างประเทศรู้จักประเทศเกาหลีดีเนื่องจากการประท้วง

อย่างไรก็ตาม การรวมตัวประทุ้งเพื่อสิทธิอันชอบธรรมของประชาชนในฐานะเจ้าของประเทศตามแนวคิดแบบประชาธิปไตยก็ทำให้เกิดความเข้มแข็งของประชาธิปไตยในที่สุด ดังนั้นจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มีการเสนอข่าวเกี่ยวกับการเมืองเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้น ข้อมูลที่นำมาศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่ประเทศไทยอยู่ในภาวะวิกฤติทางการเมือง ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจึงเป็นสิ่งที่ผู้สื่อข่าวเกาหลีใต้ต้องการนำเสนอให้แก่ชาวเกาหลีใต้รับทราบ อย่างไรก็ตาม ด้วยความสัมพันธ์ของประเทศไทยและสาธารณรัฐเกาหลีที่มีความร่วมมือในด้านต่าง ๆ มาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน โดยเฉพาะช่วงที่มีกระแสเกาหลีเกิดขึ้นในประเทศไทย พบว่าปริมาณการบริโภควัฒนธรรมเกาหลี การลงทุนการค้าระหว่างไทยกับเกาหลี การส่งออกและการนำเข้าระหว่างไทยกับเกาหลีมีปริมาณที่เพิ่มขึ้น และมึนักท่องเที่ยวชาวเกาหลีเดินทางมาท่องเที่ยวที่ประเทศไทยปีหนึ่ง ๆ ไม่น้อยกว่าหนึ่งล้านคน ถึงแม้ว่าจะมีการนำเสนอข่าววิกฤติทางการเมืองของประเทศไทยและสะท้อนภาพลักษณ์เชิงลบทางเศรษฐกิจ แต่เมื่อพิจารณาถึงการค้าและการลงทุนของชาวเกาหลีในประเทศไทยแล้ว พบว่า ในปี พ.ศ. 2550 สาธารณรัฐเกาหลียังมีการเข้ามาลงทุนในประเทศไทยเพิ่มขึ้น 4.1% จากปี พ.ศ. 2549 และ ในด้านการท่องเที่ยวพบว่ามึนักท่องเที่ยวใน พ.ศ. 2549 เป็นจำนวน 1,104,534 คน ในปีพ.ศ. 2551 เป็นจำนวน 724,756 คน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหลังจากเกิดวิกฤติทางการเมืองทำให้นักท่องเที่ยวชาวเกาหลีได้ลดลง ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าการเกิดวิกฤติทางการเมืองในประเทศไทยไม่ได้ส่งผลต่อความร่วมมือทางการค้าและการลงทุน แต่ส่งผลทางด้านการท่องเที่ยว

ภาพลักษณ์ที่พบจากการศึกษาครั้งนี้แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ภาพลักษณ์เชิงบวกและภาพลักษณ์เชิงลบที่เกี่ยวกับประเทศไทย กล่าวคือ ภาพลักษณ์เชิงบวก ได้แก่ กษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สมบูรณ์สวยงาม และคนไทยคลั่งไคล้ในกระแสวัฒนธรรมเกาหลี ทั้งนี้การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับกระแสเกาหลี ซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความภาคภูมิใจของชาวเกาหลีต่อความเป็นชาติพันธุ์เกาหลีเอง และเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความรักชาติและความเป็นชาตินิยมของชาวเกาหลีได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของปึก ยองซู (Park, 2002) ที่กล่าวว่า ชาวเกาหลีมีความรักชาติหรือความเป็นชาตินิยมสูง ดังนั้นการที่สินค้าหรือวัฒนธรรมเกาหลีได้เป็นที่นิยมของต่างประเทศทำให้ชาวเกาหลีมีความคิดว่าสินค้าของเกาหลีเองเป็นสินค้าชั้นดีและเป็นที่ต้องการของชาติอื่น ส่วนภาพลักษณ์กษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนนั้น ก็เป็นภาพลักษณ์ที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จากการศึกษาของอารยา วรณประเสริฐ (2542) มองเห็นด้วยเช่นกันว่า คนไทยมีความผูกพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นอย่างมาก

ส่วนภาพลักษณ์เชิงลบ ได้แก่ ประชาธิปไตยของไทยอยู่ในภาวะถดถอย เศรษฐกิจของไทยกำลังตกต่ำ ประเทศไทยมีสถานการณ์รุนแรงจากแนวคิดแบ่งแยกดินแดน ประเทศไทยเป็นแหล่งของการกระทำผิดกฎหมาย และประเทศไทยเป็นแหล่งของการค้าประเวณี ภาพลักษณ์ด้านลบเหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดจากเหตุการณ์รัฐประหารและผลกระทบจากเหตุการณ์นี้ รวมถึงสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างไรก็ตาม ภาพลักษณ์ด้านลบที่เหลือก็เป็นภาพลักษณ์ที่พบในการศึกษาของอารยา วรณประเสริฐ (2542) ที่ว่า “แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของไทยยังคงมีความสมบูรณ์สวยงาม ประเทศไทยเป็นดินแดนแห่งการค้ายาเสพติดในเอเชีย และเมื่อพูดถึงประเทศไทยคุณก็นึกถึงเรื่องโสเภณีเด็กด้วยเสมอ”

กล่าวได้ว่า ภาพลักษณ์ของประเทศไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวันของเกาหลีใต้ โดยรวมยังเป็นภาพลักษณ์ในด้านลบมากกว่าด้านบวก ทั้งนี้หากพิจารณาด้วยทฤษฎีการปลูกฝังความเป็นจริงจากสื่อ ของโรเจอร์และโจเซฟ (Roger and Joseph, 1994) ที่ว่า การเปิดรับสื่อบ่อย ๆ จะมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคล โดยเฉพาะในกรณีของภาพลักษณ์แม้ว่าจะเป็นการรับรู้ที่มีส่วนหนึ่งมาจากข้อเท็จจริงก็ตาม แต่คงปฏิเสธไม่ได้ว่า การเลือกนำเสนอข้อมูลข่าวสารเพียงประเด็นใดประเด็นหนึ่งหรือด้านใดด้านหนึ่งบ่อยครั้งและสม่ำเสมอย่อมส่งผลอย่างมากต่อการรับรู้จนเกิดเป็นภาพลักษณ์ต่อสิ่งนั้น อย่างไรก็ตาม ภาพลักษณ์เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตามเวลาและสถานการณ์ การศึกษาภาพลักษณ์ของประเทศไทยอย่างสม่ำเสมอจากหลายช่องทางก็จะทำให้มองเห็นภาพลักษณ์ของประเทศไทยในสายตาของชาวเกาหลีใต้ได้อย่างชัดเจนขึ้น ซึ่งสำคัญต่อการวางแผนเพื่อปรับปรุงภาพลักษณ์ของประเทศให้ดีขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อความร่วมมือกันระหว่างประเทศในด้านต่าง ๆ ต่อไป ซึ่งเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งยวดในการดำรงประเทศในยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- Positioning. (2551) ตลาดนักท่องเที่ยวเกาหลีใต้: ปรับโฉมจากกลุ่มคู่สนี่มนมาเป็นกลุ่มคนโสดและกลุ่มคานทอง, [ออนไลน์]. ได้จาก <http://positioningmag.com/39286>. [สืบค้นเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2563]
- ธานี ชื่นคำ. (2555). ศึกษาอัตลักษณ์ของเกย์ในสื่อภาพยนตร์ไทย. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เสรี วงศ์มณฑา. (2541). ภาพพจน์นั้นสำคัญไฉน. กรุงเทพฯ: ไดมอนด์ อิน บิสซิเนส เวิร์ด.

- อารยา วรรณประเสริฐ. (2542). **ภาพลักษณ์ประเทศไทยในสายตานักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ**. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
เอกธิดา เสริมทอง. (2556). “**ผู้หญิงของสื่อ...สื่อของผู้หญิง**”. สงขลานครินทร์
ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 19(3), 123-154.
- 신흥주Shin, Hung Joo. (1988). 한국신문에 나타난 중국이미지에 관한
연구 -조선 - 동아일보(1982-1987내용분석. 중앙대 대학원
석사학위논문.
- 박영순. (2002). *한국문화교육론*. 고려대학교.
- Ahn, Jun Yong. (2018). “**Gov’t Mulled Ending Visa Waiver for Thais**”
Choson. 23 August, 2018.
- Boulding, Kenneth E. (1971). **The Image : Knowledge in Life and Society**.
Michigan: The University of Michigan Press.
- Gerbner, George. (1978). **The Analysis of Communication Content:
Development in Scientific Theories and Computer
Techniques**. Huntington, NewYork: R.E. Krieger.
- Roger, D. Wimmer& Joseph, R. Dominick. (1994). **Mass Media Research:
An Introduction**. Belmont, California: Wadsworth Pub.

ฐานะของเมืองขุขันธ์ในประวัติศาสตร์ศรีสะเกษ ระหว่าง พ.ศ. 2306 - พ.ศ. 2481

ธัญพงศ์ สารรัตน์

สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
E-mail: thanyapong.s@sskru.ac.th

วันที่รับบทความ: 31 พฤษภาคม 2563

วันแก้ไขบทความ: 15 กันยายน 2563

วันที่ปรับปรุงบทความ: 22 กันยายน 2563

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาถึงฐานะของเมืองขุขันธ์ในประวัติศาสตร์ศรีสะเกษในระหว่าง พ.ศ. 2306 – 2481 ซึ่งเป็นระยะที่มีการยกบ้านเป็นเมืองจนพัฒนาสู่การเป็นอำเภอขุขันธ์ และเป็นช่วงที่ปรากฏหลักฐานที่จะนำมาใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาและเรียบเรียงบทความได้ชัดเจนที่สุด โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1) เพื่อศึกษาถึงฐานะของเมืองขุขันธ์ในด้านการเมือง ซึ่งปรากฏในประวัติศาสตร์ศรีสะเกษนับตั้งแต่ พ.ศ. 2306 เป็นต้นมา และ 2) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ตลอดจนผลกระทบที่ทำให้ฐานะทางการเมืองของขุขันธ์เปลี่ยนแปลงไปภายใต้บริบทของจังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า ฐานะของเมืองขุขันธ์ในประวัติศาสตร์ศรีสะเกษมีการเปลี่ยนแปลงในแนวตั้ง โดยก่อน พ.ศ. 2306 มีฐานะเป็นเมืองอิสระในชื่อเมืองนครลำดวน โดยมีฐานะคงที่ในบริบทของเขตเขมรป่าดง เป็นแหล่งรวมผู้คนและสืบทอดวัฒนธรรมขอม ครั้นถึง พ.ศ. 2306 ขุขันธ์ถูกลดฐานะโดยถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอยุธยาอย่างแท้จริงในฐานะเมืองชายขอบของพระราชอาณาเขต ด้านที่ติดกับเขมรผ่านการยกฐานะบ้านปราสาทสี่เหลี่ยมโคกลำดวนขึ้นเป็นเมืองขุขันธ์ ในชื่อเมืองนครลำดวน และมีบทบาทแทรกซ้อนได้แก่ เป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ การรบ ไทย – กัมพูชา และแหล่งสะสมกำลังคน แต่ก็เป็นการดำรงฐานะในระยะสั้นเนื่องจากใน พ.ศ. 2321 เมืองขุขันธ์เดิมกันดารน้ำ ผู้คนจึงอพยพย้ายไปตั้งเมืองขุขันธ์ที่บ้านแตระ ตำบล ห้วยเหนือ ซึ่งเป็นที่ตั้งของตัวอำเภอขุขันธ์ในปัจจุบัน จนกระทั่งมีการปฏิรูปการปกครองใน พ.ศ. 2436 – 2453 ซึ่งใน พ.ศ. 2440 มีการยกฐานะเมืองและเปลี่ยนแปลงตำแหน่งผู้นำเมืองจากเจ้าเมืองเป็นผู้ว่าราชการเมือง และถูกยกฐานะให้เป็นส่วนหนึ่งของมณฑลอีสาน มีอาณาเขตกว้างขวาง ทำให้กระทบต่อกลุ่มเจ้านายพื้นเมืองขุขันธ์เดิม ส่งผลให้เกิดความเคลื่อนไหวของกบฏท้าวบุญจันทร์ที่ต่อต้านอำนาจรัฐไทยใน พ.ศ. 2443 ภายหลังจากปราบปรามได้ส่งผลต่อฐานะของเมืองขุขันธ์คือ ฐานะของเมืองขุขันธ์ก็ค่อยลดลงมาเป็นเมืองในเขตเมืองศรีสะเกษในนามของอำเภอห้วยเหนือใน พ.ศ. 2449-2450 และเมืองขุขันธ์ (ห้วยเหนือ) ได้ย้ายศาลากลางไปอยู่ที่อำเภอเมืองศรีสะเกษ (คุ้มเมืองเก่า) เป็นการถาวร ในนามศาลากลางเมืองขุขันธ์ มีการยุบเมืองขุขันธ์ (ห้วยเหนือ) ให้เข้ากับเมืองศรีสะเกษ

และรวมเมืองศรีสะเกษ เมืองเดชอุดม และเมืองขุขันธ์ (คุ้มเมืองเก่า) เป็นเมืองเดียวกันใน พ.ศ. 2450 อยู่ภายใต้การควบคุมของกระทรวงมหาดไทยและกรุงเทพฯ จนถึง พ.ศ. 2459 ได้มีการเปลี่ยนนามเมืองขุขันธ์ (คุ้มเมืองเก่า) เป็นจังหวัดขุขันธ์ มีพื้นที่ปกครอง 7 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ ทำให้เมืองขุขันธ์ (ห้วยเหนือ) ถูกลดฐานะเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดขุขันธ์ (คุ้มเมืองเก่า) จนกระทั่ง พ.ศ. 2481 ได้มีการเปลี่ยนชื่อจังหวัดขุขันธ์เป็นจังหวัดศรีสะเกษ และเปลี่ยนชื่ออำเภอห้วยเหนือเป็นอำเภอขุขันธ์ทำให้มีฐานะคงที่โดยไม่เปลี่ยนแปลงไปแต่ประการใด และขึ้นกับจังหวัดศรีสะเกษมาจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: ฐานะ เมืองขุขันธ์ ประวัติศาสตร์ศรีสะเกษ

The Status of Mueang Khukhan in SiSaKet Province History During 1763 - 1938

Thanyapong Sararat
Social Studies Program, Faculty of Education, SiSaKet Rajabhat University
E-mail: thanyapong.s@sskru.ac.th

Received: May 31, 2020

Revised: September 15, 2020

Accepted: September 22, 2020

Abstract

This article aimed to study the status of Mueang Khukhan in Sisaket Province History during the year 1763-1938 when the houses were expanded and changed, leading to the development of Khukhan District. It was also the period in which evidence appears to be used as the data in the study and the most clearly compiled articles. The data were obtained from the historical Method. The objectives of this study were 1) to study the status of Mueang Khukhan in politics, which has appeared in the history of Sisaket since 1763 and 2) to study various factors as well as the effects that have caused the political status of Khukhan to change under the context of Sisaket province. The results show that the status of Mueang Khukhan in Sisaket history has vertical change, that is, before 1763 was an independent city in the name of Nakhon LamDuane City, with a constant status in the context of the Khmer, Pa Dong (Kui), which was a place for people and inheritance of Khmer culture. In 1763, Khukhan was reduced to being integrated into Ayutthaya as a border town of the Khmer border territory from the elevation of Ban Prasatsileam Khoklamduan to Khukhan in the name of the city of Danuan and had a role in complicating. It was a strategic path of the Thai-Cambodian battle and was a source of manpower. However, it was maintained in the short-term because, in 1778, the old Khukhan city had a severe water shortage, thus caused people moving to set up the Khukhan town at Ban Trae, Huai Nuea Subdistrict, which is the current location of Khukhan District until the administrative reform in 1893-1910. Later, in 1897, the city was renamed and changed the position of city leader from the rules to the provincial governor and was renamed to the northeast province. Due to its large territory, it affected the original Khukhan rulers, resulting in the movement of the Thao Boonchan rebelled

against the Thai state power in 1900. After the suppression had affected the status of Khukhan city, namely Khu Mueang Khan, then gradually reduced to a town of Sisaket on behalf of Huai Nuea district between 1906-1907. After that, Mueang Khukhan (Huay Nuea) moved the town hall to Mueang Sisaket District (Khum Mueang Kao) permanently in the name of Khukhan City Hall along with the dissolution of Khukhan (Huai Nuea) to the city of Sisaket and combining the cities of Sisaket, Det Udom and Mueang Khukhan (Khum Mueang Kao) to be the same city in 1907 and under the control of the Ministry of Interior and Bangkok. Even in 1916, the town's name was changed to Khukhan (Khum Mueang Kao) to Khukhan Province, with administrative districts of 7 districts and one sub-district. Therefore, the city of Khukhan (Huai Nuea) was demoted to be a district of Khukhan (Khum Mueang Kao). Until 1938, the name of Khukhan was changed to Sisaket province. It later changed the name of Huai Nuea District to Khukhan District. The name has remained unchanged and governed by Sisaket province till the present time.

Keywords: Status, Mueang Khukhan, Sisaket Province history

บทนำ

เมื่อพิจารณาถึงการศึกษาประวัติศาสตร์ในประเทศไทยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กล่าวได้ว่าในช่วงพุทธศตวรรษที่ 26 นี้มีความเปลี่ยนแปลงในแง่ของแนวความคิด ตลอดจนวิธีการศึกษาอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดที่พยายามจะจัดเสียซึ่งกรอบของการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยแบบเน้นศูนย์กลางทางการเมือง เช่น อยุธยา ธนบุรี และกรุงเทพฯ ส่งผลให้ประเด็นในการศึกษาเริ่มเพิ่มมากขึ้น โฉมหน้าของการศึกษาประวัติศาสตร์จึงเปลี่ยนจากการเรียงลำดับเวลาและการสืบต่อจากศูนย์กลางของอาณาจักรไทยต่าง ๆ มาเป็นการศึกษาตามประเด็น (Topical History) ซึ่งการศึกษาดังกล่าวสร้างความหลากหลายให้แก่การมองประวัติศาสตร์แบบเน้นศูนย์กลาง ความหลากหลายในการศึกษาประวัติศาสตร์นี้เองจะเปิดทางให้แก่การศึกษาประวัติศาสตร์เมืองหรือประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในอนาคต (ธิดา สารยา, 2525: 41) ในขณะเดียวกันประวัติศาสตร์โบราณคดีที่เคยมองกันในเรื่องของประวัติศาสตร์ชาติถูกหยิบยกขึ้นมาศึกษาอีกครั้งในแง่มุมมองของประวัติศาสตร์การเมืองหรือประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งหากเราพยายามจัดความคิดในเรื่องการเน้นศูนย์กลางของอาณาจักรออกไปจะทำให้เรามองเห็นความสำคัญของเมืองอื่น ๆ ปรากฏอยู่ด้วย (ยุวดี วงศ์สว่าง, 2538: 5)

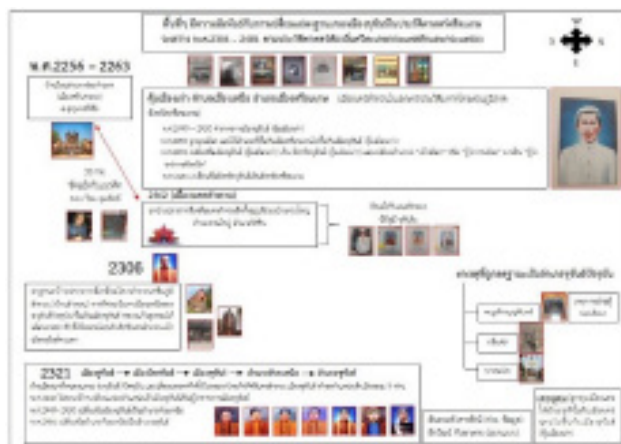
แนวคิดดังกล่าวนี้นำมาสู่เหตุการณ์เกี่ยวกับความเป็นมาของจังหวัดศรีสะเกษที่มีความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญ คือการแต่งตั้งเจ้าเมืองในยุคเมืองนครลำดวน เมืองขุขันธ์ และเมืองศรีสะเกษ ที่สัมพันธ์กับอำนาจของกรุงเทพฯ แต่ปรากฏว่าคนส่วนใหญ่มักไม่ให้ความสำคัญกับเมืองขุขันธ์เท่าใดนัก ส่วนใหญ่จะเน้นเพียงวัฒนธรรม ภูมิปัญญา (สุหิณฺณ เทตทิกจเรญฺญ, 2559: 36) อีกทั้งให้ความสำคัญแก่เมืองศรีสะเกษภายหลังการตั้งเมืองในพื้นที่ ๆ เป็นอำเภอเมืองศรีสะเกษในปัจจุบันมากเกินไป อันเป็นลักษณะของความคิดในเรื่องการเป็นศูนย์กลางดังที่ได้กล่าวมาแล้ว อีกทั้งประเด็นเรื่องที่ตั้งของเมืองขุขันธ์อาจจะยังมีความขัดแย้งของหลักฐานในหลายส่วนจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะประเด็นเรื่องที่ตั้งเมืองและตัวตนในอนุสาวรีย์ตากะจะ ทั้งนี้การทำความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์ และการทำความเข้าใจต่อบทบาทของอนุสาวรีย์จึงเป็นเรื่องจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคม และต้องยอมรับความเชื่อและความจริงเพื่อปัจจุบันและอนาคตของเรา (วนะวรยางกูร, 2558: 3; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2547: 13) และหากสามารถจัดความคิดนี้ออกไปได้จะทำให้การศึกษาประวัติศาสตร์เมืองขุขันธ์มีมิติที่กว้างขึ้น โดยในการศึกษาครั้งนี้ผู้เขียนจะเน้นศึกษาในประเด็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นศรีสะเกษกระแสหลัก และเมื่อนำแนวคิดดังกล่าวมาประมวลกับหลักฐานทางโบราณคดีที่ยังปรากฏซากอยู่ในบริเวณอำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ในปัจจุบันชี้ให้เห็นว่าขุขันธ์เคยเป็นเมืองใหญ่มาก่อน โดยเฉพาะร่องรอยของเมืองและศาสนสถานโบราณที่พบในเขตตัวอำเภอขุขันธ์ดังบทกวีที่ว่า “ศรีสะเกษตั้งถิ่นฐาน บ้านเมืองเก่า ร่องผาเคাঁ เขาเห็น เป็นสักขี/ปราสาทร้าง ปรางค์ขอด ยอดคีรี/ซากยังมี เต็มพื้น ผืนแผ่นดิน” (ภราดร ศรีปัญญา, 2554: 56) และเคยมีอาณาบริเวณครอบคลุมพื้นที่หลายเมืองในอีสานใต้ ทำให้แนวคิดดังกล่าวนี้น่าเชื่อถือมากขึ้น และนำไปสู่ความต้องการที่จะศึกษาถึงฐานะที่แท้จริงของเมืองขุขันธ์ในประวัติศาสตร์ศรีสะเกษ

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้ศึกษาสนใจในการศึกษาประวัติศาสตร์โบราณคดีที่ทำให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะศึกษาเรื่องราวของเมืองขุขันธ์อย่างจริงจัง เนื่องจากยังไม่มีการวิเคราะห์ฐานะของเมืองในบริบทประวัติศาสตร์โดยตรง แม้จะพบว่าการศึกษาเรื่องนี้มีอุปสรรคในเรื่องของความขัดแย้งของหลักฐานจากทางราชการและในท้องถิ่นเป็นอย่างมากก็ตาม แต่ก็มีได้หาข้อสรุปว่าศรีสะเกษมาจากไหน แต่เป็นเพียงการเสนอถึงแนวคิดของนักวิชาการที่มีต่อเมืองขุขันธ์ในลักษณะต่าง ๆ โดยเอกสารทางการจะเรียกว่าเมือง “คูขันธ์” (สมทอง เกิดโชค, 2555: 61) ข้อมูลท้องถิ่นที่มีอยู่ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลจากการศึกษาหลักฐานทางโบราณคดีและคำบอกเล่า ส่วนหลักฐานทางด้านเอกสารซึ่งเป็นเอกสารพื้นเมืองจริง ๆ โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นตำนานกล่าวได้ว่าไม่สามารถหาได้เลย แม้จะมีการพบจารึกในปราสาทในวัฒนธรรมขอมที่เกี่ยวข้อง อันเชื่อว่าเป็นเขตหัวเมืองเก่า นอกจากนั้นนัก

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสมัครเล่นในหลายพื้นที่ เช่น อรุณรัตน์ ทองปัญญาและคณะ สมทองเกิดโชค ภราดร ศรีปัญญา วีระ สุดสังข์ และนิติภูมิ ขุขันธิน ซึ่งได้มีความพยายามที่จะเสนอผลงานที่อิงเอกสารพงศาวดารหัวเมืองอีสานของหม่อมอมรวงศ์วิจิตร (ม.ร.ว.ปฐม คเนจร) งานประวัติศาสตร์อีสานของเดิม วิชาคหกิจ และถึงแม้ว่าแนวความคิดของนิติภูมิเป็นที่น่าสนใจ แต่ส่วนของการใช้หลักฐานนั้นว่ายังมีช่องว่างอยู่ โดยเฉพาะการอ้างอิงหลักฐานด้านพงศาวดารและเอกสารต่างประเทศเป็นจำนวนไม่มากนัก นิติภูมิจะใช้ข้อมูลจากความทรงจำในสายตระกูลเป็นหลัก (นิติภูมิ ขุขันธิน, 2558: คำนำ) แต่ก็นับได้ว่าเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ที่สามารถนำมาอ้างอิงทางวิชาการได้ในระดับหนึ่ง ด้วยปัจจัยและอุปสรรคต่าง ๆ ดังกล่าว ทำให้ผู้ศึกษาต้องการศึกษาเรื่องราวของเมืองขุขันธ ซึ่งผู้เขียนได้พยายามใช้เอกสารประวัติศาสตร์ชาติมาสนับสนุนข้อเสนอมองเห็นถึงการวิเคราะห์รวบรวมสถานภาพการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองขุขันธให้มากที่สุด ซึ่งจะเป็นมุมต่างจากงานของนิติภูมิ ขุขันธิน ที่เน้นเพียงประวัติศาสตร์แบบสายตระกูลและความทรงจำเป็นหลัก และให้ข้อสรุปว่า บรรพชนเมืองศรีสะเกษไม่ได้อพยพมาจากวังหิน (บ้านควนใหญ่) แต่บรรพชนคนศรีสะเกษคือชาวขุขันธนั่นเอง (นิติภูมิ ขุขันธิน, 2553: คำนำ) อีกทั้งยังพยายามหาช่องว่างทางประวัติศาสตร์ที่จะศึกษาถึงพัฒนาการของเมืองให้ได้ชัดเจนกว่าผลงานที่ผู้ศึกษากันมาแล้ว และพบว่าช่วงเวลานับแต่ พ.ศ. 2306 – 2481 ตั้งแต่ปลายสมัยอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นช่วงเวลาที่มิข้อมูลทั้งด้านเอกสารและโบราณคดีที่เพียงพอต่อการศึกษา แต่ยังคงมีความคลุมเครือของหลักฐานอยู่มาก ย่อมบ่งบอกว่าเมืองขุขันธเป็นเมืองเก่าแก่และมีความสำคัญมากมาก่อนการตั้งเมืองศรีสะเกษแล้วก็ตามแต่ การที่จะระบุว่าเมืองขุขันธกำเนิดขึ้นเมื่อใดนั้นเป็นสิ่งที่กระทำได้อย่างยากยิ่งจะมีหลักฐานที่เป็นโบราณสถานโบราณวัตถุหลงเหลืออยู่ แต่ก็ไม่มีหลักฐานใดที่เป็นเครื่องบ่งชี้กาลเวลาและสถานภาพของเมืองได้แน่นอนแม่นยำ ดังนั้นเรื่องของเมืองขุขันธก่อนตั้งเมืองศรีสะเกษจึงเป็นเพียงการสันนิษฐานจากหลักฐานที่หลงเหลืออยู่ และยังมีข้อโต้แย้งที่ไม่สามารถจะหาข้อยุติได้อยู่อีกมาก อีกทั้งข้อจำกัดของหลักฐานพื้นบ้านพื้นเมือง เช่น ตำนานเมืองขุขันธ เรื่องของสายสกุลเจ้าเมืองที่สืบกันมา ดังนั้นการที่จะศึกษาเรื่องราวของเมืองขุขันธผ่านหลักฐานพื้นบ้านพื้นเมืองที่เป็นลายลักษณ์อักษรจึงเป็นสิ่งที่ทำได้ยากมาก แม้ว่าจะมีงานของนิติภูมิซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในระดับหนึ่ง แต่ก็ถูกครอบงำโดยกรอบของความเชื่อและจารีตประเพณีของสมัยรัตนโกสินทร์ยุคปรับปรุงและปฏิรูปประเทศจนไม่สามารถศึกษาถึงรายละเอียดในยุคนั้น ๆ ที่แท้จริงได้ การศึกษาเรื่องราวของเมืองขุขันธในสมัยโบราณโดยอาศัยหลักฐานพื้นบ้านพื้นเมืองอย่างเดียวโดยไม่อ้างอิงกับหลักฐานส่วนกลาง เช่น จารึก พงศาวดารเมือง จึงไม่สามารถจะกระทำได้ ซึ่งงานนี้จะช่วยอธิบายต่อยอดจากงานของนิติภูมิ ขุขันธิน ให้ชัดเจนมากขึ้น

ด้วยอุปสรรคและปัญหาดังกล่าวนี้ทำให้การศึกษาเรื่องราวของเมืองขุขันธ์ในช่วงก่อนการตั้งเมืองอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2481 ทำได้ยากลำบากและมีข้อโต้แย้งกันอยู่มาก เช่น ปัญหาการโต้แย้งระหว่างนักประวัติศาสตร์รุ่นเก่าและรุ่นใหม่ในเรื่องเมืองขุขันธ์ว่าควรจะอยู่ที่ไหน เป็นบ้านดอนใหญ่ อำเภอลำดวน หรือ อำเภอขุขันธ์ในปัจจุบัน เป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นการหลีกเลี่ยงไม่ได้สำหรับผู้ที่ศึกษาที่ต้องการจะศึกษาถึงฐานะของเมืองขุขันธ์ในการที่จะต้องอาศัยหลักฐานจากส่วนกลางนับแต่ พ.ศ. 2306 – 2481 ในบริบทประวัติศาสตร์ศรีสะเกษตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ทั้งนี้เพราะในช่วงเวลาดังกล่าวนี้อำเภอขุขันธ์ซึ่งระบุถึงเมืองขุขันธ์ไว้ชัดเจน เพื่อให้การศึกษานี้อยู่ในลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผลตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ คือข้อมูลและหลักฐานที่เชื่อถือได้เพียงพอที่จะสนับสนุนแนวความคิดหรือสมมติฐานของผู้ศึกษา

ดังนั้นการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองขุขันธ์จึงมีอาจกระทำในลักษณะของการศึกษาแบบประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้อย่างสมบูรณ์นัก ด้วยข้อจำกัดของหลักฐานดังกล่าวยังสื่อว่าการศึกษานี้เป็นข้อสังเกตเบื้องต้นที่ต้องขยายความเพิ่มเติมอีกมาก และการศึกษาถึงฐานะของเมืองขุขันธ์ในที่นี้จึงยังคงเป็นการมองประวัติศาสตร์โดยผ่านศูนย์กลางคือ อยุธยา ธนบุรี และกรุงเทพฯ ในบริบทประวัติศาสตร์ศรีสะเกษอยู่ โดยเฉพาะเรื่องราวของขุขันธ์ในช่วง พ.ศ. 2306 เป็นต้นมา ซึ่งขุขันธ์หมดความสำคัญในฐานะของเมืองอิสระลงแล้ว และกลายเป็นเมืองชายขอบในพระราชอาณาเขตด้านที่ติดกับเขมร และเป็นเมืองในมณฑลอีสาน และเปลี่ยนฐานะเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดศรีสะเกษตามลำดับดังภาพโดยเน้นเอกสารหลักฐานที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ชาติเป็นหลัก

ภาพที่ 1 แผนผังพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงฐานะเมืองขุขันธ์ ระหว่าง พ.ศ. 2306 -2481

ที่มา: ผู้เขียน

ทั้งนี้จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับฐานะของเมืองขุขันธ์ในประวัติศาสตร์ศรีสะเกษไม่พบว่ามีการศึกษาที่ว่าด้วยเรื่องดังกล่าวโดยตรง แต่มีงานวิจัยที่สามารถนำมาใช้ประกอบเพื่อการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ที่สำคัญได้แก่ งานของเอเจียน แอมอนิเย(2539) เรื่อง “บันทึกการเดินทางในลาวภาคหนึ่ง พ.ศ. 2438” ซึ่งเป็นเอกสารที่กล่าวถึงเมืองขุขันธ์ครั้งแรกสมัยต้นรัชกาลที่ 5 ในรูปแบบความเรียงทางวิชาการ งานของหม่อมอมรวงศ์วิจิตร (ม.ร.ว.ปฐม คนจร) (2506) เรื่อง “พงศาวดารหัวเมืองมณฑลอีสาน” ในยุคการปฏิรูปประเทศสมัยรัชกาลที่ 5 งานของเดิม วิภาคย์พจนกิจ (2530) เรื่อง “ประวัติศาสตร์อีสาน” และ งานวิจัยของสุทัศน์ กองทรัพย์ (2536) เรื่อง “ความสำคัญของหัวเมืองคูขันธ์ สังฆะ และสุรินทร์ พ.ศ. 2302 – 2450” ที่กล่าวถึงบทบาทของหัวเมืองคูขันธ์ สังฆะ และสุรินทร์ ที่เป็นหนึ่งในหัวเมืองชายขอบในอีสานใต้ที่มีบทบาททางการเมืองในกลุ่มวัฒนธรรมเขมร ซึ่งเป็นศูนย์กลางอำนาจและศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในอีสานใต้ที่ดูดซับทรัพยากรจากเขมรและช่วยให้ได้รอดพ้นจากการคุกคามของมหาอำนาจตะวันตก งานวิจัยนี้เป็นประโยชน์คือ ทำให้ได้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับบริบทเมืองขุขันธ์ก่อนยุคตั้งเมือง งานวิจัยของศศิธร คงจันทร์ (2558) เรื่อง “กบฏผู้มีบุญในภาคอีสานระหว่าง พ.ศ. 2479 – 2502” ซึ่งทำให้ได้รายละเอียดที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงฐานะของเมืองอันเนื่องมาจากความเคลื่อนไหวของกบฏดังกล่าว เช่นเดียวกับงานวิจัยของนงลักษณ์ ลัมศิริ (2524) เรื่อง “ความสำคัญของกบฏหัวเมืองอีสาน พ.ศ. 2325 – 2445” ส่วนงานวิจัยของวิเศษ อุดมเดชาฉัตติ (2550) เรื่อง “การศึกษาวัฒนธรรมทางภาษา : กรณีชื่อหมู่บ้านนามเมือง อำเภอขุขันธ์ และอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ” และงานวิจัยของกรรณิกา ธรรมวดี (2534) เรื่อง “วิเคราะห์ชื่อหมู่บ้านในจังหวัดศรีสะเกษ” ซึ่งงานวิจัยสองเรื่องนี้เป็นความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับชื่อบ้านนามเมืองในวัฒนธรรมขอมที่ส่งผลต่อพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ต่อมา และงานวิจัยของอุรลักษ์ณ สิริบุตร (2526) เรื่อง “มณฑลอีสานและความสำคัญในทางประวัติศาสตร์” งานวิจัยระดับมหาบัณฑิตของไพฑูรย์ มีกุล เรื่อง “การปฏิรูปการปกครองมณฑลอีสานสมัยที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ทรงเป็นข้าหลวงใหญ่ (พ.ศ. 2436 – 2453)” และงานวิจัยระดับดุษฎีบัณฑิตของ Paitoon Mikusol (ไพฑูรย์ มีกุล) (1984) เรื่อง “Social and Cultural History of Northeastern Thailand From 1808 – 1910 : A Case Study of the Huamuang Khamen Padong (Surin Sangkha Khukhan)” ทำให้ได้รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่แถบนี้ในยุคปรับปรุงและปฏิรูปประเทศสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งในการเขียนบทความนี้ ผู้เขียนได้อาศัยงานวิจัยที่กล่าวมานี้เป็นแนวทางที่จะศึกษาถึงเรื่องราวต่าง ๆ ตลอดจนศึกษาวิธีการวิจัยเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาฐานะของเมืองขุขันธ์ตั้งแต่เมืองขุขันธ์ถูกยกฐานะขึ้นเป็นเมืองใน พ.ศ. 2306

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. ศึกษาฐานะของเมืองขุขันธ์ในด้านการเมือง ซึ่งปรากฏในประวัติศาสตร์ศรีสะเกษนับแต่ พ.ศ. 2306 - 2481

1. ศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ตลอดจนผลกระทบที่ทำให้ฐานะของเมืองขุขันธ์เปลี่ยนแปลงไปในบริบทของประวัติศาสตร์ศรีสะเกษระหว่าง พ.ศ. 2306 - 2481

ขอบเขตของการศึกษา

ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นถึงข้อจำกัดในการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองขุขันธ์ทำให้ผู้ศึกษาต้องใช้ความระมัดระวังในการกำหนดหัวข้อและระยะเวลาในการศึกษาเป็นอย่างมาก และจากการสำรวจข้อมูลในระยะแรกพบว่าเรื่องราวการเปลี่ยนแปลงฐานะทางการเมืองของเมืองขุขันธ์ถูกบันทึกไว้เด่นชัดตั้งแต่ พ.ศ. 2306 - 2481 และวัตถุประสงค์ของผู้ศึกษามีความพยายามที่จะเสนอข้อมูลอย่างเป็นกลางตามหลักฐานและประวัติศาสตร์ศรีสะเกษกระแสหลักโดยต้องการเน้นเหตุการณ์และข้อมูลที่ทำให้ภาพเกี่ยวกับขุขันธ์มากที่สุด เพราะพบว่าภายหลังการตั้งเมืองใน พ.ศ. 2306 มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย ส่วนเรื่องประเด็นของบ้านโนนสามขาสะก้าแพงอันเป็นที่มาของเมืองศรีสะเกษนั้น เหตุการณ์เหล่านี้เป็นเหตุการณ์ที่จะต้องศึกษากันอย่างลึกซึ้งและอยู่นอกเหนือขอบข่ายของการศึกษาเรื่องราวของเมืองขุขันธ์ เพราะไม่ปรากฏหลักฐานว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมากกว่าการเป็นเมืองในบริบทความสัมพันธ์กับศูนย์อำนาจกรุงเทพฯ และเมืองภายใต้บริบทของเมืองศรีสะเกษ ซึ่งก่อนหน้านี้ขุขันธ์ดำรงฐานะเช่นนี้อยู่แล้วแต่ประการใด ซึ่งการศึกษาครั้งนี้จะเน้นเรื่องพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงฐานะของเมืองขุขันธ์ในบางช่วงเวลาเท่านั้น มิได้อธิบายประวัติศาสตร์ขุขันธ์ทั้งหมด และมีได้ให้ข้อสรุปที่อธิบายว่าคนจังหวัดศรีสะเกษในอดีตอพยพมาจากอำเภอขุขันธ์จริงหรือไม่

อนึ่งในการศึกษาเรื่องราวของเมืองขุขันธ์ในที่นี้ ในระยะแรกตั้งจนถึงยุคปฏิรูปประเทศปรากฏในเอกสารราชการว่า “คูขันธ์” ดังนั้นในการศึกษาถึงฐานะของเมืองขุขันธ์ในระยะแรกจึงเรียกขุขันธ์ว่า “คูขันธ์” และชาวเมืองศรีสะเกษดั้งเดิมก็ยังเรียก “คูขันธ์” ว่า “คูขันธ์” ส่วนภายหลังจึงเรียกว่า “ขุขันธ์” โดยจะเน้นศึกษาในบริบทพื้นที่ตั้งที่เป็นอำเภอขุขันธ์ปัจจุบัน

วิธีดำเนินการศึกษา

ในการศึกษาเรื่องฐานะของเมืองขุขันธ์ในประวัติศาสตร์ศรีสะเกษนี้ใช้วิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) และใช้ข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นต้น (Primary

Sources) เช่น เอกสารประเภทพงศาวดารเมือง และบันทึกชาวต่างชาติ เป็นหลักและใช้ ข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นสอง (Secondary Sources) ประกอบ และใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ บอกเล่า (Oral History) ด้วย โดยเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

สมมติฐานการศึกษา

เมืองขุขันธ์ในยุคแรกเริ่มมีฐานะเป็นหัวเมืองอิสระในบริบทหัวเมืองเขมรป่าดง ในชื่อเมืองนคร ลำดวน ครั้นในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2306 – 2321 ขุขันธ์ได้ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอยุธยา ธนบุรี และกรุงเทพฯ ตามลำดับ ในฐานะเมืองชายขอบของพระราชอาณาเขตด้านที่ติดกับเขมรผ่านการยกฐานะอาณาบริเวณบ้านปราสาทสี่เหลี่ยมโคกลำดวน ขึ้นเป็นเมืองขุขันธ์ในชื่อเมืองนครลำดวน และบ้านหนองแตระ (ห้วยเหนือ) ขึ้นเป็นเมืองขุขันธ์ ต่อมาเมื่อมีการปฏิรูปการปกครอง (พ.ศ. 2436 – 2453) เมืองขุขันธ์ (ห้วยเหนือ) ได้ถูกจัดเป็นส่วนหนึ่งของมณฑลอีสานมีอาณาเขตกว้างขวางภายใต้การปกครองของกระทรวงมหาดไทยโดยขึ้นกับศูนย์อำนาจที่กรุงเทพฯ แต่ต่อมาเกิดความเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้ต่อต้านอำนาจรัฐในท้องถิ่น เนื่องจากไม่พอใจเพราะถูกลดอำนาจทางการเมือง คือ กบฏเสียมใน พ.ศ. 2437 และเกิดกบฏท้าวบุญจันทร์ใน พ.ศ. 2443 ทำให้มีการย้ายศาลากลางเมืองขุขันธ์ไปตั้งบริเวณศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษ (คุ้มเมืองเก่า) เป็นการถาวรในนามจังหวัดขุขันธ์ในระหว่าง พ.ศ. 2449 - 2450 พร้อมทั้งเรียกเมืองขุขันธ์เดิมว่าอำเภอยุ้ยเหนือ ฐานะของเมืองขุขันธ์ (ห้วยเหนือ) และเป็นส่วนหนึ่งของเมืองขุขันธ์ (คุ้มเมืองเก่า) โดยรวมกับเมืองศรีสะเกษและเมืองเดชอุดมใน พ.ศ. 2450 และลดลงมาเป็นเมืองในเขตจังหวัดขุขันธ์ (คุ้มเมืองเก่า) กระทั่งใน พ.ศ. 2459 โปรดเกล้าฯ เปลี่ยนชื่อเมืองขุขันธ์ (คุ้มเมืองเก่า) เป็นจังหวัดขุขันธ์ และทำให้เมืองขุขันธ์ถูกลดฐานะเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดศรีสะเกษตั้งแต่ พ.ศ. 2481 จนได้เปลี่ยนชื่ออำเภอห้วยเหนือเป็นอำเภอขุขันธ์จนถึงปัจจุบัน จากนั้นก็ไม่ปรากฏหลักฐานและข้อมูลที่ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนฐานะของขุขันธ์อีก จึงกล่าวได้ว่าฐานะของเมืองขุขันธ์ก็ได้เปลี่ยนไปจากเดิม

ผลการศึกษา

1. สภาพบ้านเมืองแถบเขตเขมรป่าดงกับฐานะของขุขันธ์ในระยะก่อน พ.ศ. 2306

1.1 สภาพบ้านเมืองแถบเขตเขมรป่าดง

เมืองขุขันธ์เป็นดินแดนส่วนหนึ่งของแอ่งอารยธรรมโคราชหรือพื้นที่อีสานใต้ของประเทศไทย นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าบริเวณดังกล่าวเคยมีมนุษย์เคลื่อนย้ายเข้ามาพักพิง

และตั้งหลักแหล่งตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์เป็นต้นมา ทั้งนี้เพราะมีการพบร่องรอยของ แหล่งอารยธรรมโบราณในหลายพื้นที่ทั้งในบริเวณพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษและบริเวณพื้นที่ ใกล้เคียงเป็นจำนวนมาก (ภราดร ศรีปัญญา และคณะ, 2558ก: 9) ภายหลังได้รับอิทธิพล ของวัฒนธรรมทวารวดีและวัฒนธรรมเขมรหรือเป็นบริเวณที่เรียกว่า “เขมรป่าดง” (จิตร ภูมิศักดิ์, 2519: 435-438) หรือเป็นพื้นที่ราบสูงลอนตื้นอุดมไปด้วยป่าดง (ภราดร ศรีปัญญา และคณะ, 2558ข: 8) และมีการพบปราสาทขอมจำนวนมากในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ โดยเฉพาะบริเวณตอนล่างแถบเทือกเขาพนมดงเร็กและตอนกลางของจังหวัด จนได้รับสมญา นามว่า “นครแห่งปราศรัยอยู่” (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2552: 24) ซึ่งจากการ ศึกษาของอภิญา เพ็ญ ระบุถึงความเคลื่อนไหวในพื้นที่แถบนี้ว่า บริเวณแถบนี้เมืองที่อยู่ แถบเขาพนมดงเร็กก่อกบฏหลายครั้งสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 เมืองแถบเขาพนมดงเร็ก นั้นพากันแข็งข้อ ทำให้พระองค์ต้องปราบอยู่ถึง 3 ปี (อภิญา เพ็ญ, 2532: 35) ดังกล่าว ทำให้อิทธิพลขอมมีบทบาทในพื้นที่แถบนี้เป็นอย่างมากในราวพุทธศตวรรษที่ 15-18 ภาย หลังอิทธิพลขอมเสื่อมลง ส่งผลให้บริเวณที่ราบสูงโคราชมีผู้คนอาศัยอยู่เบาบาง และ ปราศจากอิทธิพลทางการเมืองของอาณาจักรสุโขทัยและอยุธยา (วิโรจน์ หีบแก้ว, 2529: 15-16; อรุณรัตน์ ทองปัญญา, 2545: 9)

พื้นที่เขมรป่าดงนี้ต่อมาเริ่มปรากฏหลักฐานในสมัยอยุธยา ซึ่งจากพงศาวดารหัว เมืองมณฑลอีสานระบุว่า หัวเมืองเขมรป่าดงแถบนี้ปะปนด้วยกลุ่มส่วย ข่า เขมร ลาว ตั้งถิ่นฐานอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของกัมพูชา และส่วนตอนใต้ของลาว และยังเข้า มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตชายขอบของไทยเขมรเมื่อประมาณ พ.ศ. 1200 ก่อนชาวเขมรและ ลาวอยู่ในบริเวณนี้ (หม่อมอมรวงศ์วิจิตร, 2506: 1) และเนื่องจากหัวเมืองเขมรป่าดงมี ชายแดนติดต่อกับเขมร ประชาชนในอีสานใต้และเขมรไปมาหาสู่กันเป็นปกติตลอดมา อารยธรรมที่เข้ามาเขมรจึงมักผ่านขึ้นมายังอีสานใต้เสมอ ดังนั้นอีสานใต้จึงเป็นตัวแทนใน การรวบรวมและสืบทอดอารยธรรมเขมรในดินแดนประเทศไทย (ศิริพร สุเมธรัตน์ บรรณาธิการ, 2535: 4-5) จนกระทั่งหัวเมืองเขมรป่าดงรับอารยธรรมจากกรุงเทพฯ แต่ยังคงทิ้งร่องรอยทางวัฒนธรรมไว้ในพื้นที่อยู่มาก (สุทัศน์ กองทรัพย์, 2536: 18)

1.2 ฐานะของเมืองขุนันท์ในประวัติศาสตร์ศรีสะเกษในระยะก่อน พ.ศ. 2306

สืบเนื่องจากอุดมการณ์ทางประวัติศาสตร์แบบเน้นศูนย์กลางหรือประวัติศาสตร์ ชาติดังกล่าวมาแล้ว ทำให้ความสำคัญของบ้านเมืองร่วมสมัยในท้องถิ่นสมัยอยุธยา ธนบุรี ถูกกลืนหายไป เพราะถูกมองว่าเป็นเพียงส่วนหนึ่งของอาณาจักรทวารวดี กัมพูชา สุโขทัย และอยุธยาตามลำดับ ทั้งนี้ขุนันท์ได้ถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรเหล่านี้เช่นเดียวกัน และในระยะประมาณพุทธศตวรรษที่ 12-16 (วัฒนธรรมทวารวดี) และพุทธศตวรรษที่ 15-18

(วัฒนธรรมขอม) วัฒนธรรมทั้งสองได้แพร่เข้ามาสู่เขตเขมรป่าดง ทำให้เกิดสมมติฐานในการศึกษาประวัติศาสตร์อีสานได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรทวารวดีและอาณาจักรขอมตามลำดับ แต่ก็ยังมีผู้ใดให้ความสนใจกล่าวถึงความสำคัญของชุมชนนี้ในประวัติศาสตร์ช่วงนี้ เพราะเข้าใจว่าในระยะนี้ชุมชนยังเป็นดินแดนที่อยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรทวารวดี และอาณาจักรขอม และอาจยังไม่มี การตั้งบ้านเรือนในลักษณะของเมืองที่ชุมชนในระยะนั้นด้วย เนื่องจากไม่ปรากฏหลักฐานที่เป็นเอกสารในระยะนี้ที่กล่าวถึงชุมชนเลย ดังกล่าวจากสภาพของหัวเมืองเขมรป่าดงได้ชี้ให้เห็นว่าชุมชนเป็นพื้นที่อิสระหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นรัฐอิสระรัฐหนึ่งในพื้นที่แถบนี้ในชื่อเมือง “นครลำดวน” แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ทางการเมืองมากนัก เกิดชุมชนอยู่อย่างกระจัดกระจายไม่สามารถสืบสานวัฒนธรรมได้ จนกระทั่งมีกลุ่มคนในวัฒนธรรมทวารวดี เขมร และลาวเข้ามาภายหลัง (สรเชต วรรคามวิชัย, 2534: 180-214) ซึ่งขอมได้เชื่อมอำนาจลงในปลายอยุธยา และชาวไทยพื้นเมืองที่เรียกตัวเองว่า “กวย” หรือ “กวย” ได้อพยพข้ามลำน้ำโขงมาสู่ฝั่งขวาประมาณ พ.ศ. 2256 และได้แยกย้ายกันออกไป 6 กลุ่ม โดยกลุ่มที่มี “ตากะจะ” และ “เชียงขัน” ได้มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านโคกลำดวน (ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์จังหวัดศรีสะเกษ, 2548: 48)

ชื่อ “คูขัน” ปรากฏครั้งแรกในพงศาวดารหัวเมืองมณฑลอีสาน (ม.ร.ว.ปฐมคนเญร) ในสมัยอยุธยาช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24 ที่กล่าวว่า “เป็นเมืองสำคัญที่เกิดขึ้นก่อนเมืองอื่นในบริเวณที่ราบสูงโคราชคือ เมืองคูขัน สักกะ และสุรินทร์” (หม่อมอมรวงศ์วิจิตร(ม.ร.ว.ปฐม คนเญร), 2506: 26) แต่เอกสารคนท้องถิ่นระบุว่า เป็น “เผ่าชนชาวเขมรป่าดง” (นิติภูมิ ชุขันธิน, 2553: 2) ซึ่งการปรากฏชื่อ “คูขัน” ในระยะที่อยุธยาถูกมองว่าเป็นรัฐอาณาจักรในระยะต้นพุทธศตวรรษที่ 24 นี้ ทำให้นักประวัติศาสตร์ตีความว่า ชุขันธินเป็นเมืองในอาณาเขตของอาณาจักรอยุธยาจนถึงยุคของการสถาปนาเมืองอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2306 (คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์จังหวัดศรีสะเกษ, 2537: 65. สารานุกรมไทยภาคอีสาน เล่ม 2, 2542: 425) แต่ในบทความนี้จะใช้คำว่า “คูขัน” แทน “คูขัน” และใน พ.ศ. 2520 ได้มีการกำหนดคำว่า “หัวเมืองเขมรป่าดง” หมายถึง เมืองสุรินทร์ สักกะ ชุขันธิน ซึ่งสอดคล้องกับคำว่าอีสานใต้ในปัจจุบัน ในรายชื่อหัวเมืองภาคอีสานปี 2433 หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกยังเรียกชื่อเมืองคูขันว่าคูขัน ต่อมาได้เรียกเพี้ยนไป บ้างก็ว่าตั้งชื่อตามคำอาสาไปจับช้างของหัวหน้าชาวกวยว่า กูขัน (อาสา) บ้างก็ว่าคูขัน คือ เมืองขอม(ชู-ขอม,คำ ขัน-เมือง) หรือจากคำว่าคูขัน เพราะมีการค้นคูขานา หรือครุขัน หมายถึง การทำครุขนาดเล็ก (ขันเล็ก) และมีบางท่านบอกว่ามาจากทุกขัน คือ เมืองไก่ แต่สิ่งที่น่าจะถูกต้องคือ เป็นเมืองที่มีคูรอบมาแต่เดิม คือ เมืองคูขัน (วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดศรีสะเกษ, 2549: 115) แต่นิติภูมิ ชุขันธินเสนอว่า เมืองคูขันน่าจะมีความหมายว่า เมืองต้นไม้มาก เมืองป่าดง หรือเมืองในป่า

เพื่อให้สอดคล้องกับคำว่า “เขมรป่าดง” (นิติภูมิ ชุขันธิน, มปป: 4)

เมื่อแรกตั้งฐานะของเมืองชุขันธ์เปลี่ยนแปลงไปในแนวตั้ง โดยลดฐานะจากเมืองอิสระในเขตเขมรป่าดงมาเป็นเมืองชายขอบในพระราชอาณาเขตและเลื่อนฐานะมากขึ้นในยุคปฏิรูปการปกครองและลดฐานะจนกลายเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ. 2481 หลังจากนั้นฐานะของชุขันธ์ก็ได้เปลี่ยนไป แต่ในช่วงแรกๆ ได้มีบทบาทแทรกซ้อนเกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ เช่น เป็นแหล่งรวบรวมสืบทอดวัฒนธรรมโบราณ เป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ในการสงคราม และเป็นแหล่งรวมผู้คนในการสงคราม เช่น สงครามกับฝรั่งเศส ร.ศ. 112 (เฮอร์ มัชวิบูลย์, 2563: สัมภาษณ์; สุวิทย์ ธีรศาสตร์, 2523: 69-70) จึงกล่าวได้ว่าฐานะของชุขันธ์ในระยะหลังนี้ไม่มีการเลื่อนระดับขึ้นลงของเมืองชุขันธ์จนถึงการตั้งอำเภอใน พ.ศ. 2481

2. ชุขันธ์กับความสำคัญทางการเมืองในบริบทประวัติศาสตร์ศรีสะเกษ (พ.ศ. 2306 – 2481)

2.1 เมืองชุขันธ์ในฐานะเมืองชายขอบของพระราชอาณาเขตภายใต้อำนาจของอยุธยาภายหลัง พ.ศ. 2306

จากการศึกษาของสุทัศน์ กองทรัพย์ พบว่า หัวเมืองชุขันธ์ มีฐานะเป็นเมืองชายขอบด้านที่ติดกับเขมรที่มีลักษณะเด่นกว่าหัวเมืองอื่น ๆ เพราะมีสถานที่ตั้งเป็นเมืองที่อยู่ระหว่างเมืองนครราชสีมา เวียงจันทน์ และราชอาณาจักรเขมร (สุทัศน์ กองทรัพย์, 2536: 57) มีบทบาททางการเมืองในกลุ่มวัฒนธรรมเขมร ซึ่งเป็นศูนย์กลางอำนาจและศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในอีสานใต้ที่คุ้ยแซ่บทรัพยากรจากเขมรและช่วยให้ได้รับอดพ้นจากการคุกคามของมหาอำนาจตะวันตก (สุทัศน์ กองทรัพย์, 2536: 57) และเป็นอาณาบริเวณเส้นทางยุทธศาสตร์ในสงครามไทย - กัมพูชา และเป็นแหล่งรวมไพร่พลในยามสงคราม

ใน พ.ศ. 2306 อาณาบริเวณบ้านเมืองชุขันธ์หรือเมืองโคกดงลำดวน หรือบ้านปราสาทสี่เหลี่ยมโคกลำดวน บ้านโคกขันธ์ ถูกยกฐานะเป็นเมืองชุขันธ์ (ประวัติศาสตร์ไทย ส่วนภูมิภาคจังหวัดศรีสะเกษ, 2529: 58) ปัจจุบันคือบ้านดวนใหญ่ อำเภอวังหิน ซึ่งแนวคิดนี้นิติภูมิ ชุขันธิน มีความเห็นต่าง ซึ่งนิติภูมิเห็นว่า เรื่องของเมืองชุขันธ์ไม่เกี่ยวข้องกับบ้านดวนใหญ่ ชื่อบ้านโคกลำดวนหรือภูมิลำดวน คือที่ตั้งเมืองชุขันธ์ปัจจุบัน (นิติภูมิ ชุขันธิน, มปป: 5) ซึ่งความเห็นของนิติภูมิสอดคล้องกับวีระ สดสังข์ที่ว่า พระยาไกรภักดีศรีนครลำดวนมาตั้งบ้านปราสาทสี่เหลี่ยมดงลำดวนเป็นเมืองนครลำดวน (บ้านดวนใหญ่ อำเภอวังหินในปัจจุบัน) แต่มีความใกล้เคียงกับเมืองศรีนครเขต ซึ่งเป็นเมืองของบรรพชนลาวก่อนหน้านี้นี้ และเมืองอยู่ใกล้กันมากไม่เกิน 30 กิโลเมตร จึงไม่น่าจะเป็นไปได้ (วีระ สดสังข์,

2555: 27-28) อย่างไรก็ดี นิติภูมิเห็นว่าการสถาปนาที่บ้านปราสาทสี่เหลี่ยมดงลำดวนจริง แต่ไม่ใช่ที่บ้านดวนใหญ่ อย่างไรก็ตามเมืองขุขันธ์ที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารนี้ปัจจุบันยังคงเป็นที่ถกเถียงกันในวงวิชาการอยู่มากว่าควรจะต้องตั้งอยู่ที่ใด ซึ่งเรื่องนี้ควรจะต้องศึกษากันไป ทั้งนี้ในรัชสมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์หรือสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ พระมหากษัตริย์องค์สุดท้ายแห่งกรุงศรีอยุธยาซึ่งครองราชย์ระหว่าง พ.ศ.2301 – 2310 โดยโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านโคกดงลำดวนขึ้นเป็นเมืองชื่อเมืองขุขันธ์ (ในชื่อเมืองนครลำดวน) และทรงตั้งให้หลวงแก้วสุวรรณ (ตากะจะ) นายกองชาวภูย หรือชาวส่วยผู้ควบคุมชาวเขมรป่าดงในแถบบริเวณดังกล่าวให้เป็นเจ้าเมือง มีบรรดาศักดิ์และราชทินนามที่พระยาไกรภักดีศรีลำดวน และมีหลวงปราบ (เชียงขัน) เป็นผู้ช่วยเจ้าเมือง เนื่องจากมีความดีความชอบในการติดตามช้าง (สุทัศน์ กองทรัพย์, 2558: 41; วาทิน มากนวล, 2563: สัมภาษณ์) และภายหลังการสถาปนาเจ้าเมืองแล้ว ยังช่วยเป็นการเสริมฐานะให้เมืองแห่งนี้มีความสำคัญมากขึ้นด้วยเช่นกันในฐานะเมืองชายขอบของพระราชอาณาเขตที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งเมืองแล้ว โดยให้เมืองขุขันธ์หรือเมืองศรีนครลำดวนขึ้นกับเมืองพิมายโดยอยู่ภายใต้การดูแลของอยุธยาอีกต่อหนึ่ง (ภราดร ศรีปัญญา และคณะ, 2558ก: 97) ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงฐานะของเมืองขุขันธ์จากเมืองอิสระมาสู่หัวเมืองในพระราชอาณาเขตของอยุธยาที่สำคัญคือ 1) ลักษณะภูมิศาสตร์ ที่เป็นเมืองที่มีฐานะเป็นฐานอำนาจที่จะช่วยสร้างอิทธิพลในดินแดนใกล้เคียงต่อไป และ 2) บทบาทและความสามารถของผู้นำที่สร้างความดีความชอบให้ผู้ปกครองส่วนกลางเห็นความสำคัญของพื้นที่แถบนี้ (ถนอม ขุขันธิน, 2563: สัมภาษณ์; สุทัศน์ กองทรัพย์, 2556: 117) และสอดคล้องกับข้อเขียนของเอเจียน แอมอนิเยที่ว่า “เจ้าเมืองมียศเป็นพระยาคุขัน คือ พระยาคุขันภักดีศรีนครลำดวน คำว่า ภักดีศรีนครลำดวน มาจากคำเขมร “รมดวล” ชื่อของที่ตั้งเมืองเก่าผู้สำเร็จราชการเมืองคุขัน ซึ่งอาจจะหมายถึง เมืองศรีนครลำดวนที่ถูกตั้งก่อนเมืองขุขันธ์” (แอมอนิเย, 2549: 165)

2.2 บทบาทของขุขันธ์ในฐานะเมืองในพระราชอาณาเขตของธนบุรีและกรุงเทพฯ

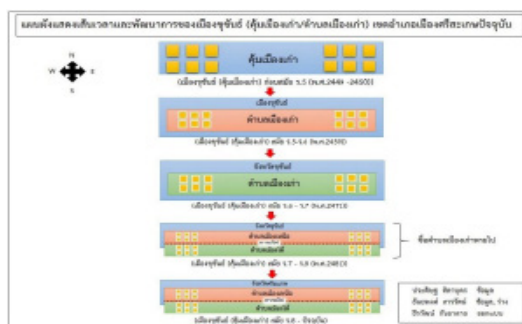
ภายหลัง พ.ศ. 2302 เมืองขุขันธ์ได้ปรากฏขึ้นอย่างเป็นทางการ (ธีรชัย บุญมาธรรม, 2533: 7) จนกระทั่งในปลาย พ.ศ. 2321 พระยาไกรภักดีศรีนครลำดวนได้ถึงแก่อนิจกรรม สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้หลวงปราบ (เชียงขัน) ผู้ช่วยเจ้าเมืองให้ดำรงตำแหน่งต่อมา (สุทัศน์ กองทรัพย์, 2536: 55) ต่อมาฐานะของเมืองขุขันธ์บริเวณที่ตั้งของเมืองศรีนครลำดวนได้ลดบทบาทลงเนื่องจากบริเวณที่ตั้งเมืองเดิมนั้นคับแคบและกันดารน้ำ จึงย้ายไปตั้งใหม่ที่บริเวณบ้านภูมิ และบ้านแตระริมฝั่งห้วย

เหนือใน พ.ศ. 2321 (บริเวณอำเภออุซันปัจจุบัน) มีลักษณะเป็นเนินดินกว้าง มีธารน้ำธรรมชาติเป็นคูลึกคันถึงสองชั้น มีพื้นที่กว้างคลุมพื้นที่ที่เป็นจังหวัดศรีสะเกษในปัจจุบัน และบริเวณตอนใต้ของเทือกเขาพนมดงรักด้วย ถือเป็นเมืองใหญ่ และเมืองสำคัญเมืองหนึ่งในยุคนั้น และรัฐไทยยังได้เกณฑ์คนเมืองอุซันไปร่วมในกองทัพเพื่อทำสงครามในสมัยธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ด้วยซึ่งมีอยู่หลายครั้ง แต่ครั้งสำคัญเช่น สงครามกับเมืองจำปาศักดิ์ หัวเมืองปากแม่น้ำโขงฝั่งซ้าย จนถึงเมืองอัตตะปือ จนได้หัวเมืองริมแม่น้ำโขง ตลอดจนถึงดินแดนกัมพูชา (ไพฑูริย์ มีกุล, 2517: 7-10)

หากพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นกับเมืองอุซันจะมีความโดดเด่นในสมัยรัชกาลที่ 1 เมื่อครั้งเริ่มขยายบทบาททางการทหารเข้าไปในหัวเมืองลาวฝั่งขวาแม่น้ำโขง และรวมผู้คนในเมืองอุซันเพื่อทำสงครามกับเวียงจันทน์ในสมัยรัชกาลที่ 3 ต่อมา (ธีรชัย บุญมาธรรม, 2533: 51) แสดงถึงการที่รัฐไทยให้ความสำคัญของพื้นที่แถบนี้ อันจะช่วยให้อำนาจของเมืองอุซันเติบโตมากขึ้น (กาญจนา กาญจนศิริ, 2563: สัมภาษณ์) จนกระทั่งใน พ.ศ. 2440 เมืองอุซันเติบโตและขยายตัวมากขึ้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เปลี่ยนแปลงตำแหน่งเจ้าเมืองอุซันเป็นผู้ว่าราชการเมืองอุซัน (ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ, 2549: 64) จนกระทั่งในห้วง พ.ศ. 2436 – 2453 มีการปฏิรูปการปกครอง อุซันได้ถูกจัดเป็นส่วนหนึ่งของมณฑลอีสานที่มีอาณาเขตกว้างขวางภายใต้การปกครองของศูนย์อำนาจที่กรุงเทพฯ และขึ้นกับการดูแลของกระทรวงมหาดไทย แต่ได้มีความเคลื่อนไหวของเสียดใน พ.ศ. 2437 ซึ่งตั้งสมัครพรรคพวกทำการปล้นและต่อสู้กับเจ้าหน้าที่รัฐหลายสิบครั้ง เจ้าเมืองศรีสะเกษจึงขอให้เมืองอุซันและอาจารย์ของเสียดมาช่วยปราบปรามจนสามารถจับเสียดได้ แล้วนำมาตัดคอที่ศาลหลักเมืองศรีสะเกษ (ประดิษฐ์ ศีลาบุตร, 2543: 37) และกบฏท้าวบุญจันทร์ที่ต่อต้านอำนาจรัฐ ภายหลังจากปราบปรามเสร็จสิ้นโดยกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ข้าหลวงต่างพระเนตรพระกรรณต้องส่งกองทหารจากอุบลราชธานีและนครราชสีมาไปปราบ จึงสามารถสำเร็จโทษท้าวบุญจันทร์ได้ (นงลักษณ์ ลิ้มศิริ, 2524: 57; ศศิธร คงจันทร์, 2558: 27; และ รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์ศรีสะเกษในโอกาสการย้ายศาลากลางครบ 100 ปี, 2548: 9) ได้มีการย้ายศาลากลางเมืองอุซันไปตั้งบริเวณศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษบริเวณบ้านเมืองเก่าโนนสามขา อำเภอกลางศรีสะเกษ ริมฝั่งห้วยสำราญด้านตะวันออก แต่ยังคงใช้ชื่อว่าศาลากลางเมืองอุซัน และเปลี่ยนชื่อเมืองอุซันเดิมเป็นอำเภอห้วยเหนือ ทำให้ฐานะของเมืองอุซัน (ห้วยเหนือ) ถูกลดบทบาทลงใน พ.ศ. 2449-2450 และได้รวมกับเมืองศรีสะเกษและเดชอุดมในเวลาต่อมา จากนั้นได้มีการยุบเมืองศรีสะเกษและเมืองเดชอุดม โดยให้อำเภอที่ขึ้นกับเมืองทั้งสองไปขึ้นกับเมืองอุซัน (คุ้มเมืองเก่า)

จนถึง พ.ศ. 2459 ได้มีการเปลี่ยนนามเมืองขุขันธ์ (คุ้มเมืองเก่า) เป็นจังหวัดขุขันธ์ มีพื้นที่ปกครอง 7 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ (ราชกิจจานุเบกษา, 2460: 502) (ดังภาพ) ทำให้เมืองขุขันธ์ (ห้วยเหนือ) ถูกลดฐานะเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดขุขันธ์ (คุ้มเมืองเก่า) จนกระทั่ง พ.ศ. 2481 ได้มีการเปลี่ยนชื่อจังหวัดขุขันธ์เป็นจังหวัดศรีสะเกษ และเปลี่ยนชื่ออำเภอห้วยเหนือเป็นอำเภอขุขันธ์ (ราชกิจจานุเบกษา, 2481: 664) ทำให้มีฐานะคงที่โดยไม่เปลี่ยนแปลงไปแต่ประการใดและขึ้นกับจังหวัดศรีสะเกษมาจนถึงปัจจุบัน

ทั้งนี้ ประดิษฐ์ ศิลปบุตร ผู้เชี่ยวชาญเรื่องประวัติศาสตร์ศรีสะเกษ ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้คำว่า “คุ้มเมืองเก่า” ตามคำเรียกของชาวบ้าน ที่ต่อมาพัฒนาเป็น “ตำบลเมืองเก่า” เพราะในสมัยก่อนในตัวเมืองจะแบ่งเป็นคุ้ม (ชุมชนหรือหอย่อมบ้าน) แต่นักวิชาการรุ่นหลังจะใช้ว่า “บ้านเมืองเก่า” (ประดิษฐ์ ศิลปบุตร, 2563: สัมภาษณ์) ซึ่งจากการตรวจสอบพบว่ายังไม่มีเอกสารฉบับใดใช้คำว่า “บ้านเมืองเก่า” ในประวัติศาสตร์ศรีสะเกษ อีกทั้งการใช้ว่า “บ้านเมืองเก่า” จะสับสนกับ “บ้านเมืองเก่า” ที่อำเภอราษีไศล และคำว่า “บ้านเมืองเก่า” ในที่นี้อาจจะหมายถึง ในอดีตพื้นที่แถบนี้เคยเป็นชุมชนมาก่อน ต่อมาย้ายไปที่อื่นหรือร้างลง เช่นบ้านเมืองเก่า ตำบลกุง อำเภอราษีไศล (ปัจจุบันคืออำเภอศิลาลาด) แต่ก่อนเป็นที่ตั้งเมืองราษีไศล แต่เมื่อเกิดเมืองขึ้นมาจะแบ่งตามการปกครองลาวคือเป็นคุ้ม ทั้งนี้เมืองศรีสะเกษ ไม่เคยย้ายไปไหนหรือไม่เคยเป็นเมืองร้าง จึงมี “คุ้ม” ที่เรียกคุ้มเมืองเก่า เพราะเมืองเคยตั้งครั้งแรกที่นี่ พอเปลี่ยนการปกครองเป็นตำบลก็เป็นตำบลเมืองเก่า ต่อมาแยกตามการสร้างทางรถไฟ ชักเหนือเป็นตำบลเมืองเหนือ ชักใต้เป็นตำบลเมืองใต้ ตำบลเมืองเก่าเลยหายไป ส่วนที่มีคำว่า “บ้าน” ในเขตเมือง เนื่องจากหมู่บ้านตั้งมาก่อนตั้งเมือง เช่น บ้านพันทา บ้านเจียงอี ตั้งมาก่อนเมืองศรีสะเกษ ดังนั้นจึงใช้คำว่า “คุ้มเมืองเก่า” มากกว่าคำว่า “บ้านเมืองเก่า” ที่ไม่เคยปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์ และคำว่า “ตำบลเมืองเก่า” ที่เกิดขึ้นภายหลัง (ประดิษฐ์ ศิลปบุตร, 2563: สัมภาษณ์) ซึ่งผู้เขียนได้ใช้คำว่า “คุ้มเมืองเก่า” ซึ่งเป็นนามดั้งเดิมที่สัมพันธ์กับบริบทการเปลี่ยนแปลงฐานะของเมืองขุขันธ์ ทั้งบทความตามข้อเสนอของประดิษฐ์ ศิลปบุตร

ภาพที่ 2 แผนผังแสดงเส้นเวลาและพัฒนาการของเมืองขุขันธ์ (คุ้มเมืองเก่า)

ที่มา: ผู้เขียน

ปัจจุบันชุมชนนี้เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดศรีสะเกษที่ได้พัฒนาเจริญก้าวหน้าสู่สังคมเมืองเต็มรูปแบบ (นิติภูมิ ชุขันธิน, มปป.: 51) ทั้งนี้สาเหตุที่มีการย้ายศาลากลางเมือง นิติภูมิตั้งข้อสังเกตว่า เมืองชุมชน (หนองแตระ) มีที่ตั้งติดกับชายแดนเขมรซึ่งอยู่ในอารักขาของฝรั่งเศส จึงเสี่ยงต่อการใช้อิทธิพลของฝรั่งเศสเพื่อสร้างความไม่มั่นคงให้แก่เมืองชุมชน และอาจส่งผลกระทบต่อประเทศไทยด้วย (นิติภูมิ ชุขันธิน, 2552: 6) และเดิมที่เมืองชุมชนมีชาวบ้านอยู่เป็นจำนวนมาก แต่เมื่อมีการตัดทางรถไฟผ่านเมืองศรีสะเกษใน พ.ศ. 2471 (สุวิทย์ ธีรศาสด, 2551: 7) แต่ไม่ผ่านเมืองชุมชน ชาวจีนเป็นจำนวนมากจึงอพยพมาตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เมืองศรีสะเกษ ทำให้เมืองชุมชนซบเซาลง (ภราดร ศรีปัญญา และคณะ, 2558ก: 4) แต่เมืองศรีสะเกษกลับขยายตัวอย่างรวดเร็วทำให้ฐานะของเมืองชุมชนลดบทบาทลง จนในที่สุดก็เปลี่ยนชื่อจังหวัดชุมชนเป็นจังหวัดศรีสะเกษ เปลี่ยนชื่ออำเภอห้วยเหนือเป็นชื่ออำเภอชุมชนขึ้นกับศรีสะเกษ (นิติภูมิ ชุขันธิน, มปป.: 60) และเพื่อรองรับความเจริญที่จะมาพร้อม ๆ กับการก่อสร้างทางรถไฟจากกรุงเทพฯ นครราชสีมา ศรีสะเกษและอุบลราชธานีต่อไป (วิท คันธี, 2560: 141)

ภาพที่ 3 เขตปกครองของจังหวัดชูนันธิในอดีต

สรุปผลการศึกษา

ประวัติศาสตร์ในระยะที่ผ่านมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ 25 (ยุวดี วงศ์สว่าง, 2538: 12) อย่างไรก็ตามนับเป็นนิมิตหมายที่ดีขึ้นของวงการประวัติศาสตร์ไทยที่มีนักประวัติศาสตร์ในยุคพุทธศตวรรษที่ 26 นี้ หันไปให้ความสนใจต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อให้ภาพประวัติศาสตร์ที่ก่อปรด้วยเหตุผลมากขึ้น (ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ, 2552: 15) เช่น งานศึกษาด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และชาติพันธุ์ของศรีศักร วัลลิโภดม สุวิทย์ อิศราสวัสดิ์ ประนุช ทรัพย์สาร และดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ เป็นต้น

จากการศึกษาข้อความในเอกสารประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองศรีสะเกษ ทำให้เกิดข้อสังเกตว่าเมืองขุขันธ์มีความสัมพันธ์กับเมืองศรีสะเกษอย่างไร เมื่อนำข้อสังเกตดังกล่าวมาประมวลผลเข้ากับหลักฐานทางด้านโบราณคดีที่ปรากฏในเขตเมืองขุขันธ์ปัจจุบัน ก็ยังทำให้เกิดความคิดที่ซับซ้อนขึ้นไปอีกว่าขุขันธ์น่าจะเป็นเมืองใหญ่มาตั้งแต่ก่อนตั้งเมืองศรีสะเกษ และไม่น่าที่จะอยู่ในสภาพของหัวเมืองในท้องถิ่นเท่านั้น และข้อสงสัยดังกล่าวเป็นพลังสำคัญที่นำไปสู่ความต้องการที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่าขุขันธ์นั้นมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างไร ดังนั้นการศึกษาขั้นแรกจึงเริ่มมีการค้นคว้าหาหลักฐาน ซึ่งเป็นข้อมูลท้องถิ่นของเมืองศรีสะเกษเพื่อที่จะให้ได้ภาพประวัติศาสตร์เมืองขุขันธ์ตามที่ได้ตั้งจุดประสงค์ไว้ แต่ปรากฏว่าตำนานเมืองขุขันธ์นั้นผูกติดกับเรื่องราวของประวัติศาสตร์ชาติทั้งสิ้น เช่น การสถาปนาผู้ปกครองเมือง การแต่งตั้งนามเมือง (อรุณรัตน์ ทองปัญญา, 2545: 26) ส่วนตำนานในส่วนที่กล่าวถึงความเป็นมาของเมืองขุขันธ์จริง ๆ นั้นยังมีปรากฏ การศึกษาประวัติศาสตร์เมืองขุขันธ์จึงไม่อาจแยกออกจากการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติได้ ดังนั้น การศึกษาเรื่องราวของเมืองศรีสะเกษจึงต้องหันกลับไปศึกษาในมุมมองของประวัติศาสตร์ชาติและประวัติศาสตร์ศรีสะเกษ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองขุขันธ์จะถูกล้อมกรอบโดยประวัติศาสตร์ชาติและประวัติศาสตร์ศรีสะเกษ แต่ก็มีช่องว่างบางส่วนที่ทำให้เราสามารถมองผ่านไปยังขุขันธ์ได้ โดยอาศัยข้อมูลที่กล่าวถึงขุขันธ์เป็นสื่อสำคัญที่จะนำไปสู่การมองภาพประวัติศาสตร์เมืองขุขันธ์ได้ชัดเจนขึ้น

ผลของการศึกษาด้วยวิธีการดังกล่าวทำให้มองเห็นพัฒนาการของเมืองขุขันธ์ในช่วงของมิติเวลาแห่งประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ศรีสะเกษดังต่อไปนี้

1. เมืองขุขันธ์ในยุคแรกเริ่ม มีฐานะเป็นเมืองอิสระในบริเวณอีสานใต้ในวัฒนธรรมขอมในชื่อเมืองนครลำดวน และมีบทบาทอื่นแทรกซ้อน โดยเป็นแหล่งรวมและสืบทอดอารยธรรมขอมโบราณ เป็นแหล่งสะสมผู้คนในการสงคราม และเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์การเดินทัพไทย - กัมพูชา แต่ก็ได้ทำให้ฐานะทางการเมืองของเมืองขุขันธ์เปลี่ยนแปลงไปแต่ประการใด จนถึงการยกฐานะบ้านปราสาทที่เหลื่อมบ้านโคกลำดวนหรือ

ภูมิลำดับขึ้นเป็นเมืองเรียกว่า “เมืองขุขันธ์” ใน พ.ศ. 2306 ทำให้เมืองขุขันธ์ลดฐานะมาเป็นเมืองชายขอบของพระราชอาณาเขตสยามในด้านที่ติดกับเขมรในชื่อเมืองนครลำดวน หลวงแก้วสุวรรณได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระไกรภักดีศรีนครลำดวน เจ้าเมืองขุขันธ์คนแรก และเมื่อได้รับความดีความชอบในการทำสงคราม ฐานะของขุขันธ์ก็เปลี่ยนไปอีกใน พ.ศ. 2321 เมื่อมีการย้ายเมืองมาที่หนองแตระ และเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระยาไกรภักดีศรีนครลำดวนเมืองขุขันธ์มีเจ้าเมืองดำรงตำแหน่งรวม 9 ท่าน แสดงถึงการยอมรับเมืองขุขันธ์ของราชสำนักกรุงเทพฯ และทวีความสำคัญมากขึ้นใน พ.ศ. 2440 เนื่องจากมีประชากรมากขึ้น และราชสำนักกรุงเทพฯ จำเป็นต้องมีการจัดระบบการปกครองเพื่อให้ง่ายต่อการควบคุม เห็นจากการที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เปลี่ยนแปลงตำแหน่งเจ้าเมืองขุขันธ์เป็นผู้ว่าราชการเมืองขุขันธ์

2. ในช่วงการปฏิรูปประเทศระหว่าง พ.ศ. 2436 – 2453 ทำให้เมืองขุขันธ์มีอาณาเขตกว้างขวางมากขึ้นในฐานะส่วนหนึ่งของมณฑลอีสาน และเมื่อเกิดเหตุการณ์ต่อสู้ของเสียดใน พ.ศ. 2437 และกบฏท้าวบุญจันทร์ใน พ.ศ. 2443 และภัยคุกคามจากตะวันตกของรัฐบาล ส่งผลให้ฐานะของเมืองลดบทบาทลง เพราะใน พ.ศ. 2449-2450 มีการย้ายศาลาเมืองขุขันธ์ไปตั้งบริเวณศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษ (คุ้มเมืองเก่า) เพื่อให้ง่ายต่อการควบคุม แต่คงใช้ชื่อศาลากลางเมืองขุขันธ์เช่นเดิม และฐานะของเมืองขุขันธ์ได้ลดลงเมื่อเป็นเมืองร่วมกับเมืองศรีสะเกษและเดชอุดม และลดลงเป็นเมืองในนามอำเภอห้วยเหนือ (รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์ศรีสะเกษในโอกาสการย้ายศาลากลางครบ 100 ปี, 2548: 9-10)

3. ใน พ.ศ. 2459 โปรดเกล้าฯ เปลี่ยนชื่อเมืองขุขันธ์ (คุ้มเมืองเก่า) เป็นจังหวัดขุขันธ์ (คุ้มเมืองเก่า) และใน พ.ศ. 2481 มีการเปลี่ยนชื่อจังหวัดขุขันธ์ (คุ้มเมืองเก่า) เป็นจังหวัดศรีสะเกษ (คุ้มเมืองเก่า) และเปลี่ยนชื่ออำเภอห้วยเหนือ เป็นชื่ออำเภอขุขันธ์ ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ส่งผลให้เมืองขุขันธ์ถูกลดฐานะลงและกลายเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดศรีสะเกษมาจนถึงปัจจุบัน

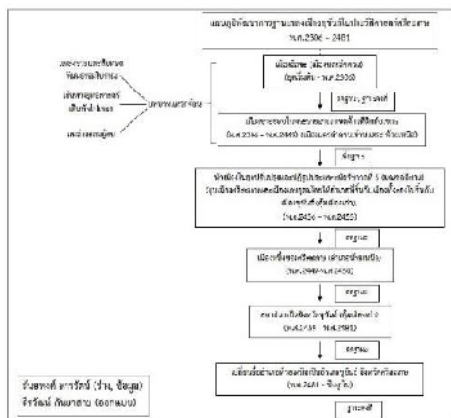
พัฒนาของเมืองขุขันธ์ใน 3 ระยะนี้จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงฐานะทางการเมืองของเมืองขุขันธ์ใน 2 ลักษณะคือ (ดูในแผนภูมิประกอบ)

1. ลักษณะของการเลื่อนระดับขึ้น – ลง (ปัจจัยที่เพิ่มฐานะคือ บทบาทของเมืองชายขอบเมืองในยุคปฏิรูปประเทศ ส่วนปัจจัยที่ลดฐานะคือ ปัญหาจากอิทธิพลตะวันตก การสร้างทางรถไฟ และปัญหากลุ่มต่อต้านอำนาจรัฐจนทำให้เกิดการรวมเมือง)

2. ลักษณะของการหยุดอยู่กับที่ (ปัจจัยที่ทำให้ฐานะคงที่คือ ฐานะเมืองอิสระ และฐานะหลังจากเปลี่ยนชื่อเมืองจนถึงปัจจุบันแล้ว)

ในลักษณะแรกนั้นจะเห็นได้ว่าพัฒนาการของขุขันธ์เริ่มจากจุดโดยตรงที่เป็น

เมืองอิสระแล้วลดลงมาเป็นเมืองชายขอบในพระราชอาณาเขต เมือง หัวเมือง จังหวัด และอำเภอหนึ่งของจังหวัดศรีสะเกษดังภาพ

ภาพที่ 4 แผนภูมิสรุปการเปลี่ยนแปลงฐานะของเมืองชั้นตรี ระหว่าง พ.ศ. 2306 - 2481

ที่มา: ผู้เขียน

การเปลี่ยนฐานะของเมืองชั้นตรีดังกล่าวนี้ นอกจากจะสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการทางการเมืองของเมืองชั้นตรีแล้ว ยังทำให้เราเห็นพัฒนาการทางการเมืองของศูนย์อำนาจของราชอาณาจักรไทยในแต่ละช่วงเวลาพัฒนาสู่การปกครองแบบรวมศูนย์ (Centralization) ในขณะที่ชั้นตรีอยู่ในฐานะเมืองที่ไม่สามารถจะพัฒนาสู่การเป็นเมืองอิสระได้อีก

อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษา “ฐานะของเมืองชั้นตรีในประวัติศาสตร์ศรีสะเกษ ระหว่าง พ.ศ. 2306 - 2481” เป็นงานที่ค้นพบองค์ความรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงฐานะและบทบาททางการเมืองของเมืองชั้นตรีภายใต้บริบทช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ อันจะช่วยให้ข้อถกเถียงและสถานภาพความรู้เรื่องเมืองชั้นตรีมีความกระจ่างมากขึ้น งานนี้มีลักษณะของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในกรอบของประวัติศาสตร์ชาติ ดังเช่นงานของสุทัศน์ กองทรัพย์ (2536) โดยพยายามมองผ่านข้อมูลและหลักฐานพื้นบ้านพื้นเมืองที่มิได้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของราชสำนักหรือศูนย์กลางการปกครองของรัฐแต่ประการใด การศึกษาประวัติศาสตร์ไทยในมิติของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นดังกล่าวมีผลให้ข้อมูลท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น ตำนาน ตากะจะสร้างบ้านแปงเมือง นิทานอุรังคธาตุซึ่งเป็นนิทานปรัมปราของเมืองต่าง ๆ ถูกรวบรวมค้นคว้าและนำมาศึกษากันมากขึ้น นับเป็นความก้าวหน้าในการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยอีกขั้นตอนหนึ่งที่มีการนำข้อมูลที่คิดว่าเลือนลอยไร้สาระนั้นมาใช้ในการศึกษา

ประวัติศาสตร์ได้ ดังเช่นงานของธิดา สารยา (2525) และงานของนคร พันธุ์ณรงค์ (2521) ที่ได้ให้ความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทั้งในและนอกกรอบประวัติศาสตร์ชาติ โดยเฉพาะเมืองในท้องถิ่นที่สำคัญและเชื่อมโยงในบริบทประวัติศาสตร์ชาติ รวมถึงงานของยงยุทธ ชูแว่น (2551) งานของวสิน ปัญญาวุธตระกูล (2562) งานของทวีศิลป์ สืบวัฒนะ (2554) ที่ได้อธิบายว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบันมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การสร้างองค์ความรู้อย่างชัดเจนรอบด้าน โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างความทรงจำร่วมของเขา ซึ่งจำเป็นจะต้องทบทวน ปรับปรุงแก้ไข เรียนรู้และถ่ายทอดกันในชุมชนอย่างต่อเนื่อง และเปรียบดังเกราะอันสำคัญยิ่งที่จะทำให้เกิดความมั่นคงขึ้นในชาติ ดังกล่าวสัมพันธ์กับผลการศึกษาของนิติภูมิ ชูขันธิน ทั้ง 3 เรื่องที่กล่าวถึงประวัติศาสตร์เมืองชุมชนที่เสนอความเห็นต่างไปจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่นศรีสะเกษกระแสนี้ว่า บรรพชนเมืองชุมชนไม่มีความเกี่ยวข้องกับบรรพชนบ้านดอนใหญ่ ทั้งนี้การศึกษาครั้งนี้อาจเป็นการช่วยสร้างและฟื้นฟูสำนึกร่วมของผู้คนในท้องถิ่นให้ร่วมกันฟื้นฟูประวัติศาสตร์ความเป็นมาของบ้านเกิดเมืองนอนของตน เพื่อให้ทุกคนเล็งเห็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น และช่วยสืบสานต่อยอดต่อไป ทั้งยังเป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่ช่วยพัฒนาประชาชนในท้องถิ่นด้วย

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องนี้ให้ความสำคัญกับบทบาททางการเมืองเป็นสำคัญ ฉะนั้นเพื่อความครบถ้วนควรที่จะมีการศึกษาบทบาทด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนควบคู่ไปด้วย และการศึกษาในประเด็นนี้ผู้สนใจอาจประยุกต์วิธีการศึกษาไปบูรณาการกับการศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไปก็ย่อมได้

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.ประดิษฐ์ ศีลาบุตร ปราชญ์ท้องถิ่นเมืองศรีสะเกษ และที่ปรึกษาอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ผู้จุดประกายให้มีการศึกษาเรื่องนี้ ตลอดจนมอบเอกสารค้นคว้าหายาก และกรุณาให้ข้อเสนอแนะเป็นเบื้องต้น ตลอดจนช่วยแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ยิ่ง และขอบคุณนายธีรวัฒน์ กันยาสาย ที่ช่วยออกแบบภาพประกอบเพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.). (2552). **ศรีสะเกษ**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยว. วรรณิภา ธรรมวดี. (2534). **วิเคราะห์ชื่อหมู่บ้านในจังหวัดศรีสะเกษ**. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ศรีสะเกษ. (2537). **ประวัติศาสตร์ศรีสะเกษฉบับสมบูรณ์**. ศรีสะเกษ: ศรีสะเกษการพิมพ์.
- จิตร ภูมิศักดิ์. (2519). **ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2509). **เที่ยวตามทางรถไฟ**. กรุงเทพฯ: อนุสรณ์ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพรองอำมาตย์โทขุน สมานธูรพจน์ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส.
- เต็ม วิชาภัยพจนกิจ. (2530). **ประวัติศาสตร์อีสาน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ. (2552). **แนวคิดและแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: อินทนิล.
- ธิดา สาระยา. (2525). **ตำนานและตำนานประวัติศาสตร์กับการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: พิกัดอักษร.
- ธีรชัย บุญมาธรรม. (2533). **ประวัติศาสตร์สังคมอีสานตอนบน พ.ศ.2318 – 2450**. มหาสารคาม: วิทยาลัยครูมหาสารคาม.
- นคร พันธุ์ณรงค์. (2521). **เอกสารประกอบการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น**. พิษณุโลก: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.
- นงลักษณ์ ลิ้มศิริ. (2524). **ความสำคัญของกฎหัวเมืองอีสาน พ.ศ.2325 - 2445**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิติภูมิ ขุนอิน. (มปป.). **วิพากษ์ประวัติศาสตร์จังหวัดศรีสะเกษ (ที่ตั้งเมืองขุนอิน)**. ศรีสะเกษ: สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตศรีสะเกษ.
- นิติภูมิ ขุนอิน. (2552). **เอกสารประกอบการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเรื่องเมืองขุนอินจังหวัดขุนอิน จังหวัดศรีสะเกษ**. ศรีสะเกษ: สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตศรีสะเกษ.
- นิติภูมิ ขุนอิน. (2553). **เอกสารประกอบการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบรรพบุรุษเมืองขุนอิน ศรีสะเกษ**. สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตศรีสะเกษ.

- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2547). **ชาติไทย เมืองไทย แบบเรียนและอนุสาวรีย์ : ว่าด้วย
วัฒนธรรมรัฐ และรูปการจิตสำนึก**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ประดิษฐ์ ศิลาบุตร. (2543). เหตุการณ์ต่อสู้ในอดีตของศรีสะเกษ. **วารสารข่าวครู
ศรีสะเกษ**, 27(286), 37.
- ประวิทย์มหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดศรีสะเกษ. (2529). กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์จังหวัดศรีสะเกษ.
(2548). สภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด
ศรีสะเกษ.
- ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น : ประวัติอำเภอ หมู่บ้านของจังหวัด
ศรีสะเกษ. (2549). ศรีสะเกษ: สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษและภาคีเครือข่าย.
- ไพฑูรย์ มิกุล. (2515). การปฏิรูปการปกครองมณฑลอีสานสมัยที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ทรงเป็นข้าหลวงใหญ่ (พ.ศ.2436 – 2453).
ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร.
- ไพฑูรย์ มิกุล. (2517). **ประวัติศาสตร์สมัยธนบุรี**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม
- ภราดร ศรีปัญญา. (2554). **บทกวีนิพนธ์ : แผ่นดินอีสาน**. อุบลราชธานี: ยงสวัสดิ์
อินเตอร์กรุ๊ป.
- ภราดร ศรีปัญญา และคณะ. (2558ก). **ศรีสะเกษจังหวัดของเรา 1 : ประวัติศาสตร์
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม**. อุบลราชธานี: ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป.
- ภราดร ศรีปัญญา และคณะ. (2558ข). **ศรีสะเกษจังหวัดของเรา 2 : ภูมิศาสตร์
เศรษฐกิจ การคมนาคม และสิ่งแวดล้อม**. อุบลราชธานี: ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป.
- ยังยุทธ ชูแว่น. (2550). **ครั้งศตวรรษแห่งการค้นหาและเส้นทางสู่อานาคต :**
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย (สกว.).
- ยุวดี วงศ์สว่าง. (2538). เอกสารประกอบการสอนวิชา ปศ. 392 : **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2460). **เรื่องเขตปกครองจังหวัดอุษัณห์**. (หน้า 502). วันที่ 29
เมษายน 2460.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2481). **เรื่องเปลี่ยนชื่อเมืองอุษัณห์**. (หน้า 664). วันที่ 29 เมษายน
2481.

รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์ศรีสะเกษในโอกาสการย้ายศาลากลางครบ 100 ปี.

(2548). ศรีสะเกษ: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษและภาคีเครือข่าย.

วนะ วรยางกูร. (2558). การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์กรณีศึกษาประเด็น

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์ความรู้เก่าและองค์ความรู้ใหม่ของ

อนุสาวรีย์วีรบุรุษ. ปรินิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ.

วศิน ปัญญาอุตรตระกูล. (2562). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : วิธีการศึกษาเชิงปฏิบัติการ

แบบมีส่วนร่วม. พิษณุโลก: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยนเรศวร.

วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดศรีสะเกษ.

(2549). กรุงเทพฯ: CURSUA.

วิท คันธี. (2560). แนวทางการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการจัดประเพณีแซนโชนดา

อำเภอขุขันธ์จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.

วิโรจน์ หีบแก้ว. (2529). ประวัติศาสตร์อีสานบริเวณลุ่มแม่น้ำชีตอนกลางระหว่าง

พ.ศ.2325 - 2443. ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

วิศเวศ อุดมเดชาณัติ. (2550). การศึกษาวัฒนธรรมทางภาษา: กรณีชื่อบ้านนามเมือง

อำเภอขุขันธ์และอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร

มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

วีระ สุดสังข์. (2555). วิพากษ์ประวัติศาสตร์ศรีสะเกษ. ใน ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม

และวิถีศรีสะเกษ. (หน้า 27 - 28). ศรีสะเกษ: สำนักพิมพ์สโมสรศิลปินศรีสะเกษ.

ศิริพร สุขธรรตน์. (2535). อีสานใต้กับโบราณสถานเขมรโบราณ. ใน รวมบทความ.

(น.1-7). สุรินทร์: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสุรินทร์.

ศศิธร คงจันทร์. (2558). กบฏผู้มีบุญในภาคอีสานระหว่าง พ.ศ.2479 - 2502.

ปรินิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สมทอง เกิดโชค. (2555). ประวัติศาสตร์ พงศาวดารเมืองสุรินทร์ สังขะ สุรินทร์.

สมุทรปราการ: สำนักพิมพ์บ้านเกิดโชค.

สรเชต วรคามวิชัย. (2532). ประวัติศาสตร์อีสานใต้ถึงพุทธศตวรรษที่ 16. บุรีรัมย์:

วิทยาลัยครูบุรีรัมย์.

สารานุกรมไทยวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน เล่ม 2. (2542). กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรม

วัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

สุทัศน์ กองทรัพย์. (2536). **ความสำคัญของหัวเมืองคูขันธ์ สังขะ และสุรินทร์.**

วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม
สุทัศน์ กองทรัพย์. (2556). **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอีสานใต้ระหว่าง พ.ศ.2302 – 2450.**

มหาสารคาม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สุทัศน์ กองทรัพย์. (2558). **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอีสานใต้ระหว่าง พ.ศ.2302 – 2450.**

สุรินทร์: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

สุวิทย์ ธีรศาศวัต. (2523). **ความสัมพันธ์ไทยฝรั่งเศส ร.ศ.112-126.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
แสงรุ่ง.

สุวิทย์ ธีรศาศวัต. (2551). **เศรษฐกิจอีสานหลังมีทางรถไฟ (พ.ศ.2443 – 2488).** ขอนแก่น:

สาขาวิชาประวัติศาสตร์และโบราณคดี คณะมนุษยศาสตร์และโบราณคดี
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุปัญญา เทิดกิจเจริญ. (2559). **รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์: การสำรวจมรดก**

ภูมิปัญญาทางศิลปะและวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ. ศรีสะเกษ:
มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.

อภิญญา เพ็ญ. (2561). **ประวัติศาสตร์เมืองศรีสะเกษจากพงศาวดาร. วารสารเมืองโบราณ,**
15(2), 35 - 40.

อมรวงศ์วิจิตร, หม่อม (ม.ร.ว. ปฐม คเนจร). (2506). **ประชุมพงศาวดารภาค 4 เล่ม 3:**

พงศาวดารหัวเมืองมณฑลอีสาน. กรุงเทพฯ: ศุภสภา.

อรุณรัตน์ ทองปัญญา. (2545). **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นศรีสะเกษ. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนา**
หนังสือกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

เอเจียน แอมอนิเย. (2539). **บันทึกการเดินทางในลาวภาคหนึ่ง พ.ศ. 2438. แปลโดย**
ทองสมุทร โตเร และสมหมาย เปรมจิตต์ แปล. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อรุณลักษณ์ สิทธิบุตร. (2526). **มณฑลอีสานและความสำคัญในทางประวัติศาสตร์.**

วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Paitoon Mikusol. (1984). **Social and Cultural History of Northeastern**
Thailand From 1808 – 1910 : A Case Study of The Huamuang
Khamen Padong : Surin Sang Kha and Khu Khan. (Doctor, s
Thesis). University of Washington, The United States of America.

การสัมภาษณ์

กาญจนา กาญจนศิริ. (20 เมษายน 2563). สัมภาษณ์. ชาวอำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ.
ถนอม ชูขันธิน. (1 พฤษภาคม 2563). สัมภาษณ์. ชาวอำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ.
ประดิษฐ์ ศิลาบุตร. (25 พฤษภาคม 2563). สัมภาษณ์. ประชาชนท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ.
วาทิน มากนวล. (1 พฤษภาคม 2563). สัมภาษณ์. ชาวอำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ.
เอมอร มัฆวิบูลย์. (1 พฤษภาคม 2563). สัมภาษณ์. ชาวอำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ.

การศึกษาเชิงวิพากษ์สำหรับชั้นเรียนภาษาอังกฤษ ในประเทศไทย

กลณา ปฐมชัยวัฒน์

อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษ (ครุศาสตรบัณฑิต)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

E-mail: linchie2018@gmail.com

วันที่รับบทความ: 30 มิถุนายน 2563

วันแก้ไขบทความ: 10 สิงหาคม 2563

วันที่ตอบรับบทความ: 11 สิงหาคม 2563

บทคัดย่อ

ปัญหาความสามารถทางภาษาอังกฤษของนักเรียนไทยในปัจจุบันได้สะท้อนให้เห็นถึงภาวะการขาดการส่งเสริมการเรียนรู้การสอนภาษาอังกฤษโดยผ่านบริบททางภาษาอย่างหลากหลาย ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความจำกัดในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนในประเทศไทย บทความนี้จึงมุ่งส่งเสริมการใช้บริบทและกิจกรรมการเรียนรู้การสอนภาษาอังกฤษเชิงวิพากษ์เพื่อตอบโต้ปัญหาการสอนภาษาอังกฤษของไทย

จุดประสงค์ของบทความประกอบด้วย 1) เพื่อแนะแนวทางการประยุกต์ใช้การศึกษาเชิงวิพากษ์ในชั้นเรียนภาษาอังกฤษ 2) เพื่อให้ตัวอย่างบริบทที่เกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์สำหรับการศึกษาเชิงวิพากษ์ และ 3) เพื่อบอกถึงทิศทางการใช้การศึกษาเชิงวิพากษ์ในชั้นเรียนการเรียนรู้การสอนภาษาอังกฤษ อีกทั้งยังเป็นแนวทางการขับเคลื่อนที่สำคัญสำหรับชั้นเรียนของผู้ที่มีใจเจ้าของภาษาอังกฤษ เพื่อการเพิ่มพูนความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษของนักเรียนไทยอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การศึกษาเชิงวิพากษ์ ภาษาอังกฤษในฐานะภาษานานาชาติ เนื้อหาเพื่อการคิดวิเคราะห์ การสอนภาษาอังกฤษ

Encouraging Critical Pedagogy in Thai ELT Classrooms

Lalana Pathomchaiwat

English Education Curriculum, Humanities and Social Sciences

Nakhon Pathom Rajabhat University

E-mail: linchie2018@gmail.com

Received: June 30, 2020

Revised: August 10, 2020

Accepted: August 11, 2020

Abstract

The Thai students' English proficiency problems nowadays reflect an inadequate encouragement of English context varieties for Thai learners. This consequently causes a limitation of critical pedagogy awareness in Thailand. This article aims to foster the English classrooms' critical contexts and activities via critical pedagogy to fulfill the ELT omission in Thailand.

The objectives of the article are;1) to promote the guideline of applying critical pedagogy and EIL in English classrooms, 2) to provide the samples of critical context used in the critical pedagogy, and 3) to state the direction of critical pedagogy in Thai ELT classrooms. And the implement of critical English pedagogy has been intimated as an important steer, especially for non-native English speaker classrooms, to enrich Thai learners' English learning effectively.

Keywords: Critical pedagogy, EIL, critical contexts, English teaching

Introduction

Thailand is considered a non-colonized country nonetheless English education is intensely accepted very crucial. And after the formal English language teaching [ELT] by the missionaries during the reign of the King Rama III and the King Rama IV, English has been issued as the Compulsory Education by the King Rama V (Methithan and Chamcharatsri: 2011). Until 1996, the English learning curriculum base was shift for all primary levels and English was promoted in Grade 1 for as the beginning level. Meanwhile English learning and teaching in Thailand is obviously aimed to the Standard English or the ‘Received Pronunciation’ English or ‘RP’ which has been playing an essential role for English learning in Thailand and the mainstream of the native-like aspect gains exceptionally higher predilection comparing to the non-native English speaking side does.

However, the Thai students’ English achievements seem in doubts. The first view lies on the Thais English low proficiency comparing to the neighboring countries (Noom-ura: 2013). The O-Net or Ordinary National Education Test disclosed the English average score during 2010-2011 and both years results were lower than half (Noom-ura: 2013). In this point, a major cause is from the learning process which extracts learners to high competitive situations. Noom-ura (2013) argues that they felt unchallenging with the English lesson. Because of the rote-learning and teaching which particularly aims to rather push them as a grammatical mastery than English communicators.

I think it is a high time that Thai learners be cultivated about critical thinking via ‘critical contexts’ and ‘critical pedagogy’ to cove with this problem since it can fulfill the gap between the tradition English teaching and the ELT in the 21st century situations. As noted by Phongsirikul (2017) that a learner of the 20th Century becoming a teacher of the 21st century and their English learning and teaching norm needed to be changed. She mentioned in her research that the learners’ perspective of using English as a native speaker model was not the only way for the Thai students. It is the

same vein to Tuengkun and Inthajuck (2018) that found the critical pedagogy is a solution of Thai ELT classrooms.

In this point, Kirkpatrick [2015: p 85, 98] argues that English is used as a network of variety in many different subcontinents where the speakers' norms are also carried on. Moreover, the roles of English among the Asian countries are varied depending on social, educational, and economic perspectives (Kirkpatrick: 2012). These massive movements on World Englishes and English as a lingua Franca have firmly been established as an important root of English learning all over the world. The deeper focus has been explicitly pointed by Kubota (2012) that the world Englishes has a significant effect on English learners' awareness toward the diversities, the Inner-circle challenges, and the Lingual Franca paradigm as a result the English as an International Language (EIL) is a divulged tool for NNES learning backgrounds.

This article highly focuses on encouraging critical pedagogy in the Thai ELT class. There are three elements required to reach the goal of CP encouragement in Thailand: the guideline of CP in Thai classes, EIL, the critical contexts, and the collaboration of educational institutions and communities.

The promotion of critical pedagogy in Thailand

Critical pedagogy is defined as an approach that mastering students how to understand the actual circumstances happening in the classrooms and other educational settings (Giroux: 2014). Giroux (2014) suggests that it impulses the knowledge and practices both teachers and students' values, social relations and legitimate visions. CP gives them a stance for their voices expressing and engaging them their own learning roles effectively (Giroux: 2014). It can say that CP is the right path of ELT learning in the various context areas.

Why is English diversity significant issue in Thailand? Because of the influence of the ASEAN Community, the preparation of English education in Thailand as argued by Deerajviset (2015) being launched in several means. As noted by Deerajviset (2015) that the goal of English language education

then relates to wider region for reason of well-preparing students to serve the right skill levels of the AEC labor market. The English as Lingual Franca in the ASEAN region is rather diverse as a result the success communication relies on the knowledge of English variety. In this point, there are to develop the English variety through skills and knowledge, it also associates with attitude of multilingual intercultural communicators (Canagarajah: 2007, Kramsch 2009).

In Thailand, many scholars agreed for CP encouragement in ELT. Due to Tuengkun and Inthajuck (2018), the problems of Thai teaching and learning in the classrooms cause by several aspects for examples; classroom management, students' low academic proficiency and teachers' load works. These obstacle students' learning behavior and success therefore Tuengkun and Inthajuck (2018) firmly agrees for the promotion of critical pedagogy to enrich learners' motivation and attentiveness via dynamic classrooms. Moreover, Couch (2017) explored the teacher's reflections and insights during the implementing of a critical pedagogy for students on the Thai Burma border and realized a lack of congruence between the pedagogical theories using and an application it to a border setting as a highly concern. She also developed a Thai Burma classroom praxis to draw the theoretical underpinnings of CP to engage the critical context and methodology in the class (Couch, 2017). On the lens of CP expertise, Giroux (2014) suggested that critical pedagogy is an essential fostering the knowledge power, desire and experiences through specific conditions of learning. It reflects larger social, economic and political issues that connect a wider crisis and rejects teaching for standardization test (Giroux, 2014). This serves the same line as Tuengkun and Inthajuck (2018) who urged that ELT in Thailand should be more concerned for a learner-centered style that provide students are provided equal opportunities in the class activities. Their study also revealed the solution of traditional teaching style which is the variety of critical pedagogy (Tuengkun and Inthajuck, 2018). To brighten this idea, Salem al-amarat (2011) urges that the ELT classrooms can be involved in several CP issues;

“parents, teachers, educational administrators, and also vandalism, thief, destruction of property, failure in the school, poor study accomplishment, lack of educational facilities such as equipment and technology, the physical environment and the violence against teachers and students”.

Nonetheless, since the criticism theory is quite fresh for both teachers and learners in Thailand, some crucial concerns are noted when motivating this particular learning method into the actual classroom. According to the above notes, the initial strand of indicating critical pedagogy in the non-native speaking learners is confronted with is the learners’ accessibility. The learners’ readiness and the ability such as language proficiency, critical awareness and open attitudes are important. The language ability in this point, it is both L1 and L2.

Consequently, to achieve the goal of this article about promoting CP in Thailand, I proposed the guideline of critical pedagogy in Thai classrooms derived from Kubota (2012) as the following figure.

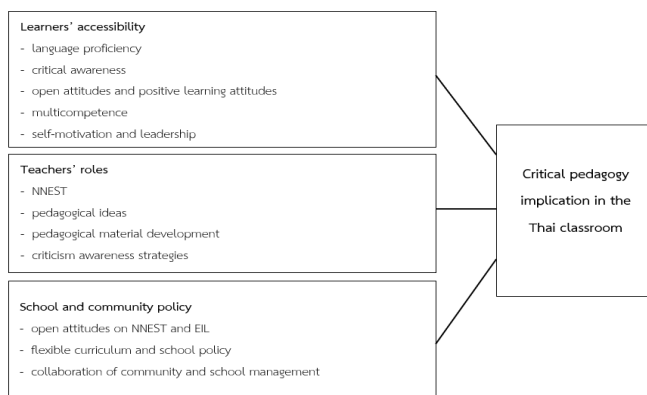

Figure 1 the guideline of critical pedagogy in Thai classrooms derived from Kubota (2012)

In the closer notice, these three factors of English learning and teaching dimensions relying on the learners’ readiness, the teachers’ capability and the school policy and community cooperation.

Firstly, it is necessary to edify Thai students the critical awareness creatively in the classroom because they are merely familiar with memorizing the lesson rather than thinking individually as found by Tuengkun and

Inthajuck (2018) that one of Thai classroom problems was caused by the rote-learning and teaching. This is why they be confused and hesitated about how to deliver their ideas to others critically. Therefore they require very well-prepared for the critical pedagogy and time management to make them experience this learning process and get used to it. As mentioned by Kubota (2012), it also has them involve with the open attitude. When the students feel aware of the cultural diversity and problematized situations, they will also obtain the criticism perspective. They are expected to be more open-mind to the others who are especially different from them. However, to reach the final critical pedagogy method, the English learners are required the multicompetence that enable them to continue the process of the critical task until it is completed. This skill is very much related to the collaborative work as well as the self-motivation and leadership. The students need to be able to work with others creatively and to gain enough self-understanding about their strength and weakness. It is actually complicated to train them at once therefore time consuming needs to be allowed while the activities.

Secondly, the critical pedagogy success key in Thai situations is ‘teachers’. Primarily, it is obvious that the critical applied linguistic field is new for the English profession career training. Not all higher education in Thailand emphasized this topic in the teaching professional program or curriculum as a result that the teachers’ preparation is extremely necessary. The teachers’ capacity is very vital for this work due to several potential elements for example, the critical pedagogical ideas, material development, and the criticism awareness strategies. As noted by Pennycook (2001) that critical pedagogy is to promote learners to learn the language skills my means of two-language engaging projects that the issues interacting with the learners’ lives. This means that the lesson organization and material preparation is the key concept of the class. Each step of the lesson is important for guiding learners to the higher level of critical thinking and concerns. With the regardless of critical pedagogical ideas, I am positive that the teachers might be confused. On the other hand, it is not so complicated

that the teachers unable to achieve. This idea is practical and required only the understanding of how critical pedagogy is. Therefore to help teachers fulfill the knowledge of critical pedagogy is very important. And to promote EIL and critical pedagogy, teachers should be proud of their English ability as a Non-Native English Speaker and to reflect this to learners through the learning activity.

Lastly, CP is on the school and community collaboration. To promote open attitude mind as Kubota (2013) noted is also essential for school and parents to realize the borderless community. With this open attitude mind, they enable to reach the variety of World Englishes as a result that they would be more accept the local context is as important as the global one. Moreover, the school and community' perspective on NNEST is also well appreciated for Thai students. It is explicit that nowadays English classes in Thailand are welcome many NNEST from both AEC and others. Many schools employed English teachers from the Philippines, Malaysia, and Vietnam to educate Thai students in all levels. This endures a very great signal for the success critical pedagogy in Thailand particular on the global issues promotion.

EIL and critical pedagogy

Interestingly, to attain this CP goal in the Thai ELT class, English is a vital medium as a result, EIL is remarkably required. Similarly, ELT studies were conducted such as Sifakis (2004) who found the EIL raised both teachers and students' awareness the ELT class requirements. She noted that the mutual of interlocutors' mutual comprehensibility and cultural identity were met via EIL application. Another study conducted by Sifakis and Sougari, A.M. (2012) also mentioned from the teacher's sense and the wider sociocultural linguistic, the awareness of EIL-related concerns was raised.

While a great number of language learning approaches originated, the notion of English is an international language (EIL) has been perceived as an essential tool served for the speaker's diversity (Kubota 2012). Through the process of EIL, the controversial issues are promoted in the English

classes. For the deeper focus on the English is an international language is the ideal device for the current English pedagogy especially for the learners from Expanding-circle countries. As to access English, the non-native English speakers empower to share the variety of cultures and identities explicitly. Furthermore, the vertical work of EIL noteworthy increases multilingualism which the context is associated with learning beyond English. On this perspective view, the students' L1 is involved in the learning situations not solely focus on English in the class. As a result, learners' abilities are elaborated. As mentioned by Cummings (2002) that the multilingualism enable to encourage different system than the monolingualism does. The students gain more opportunities for to express their comprehension through a number of tasks which also reflects the variety of learners' outcome as the multicompetence (Kubota 2012). By means of EIL, L1 and L2 are served in the learning process which assist the L2 learners even the lower level to accomplish the task with their individually diversity awareness. The learning procedure of EIL allows students to take advantage of their metalinguistic awareness such as "translation" and "code-switching" (Kubota: 2012). Apart of the beneficial learning strategies, EIL completely enhance the contribution of non-native English speaking teachers instead of the ideal teacher with "RP" or "Standard English". Out of the native-like ideology, the multilingual learners of English earn more confidence and better self-perspective of their L2 ability. It should be noted that the positive attribute of NNESTs counts as the effectual factor for the L2 learners.

Moreover, the influence of Lingual Franca English accompanied by World Englishes explicit relate to a form of Hybridity. The narrow focus made by Kubota (2012) for the hybrid forms is involved several strands; the linguistic expressions, the interlocutors' L1's pragmatic and cultural background, and the interactional context. The awareness of hybridity used in the English context empowers learners' crucial creativity. To complete the hybridity task goals successfully, learners' assorted language capacities are required as "a five-potential paradigm" which argued by Kubota (2012). These five-

key elements of hybridity comprised world Englishes, English as a lingua franca, linguistic imperialism, multicompetence and nonnative speakers, and hybridity, are established in regard to the effective critical pedagogy. The figure mentioned below was adapted from the conceptual framework of Kubota (2012). It illustrates the challenging normative assumptions: Pluralist approaches to EIL.

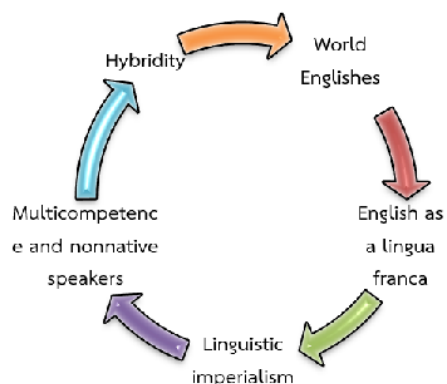

Figure 2 The challenging normative assumptions: Pluralist approaches to EIL

According to the above figure derived from Kubota (2012), EIL and critical pedagogy are integrated and brought to the classroom especially for the speakers of other language set. For the closer focus, the world Englishes and English as lingua franca represented as the platform where linguistic imperialism and multicompetence are emerged. These dimensions of critical skills improvement established through the contribution of non-native English speakers' capability. The critical process is driven by means of English lesson to complete the task of global problematized contexts. This learning activity reveals students' ideas and perspective are endured. The critical reflection on the anti-normative paradigms argued by Kubota (2012) refers to the fundamental assumption of EIL and the critical elements that effectively tied up to extract learners' complex comprehension of the language, culture and global criticism aspects. The EIL class operates English with the respect of diversity rather than the native-like norm as said by Canagarajah (1999) that the power of English is no need to be the same as the native speaker but

it is to focus on the speakers' meaning. As the same point argued Kubota (2012) that “the hybridity” is the challenge for cultural understanding by means of language and critical provocation. The notion of hybridity should be varied with the open-ended space where a variety of cultural shares and it is ultimately emerges “the third space”. It is the complex space where Kubota (2012) noted for the fluid and fixed identities to be coincided. This means that the final goal of the critical pedagogy lesson is to bring learners out of themselves to and to encourage their identity expression creatively and critically through the actual outside world phenomena.

In short, the advantage of critical pedagogy is that the learners can have their critique mind set and use it when facing the surrounded problematized currency creatively and productively. It is easily said that as a result of the language proficiency along with the sufficient knowledge of critical capacity, it will be very benefit for them when interacting with and comprehending a variety of people, and finally making decisions in lives spaciously. At this point, I strongly insist through the critical pedagogy encouragement, the students will turn to a world wise citizen.

Critical Contexts in the Classroom

As above of the article shines up the essence CP in the ELT class, this section involves in the implication of critical contexts. Why is the ‘critical context’ matter in CP promotion?

To answer this inquiry, Pennycook (2001) proclaims that critical pedagogy deals with the critical task which learners are supported to comprehend the context logically and freely from oppression. It also allows students to express their voice to empower the task through multiplicitous understanding of oppression. He also claims critical pedagogy relating to the postmodern, poststructuralist, and postcolonial insights and it enacts students to voice their criticisms. By the same token in Thailand, the research conducted by Tuengkun and Inthajuck (2018) that found the critical thinking barriers in Thai classrooms derived from the limitation of the learners’

knowledge and it has turned their significant learning problem under Thai contexts.

Additionally, several CP scholars and educators similarly mentioned for the contexts as the right key for critical thinking cultivation. For example, Rose (2009) explicitly stated that ‘standardized test’ is the obstacle of CP as a result that it narrows down the learners’ opportunities. Students in the public education need to be encouraged about critical thinking and solving problems. Similarly, the CP scholar, Freire (2000) criticized that the use of traditional system of education responses as a cause of learners’ lacks in critical thinking, analyzing and evaluating.

Apart from the critical conceptualization, Kubota (2012) implicates the border-crossing communication as EIL to activate the critical awareness into the contexts. She proposes three essential keys for the critical pedagogy which are the imposition of the dominant sector, linguistic competence in a certain context, and racialization implication in English language. Moreover, with the willing to reach the across racial, ethnic, linguistic and class diversity, the class is important to be open attitudes. At the beginning of the lesson, it is vital to promote learners’ open and positive attitudes across the others’ differences. The diversity understanding will be beneficial for learners about historical, political, and ideological context which leads them to the problematized inequality comprehension (Kubota 2012).

When the teacher performs the critical approaches in the class, a wary of contexts and tasks designing and arranging is also essential. In this point, a sample was proposed by Kubota (2012) to illustrate of critical lessons and sequences. Her sample about the cultural diversity of greeting habits indicates three main steps which are warming-up students to lead them to the lesson or context, presenting and practicing learners about the context or tasks to bring them to the critical parts, and producing or presenting their work as the final work. For the last activity, learners should be involved in expressing their ideas and perspective to literately.

The essence of critical work procedures is every teaching stage is equally designed for the criticizable tasks. This means that learners have a chance to think critically as well as to critique but not evaluate on the proposed contexts. What type of context is appropriate for the NNEST students? I am confident that the suitable context for critical pedagogy in this focus should relate to their real lives such as lifestyle living, family, friends, technology, and also current phenomena.

Moreover, as suggested by Trilling and Fabel (2014) the teachers' role for the 21st century primarily related to the critical thinking and problem solving skill which is the same concept of critical pedagogy promotion. The encouragement of criticism work considerably assists learners to emancipated thinking. The following samples activities were designed for the critical pedagogy classes particularly in non-native English learners' perspective. The samples comprised three major themes; the local and global issues, the global issues about water concerns, and cultural diversity particularly on costumes. Each part of the lesson is divided into several topics which are the achievement, the objectives, the lesson plans and the samples materials.

Sample Activities

1. The theme of the lesson; Local and Global Issues [3 periods]

The achievement of the lesson; to demonstrate the understanding about the pollution issues in both local and global areas.

The objectives of the lesson;

1. To read and conduct the activities based on the pollution topics appropriately.
2. To identify the similarities and differences about the pollution issues in various areas around the world
3. To discuss and give feedback about the relevant topics proposed on the lesson.
4. To create the final task as the classroom exhibition preparation [group work].

The lesson planning

Warm up	1) Ask students questions about what sea animals. 2) Let students view the VDO (first time) 3) Ask students questions about the VDO 4) Let students view the VDO again to complete the questions.
Presentation and practice	1) introduce students new words about the reading extract prepared. 2) Start reading the first paragraph with the students and then let them work in group to comprehend the reading text. 3) use the guideline reading to assist students' reading achievement (KWL H reading technique enclosed).
Productive	1) Ask students to do the activity; Amanda and Robert visiting Thailand. 2) introduce students the samples of dialogues. 3) let students work individually. 4) Ask students to present their dialogue as a role play making. 5) introduce students the sample letter as the assignment
Extended activity	1) Ask students questions about the global issues. 2) Let students discuss in groups about the interesting issues about the global pollution. 3) introduce the students' samples activities they can select to promote their work.

The sample lesson materials

1. VDO clip about the dugong in Thailand
2. Reading material; the extract news about dugong and sea pollution situation in Thailand
3. After reading worksheet [activities]
4. Productive Activity; various situations to conduct the situations
5. Students' evaluation form [students]
6. Performance based evaluation [teacher]

The critical pedagogy direction in Thailand

In this part, the article focus is to highlight the collaboration of the educational institutions and communities. And the figure below illustrated the whole critical pedagogy trend directions.

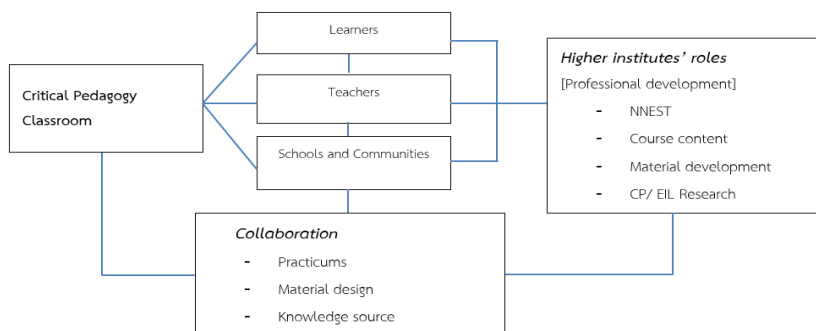

Figure 3: the factors of CP development and direction in Thailand

For the critical pedagogy directions in Thailand, I propose the focus of CP directions relying on three vital factors; 1) learners, 2) teachers, and 3) schools and communities.

The primary strand points to the learners due to the fact that they are as the key factor of the critical applied linguistic awareness. It is considered that all contributions carrying on the CP is to the only genuine reason of “the learners’ development”. This conceptualized issue is effectively served the 21st century learning formula that finally aims to the sustaining the society development (Reynolds, Tavares, and Notari: 2017). The 21st century paradigm about human development required a great endeavor on educational reforms which it can be seen in many part of the world (Reynolds, Tavares, and Notari: 2017).

At the same time, the teacher development is also the crucial part and it needs a lot of attention from the higher education. For Thailand, Noomura (2013) cited that teachers are in a need of higher educational institutes for organizing training courses, seminars and conferences. As the same line with Colbert, Brown and Choi & Thomas (2008) argue that the professional development is the assistant for teachers’ quality improving and the course needed to be meaningful to enrich teachers’ instructional experiences. And as a result of the English as a lingua franca and world Englishes and English as an instruction language, these influences bring about the non-native English speaking teachers’ acceptance and persistence need to be involved. When teachers are confident with their language, they will be also a speaking

inspiration for their learners constantly. The ideal of RP will not anymore be the NNES learners' restriction.

In this point, the meaningful training doesn't only for English pedagogy but also other areas such as course content and material design. This will be very practical for English teachers to gain CP knowledge and the sample of CP courses variously. Nonetheless since critical work implication noted for each learner' voice, the result of the lesson would be various. Therefore there should be the new CP developing stages for the teachers who interested in promoting this particular works sharing their projects and difficulties. All of the previous ideas can be done through seminars and conferences. Moreover, with the attempt of CP encouragement, there should be more CP researches conducted for the more constrictive prove of the CP toward the English instructions in various dimensions. In this part, both qualitative and quantitative research approaches are very well served for the CP and classroom promotion.

The final dimension of CP development is the schools and communities' implication. Due to the fact that schools and communities' decision has an effect on teachers' work, it is vital to gain both of them collaboration on critical work development. Pennycook (2004) argue "critical moment" that it is essential move that should be emerged in the classroom. At this important moment is the time when students express their understanding through the discussing teaching. This seems like the climax of critical awareness and encouragement in the classroom nonetheless it shouldn't only be limit in the classroom wall. Students' critical work should be praise outside classes to attract both schools and communities' attentions on their young citizens. Apart of that, schools should have teacher and students a chance of local and global context development rather than solely applying the RP commercial textbooks. For the deeper focus of communities, they can also be a part of learners' knowledge source especially in Thailand. As the concern the global awareness, there should be a part of local issues implication and promotion to the global society. The examples local issues

that can be encouraged to the world stage are the traditional Thai ethnic group lifestyles in the particular areas such as local languages and lifestyles. As Boriboon (2004) argues that not only learning the target culture of L2 but also L1's is required to be included in the language for learners' more effective communicative mind.

Conclusion and Implication

To summarize, the critical pedagogy is the modern teaching approach for the ELT classrooms in Thailand. The article explicitly expresses three dimensions of CP development to clarify the objectives of the CP guideline, the CP lesson samples, and the CP collaboration among the educational institutions and communities. This will be merit for creating CP in Thai contexts sustainably. According to a great extending of English diversities, the EIL implication is consequently increasing as the same route of Non-Native English Speaking Teachers movement (Selvi: 2014). EIL plays a vital role on the English pedagogy stages as a heuristic device of critical pedagogy for the critical applied linguistic approach. The promotion of EIL and critical tasks empower English learners to use both L1 and L2 creatively via CP sample activities. They are why it is a highlighted pedagogy for English teachers especially in Thailand. The students need to be accessible in language proficiency, critical awareness, open attitudes and positive learning attitudes, multicompetence, and self-motivation and leadership while the teachers' roles are considered as the NNEST, the skill of pedagogical ideas and material designs, and the criticism awareness strategies. However, to cultivate this critical awareness, CP is needed to be promoted in Thai context continuously. And it is required the cooperation of schools and communities with the open attitudes on NNEST and EIL as well as the flexible curriculum and school policy. This will help Thai learners to accomplish critical thinking effectively. The implication points to the further research particularly on the variety of contexts of CP in ELT classes in order to clarify the benefits of critical pedagogy approach in Thailand.

References

- Bekele, E. and Bhavani, K.,D. (2016). Critical Applied Linguistics: Concerns and Domains. **Humanities and Social Science**, 6(9), 23-27.
- Boriboon, P. (2004). “We would rather talk about plaa raa than hamburgers”: Voices from low-proficient EFL learners in a rural Thai context. *Theoretical and Applied Linguistics*, University of Edinburgh, :1-15.
- Canagarajah, A.S. (1999). **Resisting linguistic imperialism in English teaching**. Oxford: Oxford University Press.
- Canagarajah, A.,S. (2007). Lingua franca English, multilingual communities, and language acquisition. **The Modern Language Journal**, 91(5), 923-939.
- Chu, S., Reynolds, R., Notari, M., Taveres, N., and Lee, C. (2016). 21st Century Skills Development through Inquiry Based Learning From Theory to Practice. **Springer Science**, (1), 1-14.
- Colbert. J.A., Brown, R.s., and Choi, S & Thomas, S. (2008). **An Investigation of the Impacts of Teacher-Driven Professional Development on Pedagogy and Student Learning**. *Teacher Education Quarterly*, 135-154.
- Couch, J. (2017). On the borders of Pedagogy: Implementing a critical pedagogy for stuets on the Thai Burma Borer. **Austrian Journal of Adult Learning**. 57(1), 127-146.
- Crystal, D. (2003). **English as a global language**. (2nd ed.). New York: Cambridge University Press.
- Deerajviset, P. (2015). **The ASEAN Community 2015 and English Language Teaching in Thailand**. Faculty of Humanities and Social Sciences: Khon Kaen University. Retrieved fromfile:///C:/Users/user/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/85666-Article%20Text-207992-1-10-20170504%20(1).pdf

- Freire, P. (2000). **Pedagogy of the oppressed**. New York: Continuum International Publishing Group.
- Giroux, H.,A. (2014). When Schools Become Dead Zones of the Imagination: a critical pedagogy manifesto. **Policy Futures in Education**. 12(4), 491-499.
- Kirkpatrick, A. (2012). **English as an International Language in Asia: Implications for Language Education**. Hong Kong: Springer.
- Kirkpatrick, A. (2015). **World Englishes: Implications for International Communication and English Language Teaching**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kramsch, C. (2009). The Multilingual Subject. **Applied Linguistics**, 32(1), 112-116.
- Kubota, R. in Matsuda, A. (Ed.). (2012). **The politics of EIL: Toward border-crossing communication in and beyond English. Teaching English as an international language: Principles and practices. Multilingual Matters. Vancouver:** University of British Columbia: 55-69.
- Methitham, P. and Chamcharatsri, P. B. (2011). Critiquing ELT in Thailand: A reflection from history to practice. **Journal of Humanities, Naresuan University**, 8(2), 58-59.
- Noom-ura, S. (2013). English-Teaching Problems in Thailand and Thai Teachers' Professional Development Needs. **English Language Teaching. Canadian Center of Science and Education**. 6,(11), 139-147.
- Pennycook, A. (2004). **Critical Moments in a TESOL Praxicum**. in Norton, B and Toohey, K. (Ed.). **Critical pedagogies and language learning**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pennycook, A. (2001). **Critical Applied Linguistics: a critical introduction**. NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Phongsirikul, M. (2017). A Learner of the 20th Century Becoming a Teacher of the 21st Century: A Perspective on Goals of ELT in Thailand. **SOLA.rEFLections**. 24; 81-94.

- Rose, M. (2009). **Why school?**. New York: The New Press.
- Salem al-amarat, M. (2011). The classroom problems faced teachers at the public schools in Tafila Province, and Proposed Solutions. **International Journal Educational Science**, 3(1), 37-48.
- Selvi, A.F. (2014). **Myths and Misconceptions about Nonnative English Speakers in TESOL (NNEST) Movement**. **TESOL Journal**, 5(3), 573-611
- Sifakis, N.,C. and Sougari, A.M. (2012). Pronunciation Issues and EIL Pedagogy in the Periphery: A Survey of Greek State School Teachers' Beliefs. **TESOL Quarterly**. 39(3), 467-488
- Sifakis, N.,C. (2004). Teaching EIL-Teaching International or Intercultural English? What Teachers Should Know. **System**. 32(2), 237-250.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). **21st Century Skills: Learning for Life in Our Times**. San Francisco, CA: John Wiley & Sons.
- Tuengkun, S and Inthajuck, Y. (2018). Critical Pedagogy for Solution to Teaching and Learning Problems under Thai Contexts. **Journal of Humanities and Social Sciences Uttaradit Rajabhat University**, 5(2), 1-15.
- Wongsothorn, A., Kiranburana, K., Chinnawong, S. (2002) English Language Teaching in Thailand Today, **Asia Pacific Journal of Education**, 22(2), 107-116.
- Yilin, S. (2014). Plenary Paper. Major Trends in the Global ELT Field: A Non-Native English-Speaking Professional's Perspective. **Language Education in Asia**, 5(1), 7-19.

ปัญหาและอุปสรรคของเจ้าหน้าที่ที่ติดในการปฏิบัติงาน ตามพระราชบัญญัติอำนาจความสะดวกในการ พิจารณาอนุญาตของทางราชการ พ.ศ. 2558

ตุลยา ไรจน์ทั้งคำ¹, พลัฏฐ์ แก้วสุภาสวัสดิ์²

¹คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัย มหาสารคาม

²นักวิจัยอิสระ

E-mail: saosmoc@gmail.com

วันที่รับบทความ: 5 พฤษภาคม 2563

วันแก้ไขบทความ: 6 มิถุนายน 2563

วันตอบรับบทความ: 8 กรกฎาคม 2563

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของเจ้าหน้าที่ที่ติดในการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติอำนาจความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ พ.ศ. 2558 โดยศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอในเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบ ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในหลายด้าน อาทิ ด้านการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่ครอบคลุมทุกหน่วยงาน ทั้งไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริง ด้านบุคลากรที่ขาดความรู้ ความเชี่ยวชาญและขาดอัตรากำลัง ด้านเครื่องมือและด้านงบประมาณที่ไม่เพียงพอ และด้านปัจจัยภายนอกที่ไม่อาจควบคุมได้ จึงส่งผลกระทบต่อความคล่องตัวในการปฏิบัติงานและอำนาจความสะดวกที่แท้จริง ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย ควรปรับปรุงแก้ไขโดยกำหนดกรอบระยะเวลาการทำงานไว้อย่างกว้าง ๆ และควรมีการเพิ่มอัตรากำลังให้เพียงพอต่อความต้องการใช้งานจริง จัดฝึกอบรมการใช้เครื่องมืออย่างสม่ำเสมอ และต้องทำความเข้าใจโดยการประชาสัมพันธ์ให้ทราบกระบวนการขั้นตอนการทำงาน กรอบระยะเวลาการทำงานให้มากขึ้น

คำสำคัญ: การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ พระราชบัญญัติ การพิจารณาอนุญาตของทางราชการ

Problems and Obstacles of Land officer's implementation of Licensing Facilitation Act, B.E.2558 (2015)

Tunlaya Rojthangkham¹, Paluz Kaewsupasawat²

¹Faculty of Law, MahaSarakhm University

²Co- Researcher

E-mail: saosmoc@gmail.com

Received: May 05, 2020

Revised: June 06, 2020

Accepted: July 08, 2020

Abstract

The study aims to investigate the land officer's problems and obstacles in implementing the Licensing Facilitation Act, B.E.2558 (2015). This study was qualitative research using a semi-structured and in-depth interview. The data analysis was based on the interview result and presented descriptively. The study outcome: the outcome highlighted several major problems and difficulties, including the problematic law reinforcement that could not be used equally for all divisions and unrelated to the officer's practical works; the officer's deficient knowledge and proficiency in using their equipment and manpower shortage and the insufficient cannot be ready for use in all offices; the inadequate budget; and other uncontrollable problems based on the external factors with some impacts on the land office's servicing policies and discontinuity in the land officer's performance and facilitation for service users. Suggestions from the study: the land officers proposed guided that they need a revision on several issues including: Laws–the cadastral survey timeframe should be roughly defined as it should provide flexible exceptions on the working period for different cases; this should an identical guideline to be equally used for all related organizations to make their working process more convenient, rapid, and efficient; Manpower – the number of land officers should be sufficient for the workloads in each sections and it needs to be supported by a long-term manpower plan and Knowledge and proficiency – training program on the survey equipment use should be provided constantly; Budget – the budget should be provided suitably and sufficiently for each offices whilst the maintenance staffs should be allowed to buy their own equipment through an installation system under the office

in order to decrease the equipment shortage and Service user- the service users should be promoted to understand more about the procedures and timeframe for different types of services.

Keywords: Land Officer's, Act, the Facilitation of Official Permission Granting

บทนำ

การให้บริการประชาชนของหน่วยงานของรัฐที่ผ่านมาประสบปัญหาในหลาย ๆ ด้าน และส่งผลต่อการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้มาใช้บริการ เป็นผลให้รัฐบาลดำเนินงานโดยตราพระราชบัญญัติอำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ พ.ศ. 2558 อันมีขอบเขตบังคับใช้กับหน่วยงานของรัฐกับประชาชนในภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาออกใบอนุญาต การอนุมัติ การจดทะเบียน การขึ้นทะเบียน การรับแจ้งการให้ประทานบัตรและการให้อาชญาบัตรตามกฎหมายหรือกฎ ทั้งกำหนดให้หน่วยงานของรัฐนั้นโดยผู้อนุญาตตามกฎหมายจะต้องดำเนินการจัดทำคู่มือสำหรับประชาชนทุกงานบริการ (ราชกิจจานุเบกษา, 2558) เพื่อให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐ รวมทั้งประชาชนผู้มาใช้บริการได้รับความสะดวกรวดเร็ว ถูกต้อง และง่ายขึ้น (วิชญ์ เครื่องาม, 2558: ออนไลน์) กรมที่ดิน มีภารกิจหลักในการคุ้มครองสิทธิในที่ดินให้แก่ประชาชนทั้งประเทศในเรื่องของการอนุรักษ์ คุ้มครองป้องกัน กำกับดูแลและจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐ (ธงชัย เนตรวิชรกุล, 2553: 3) ดังนั้น การดำเนินงานของกรมที่ดินจึงต้องเป็นการดำเนินงานที่อยู่ภายใต้การสนองตอบต่อนโยบายของภาครัฐตามพระราชบัญญัติการอำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ พ.ศ. 2558 ด้วย

สำนักงานที่ดินจังหวัดมหาสารคามเป็นหน่วยงานหนึ่งในการให้บริการประชาชนในส่วนภูมิภาคของกรมที่ดินที่รับผิดชอบพื้นที่ในเขตอำเภอเมืองทั้งหมด โดยมีการแบ่งงานภายในออกเป็น 4 ฝ่าย 1 กลุ่มงาน คือ ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายทะเบียน ฝ่ายรังวัด ฝ่ายควบคุมและรักษาทะเบียนที่ดิน และกลุ่มงานวิชาการที่ดิน ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามนโยบายพระราชบัญญัติอำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ พ.ศ. 2558 อย่างไรก็ดี การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ดินนั้นจะต้องดำเนินการตามนโยบายซึ่งทางหน่วยงานได้กำหนดขอบเขตภารกิจและขั้นตอนการดำเนินงานภายใต้คู่มือประชาชนที่กรมที่ดินได้ดำเนินการออกตามกฎหมายอำนวยความสะดวกฯ ดังกล่าว จึงเป็นผลให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ต้องดำเนินการอย่างเคร่งครัด ปฏิบัติตามขั้นตอน ตามระบบเวลาที่กำหนดไว้ โดยหากผู้ปฏิบัติงานมีการฝ่าฝืนต่อนโยบายดังกล่าวจะมีความผิดตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ ดังนั้น ในส่วนของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งประสงค์จะทำการศึกษาว่า การปฏิบัติ

งานของเจ้าหน้าที่ที่ดินตามพระราชบัญญัติอำนาจความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ พ.ศ. 2558 นั้น เกิดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการอย่างไรบ้าง และจะมีแนวทางในการดำเนินการปรับปรุงและมีแนวทางดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างไร โดยในการศึกษาค้างนี้ ผู้วิจัยจะมุ่งเน้นในเฉพาะภารกิจหลัก ๆ ใน 2 ฝ่ายที่สำคัญเท่านั้น คือ ฝ่ายทะเบียนงานจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม และฝ่ายรังวัดที่ดิน เพราะเป็นฝ่ายที่ต้องปฏิบัติตามนโยบายของพระราชบัญญัติอำนาจความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ พ.ศ. 2558 ทั้งยังเกี่ยวข้องกับผู้มารับการบริการมากที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ดินในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติอำนาจความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ พ.ศ. 2558

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัญหาและอุปสรรคของของเจ้าหน้าที่ที่ดินในการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติอำนาจความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ พ.ศ. 2558 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เป็นผู้บริหรและเจ้าหน้าที่ที่ดินในสำนักงานที่ดินจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 11 คนที่ปฏิบัติงานใน 2 ด้าน คือ ด้านการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม และด้านการรังวัดที่ดิน ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด คือ เป็นผู้ปฏิบัติงานในด้านการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม และด้านรังวัดที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์การปฏิบัติหน้าที่มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี โดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลโดยการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาเองจากการศึกษาค้นคว้า จากการทบทวนวรรณกรรม จากเอกสาร หนังสือ วารสารและงานวิจัยต่าง ๆ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา และนำเสนอในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

จากการที่สำนักงานที่ดินจังหวัดมหาสารคามนํานโยบายตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติอำนาจความสะดวกฯ มาดำเนินการออกเป็นสมุดคู่มือสำหรับประชาชนเพื่อกำหนดกรอบระยะเวลา ขั้นตอนการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่เพื่ออำนวยความสะดวกให้

กับประชาชนผู้มาใช้บริการ เป็นผลให้เจ้าหน้าที่ที่ดินปฏิบัติตามกฎหมาย 100 เปอร์เซ็นต์ และผลการปฏิบัติงานของพนักงานที่ดินพบว่า จะเกิดปัญหาและอุปสรรคมากที่สุดในฝ่ายงานรังวัดเพราะเป็นงานที่ไม่เสร็จสิ้นในคราวเดียว สามารถสรุปในภาพรวมได้ ดังนี้

1. ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่ครอบคลุมทุกหน่วยงาน รวมทั้งการออกกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริง จึงส่งผลต่อการนำนโยบายเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้มาติดต่อรับบริการขาดความเชื่อมโยงต่อเนื่อง ขาดความคล่องตัวในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ดิน และอำนวยความสะดวกที่แท้จริง

2. ปัญหาด้านบุคลากร อาทิ ด้านความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญของบุคลากรในการดำเนินงานหรือการใช้เครื่องมือสมัยใหม่ในการทำงาน ความไม่เพียงพอของอัตรากำลังกับจำนวนปริมาณงาน

3. ปัญหาด้านเครื่องมืออุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน อาทิ ความไม่เพียงพอของเครื่องมือดาวเทียมที่ใช้ในการรังวัด ระบบโปรแกรม landsFax ที่ไม่ได้รับรองรับทุกสำนักงานหรือในพื้นที่เพื่อเอื้อต่อการประสานงานหรือดำเนินงานที่เชื่อมโยงตามที่กฎหมายกำหนด

4. ปัญหาด้านงบประมาณที่ไม่ได้รับการจัดสรรที่ไม่เพียงพออันส่งผลต่ออุปสรรคในการดำเนินงาน

5. ปัญหาเรื่องขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานอันเนื่องมาจากการสุมเสี่ยงถูกฟ้องคดีสืบเนื่องมาจากการออกหนังสือเอกสารสิทธิ

6. ปัญหาอันเกิดจากปัจจัยภายนอกที่ไม่อาจควบคุมได้ อาทิ ปัญหาจากเจ้าของที่ดิน เจ้าของที่ดินข้างเคียง รวมทั้งหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

อภิปรายผลการวิจัย

ปัญหาและอุปสรรคอันเกิดจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ดินตามพระราชบัญญัติอำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ พ.ศ. 2558 เกิดแก่ฝ่ายงานรังวัดมากที่สุดเพราะเป็นฝ่ายที่มีลักษณะงานที่ต่อเนื่องไม่เสร็จในคราวเดียวกันหรือไม่เสร็จสิ้นในวันเดียว อันเนื่องมาจากมีความเกี่ยวข้องกับบุคคล พื้นที่ และหน่วยงานภายนอก โดยปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นสามารถแยกเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญ ดังนี้

1. ประเด็นปัญหาด้านนโยบายและการปฏิบัติตามกฎหมาย

การระบุดูระยะเวลาของกระบวนการขั้นตอนการทำงานตามกฎหมายอันนำมากำหนดสู่ข้อกำหนดในสมุดคู่มือสำหรับประชาชนของกรมที่ดินและสำนักงานที่ดินนั้นเกิดจากส่วนกลางหรือเกิดจากฝ่ายแผนงานของสำนักงานที่ดินที่มีการกำหนดคาดการณ์ทำงาน

ที่ไม่ได้ผ่านการสอบถามจากผู้ปฏิบัติงานจริง เมื่อนำมาสู่การปฏิบัติงานจึงส่งผลกระทบต่อ การปฏิบัติงานโดยเฉพาะในฝ่ายรังวัดที่มีลักษณะงานที่แตกต่างกับฝ่ายงานจดทะเบียน สิทธิและนิติกรรมที่สามารถทำได้เสร็จสิ้นในวันเดียว หรือคราวเดียว โดยเฉพาะ “งานสด” กล่าวคือ เป็นงานที่ทำได้ทันทีที่ผู้มาใช้บริการมายื่นคำขอต่าง ๆ เช่น การซื้อขายที่ดินที่โฉนด หรือ น.ส.3 ก. การขายฝาก การให้ การเช่า แลกเปลี่ยน การจำนอง เพราะการทำนิติกรรม เหล่านี้กฎหมายที่ดินไม่ได้บังคับให้ ต้องทำการประกาศก่อน 30 วันหรือต้องรอการรังวัด ก่อน ดังนั้น การทำงานในฝ่ายงานจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมจึงมักเป็นไปตามแผนงาน ที่กำหนดไว้เกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ สอดคล้องกับงานวิจัยของปริศนา พิมพ์า (2559) ที่พบ ว่าประสิทธิภาพการทำงานสามารถปฏิบัติงานไปได้อย่างเที่ยงธรรมและบรรลุผลสำเร็จได้ จริงอยู่ในระดับมาก จึงส่งผลต่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ แต่เมื่อกลับมาพิจารณา ในส่วนของฝ่ายงานรังวัดกลับพบว่าการกำหนดกรอบระยะเวลาการทำงานในแต่ละชั้น ตอนจึงเป็นมาตรฐานที่ค่อนข้างเคร่งครัดและกำหนดโดยเป็นการคำนวณตามมาตรฐานทั่ว ๆ ไป โดยที่ไม่ได้คำนวณเมื่อเกิดปัญหาใดขึ้นมาอันเกิดจากปัจจัยภายนอกที่ไม่อาจควบคุม ได้ นั่น อันเป็นการกำหนดที่ขาดความยืดหยุ่นมากในมุมมองของผู้ปฏิบัติงาน จึงจะเห็นได้ว่า กระบวนการขั้นตอนการทำงานจึงขัดแย้งกับกรอบระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้ และเมื่อการ ดำเนินงานไม่ได้เสร็จสิ้นภายในกรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย จึงส่งผลให้เกิด ความบกพร่องในการปฏิบัติงาน แม้ว่าเจ้าหน้าที่ที่ดินจะได้ปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างเต็ม ความสามารถและเต็มกำลังก็ตาม และกระบวนการที่เพิ่มเติมให้มีการชี้แจงภาระงานทุก ๆ 7 วันย่อมก่อภาระเพิ่มมากขึ้นจนปริมาณงานที่ทำในหน้าที่เกิดความล้นมือ สอดคล้องกับ งานวิจัยของพรรณปริยา อันประวดี (2553) ที่พบว่า การนำแนวบริหารภาครัฐแนวใหม่ มาใช้ในการบริการประชาชนนั้นเกิดปัญหาอุปสรรคในประเด็นกระบวนการด้านบริหารที่มี ขั้นตอนการทำงานที่มากเกินไป ก่อให้เกิดปัญหาแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ทำให้งานไม่ สามารถแล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนดและทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีพฤติกรรมหลัก เลี่ยงการให้บริการแก่ผู้มาติดต่อราชการ นอกจากนี้ผลการบังคับใช้กฎหมายที่บังคับเช่น เดียวกันทุกฝ่ายงาน และบังคับในทุกพื้นที่ของสำนักงานที่ดินอื่น ๆ โดยไม่ได้คำนึงถึงสภาพ ภูมิประเทศ สภาพพื้นที่ สภาพของสำนักงานที่ดิน สภาพการปฏิบัติงานจริงของแต่ละ ฝ่าย ส่งผลให้กรอบระยะเวลาของขั้นตอนการทำงานที่กำหนดขึ้นมาไม่สอดคล้องกับการ ปฏิบัติงานจริงส่งผลกระทบเป็นวงกว้างและก่อปัญหาให้กับการปฏิบัติงานของฝ่ายรังวัด นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ที่ดินตั้งข้อสงสัยอันเกิดจากปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่สอดคล้อง กับสถานการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในการลงพื้นที่รังวัด และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในพระ ราชบัญญัติอำนวยการความสะดวกนั้น ว่าใช้เกณฑ์ใดเป็นตัวบ่งชี้หรือตัววัดและอาศัยพื้นฐาน

ใด เพราะสภาพพื้นที่ดินในแต่ละพื้นที่ย่อมมีความแตกต่างกันไปตามภูมิภาค ตามสภาพของพื้นดินดังกล่าว การที่กำหนดให้ทุกพื้นที่ทำงานภายใต้กรอบระยะเวลาเดียวกัน แต่มีความแตกต่างกันในหลายปัจจัยจึงย่อมส่งผลต่อการปฏิบัติงานในพื้นที่เป็นอันมาก ส่งผลทำให้ปริมาณงานไม่สามารถดำเนินการได้ตามเป้าประสงค์ที่วางไว้และส่งผลต่อการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้มาติดต่อรับบริการขาดความเชื่อมโยงต่อเนื่อง ขาดความคล่องตัวในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ดิน สอดคล้องกับงานวิจัยของอนันต์ สิทธิวัฒนานนท์ (2556) ที่พบว่าด้านกระบวนการของการนำไปปฏิบัตินั้นมีปัญหาในระดับนโยบาย เพราะยังไม่มีกรอบหลักเกณฑ์ หรือการขาดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนออกมารองรับ อีกทั้งแผนงานหรือโครงการที่ออกมาเพื่อส่งเสริมนั้นไม่มีความสอดคล้องซึ่งกันและกันอย่างแท้จริง ส่งผลให้การดำเนินงานขาดความชัดเจน ขาดเอกภาพและขาดพลัง และปัญหาในระดับจุลภาคนั้นเกิดจากตัวพระราชบัญญัติที่ออกมาบังคับใช้เกิดปัญหาในเชิงของเนื้อหาหรือการออกแบบนโยบายมาตั้งแต่ต้น สอดคล้องกับวิฑูรย์ อังประพันธ์ (อ้างในพลรัฐ แก้วสุภาสวัสดิ์, 2559) กล่าวถึงประสิทธิผลของกฎหมายไว้ว่าประสิทธิผลของกฎหมายนั้น ขึ้นอยู่กับกระบวนการและกระบวนการที่จะนำมาใช้อย่างเหมาะสมกับสภาวการณ์ด้วย นอกจากนี้ วิชาพร คงสุริยะ ภิญญ (2544: 1) ได้กล่าวถึงประเด็นที่เป็นปัญหาและอุปสรรค คือ ภารกิจและหน้าที่อำนาจหน้าที่ของสำนักงานที่ดินมีลักษณะงานหลายประเภทซึ่งงานแต่ละประเภทมีขั้นตอนการปฏิบัติที่แตกต่างกัน รวมทั้งมีความยากง่ายที่ไม่เท่าเทียมกัน ประกอบกับรูปแบบกระบวนการทำงานของโครงการส่งเสริมประสิทธิภาพกรมที่ดินไม่สอดคล้องกับจำนวนบุคลากรที่มีอยู่ จึงทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ และกวัด น้อมกลาง (2551) ได้กล่าวถึงเช่นกันว่าระเบียบ คำสั่งและกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้านกระบวนการทำงานสอบสวนนั้นก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคด้วย ดังนั้น ฝ่ายงานรังวัดจึงคิดเห็นว่าควรมีการสอบถามการปฏิบัติงานจริงจากผู้ปฏิบัติงานฝ่ายรังวัดก่อน แล้วจึงกำหนดหาเกณฑ์มาตรฐานอันเป็นกลางเพื่อใช้ปฏิบัติร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของพิชญา วัฒนรังสรรค์ (2558) ที่กล่าวว่าการจะให้ผลการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงจะต้องมีการมอบอำนาจการตัดสินใจให้พนักงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวิเคราะห์สาเหตุ และกำหนดวิธีการแก้ไขร่วมกัน อีกทั้งควรมีการตั้งเป้าหมายในการทำงานให้มีความชัดเจน กล่าวได้ว่า หากมีการออกกฎหมายมาบังคับและนำมาปฏิบัติ ตัวกฎหมายนั้นสามารถก่อให้เกิดผลต่อการปฏิบัติงาน แต่ในขณะเดียวกันหากกฎหมายนั้นมีความเคร่งครัดไม่ยืดหยุ่นหรือไม่ได้ออกมาให้สอดคล้องกับหลักการทำงานจริงก็ย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่อผู้ปฏิบัติงานได้

2. ประเด็นปัญหาอันเกิดจากปัจจัยภายนอก

โดยปัจจัยภายนอกที่ไม่อาจควบคุมได้นั้นอาจเกิดจากเจ้าของที่ดิน กรณีการขาดความรู้ความเข้าใจของผู้มาใช้บริการ เจ้าของที่ดินข้างเคียง และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กรณีเจ้าของที่ดิน ผู้มาใช้บริการที่มักจะขาดความรู้ความเข้าใจก่อนมาเข้ารับบริการ ประกอบกับเมื่อมาใช้บริการมีความบกพร่องในเรื่องการจัดเตรียมเอกสาร โดยเฉพาะในส่วนฝ่ายงานรังวัด เจ้าของที่ดินมักจะสร้างปัญหา ก่อให้เกิดความล่าช้าไม่เป็นไปตามกระบวนการหรืออยู่ภายใต้กรอบระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด เนื่องจากตัวเจ้าของที่ดินอาจจะไม่ให้ความร่วมมือ หรือไม่เตรียมสภาพพื้นที่ให้พร้อมรองรับการเข้าไปสำรวจของเจ้าหน้าที่ที่ดิน

กรณีการขาดความรู้ความเข้าใจของผู้มาใช้บริการ ปัญหาอันเกิดจากผู้ที่มาติดต่อใช้บริการนั้นมีได้หลายสาเหตุ อันเนื่องมาจากการที่ขาดความเตรียมพร้อมด้านเอกสาร การให้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง การเร่งรัดเจ้าหน้าที่ให้ปฏิบัติงานตามอำเภอใจโดยขาดความรู้ความเข้าใจในระเบียบขั้นตอนของทางราชการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์กร, ศิริธัญญา เสือทอง และณัฐธรา รักษาถาวรกุล (2559) ที่พบว่า ปัญหาในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่เกิดจากประชาชนขาดความเข้าใจจึงส่งผลให้บุคลากรปฏิบัติงานได้ยากลำบาก เพราะประชาชนมีความเข้าใจว่าหน่วยงานนั้น ๆ จะต้องมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาได้ทุกเรื่อง และวิศิษฐ์ ผาปกกา และเพ็ญฤดี แนนรท (2561: 149) กล่าวว่า ปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้กระบวนการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมมีความล่าช้ากว่าระยะเวลาที่กำหนดไว้นั้น สาเหตุเกิดจากด้านประชาชนผู้ให้บริการด้วย ทั้งนี้ หากประชาชนผู้มาใช้บริการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบ กฎหมาย และเอกสารที่เกี่ยวข้องในการจดทะเบียนและการทำนิติกรรมเกี่ยวกับการขาย การขายฝาก การให้ และการจำนอง หรือการจัดเตรียมเอกสารเพื่อมาขอรับบริการยังขาดความรัดกุมครบถ้วน ทั้งบางรายยังไม่สนใจกฎหมาย ระเบียบหนังสือสั่งการของทางราชการ จึงทำให้เกิดปัญหาติดขัดเมื่อมารับบริการ ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถดำเนินการให้เสร็จสิ้นในคราวเดียว หรือส่งผลต่อความสะดวกรวดเร็วในการรับบริการ

กรณีปัญหาอันเกิดจากเจ้าของที่ดินข้างเคียง การรังวัดในพื้นที่ดินนั้นย่อมต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับเจ้าของที่ดินข้างเคียงทั้งสี่ทิศที่ติดอยู่กับที่ดินของผู้มาขอใช้บริการ เมื่อเจ้าของที่ดินข้างเคียงไม่ให้ความร่วมมือ ไม่อยู่ ไม่อาจพบตัวได้ หรืออาจมีการขัดขวางคัดค้านการสำรวจรังวัด เป็นผลให้เจ้าหน้าที่ที่ดินไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้เสร็จสิ้นตามภารกิจ จึงเกิดความล่าช้าจึงจำต้องขยายระยะเวลาการทำการสำรวจออกไป ส่งผลให้กรอบระยะเวลาที่ระบุไว้ในกฎหมายมีความคลาดเคลื่อนหรือต้องขยายออกไปในทางปฏิบัติ

กรณีหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง

ปัญหาอันเกิดจากหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องอาจเกิดจากการที่หน่วยงานนั้นไม่ให้ความร่วมมือ หรือมีการประสานงานหรือการดำเนินงานที่ล่าช้า ด้วยสาเหตุที่หน่วยงานภายนอกเหล่านั้นอาจไม่ได้อยู่ภายใต้ระยะเวลาที่บังคับไว้ตามกฎหมายดังเช่นสำนักงานที่ดิน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเหล่านั้นจึงอาจเพิกเฉยหรืออาจทำตามกฎเกณฑ์ภายในระเบียบของหน่วยงานนั้น ๆ จึงย่อมเกิดผลกระทบต่อกรอบระยะเวลาของหน่วยงานต้นเรื่อง

3. ประเด็นปัญหาด้านบุคลากร

กรณีอัตรากำลังที่ไม่เพียงพอต่อปริมาณงานจึงไม่อาจจะรองรับต่อความต้องการของผู้มาใช้บริการ ส่งผลให้เกิดการร้องเรียนต่อความล่าช้าที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของจันทร์เพ็ญ ขุนพิลึก (2557) ที่พบว่าประชาชนไม่ได้รับความพอใจเพราะการดำเนินการที่ล่าช้าของเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีจำนวนน้อย อีกทั้งมีการใช้เวลาในการทำธุรกรรมนาน มีการลัดคิวตัวบุคลากรไม่เต็มใจที่จะให้บริการ การให้บริการไม่ยิ้มแย้มแจ่มใสและเลือกปฏิบัติในการให้บริการ และการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ที่มีการทุจริตในด้านการเงินและบัญชี ทุจริตค่าธรรมเนียมและเงินมัดจำรังวัด เป็นต้น และสอดคล้องกับสมคิด เลิศไพฑูรย์ (2541) ที่ได้กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคในแง่มุมมองของการดำเนินงานในด้านขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ว่าปัญหาด้านบุคลากรเป็นปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงบุคลากร คุณลักษณะประการหนึ่งของบุคลากรที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาในลักษณะของการโอนย้ายงาน ส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน การรับผิดชอบงาน ความไม่เพียงพอของบุคลากร และสอดคล้องกับวิทยา ราชแก้ว (2558) ที่กล่าวว่า การขาดกำลังพลระดับปฏิบัติการไม่เพียงพอกับการปฏิบัติงาน ทำให้งานออกมาไม่มีประสิทธิภาพ รวมถึงสอดคล้องกับพระมหามหรรณพพงศ์ ศรีสุเมธิตานนท์ (2557) ที่พบว่าในการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นเกิดปัญหาและอุปสรรคทางด้านการวิจัยที่ยังขาดบุคลากรที่เพียงพอจะเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการดำเนินงาน และณัฐธยาน์ จาริยากุล (2557: 5-6) ได้ให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน คือ การที่บุคลากรไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน และขาดบุคลากรที่มีความชำนาญในสาขาวิชาชีพเฉพาะ นอกจากนี้ วิศิษฐ์ ผากกา และเพ็ญณี แร่อท (2561: 149) กล่าวว่ากระบวนการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมมีความล่าช้ากว่าระยะเวลาที่กำหนดไว้ นั้น สาเหตุเกิดจากด้านบุคลากร เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ มีจำนวนไม่เพียงพอต่อการให้บริการเมื่อเทียบสัดส่วนกับผู้มาใช้บริการจำนวนมากและมีแนวโน้มที่จะมากขึ้น และประกอบกับประชาชนผู้มาใช้บริการเองมีมุมมองต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานว่า ขาดความซื่อสัตย์และความเสมอภาคในการให้บริการ เช่น มีการ

ขอรับสิ่งตอบแทน หรือการให้บริการเป็นพิเศษกับคนคุ้นเคยก่อน เป็นต้น จึงเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ดินเช่นกัน

กรณีความรู้ความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่ที่ดิน เจ้าหน้าที่ที่ดินผู้ปฏิบัติงานในสำนักงานนั้นจะประกอบไปด้วยคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ กรณีเป็นคนรุ่นเก่าจะประสบกับปัญหาที่ไม่เคยใช้เครื่องมือสมัยใหม่โดยการรังวัดด้วยดาวเทียม จึงต้องอาศัยเวลาในการเรียนรู้ ทำให้ไม่ทันต่อความต้องการในการนำมาใช้งานจริง และกรณีเจ้าหน้าที่ที่ดินบรรจุใหม่ที่ขาดประสบการณ์การทำงานรวมทั้งบางสถานศึกษาไม่ได้นำเครื่องมือที่ทันสมัยมาใช้สอน เมื่อจบการศึกษาออกมาปฏิบัติงานจริงจึงไม่สามารถใช้เครื่องมือที่ทันสมัยได้ ขาดความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านในส่วนงานที่เกี่ยวข้องอันต้องปฏิบัติ ดังนั้น จึงต้องอาศัยการเรียนรู้จากรุ่นพี่หรือต้องมีการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้เพื่อก่อให้เกิดความชำนาญซึ่งจะใช้ระยะเวลา 2-3 ปี สอดคล้องกับสมคิด เลิศไพฑูรย์ (2543) ที่กล่าวว่า ปัญหาด้านความรู้เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด และวิทยา ราชแก้ว (2558) กล่าวเช่นกันว่า ความรู้ความเข้าใจในด้านเทคโนโลยีที่ใช้ในการปฏิบัติงานเนื่องจากเจ้าหน้าที่ไม่มีความพร้อมย่อมส่งผลกระทบต่อปฏิบัติงาน นอกจากนี้เอกราช พลอดโปร่ง (2557) กล่าวว่า เจ้าหน้าที่ขาดประสบการณ์ในการทำงานทำให้การปฏิบัติงานขาดความต่อเนื่อง และงานส่วนมากจะค่อนข้างด่วนและเป็นงานเฉพาะหน้า ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน รวมถึงขั้นตอนและกระบวนการไม่ชัดเจน ขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเนื่องจากในบางครั้งไม่มีค่าล่วงเวลาให้กับเจ้าหน้าที่จึงทำให้เจ้าหน้าที่ไม่มีความพึงพอใจในงานที่ทำ กล่าวได้ว่า ประเด็นปัญหาของอัตรากำลังของบุคลากร รวมถึงความรู้ความชำนาญของบุคลากรจึงเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพหรือก่อให้เกิดความล่าช้าได้

4. ประเด็นปัญหาด้านงบประมาณและการขาดแคลนเครื่องมืออุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน

ปัญหางบประมาณที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะฝ่ายงานรังวัดจึงย่อมส่งผลกระทบต่อดำเนินการสำรวจรังวัด รวมทั้งงบประมาณในการจัดซื้ออุปกรณ์เครื่องใช้เพื่อการรังวัด การมีเครื่องมืออย่างไม่เพียงพอต่อการใช้งานจริง ทำให้เจ้าหน้าที่ต้องแบ่งสัดส่วนวันของการนำไปใช้ จึงทำให้บางส่วนต้องรอเครื่องมือและทำให้งานล่าช้า สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐธยาน์จารียากุล (2557) ที่กล่าวว่า งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนมีหลักเกณฑ์ในการขอรับที่ยุ้งยากเกินไป ไม่ยืดหยุ่นต่อสถานการณ์จริง ใช้เวลาในการพิจารณานาน ก่อให้เกิดความล่าช้าไม่ทันการและมีการดัดงบประมาณเกินความเหมาะสม และปัญหาวัสดุอุปกรณ์ที่ไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอในการปฏิบัติงานทั้งด้านสื่อประชาสัมพันธ์

และอุปกรณ์สำหรับการทำงานประจำย่อมส่งผลกระทบต่อในวงกว้างของกระบวนการทำงาน เช่นกัน และวิทยา ราชแก้ว (2558) กล่าวเช่นกันว่าประสบกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานในกรณีที่ขาดแคลนในเรื่องเครื่องมืออุปกรณ์ อันเป็นการกล่าวสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันว่า ความไม่เพียงพอของเครื่องมือและอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน ก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายที่เจ้าหน้าที่ต้องสำรองหรือจ่ายเอง ส่งผลต่อความเครียดด้านค่าใช้จ่ายต่อเจ้าหน้าที่ หรือความไม่พร้อมของเครื่องมือที่ใช้ปฏิบัติงาน หน่วยงานควรดำเนินการจัดเตรียมเครื่องมืออุปกรณ์ให้มีความเพียงพอในการสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ด้วย และการขาดแคลนงบประมาณส่งผลต่อการจัดสรรซื้อวัสดุอุปกรณ์และศักยภาพของผู้ปฏิบัติงานรวมถึงขีดความสามารถในการเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีที่ไม่มาก (พระมหามหรรณพงค์ ศรีสุเมธิตานนท์, 2557: 46-47) ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการที่งบประมาณในหน่วยงานมีไม่เพียงพอและไม่รองรับต่อการสนับสนุนเพื่อจัดซื้อเครื่องมือในการปฏิบัติงาน ย่อมส่งผลให้เกิดการสะสมของปริมาณงานที่มากขึ้นและทำให้ประชาชนผู้มาติดต่อใช้บริการต้องได้รับผลกระทบตามมาเช่นกัน

5. ประเด็นปัญหาความรับผิดชอบของราชการที่ไม่เท่าเทียมกันในบางหน่วยงาน

การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ดินย่อมมีกระบวนการทำงานหลายขั้นตอนและในการดำเนินงานต้องอาศัยข้อมูลจากผู้มาใช้บริการ และจากการตรวจสอบ สอบสวนของเจ้าหน้าที่ที่ดิน ดังนั้น กระบวนการต่าง ๆ จึงต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ อาจส่งผลกระทบต่อความล่าช้าหรือเกิดการผิดพลาดในกระบวนการดำเนินงานได้ และเมื่อเกิดข้อผิดพลาดใด ๆ เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน โดยอาจเกิดจากการที่เจ้าของที่ดินปิดบังข้อมูล หรือให้ข้อมูลอันเป็นเท็จเมื่อเจ้าหน้าที่ที่ดินได้ออกเอกสารสิทธิในที่ดินไปให้ แต่กลับกลายเป็นที่ดินของบุคคลอื่น จึงส่งผลต่อการฟ้องร้องดำเนินคดีและเจ้าหน้าที่ที่ดินผู้ปฏิบัติงานย่อมถูกฟ้องคดีให้รับผิดชอบด้วยทั้ง ๆ ที่บางครั้งเจ้าหน้าที่ที่ดินได้ปฏิบัติตามหน้าที่ของตนอย่างเต็มกำลังและทำตามข้อมูลที่ได้รับมา รวมถึงส่งผลกระทบต่อทัศนคติของผู้ใช้บริการที่มีมุมมองในแง่ลบต่อกระบวนการทำงานอันส่งผลต่อขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของวิศิษฐ์ ฝากกา และเพ็ญณี แร่อท (2561) ที่พบว่ากระบวนการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมมีความล่าช้ากว่าระยะเวลาที่กำหนดไว้ นั้น สาเหตุเกิดจากด้านกระบวนการขั้นตอนที่มีหลายขั้นตอนส่งผลให้เกิดความล่าช้า เช่น การยื่นคำขอการสอบสวน การตรวจหลักฐาน คำณวนภาษี การประกาศ การจัดทำสัญญาหรือบันทึกข้อตกลง การบันทึกสาระสำคัญในการจดทะเบียน การตรวจสอบก่อนจดทะเบียน การลงชื่อและประทับตราซึ่งการจดทะเบียนสารบบยังเป็นระบบพิมพ์ดีดและระบบมือเป็นส่วนใหญ่ จึงส่งผลให้ประชาชนมี

ทัศนคติในแง่ลบว่าการปฏิบัติเช่นนี้เอื้อต่อการทุจริตหรือขาดความโปร่งใสในการให้บริการตามลำดับก่อนหลังอย่างเป็นธรรม

โดยเมื่อเกิดปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นนั้น ทางเจ้าหน้าที่ที่ดินผู้ปฏิบัติงานจึงได้เสนอแนวทางการแก้ไขปรับปรุงปัญหาการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานในความรับผิดชอบนั้นสามารถลุล่วงไปได้ในระยะสั้น ๆ เท่าที่จำเป็น และเป็นแนวทางในการวางแผนแก้ไขปัญหในระยะยาวต่อไปนั้น โดยการแก้ไขและดำเนินการในเบื้องต้นอันเป็นการเฉพาะหน้า ดังนี้

ด้านป้องกันความล่าช้าของการดำเนินงานในส่วนการรังวัด เจ้าหน้าที่ที่ดินจะออกลำดับคิวให้หมดครบทุกวันในวันที่ได้มายื่นคำขอและแจ้งให้ทราบเหตุพร้อมทั้งขั้นตอนระยะเวลาการดำเนินงานให้ทราบว่าเรื่องที่ได้รับไว้นั้นดำเนินการถึงขั้นตอนใด เพื่อให้เกิดความสบายใจทั้งสองฝ่าย สอดคล้องกับความเห็นของนเรศ วงศ์หลวง (2550) ว่าด้านกระบวนการให้บริการหากพบปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาในการรอสอบสวนของเจ้าหน้าที่ที่นานและเกิดความล่าช้าของขั้นตอนในการให้บริการ ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้มีการใช้วิธีการนัดจดทะเบียนล่วงหน้าให้มากขึ้นเพื่อลดระยะเวลาการรอคอยให้น้อยลง

ด้านปัญหาเหตุอันเกิดจากภายนอก เช่น กรณีเจ้าของที่ดินข้างเคียงไม่ยินยอมไม่อยู่หรือไม่ทราบถึงการรังวัดแนวเขต เจ้าหน้าที่ที่ดินจะดำเนินการแนะนำให้เจ้าของที่ดินที่ทำการรังวัดไปดำเนินการเจรจาด้วยตนเองและหากเมื่อพร้อมสรรพเมื่อใดเจ้าหน้าที่ที่ดินจะดำเนินการให้ในลำดับต่อไป สอดคล้องกับความเห็นของณัฐธยาน์ จารียากุล (2557: 5-6) ว่าหากมีปัญหาในขั้นตอนกระบวนการนำไปปฏิบัติ ต้องมีการพิจารณาในทุกขั้นตอนเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการมอบหมายงาน การประสานงานหน่วยงานภายในและภายนอก การมอบหมายงานโดยพิจารณาจากความเหมาะสมของเจ้าหน้าที่ผู้รับมอบหมายงาน การประสานงานหน่วยงานภายในและภายนอกมีความร่วมมือที่ดีต่อกัน รวมทั้งมีการติดตามและควบคุมงานในแต่ละขั้นตอนการปฏิบัติอย่างละเอียด

ด้านเครื่องมืออุปกรณ์ที่ไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่ที่ดินจะดำเนินการแก้ไขโดยการวางแผนในการใช้เครื่องมือร่วมกันโดยกำหนดจุดพื้นที่ใกล้เคียงที่สามารถมารับช่วงเครื่องมือโดยง่ายในวันเดียวกัน หรือมีการจัดลำดับคิวในการใช้เครื่องมือโดยยึดพื้นที่ใกล้เคียงกันเป็นหลัก รวมทั้งให้ช่างรังวัดจัดหาซื้อเครื่องมือเครื่องใช้เป็นส่วนตัวโดยระบบเงินผ่อน และในภายภาคหน้าควรจัดเตรียมความพร้อมและมีการวางแผนในการจัดหาเครื่องมือที่ทันสมัยและให้เพียงพอต่อไป สอดคล้องกับข้อแนะนำของบพิธ รัตนบุรี (2552: 1-2) ว่าควรเร่งผลักดันงบประมาณ นำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในศูนย์บริการอย่างทันทั่วทั้งและจัดสรรกำลังคนให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งสร้างขวัญกำลังใจให้แก่เจ้าหน้าที่ที่สำคัญ ประการที่สำคัญควรจัดทำคู่มือการติดต่อขอรับบริการของประชาชนเผยแพร่

แพร่ไปตามชุมชนเพื่อเป็นประโยชน์แก่ประชาชนผู้มารับบริการ รวมทั้งการมีระบบประเมิน ผลการให้บริการ ณ จุดบริการ

ด้านความไม่เพียงพอของอัตรากำลัง แก้ไขโดยการทำงานล่วงเวลา หรือมาทำงาน ในวันหยุดโดยยึดหลักการเสียสละเพื่อส่วนรวมสอดคล้องกับบนเรศ วงศ์หลวง (2550) ที่กล่าวว่าหากมีจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ไม่เพียงพอต่อการให้บริการควรมีการเพิ่มประสิทธิภาพใน การทำงานของเจ้าหน้าที่แทนการเพิ่มจำนวนคนและสอดคล้องกับปรีศนา พิมพา (2559) ที่เห็นควรว่าผู้บังคับบัญชาและผู้ปฏิบัติงานจะต้องร่วมกันกำหนดขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติ งานเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับเป้าหมายขององค์กรเพื่อนำไปสู่แนวทางการ แก้ไขปัญหาที่ดีได้

ด้านความไม่พร้อมของบุคลากร โดยเฉพาะการขาดความรู้ความชำนาญในการ สำรจริงวัดในการใช้เครื่องมือทันสมัย จะแก้ไขโดยการส่งไปฝึกอบรมความพร้อมในเบื้องต้น รวมทั้งให้เจ้าหน้าที่ที่ติดคนรุ่นใหม่คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ สอดคล้องกับความ เห็นของณัฏฐธัยน จารียากุล (2557 5-6) ว่าควรมีการส่งเสริมศักยภาพของหน่วยงาน ทั้งในด้านบุคลากร โดยการจัดฝึกอบรมพัฒนาความรู้แก่เจ้าหน้าที่ในแต่ละสาขาวิชาชีพ การสนับสนุนงบประมาณเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจกับเจ้าหน้าที่

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ดินนั้น ผู้วิจัยได้ทำการเสนอแนะแนวทางเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในระยะยาวเพื่อปรับ เปลี่ยนหรือนำมาปรับปรุงในการดำเนินงานให้ราบรื่นและเกิดความคล่องตัว ดังเจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติอำนวยการความสะอาดฯ นั้น ดังนี้

ด้านอัตรากำลังและด้านความรู้ความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ควร มีการเพิ่มอัตรากำลังให้เพียงพอต่อความต้องการใช้งานจริงในฝ่ายงานที่จำเป็น โดยมีการ วางแผนระยะยาวรองรับและควรมีการจัดฝึกอบรมการใช้เครื่องมืออย่างสม่ำเสมอและมีการ จัดโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อบุคลากรและหน่วยงานที่จะได้รับประโยชน์อันสามารถ นำไปใช้ได้อย่างแท้จริง

ด้านงบประมาณ ควรต้องมีการจัดหางบประมาณให้เพียงพอและเหมาะสมใน แต่ละสำนักงาน และสนับสนุนให้ฝ่ายส่วนช่างมีเครื่องมือเป็นของตนเอง โดยใช้ระบบ เงินผ่อนจากหน่วยงาน

ด้านผู้มาใช้บริการ ควรต้องทำความเข้าใจ โดยการประชาสัมพันธ์ให้ทราบ

กระบวนการขั้นตอนการทำงาน กรอบระยะเวลาการทำงานแต่ละเรื่องให้มากขึ้น และการจัดโครงการให้ความรู้เบื้องต้นก่อนมาบริการที่สำนักงานที่ดิน รวมถึงโครงการที่มีประโยชน์ต่าง ๆ ในการมีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ที่ดินผู้ปฏิบัติงาน

เอกสารอ้างอิง

จันทร์เพ็ญ ขุนพิลึก. (2557). การปฏิบัติงานตามแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีของบุคลากรในสำนักงานที่ดินจังหวัดชลบุรีและสาขา. สารนิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ธงชัย เนตรวรชุกุล. (2553). ปัญหาการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ดินในการออกโฉนดที่ดินที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 กรณีศึกษา: สำนักงานที่ดินจังหวัดสงขลา. สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ภวดี น้อมกลาง. (2551). ปัญหาอุปสรรคของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนประชาชนที่กระทำผิดอาญาตามกฎหมาย: ศึกษากรณี สถานีตำรวจนครบาลจระเข้न้อย. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยบริหารรัฐกิจมหาวิทยาลัยบูรพา.

นเรศ วงศ์หลวง. (2550). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดเชียงราย. ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

ณัฐธยาน์ จาริยากุล. (2557). การนํานโยบายในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ไปปฏิบัติ: ศึกษากรณีจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง.

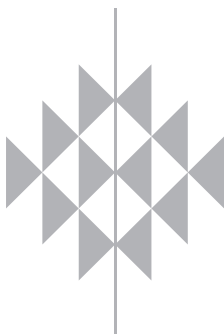
บพิธ รัตนบุรี. (2552). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนํานโยบายการให้บริการแบบศูนย์บริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จ(One Stop Service)ไปปฏิบัติศึกษากรณีสำนักงานสายไหม กรุงเทพมหานคร. ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ปริศนา พิมพ์พา. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม. ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

- พระมหามหารัษฎพงศ์ ศรีสุเมธิตานนท์. (2557). การนำนโยบายการศึกษาของสงฆ์ไปปฏิบัติ: วิเคราะห์การดำเนินการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วารสารวิชาการสมาคมอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท), 20(2), 46-47
- พรรณปรียา อันประวัติ. (2553). การบริหารภาครัฐแนวใหม่ในงานบริการของประชาชน ด้านทะเบียนที่ดินของสำนักงานที่ดินจังหวัดสุโขทัย. ปริญญานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พระราชบัญญัติอำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ พ.ศ. 2558: ราชกิจจานุเบกษา, 2558.
- พิชญา วัฒนรังสรรค์. (2558). การเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานโรงแรม ระดับ 4 ดาวย่านสยามสแควร์. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว.
- ราเชนทร์ นพณัฐวงกร, ศิริธัญญา เสือทอง และณัฐฐา รักษ์ถาวรกุล. (2559). สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลคอกกระบือ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ. การประชุมวิชาการระดับชาติวิทยาการเอเชียอาคเนย์ (ครั้งที่ 3).
- พลัฏฐ์ แก้วสุภาสวัสดิ์. (2559). การบังคับใช้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.2551 รอบเขตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (อาชีววิทยาและงานยุติธรรม) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิภาพร คงสุริยะภิญโญ. (2544). การนำนโยบายของโครงการส่งเสริมประสิทธิภาพที่นำไปปฏิบัติ: ศึกษากรณีสำนักงานที่ดินจังหวัดสมุทรสาคร สาขาบ้านแพ้ว. ปริญญานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิศิษฐ์ ฝากกา และเพ็ญณี แนนรท. (2561). ระบบการให้บริการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมของสำนักงานที่ดินจังหวัดขอนแก่น. วารสารสถาบันวิจัยพินิตธรรม, 5(1), 149
- วิทยา ราชแก้ว. (2558). แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของตำรวจฝ่ายสืบสวน กองกำกับการสืบสวนตำรวจภูธรจังหวัดร้อยเอ็ด. ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอาชีววิทยาและการบริหารงานยุติธรรม สถาบันอาชีววิทยาและการบริหารงานยุติธรรม วิทยาลัยรัฐกิจ.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2543). [ออนไลน์]. ได้จาก URL/www.google.com. [สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2562].

อนันต์ สิทธิวัฒนานนท์. (2556). การนำพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551
ไปปฏิบัติ: กรณีศึกษาพื้นที่กรุงเทพมหานคร. ปริญญาโทรัฐประศาสนศาสตร
มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตรศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

.....

บทวิจารณ์หนังสือ เจียบ (Silence: In the Age of Noise)

ผู้วิจารณ์: อาจารย์ปิยะวรรค์ ปิ่นแก้ว
คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Erling Kagge เขียน
วรรณนา วงษ์ฉัตร แปล
สำนักพิมพ์ โอ้มายก๊อด (OMG BOOKS)

“เจียบ” หรือชื่อในภาษาอังกฤษว่า Silence: In the Age of Noise เขียนโดย Erling Kagge แปลโดย วรรณนา วงษ์ฉัตร เป็นหนังสือที่เขียนเล่าเรื่องราวทั้งจากชีวิตประจำวัน เหตุการณ์ที่พบ และประสบการณ์การเดินทางและผจญภัยของนักเขียน เชื่อมโยงสู่ความเจียบในหลากหลายมิติที่ผู้อ่านอาจได้มุมมองหรือแนวคิดใหม่เพิ่มขึ้น เมื่อความเจียบที่เราเข้าใจและรับรู้ได้โดยง่ายคือ การปราศจากเสียง เป็นมิติที่เข้าใจง่ายและเป็นรูปธรรมที่สุด แต่หนังสือเล่มนี้สามารถพาเราไปค้นหา พบเจอ พบคำตอบและเกิดคำถามในใจขึ้นมาได้ในมิติที่ลึกลงไปจิตใจของเราที่มากกว่าการปราศจากเสียง ทั้งเสียงที่ต้องการ (Sound) และเสียงที่ไม่ต้องการ (Noise) ในรูปแบบนามธรรม

ภาพรวมของหนังสือเล่มนี้ นักเขียนได้เชื่อมโยงและนำเสนอความเจ็บผ่านเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งในชีวิตประจำวัน การทำงาน ประสบการณ์จากการเดินทางพิชิตขั้วโลกเหนือ ขั้วโลกใต้ และยอดเขาเอเวอร์เรสต์ รวมถึงเชื่อมโยงกับเทคโนโลยี ความวุ่นวายในยุคสมัย โดยการเรียบเรียงเรื่องราวและเนื้อหานั้น เป็นการเล่าอย่างอิสระ ไม่จำกัดเนื้อหาก่อนหรือหลัง ซึ่งทำให้ผู้อ่านสามารถติดตามในแต่ละสถานการณ์ได้อย่างอิสระเช่นกัน หากนับเป็นตอนของงานเขียนจะมีทั้งหมด 33 ตอน ต่างเรื่องราวออกไป แต่ละตอนผูกโยงเข้าหาความเจ็บในบริบทนั้น ๆ คล้ายเป็นการยกกรณีศึกษาหรือยกตัวอย่างให้ผู้อ่านได้เข้าถึงเรื่องราวได้ง่าย ซึ่งทั้ง 33 ตอนมีความหลากหลาย สะท้อนมุมมองทั้งของนักเขียนเองต่อเหตุการณ์ที่ได้พบ หรือต่อสังคม ความเป็นไปของโลกใบนี้ และที่สำคัญคือสะท้อนสิ่งที่อยู่ภายในของมนุษย์ ภายในส่วนลึกของจิตใจมนุษย์ ในที่นี้หมายถึง ความเจ็บที่อยู่ภายใน การนำพาผู้อ่านให้ลองค้นหาสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจตัวเราเอง ผ่านความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตในแต่ละวัน หรือเหตุการณ์การที่ได้พบผ่านจากตัวเราเอง เหมือนเป็นการพาเราสำรวจตัวเอง ทั้งความนึกคิด ทัศนคติ มุมมองต่อสิ่งรอบตัวที่เกิดขึ้น เข้ามาสู่ภายในตัวเรา ซึ่งเชื่อมเข้าหาความเจ็บของแต่ละคนที่แตกต่างกัน ด้วยที่นักเขียนเป็นทั้งนักสำรวจ นักผจญภัย นักกฎหมาย เจ้าของสำนักพิมพ์ และนักสะสมผลงานศิลปะ จึงอาจเป็นส่วนที่ทำให้สามารถยกตัวอย่างจากหลายเรื่องราวมาสู่ความเจ็บได้ นอกจากจะกล่าวถึงความเจ็บแล้ว หนังสือเล่มนี้ยังกล่าวถึงเสียงรบกวน (Noise) และที่ว่าง (Space) ที่เกิดขึ้นระหว่างที่ได้พบกับความเจ็บ (Silence) โดยทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว เป็นองค์ประกอบที่สร้างความเจ็บให้เกิดขึ้นภายในตัวเรา หากทบทวนตัวเองในขณะที่กำลังอ่านอยู่นี้ ผู้อ่านอาจกำลังได้พบความเจ็บในรูปแบบของตัวเอง เช่น ผู้อ่านกำลังอ่านหนังสือในร้านกาแฟที่เปิดเพลงคลอเบาๆ ซึ่งเสียงเพลงไม่ได้รับรบกวนหรือไม่ใช่เสียงที่ผู้อ่านไม่ต้องการ (Noise) แต่เสียงกลับช่วยสร้างบรรยากาศให้เกิดสมาธิ (Sound) ในการอ่านหนังสืออยู่ก็เป็นได้ จึงเป็นองค์ประกอบที่เกิดขึ้นระหว่างพบเจอความเจ็บภายในตัวเรา

“ความเจ็บรอบตัวเรากับความเจ็บภายในตัวเรา” เมื่อคิดตามข้อความ 2 วลีนี้ หากจะตีความจากการรับรู้และประสบการณ์ส่วนตัวของข้าพเจ้าเองนั้น ความเจ็บรอบตัวเราคือการไร้ซึ่งเสียง ทั้งเสียงรบกวนและเสียงที่ไพเราะ เจ็บสนิทกระทั้งได้ยินลมหายใจตัวเอง เป็นการปราศจากเสียงจากสภาพแวดล้อมรอบตัว ส่วนความเจ็บภายใน ตีความถึงการมีสมาธิ แน่วแน่ แม้จะพบกับสิ่งรบกวนรอบๆ ตัวทุกรูปแบบ ก็สามารถพบกับความเจ็บภายในได้ถ้าอยู่ในห้วงของสมาธิ เป็นการพบตัวเอง พบความต้องการของตัวเองอย่าง

แท้จริง ซึ่งนักเขียนให้ความสำคัญกับความเจ็บภายในเป็นอย่างมาก จากประสบการณ์การเดินทางและผจญภัยมากมายพื้นที่ ทำให้เขาได้พบกับความเจ็บภายในตัวเอง พบคุณค่าของความเจ็บจากการเกิดคำถาม 3 ข้อด้วยกัน “ความเจ็บคืออะไร มันอยู่ที่ไหน ทำไมเวลานี้มันจึงสำคัญกว่าที่เคย” จากนั้นผู้เขียนจึงสืบค้นและเสาะแสวงหาคำตอบของ 3 คำถามนี้ และได้พบกับคำตอบทั้งหมด 33 ข้อ ซึ่งเป็นคำตอบที่นักเขียนค้นพบด้วยตนเองจึงถ่ายทอดมุมมองและทัศนคติออกมาในหนังสือเล่มนี้ เมื่อผู้อ่านได้อ่านแล้วก็ป็นสิทธิของผู้อ่านในการตีความ มีความเชื่อหรือมุมมองต่อคำตอบนั้นอย่างไร โดยไม่จำเป็นต้องเชื่อตรงตามผู้เขียนก็ได้ สามารถตีความได้ตามด้วยตัวท่านเอง หากเพียงประโยชน์ของเล่มนี้คือการได้กลับมาทบทวนถึงความเจ็บภายในตัวเรา และอาจจะเกิดคำถามให้กับตัวเราเองได้ เป็นเช่นเดียวกันกับผู้เขียน

จาก 3 คำถาม สู่การค้นพบคำตอบ 33 ข้อของความเจ็บ โดยจะเป็นการตีงประโยชน์ที่น่าติดตามและให้ลองกลับมาถามตัวเองว่ามีความคิดเห็นอย่างไรบ้าง ดังนี้

1. ความสงสัยเป็นหนึ่งในพลังที่ทรงอำนาจที่สุดที่เราได้มีมาตั้งแต่เกิด มันยังป็นทักษะที่ดีที่สุดของเราด้วย

และการพูดคือสิ่งที่ความเจ็บควรทำ มันควรพูดและคุณก็ควรคุยกับมันเพื่อประโยชน์ที่แผ่เร้นของมัน

2. ยิ่งเจ็บมากเท่าไร ก็ยิ่งได้ยินมากเท่านั้น

3. การได้ปลดอุปกรณ์รัดเท้าสก็ออกเพื่อตั้งแคมป์ในเย็นวันนั้น ทำให้รู้สึกสงบมากขึ้นและพอใจในสิ่งที่ป็นอยู่มากขึ้น

4. เป็นไปได้ที่ทุกคนจะค้นพบความเจ็บนี้ภายในตัวเอง มันอยู่ที่นั่นตลอดเวลา แม้ในทุกสภาพแวดล้อมที่ต้องพบเจอ

5. เสียงไม่ได้เป็นแค่เสียง เพราะบางเสียงเตือนให้เราไม่ลืมหน้าที่สำคัญที่ต้องทำ บางเสียงกลับเป็นพลังดั้งเดิมที่ส่งางามและหล่อเลี้ยงจิตใจได้

6. ความเจ็บอาจน่าเบื่อและน่าอึดอัด ความเจ็บอาจป็นสัญญาณของความเหงาหรือความเศร้าเสียใจ และความเจ็บก็อาจป็นเพื่อนได้ด้วย ความเจ็บในตัวมันเองคือความมั่งมี มีความเฉพาะตัวและหรูหรา ป็นกุญแจไขสู่วิธีคิดแบบใหม่

7. จงไม่รู้จักเบื่อ

8. เราหนีจากตัวเองอยู่เสมอ ป็นความจริงที่โหดร้ายมาก จนเราต้องพยายามหลีกเลี่ยงการคิดถึงมัน เพราะอยากคิดถึงและรู้สึกถึงสิ่งอื่นมากกว่า

9. การเห็นคุณค่าของความเจียนั้นยากกว่าการเห็นคุณค่าของเสีย
10. ชีวิตเรายืนยาว ถ้าเราฟังตัวเองให้มากพอ และค้นหา
11. ในบางพื้นที่ บางสภาพแวดล้อม คุณไม่สามารถรอให้มันเจียบได้ คุณต้องสร้างความเจียบของคุณขึ้นมาเอง
12. ความเบื่อหน่ายมักทำให้เรารู้สึกเหมือนถูกจำกัดอิสรภาพ ยิ่งพยายามหนีความเบื่อหน่าย คุณจะยิ่งรู้สึกเบื่อหน่าย เราควรตั้งเป้าหมายเล็กๆ ไว้เพื่อบริการโอกาสต่อไป
13. ความเจียบคือความหรรษาแบบใหม่ ความเจียบให้สิทธิพิเศษและมีอายุยืนกว่าความหรรษาอื่นๆ
14. บางครั้งสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตก็เป็นของฟรี ความเจียบอาจพบได้ในใจของคุณ ไม่ว่าคุณจะอยู่ที่ไหน ถ้าใส่ใจให้มากพอ คุณไม่ต้องไปไกลถึงศรีลังกา คุณพบมันได้ในอ่างอาบน้ำของคุณเอง
15. ความเจียบคือการหวนกลับไปพบ (ผ่านการหยุด) สิ่งที่ทำให้เราเบิกบาน และความเจียบมีอยู่ทุกที่ทุกเวลา มันอยู่ตรงปลายจมูกเรานี่เอง
16. ความเจียบไม่ใช่ความว่างเปล่า
17. ในการรู้จักตัวเอง คุณจะรู้จักผู้อื่นด้วย และสมอง...กว้างใหญ่กว่าท้องฟ้า
18. ความเจียบก็สามารถเป็นเครื่องมือได้ นั่นคือ การฟังผู้อื่นพูด และต่อยอดจากตรงนั้น
19. สิ่งที่เราพูดออกมาไม่ได้ เราต้องส่งผ่านมันไปในความเจียบ (ลุดวิก วิตเคนสไตน์)
20. คำพูดสามารถทำลายบรรยากาศได้ เพราะการพูดถึงมันอาจทำให้เราเห็นห่างจากสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น
21. โลกถูกปิดกั้นชั่วขณะ ความสงบและความเจียบภายในเข้าครอบงำ ทุกคนมีได้ในระดับและวิธีการที่แตกต่างกัน
22. การประพันธ์บทกวีคือการฟัง ถ้าคุณฟัง มันจะมีอะไรบางอย่างกำลังพูดกับคุณ และนั่นคือสิ่งที่คุณเขียนออกมา “ภาษาฟังตัวมันเอง”
23. ฟังระลึกว่า ความเจียบที่คุณพบเจอนั้นแตกต่างจากความเจียบที่ผู้อื่นพบเจอ ทุกคนมีความเจียบเป็นของตัวเอง
24. ความเจียบเป็นวิธีการที่ปฏิบัติได้จริงเพื่อค้นหาคำตอบของปริศนา เพื่อช่วยให้เกิดมุมมองใหม่ๆ ของอะไรก็ตามที่หลบซ่อนอยู่พ้นขอบฟ้า
25. ความเจียบยังมีอยู่ในเสียงเพลง และความเจียบยังก่อให้เกิดความคาดหวังและความรู้สึกว่าจะอะไรบางอย่างกำลังจะเกิดขึ้น

26. ศิลปะเตือนผมว่ายังมีอะไรอีกมากมายที่ผมไม่เข้าใจและไม่สามารถข้ามผ่าน
27. บางครั้งเราสร้างความเจ็บขึ้นได้ด้วยการกระทำเล็กๆ น้อยๆ เช่น การจดความคิดที่กระเจิดกระเจิงบนกระดาษเพื่อให้สมองว่างจากความคิดพวกนั้น หลังจากนั้นก็ดูข้อความที่จดไว้ว่ามีอะไรน่าสนใจมากพอที่ควรจะทำหรือจดจำ
28. ความเจ็บในญี่ปุ่นกลับเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการสนทนา เป็นความเจ็บที่ดูเหมือนแฝงอะไรไว้มากมายเท่าๆ กับคำพูด มันคือการเข้าถึงความเจ็บเพื่อความเจ็บเอง
29. การพูดคุยและการฟังเพลงนั้นเปิดประตูได้ แต่มันก็สามารถปิดประตูบานเดียวกันใส่สิ่งที่มีความสำคัญแท้จริงได้ด้วย
30. ช่วงเวลาสั้นที่แห่งความเจ็บที่ไม่มีอะไรนอกจากการสบตา ช่วงเวลานั้นไม่ใช่แค่ว่าฉันกำลังมองเห็นใครบางคนจริงๆ แต่เป็นการที่ฉันกำลังมองเห็นใครบางคนที่กำลังมองเห็นฉันจริงๆ
31. การเดินทางมักให้ความพอใจมากกว่าไปถึงเป้าหมายเสมอ เราชอบการไล่ล่า กระต่ายมากกว่าจับตัวมันได้
32. จงอยู่คนเดียวสักสามวัน อย่าคุยกับใครเลย คุณจะค่อยๆ ค้นพบอีกด้านของตัวเอง เพราะเป็นสิ่งที่เราต่างค้นพบความเจ็บด้วยวิธีการของเราเอง

คำตอบทั้ง 32 ข้อข้างต้นเป็นเพียงข้อความที่ข้าพเจ้าหยิบยกประเด็นที่น่าสนใจทำให้เกิดคำถามกับตัวเอง และได้ลองย้อนกลับมาถามตัวเอง หรือจะเรียกว่าเป็นการสำรวจตัวเองก็ย่อมได้ ซึ่งการสำรวจตัวเองนี้มีความเชื่อมโยงกับศาสตร์เพื่อความเข้าใจตนเองและผู้อื่น หรือที่เรียกกันว่า นพลักษณ์ (Enneagram) คือ บุรณาการของภูมิปัญญาโบราณใช้ในการศึกษาบุคลิกลักษณะของบุคคล โดยแบ่งคนออกเป็น 9 ประเภท ทำให้เข้าใจตนเองและผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง นำไปสู่การพัฒนาตนเอง เข้าใจในความแตกต่างของเพื่อนมนุษย์ และช่วยพัฒนาทำให้ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ปัจจุบันนิยมใช้เอ็นเนียแกรมในทางจิตวิทยา และเป็นซอฟต์แวร์สเกลในการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ (เดวิด แดเนียลส์ และเวอร์จิเนีย ไพรซ์, 2018) หากเพียงในหนังสือเล่มนี้มุ่งเข้าไปที่การค้นพบความเจ็บภายในตัวเราเท่านั้น ดังเช่นข้อที่ 17 “ในการรู้จักตัวเอง คุณจะรู้จักผู้อื่นด้วย และสมอง...กว้างใหญ่กว่าท้องฟ้า” เมื่อเรารู้จักตนเองดีพอ เข้าใจตัวเองก็เหมือนเข้าใจมนุษย์ทุกคนที่เราเรียกว่า ผู้อื่น จากนั้นระบบการคิด ทศนคติ มุมมองของเราเองก็จะเปิดกว้าง กว้างใหญ่กว่าท้องฟ้า และอาจหมายรวม

ไปถึงจิตใจของเราด้วย ซึ่งตรงตามนพลักษณ์ ศาสตร์เพื่อความเข้าใจตนเองและผู้อื่น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเองได้อย่างเป็นระบบ เมื่อมองย้อนกลับไปยังนักเขียนจะพบว่า ช่วงเวลาที่ออกเดินทางไปยังทั่วโลกหรือยอดเขาเอเวอเรสต์ที่สภาพแวดล้อม สภาพอากาศมีผลต่อร่างกายและจิตใจ การมุ่งมั่นในการค้นพบตัวเองด้วยความเจียวจึงเป็นเหมือนพลังในการพิชิตภารกิจที่ตั้งเป้าไว้ให้สำเร็จ และยังสะท้อนไปถึงการมีสมาธิ อันหมายถึง ความมีใจตั้งมั่น แน่วแน ไม่ฟุ้งซ่าน เพื่อให้จิตใจสงบ ซึ่งในหนังสือเล่มนี้เอ่ยถึงความสงบที่มาพร้อมกับความเจียว ดังเช่นคำตอบในข้อ 21 “โลกถูกปิดกั้นชั่วขณะ ความสงบและความเจียวภายในเข้าครอบงำ ทุกคนมีได้ในระดับและวิธีการที่แตกต่างกัน” นอกจากความสงบแล้ว “ความเจียวยังก่อให้เกิดความคาดหวังและความรู้สึกว่าจะไรบางอย่างกำลังจะเกิดขึ้น” (คำตอบข้อที่ 25) ตามบริบทที่แต่ละคนจะได้พบเจอ ซึ่งความเจียวที่คุณพบเจอนั้นแตกต่างจากความเจียวที่ผู้อื่นพบเจอ ทุกคนมีความเจียวเป็นของตัวเอง (คำตอบข้อที่ 23) จากคำตอบทุกข้อนั้น เป็นเพียงบางส่วนของเนื้อหาในแต่ละตอนที่นักเขียนเล่าและนำเสนอ ความละเอียดของเรื่องราวนั้นคงเป็นการต่อยอดของผู้อ่านเอง ในบางข้อข้าพเจ้าเองก็พบคำตอบในคำตอบจากข้อเหล่านั้น แต่ในบางคำตอบก็ก่อให้เกิดคำถามให้ได้สงสัยและถกคิด ซึ่งเป็นการสร้างมุมมองใหม่ๆ ของอะไรก็ตามที่หลบซ่อนอยู่พ้นขอบฟ้า (คำตอบข้อที่ 24)

คำตอบข้อสุดท้าย ข้อที่ 33. เป็นเสมือนที่วางที่นักเขียนได้มอบไว้ให้กับผู้อ่านเพื่อการค้นพบความเจียวในแบบของตนเอง เพราะความเจียวมีอยู่ทุกที่ทุกเวลาและเราเองสามารถสร้างมันขึ้นมาเองได้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความนี้จะสามารถเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการนำมาซึ่งความสงบในจิตใจให้กับผู้อ่าน สามารถนำมุมมองจากวิถีของความเจียวในหลายมิติของหนังสือเล่มนี้ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบันได้ หวังว่าจะเป็นประโยชน์และพบกับความสุขที่ซ่อนอยู่ในความเจียว

เอกสารอ้างอิง

เดวิด แดเนียลส์ และเวอร์จิเนีย ไพรซ์. (2018). **แก่นนพลักษณ์: คู่มือค้นหาและพัฒนาตนเอง.**

Harper Collins.

พระภวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว). (2545). **พระแท้.** ปทุมธานี: หน้า 210.

ข้อกำหนดการเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัย เพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยกับสังคม

1. เป็นบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ พร้อมบทความย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. ระบุชื่อบทความ และชื่อ-นามสกุลจริงของผู้เขียนบทความ พร้อมวุฒิการศึกษา ตำแหน่งและสถานที่ทำงานอย่างชัดเจน เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
3. บทความมีความยาวของต้นฉบับไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ A4
4. เป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
5. บทความที่ไม่ผ่านการพิจารณาให้ตีพิมพ์ทางกองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนทราบ แต่จะไม่ส่งต้นฉบับคืนผู้เขียน
6. การอ้างอิงให้ใช้วิธีการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา โดยวงเล็บเฉพาะชื่อ-สกุลผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าเอกสารที่อ้างอิงต่อท้ายข้อความที่ต้องการอ้าง (ชื่อ-สกุลผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์: เลขหน้า) หรือการอ้างอิงผู้แต่งก่อนข้อความอ้างอิง ให้วงเล็บหลังชื่อ-สกุลผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าเอกสารที่อ้างอิง ดังนี้ ชื่อ-สกุลผู้แต่ง (ปีที่พิมพ์: เลขหน้า) ต่อด้วยข้อความที่อ้างอิง
7. รูปแบบบรรณานุกรม มีลักษณะดังนี้

ตัวอย่างบรรณานุกรม

หนังสือทั่วไป

บุญชม ศรีสะอาด. (2539). **การวิจัยเบื้องต้น**. มหาสารคาม: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Bayber, J. (1960). **The Process of education**. New York: Vintage.

หนังสือแปล

นิวเบิล, เดวิด และ แคนนอน, โรเบิร์ต. (2535). **เทคนิคการสอนครบวงจร**. (สุนทร โคตรบรรเทา, ผู้แปล). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

Kireev, V. (1979). **Physical chemistry**. (G. Peck and F. Leib, Trans.) 2nd ed. Moscow: Mir.

บทความจากหนังสือ

อุกฤษณ์ แพทย์น้อย. (2536). หลักการที่แท้จริงของทฤษฎีสัญญาประชาคม. ใน ธเนศ วงศ์ยานนาวา (บรรณาธิการ). **รัฐศาสตร์สาร; ปรัชญาและความคิด**. (เล่มที่ 2, หน้า 55-75). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป.

Shuman, R. B. (2003). Aggression. In Piotrowski, N. A. (Ed.). **Magill's encyclopedia of social science: Psychology** (Vol. 1, p. 71). 2nd ed. Pasadena, CA: Salem Press.

บทความในหนังสือพิมพ์

ต่อเวลา (นามแฝง). (2542, 12 ตุลาคม). ศูนย์สารสนเทศ กกท. แหล่งข้อมูลกีฬาไทย. **มติชน**, หน้า 22.

Ames, P. (1993, May 1). EC Urge China to open markets. **The Nation**. pp. 35.

บทความในสารานุกรม

ลีนา ผู้พัฒนพงศ์. (2533). มะเกลือ. ใน บุญพฤกษ์ จาญามระ บรรณาธิการ. **สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. (เล่มที่ 22, หน้า 14615-14616). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

Steffe, L. (1990). Overview of the action group A 1 : Early childhood years. In Steffe, L. and Wood, T. (Eds.). **Transforming Early Childhood Mathematics Education**. (Vol.11, pp.80-83). Hillsdale: Lawrence Erlbaum Press.

วารสาร

สุรวุฒิ ปัดไธสง. (2540). การสร้างองค์ความรู้: ศึกษาจากปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิตภาคพิเศษมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. 2535-2538. **วารสารบัณฑิตศึกษา**, 1(1), 24-41.

Chibber, P.K. and Majumdar, S.K. (1999). Foreign ownership and profit ability: Property rights, control, and the performance of firms in Indian industry. **Journal of Law & Economics**, 42(1), 209-238.

อ้างอิงจากบทนิพนธ์/งานวิจัย

ธีรนนท์ ตานนท์. (2536). ปัญหาของครูผู้สอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

Wongchoo, K. (1998). The relationship between self-concept, basic personal and family factors with self-care behaviors of HIV and AIDS person. Master Thesis in Family Nursing The Graduate School, Khon Kaen University. [In Thai].

Boonmathya, R. (1997). **Contested concepts of development in rural northeastern Thailand**. Ph.D. Dissertation, Department of Anthropology, University of Washington, U.S.A.

การสัมภาษณ์

มี ภูเขาใหญ่. (14 เมษายน 2546). สัมภาษณ์. ราชภัฏ. ที่บ้านเลขที่ 84 หมู่ที่ 4 บ้านโนนทอง ตำบลทุ่งหลวง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.

Stueart, R. (2009, March 25). **Interview**. President. Academic Resource Center, Mahasarakham University.

จดหมายเหตุ คำสั่ง ประกาศ

กรมศิลปากร. (2445, 27 พฤศจิกายน). **ลายพระหัตถ์กรมหลวงดำรงราชานุภาพกราบทูลกรมหลวงเทเวศร์วังไชยโรปรการ**. เลขที่ 3/198.

หอสมุดแห่งชาติ. (จ.ศ. 1206). **จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3**. เลขที่ 12.

มหาวิทยาลัยบูรพา. (2533, 13 กุมภาพันธ์). **เรื่อง กำหนดการเกี่ยวกับการเรียนการสอนประจำปีการศึกษา 2534**. ประกาศมหาวิทยาลัยบูรพา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2533, 13 กุมภาพันธ์). **เรื่อง เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาเอกในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับสูง**. คำสั่งที่ ศธ. 030303/1462.

ราชกิจจานุเบกษา

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยบูรพา พุทธศักราช 2533. (2533, 29 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 107 ตอนที่ 131. หน้า 1-20.

เว็บไซต์ทั่วไป

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (2553). เพลงประจำมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. [ออนไลน์].
ได้จาก: <http://www.web.msu.ac.th/aboutmsu.php> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 14
กุมภาพันธ์ 2553].

European Space Agency. (2008). ESA: Missions, Earth Observation: ENVISAT.
[Online]. Available from: <http://envisat.esa.int/> [accessed 3 July
2008].

8. ตัวอักษรและรูปแบบการพิมพ์

ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 Point

รูปแบบการพิมพ์

- ด้านบน 2.5 เซนติเมตร ด้านซ้าย 2.5 เซนติเมตร
- ด้านล่าง 2 เซนติเมตร ด้านขวา 2 เซนติเมตร

รายการ	ลักษณะตัวอักษร	รูปแบบการพิมพ์	ขนาดตัวอักษร
ชื่อบทความ	เน้น	กึ่งกลาง	18
ชื่อผู้แต่ง	ปกติ	กึ่งกลาง	13
บทคัดย่อ	เน้น	ชิดซ้าย	16
หัวข้อแบ่งตอน	เน้น	ชิดซ้าย	16
หัวข้อย่อย	เน้น	ใช้หมายเลขกำกับ	16
เนื้อหาบทความ	ปกติ	-	16
ข้อความในตาราง	ปกติ	-	14
ข้อความอ้างอิง	เอน	-	14
เอกสารอ้างอิง	เน้น	ชิดซ้าย	16

จริยธรรม การตีพิมพ์ผลงาน

บทบาทและหน้าที่ของผู้เขียนบทความ (Author Ethical Responsibilities)

1. บทความที่จะได้รับการพิจารณาลงตีพิมพ์จะต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อนและไม่ส่งต้นฉบับบทความซ้ำซ้อนกับวารสารอื่น
2. เนื้อหาของบทความจะต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของวารสาร
3. บทความต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
4. ผู้เขียนต้องอ้างอิงผลงานของผู้อื่น หากมีการนำผลงานเหล่านั้นมาใช้ในบทความของตัวเอง เช่น ภาพ ตาราง เป็นต้น
5. ผู้เขียนต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการเอกสารอ้างอิง ทั้งในแง่ของรูปแบบและเนื้อหา
6. ผู้เขียนบทความจะต้องปรับบทความตามรูปแบบและขนาดตัวอักษรตามแบบฟอร์ม (Template) ของวารสาร
7. ผู้เขียนที่มีชื่อปรากฏในบทความทุกคน ต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในการดำเนินการบทความจริง
8. ผู้เขียนต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัยนี้ และ/หรือมีผลประโยชน์ทับซ้อนจะต้องระบุในบทความ และแจ้งให้บรรณาธิการทราบ
9. ผู้เขียนไม่ควรนำเอกสารวิชาการที่ไม่ได้อ่านมาอ้างอิง หรือใส่ไว้ในเอกสารอ้างอิง
10. การกล่าวขอบคุณผู้มีส่วนช่วยเหลือในกิจกรรมประภาคนั้น หากสามารถทำได้ผู้เขียนบทความควรขออนุญาตจากผู้ที่เกี่ยวข้องจะขอบคุณเสียก่อน
11. ในบทความผู้เขียนจะต้องไม่รายงานข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างข้อมูลเท็จ หรือการปลอมแปลง บิดเบือน รวมไปถึงการตกแต่ง หรือเลือกแสดงข้อมูลเฉพาะที่สอดคล้องกับข้อสรุป
12. กรณีที่ผลงานเป็นการศึกษาวิจัยและทำการทดลองในคนหรือสัตว์ทดลอง โดยการทดลองในคนอาจส่งผลกระทบต่อศักดิ์ศรี สิทธิ ความปลอดภัย และสุขภาพของคนที่ขอให้แนบหนังสือรับรองจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์หรือสัตว์ทดลอง ทั้งนี้ การอนุมัติให้ลงตีพิมพ์ขึ้นอยู่กับพิจารณาจากกองบรรณาธิการวารสารฯ ถือเป็นที่สุด

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร (Editor Roles and Responsibility)

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ตนรับผิดชอบ และไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว
2. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน และผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น ๆ
3. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้อง และให้ผลที่น่าเชื่อถือ โดยนำผลของการวิจัยมาเป็นตัวชี้ว่า สมควรตีพิมพ์เผยแพร่หรือไม่
4. บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนและผู้ประเมิน
5. บรรณาธิการต้องมีการตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง
6. เมื่อบรรณาธิการตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่น จะต้องระงับการประเมินและติดต่อผู้เขียน เพื่อพิจารณาตอบรับหรือปฏิเสธการตีพิมพ์การตีพิมพ์
7. หากบรรณาธิการตรวจพบว่า บทความมีการลอกเลียนบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูล ซึ่งสมควรถูกถอดถอน แต่ผู้เขียนปฏิเสธที่จะถอนบทความ บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอนบทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียน ซึ่งถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ (Reviewer Roles and Responsibilities)

1. ผู้ประเมินบทความต้องไม่เปิดเผยข้อมูลในบทความแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
2. หากผู้ประเมินบทความมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนผู้ประเมินบทความจะต้องแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้น ๆ
3. ผู้ประเมินบทความควรรับประเมินบทความเฉพาะสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ และหากมีส่วนใดของบทความที่มีความเหมือนกัน หรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ

